

HUSZADIK FEJEZET.

A nemesség otthona.

I. *Nagy politikai és társadalmi átalakuláson* ment keresztül hazánk a XVII. század negyvenes éveitől kezdve. A válság sokáig lappang, végre 1670-ben kitör: egy népréteg sem marad érintetlenül. Akkor játszódik le nálunk az európai nagy keresztény polgárháború utolsó jelenete. Előbb a vallási, majd egyre erősebben a politikai és állami érdekek küzdenek egymással. Államunk közjogi szerkezete másfél századra megváltozik. 1670—80-ig a régi Magyarország, a régi állam és társadalom fennáll; 1680 után azonban megdől.

A társadalmi élet a rendiségen és a vallás alapján épült fel. Mindegyik felekezet politikai párt: a katolikus királypárti, a protestáns nem az. A viszonyok állítják az utóbbit szembe a királylyal. A linczi béke után kezdődik az igazi keresztény polgárháború. Az arisztokraczia hamarosan az udvarhoz pártol vissza, Erdély megrokkban. A kuruczság sikerei leszorítják a róm. kath. egyházat: a század végére alig egyharmada marad a katolikusnak. A török is jobb szereti a protestánsokat. Bocskay alatt más felekezeteknél a szabadságról nem volt szó. A gör. keletiek visszatértek Rómához; a ruthénekre a protestantizmusnak nincs hatása.

A két főfelekezetnek egyike sem nemzetiségi jellegű. Még Sáros vármegyében aránylag a legmagyarabb: a protestantizmusnak itt magyar nemzeti hatása van, mely a városokban is észrevehető. A nemesség akkoriban erősebb védelmet talál azok falai között.

A fordulat bekövetkezését két körülmény sietette; az egyik: a hatalmára féltékeny oligarchia küzdelme a korlátlan királysággal, a másik: a vallási érdekek surlódása. Sohasem szenvedt annyit a protestáns, mint akkor; de a hová ért, ő

is sujtott. «Sok katolikuson kívül a szegény sárosi papot kegyetlenül megöltétek, — írják ellene — sokakat kemény fogságra hurczoltatok, templomokat felvertetek, ártatlan katolikusokat tirannizáltatok stb.» Thökölinek sárosi emléke gyászszal van tele. De azért mindkét fél egyenlő joggal mutathat a — vértanúira.

Állami intézményeink még javában középkoriak. Azok korhadtsága veszi rá Bécsset, hogy a magyar alkotmányt eltörölje. De csak guberniumot tud alkotni helyébe. Országgyűlés 1662 óta nincs, 1667 óta szünetel a nádorság, s az 1681-diki nádor sem az egykori prorox. A közigazgatást többféle felső hatóság viszi: a gubernium, a pozsonyi kamara és a katonai tanács. S nincs sem az államnak, sem a vármegyei tisztségnek helyi központja. Az eperjesi sem az még a szó igazi értelmében. Az igazságszolgáltatásnak van szervezete, de mint gépezet, csak papiroson él. A vármegyei igazságszolgáltatás a közigazgatással van egyesítve. Feje: a nádor helyett: a gubernium. Az adóügy a kir. kamara alatt áll; katonailag pedig a főkapitány közvetlen rendelkezésére van a vármegye bízva. A vármegyék politikai célból szövetkeznek is: előbb a 7, majd a 13 felső vármegye, az 5 sz. kir. város, sőt Felső-Magyarország rendjei is. A vármegye élén a főispán, igazában az alispán áll; van jegyző, szolgabíró, pár esküdt. Nagyszerepű a Tábla, melynek tagjait a «széképítő szék»-en (előbb: «számonkérő szék»-en) választják. Sedest (ülés) tömérdeket tartanak. A szükségleteket 80%-ig a nemesség fedezi. Mégis a vármegye ekkoriban igen erős, mert a területi viszonyok miatt nehezen kormányozható. Ennek az állapotnak azonban súlyos következménye az, hogy a vármegye csekély eszközeivel nem bírja meg a nagy munkafeladatot. Ha tehát a gubernium nem törhette meg a vármegyét, legalább a nemzeti honvédelmet tette tönkre. A honvédelem még a XV. századi alapon nyugodott; a nemesi felkelés és végvárrendszer fennállott; csakhogy emez nem

felelt meg a feladatának, mivel a gratuiti labores szolgáltatása nehézkes volt, a fogadott katonának zsoldját sem fizették, viszont a nemesség megváltotta magát a felkelés kötelezettségétől. Bécs örömmel kapott az alkalmon, hogy a katonaságát teherként zúdíthassa a nemzet nyakába. Az, ha nem fizették, zsarolt, pusztított, rabolt. Így növekszik aztán az adó. 1672-ben nemes és paraszt egyaránt fizet. Sáros vármegye portái adóban, a téli évad hónapjaira, 200—240 rfrtot, sőt többet is kénytelenek beszolgáltatni. Mikor a kincstárnak még így sincs pénze, az accisa-val kísérletezik a gubernium. Ezt már sehogy sem bírja el a nép. A városokkal még szerencsésebb a kormány: azok a mozgó tőke, melyet meg is terhel fogyasztási, közmunka- és készpénz-adóval (census, taksa).

§ szegényesek a pénzeszközök is. Az adórendszernek új korszakhoz kellett eljutnia.

II. A *nagy nemzeti társadalom eszméje*, mint másutt szintén, ismeretlen valami. A feudális szaggatottság kora ez. Pozsonyban a magyar a nemzeti nagyságból keveset lát; a városi nép a nemzetélet keretén kívül áll. A kir. udvartartás hiányzik, legfeljebb az országgyűlés idején mutatkozik. Az országgyűlés azonban gyakran s huzamos időre szünetel. Majd Lipót spanyol etikettje teljesen elriasztja az urakat. Mária Teréziának is rossz néven veszik, hogy a kocsijából nem száll ki s nem ad kezét, mint a hogy ez az elődeinél szokásban volt.

A *nemesi élet* jelentős változásokon megy keresztül. Volt fényes magyar *főúri élet*. A főúr igazi kiskirály. Tömérdek kiténtetés részese. A grófok és bárók elszaporodnak. Természetesen ez a rend külön kaszt, a mely még nem aulikus. A fokozott fényűzés azonban könnyelmű lépésre csábítja: az adósságesinálásra, az «arany-ezüst marha» érintésére. Többnyire Bécsben zálogosítanak meg a lengyel és felvidéki kereskedő házaknál. A zálog: egy-egy birtokrész; bor, búza,

nyers termény: a fizetség. Wesselényi nádor így megy tönkre; Nádasdy Ferencz, a magyar Krózus, adósságot hagy maga után. A gubernium idején a rend azután fokozatosan leszorul; keveset is művelődik, a köztevékenységben is alig vesz részt. Valami felszínes tudakosság mutatkozik itt-ott az alakjaiban; a vers és citatum jellemzi a javát. A többség kockázik, kártyázik; tömérdek — fizetetlen — eselédet tart. Avult köntösében hetykélkedik az apródsága, a mely hizeleg, dorbézol és trágárságokat beszél. Zrinyi Miklós írásai híven jellemzik az akkori főnemest, a ki felhevülésében, mert vad az erkölce, leüti a szolgáját vagy a jobbágyát.

A *köznemesség* sem jobb. Több alosztályra oszlik. A vagyoni különbözőség, életmód, foglalkozás és lakóhely emel válaszfalakat. Általában szakítani kezd a régi katonai szervezettel. A forma marad, de a szellem elpárolog. A nemes ifjú otthon lopja az időt vagy a főúri szolgálatban tanulja a rosszat, esetleg prókátorságot tanul. Világot nem jár; 20 éves korban megházasodik s parlagi életre adja magát. Szerencse, ha a vármegyei élet csábítja; mert az erősen fellendül. A köznemesség különben Boeskey korától kezdve mérhetetlenül felszaporodik. Vagy katona lesz, vagy pap. Amaz azonban, ha elbocsátják a szolgálatból, proletárkodni kénytelen s a szabad hajdúkkal kóborol és veszélyezteti a közbiztonságot. Másképp nem tud megélni, mert a szociális szervezetbe nincs beleillesztve. Sokszor a paraszttal is összevegyül s az önfenntartás ösztöne készíti mozgalmakra. Bécs, midőn a protestantizmust irtja, a köznemest sújtja és pusztítja. A nemesség kiszorítása a birtokból: császári politika. «Mi egész nemzetestül szegény bujdosó magyarság»; mondják a kuruczok.

Egy rész: úgy látszik, a jelentékenyebbik, a városokba igyekszik, bár azok a házszerzés jogát sokáig nem adják meg. Eperjes hamarabb kivétel, mert nemesak vármegyei székhely a század közepétől, hanem katonai és állami fő-

hatóság is tartózkodik benne. A hivatali érintkezések erősen támogatják a nemesi betelepülést. S a betelepülő magyar érzést visz magával. Mindazáltal bizonyos, hogy a mennyiben a nemesnek jó a hatása a polgárság nemzeti érzületére, maga is gyökeresen megváltozik. Más életrendet folytat, polgári szokásokat követ s polgári foglalkozásra adja magát. Sokan borkereskedésre, néhányan iparra is. Latinul valamennyi megtanul s a fiaiból szeret nem egy papot nevelni. Az egyre nyomasztóbb anyagi gond elől így mentik meg a megmenthetőt.

A *jobbágy*ság nyomorú léte — részben nálunk is — lépést tart az uréval. Ha ez hanyatlik, egyre tűrhetetlenebbé válik az ő helyzete. Még a lelke sem az övé. A hitét kényszerűségből változtatja, mihelyt «hitecsavargóvá» lesz az ura. Parancsra nősül; az árváit bitagnak tartja vissza a birtokos tisztje. Nem több, vagy nem is annyi vagyoni jogi tekintetben, mint a ló és ökör. El is hanyagolja a kis oduját, földjét; akkor dolgozik, ha ütik. Ha fel-felfortyan, akkor sincs emberi érzése, hogy abból tenné. Sokszor az éhhalál kerülgeti, hát rablásból él. Hirhedt zsványai, utonállói belőle kerülnek ki a felső vidéknek, a kik ellen századokon át keserves erőlködésekkel küzd a vármegye. A kuruczvilág alsó osztálya is ebből a nyomorúságos, elkeseredett fajból szaporodik.

III. A *nagy felkelésekben* Sáros vármegyének erős része volt. 1604—1711-ig szakadatlan mozgalmak színtere. Azokkal együtt jár az anyagiakban való romlása, különösen a Thököli-korszakban úgy, hogy a mire II. Rákóczi Ferencz jelenik meg a szabadság oltalmára, már letarolt pusztaság. A hagyományos királypártiság kerül szembe a függetlenség szószólóival: oly engesztelhetetlen két ellenfél, mely a hűséget egymás birtokainak pusztításával bizonyítja. Egész vidékek koldusbotra jutnak, a városok kiürülnek s a tönk szélén sorvadoznak. Thököli Eperjest, Rákóczi Bártfát¹ meríti ki.

¹ 21,000 frt sarcot vet ki rája.

A kuruczvilág lezajlása után a *vallási baj* következik újra: Bornemisza István alispán és Barkóczy Klára grófnő a legnagyobb protestáns-üldözők és térítők. Az ev. templomok száma 172-ről rövidesen 13-ra olvad le. S következnek más-nemű bajok: pestis, éhhalál, tűz, víz, sáska, marhavész, földrengés. Bártfán 1710 februártól—1711 márcziusig a pestis 3000 lakost pusztít ki; az utczáit fű lepi el; a halotti csenden a hárangok zúgása tör át. Eperjes is jórészt kiürül; a parókián egy lélek sem marad; majd 1711 április 6-án borzasztó tüzvész semmisíti meg a megsemmisíthetőt. De az elemi csapások is, a melyekből a vármegyének századokon át bőségesen kijutott a része, szinte kivételes erővel tombolnak. Hogyan élhetett a nyomorult jobbágy, a mikor még burgonyája¹ sem volt? Hát bizony fakérget evett.

A magyarság pedig rohamosan eltűnik. A ki az üldözők elől menekül, az az elemek dühének esik áldozatul vagy a tótságba olvad bele.

IV. Sok tekintetben, főleg a rend és közművelődés szempontjából, áldásosabb idő a *Mária Terézia kormányzása*. De akkor meg más nehézség merül fel, a mely bénítólag hat az államéletre. A nőkirály kezdi, a fia folytatja a birodalmi összpontosítás tervét, mely a magyar alkotmányosság leszorítására tör. Amaz három ízben találkozik a nemzettel az országgyűlésen, de a tanácskozásokat meddőknek látja. A nemesség nem akar reformokat, sőt maga szorítja le a kormányt az alkotmányosság útjáról. Van elég oka rá, hogy se ebben ne bízzék, se azokért ne lelkesedjék. Így aztán a politikai és polgári élet minden ágában szabályozó rendeletek bántják a magyart. Mivel pedig a bécsi politikai szempont mindig is túlzó volt, ezúttal még az erőszaktól sem idegenkedik; lassan oda jut az ország, hogy a forradalomba zúdul. A vármegyékben szakadatlanul folyik a küzdelem: II. József vas-

¹ Annak termesztése 1781-ben kezdődik.

következetességgel áll ellenébe. A rendek ideig-óráig tűrik, majd tüzes levelekben biztatják önvédelemre egymást s végül erős kifejezésekkel írnak fel hozzá.

Az asszonykirályért különben a lovagias sárosiak lelkesednek: 12,000 harczost állítanak ki a védelmére; Szirmay Tamás egész vagyonát rákölti; alig van család, a melynek valakije ott ne volna a háborúiban; a Dessewffy-család 43 tagja közül 41 a harcztéren látható. Ő is többször részesíti kegyeiben a vármegyét: az eperjesi ker. táblát és a sóvári kincstári hivatalt a rendekkel tölti be. A vármegye őszinte rajongásának tanuja az asszonykirály halálakor 1780 december 11-én tartott generalis congregatio részvétirata.

II. József tíz évi abszolútizmust óhajt, hogy bebizonyítsa, mennyire hasznára válik Magyarországnak. Híres Türelmi rendelete azonban nem elégíti ki a vármegyét. Mivel kevés a protestáns, a vármegye felháborodik, ki sem akarja hirdetni s csak 1782 januárius 25-én engedelmeskedik, akkor is azonban ellenzéki álláspontra illeszkedik, a mit a többi kir. rendeletekkel szemben hasonlókép fenntart. Nyugodtan, de erélyes feliratban kéri az uralkodót, hogy tisztelje az ország törvényeit; utóbb azonban lenyegetőleg emeli ki, hogy azok védelmére kész, ha kell, fegyvert ragadni.

A Türelmi rendeletet a protestánsok lelkesedve fogadják. Bártfa már 1781 október 29-én hálaadó isteni tiszteletet tart; a «sárosvármegyei protestánsok» 1782 februárius 7-én Girálton tüntetnek. A protestáns községek sorra kéri és kapják meg a vallás szabad gyakorlatának jogát: Ófalu, Hanusfalva 1783-ban, Abos 1787-ben, sőt mivel a vármegye nem siet a rendelet végrehajtásával, a protestánság panaszt emel. Annak azonban, jöllehet az uralkodó nyomban utasítja a vármegyét a baj orvoslására, Eperjest pedig felszólítja, hogy két protestánst válasszon be a városi tanácsba, nem sok foganatja lett. A törvényhozás maga jobbára papiroson hagyta — a törvényt.

Az 1784-iki kir. rendeletek nyílt ellenállásra készítik a vármegyéket. A Szent Koronának Bécsbe vitele, a német nyelv erőszakolása, a népösszeírás és házszámozás országos forrongást idéznek elő. Sáros rendei április 27-én elképedve hallják a Szent Korona dolgát; viharos ülésben tiltakoznak. Majd május 18-án a német nyelv ügye provokálja határozatukat, mire a magyar ruha tüntető viselete: a paszomántos világ divatja a feleletök. S tüzesen írnak át Szepes vármegyéhez; a feliratok özönét készítik. Ők, helyi okokból, a latin nyelvet kívánják vissza; de ha az már végkép lezorult, akkor a magyarra való áttérést sürgetik. Szent István decr. VI. fejezetére hivatkoznak különösen, mikor a rendelet alaptalan voltát bizonyítják.

Ez a felirat hazafias és őszinte. Hogy a latin nyelvért buzog, annak a történeti fejlődésben van a magyarázata. A magyar századokon át mellőzte a közéletben és társadalomban az anyanyelvét; a hol csekélyebb a nemzeti műveltség, ott élnek vele; a köznemes leszáll a tóthoz, ruthénhez s hozzá szokik azok nyelvéhez is. Az a meggyőződés uralkodik a nemességünkben, hogy ha a latint elhagyják, a barbárságba süllyednek vissza.

V. A történeti keret, a melyben *nemesi családaink belső életét* vizsgáljuk, a régibb időkől természetesen átnyúlik a következő korszak évtizedeibe is. A lelki emóciók ugyanazok, legfeljebb az alkalom módosítja irányukat. A nagynak méltán nevezett 1790—1848. korszak reménykedése és viszontagságai Sáros rendjeit is lázasságban tartják. A konzervatív és haladó felfogás nálunk is megvívják harcukat. Amaz az erősebbik s ennyiben következetes. Van idő, a mikor az aulikusság kap túlsúlyra; máskor az anyagi romlás okoz teljes megbénulást; s újra nekitüzesednek a szivek, elmék; majd megint erőt vesz a türelmetlenség. Nemességünk határozottan a multnak embere.

Ez a mult gazdag *romantikus* talajon bontogatja ki a

szárnyfalait. Már a történeli kor kezdetei a mondák és regék földjének mutatják Sáróst, hol vadon rengetegek árnyaiból bontakoznak ki az események első szálai. Amerre élet tör magának utat, az erő magával viszi háttérében a misztikus homályt. Mindent ködszerű távlaton átverődve, színeiben változva, méreteiben hol nöltetve, hol eltorzítva látunk. A szirtszakadék, kies völgy, viharos járású hegyi folyó, barlangok, köszalag regés történetkéivel telnek meg az időnek. S mint a színképváltóban, szüntelen új alakzatok bukkannak elő: kivételes emberek, váratlan helyzetek. Elsőnek a nagy háborgó Bánk bán vonul el szemünk előtt, ki szinyeföldi uradalmában nehéz napokat él: ország gondját hordja lelkében. Nagy elhatározás küszöbén terveli a jövőt: királyul döntsön-e mint királyhelyettes, vagy tengernyi bűját magába fojtva roskadjon össze. Valami hasonló indulat forrong Sóvár urában, a ki mogorván zárkózik fellegvárába s ha a napfényre lép is ki, függőhidján érzi csak jól magát: nem kell taposnia a földet, a melyet meggyűlölt. Detrik, Mohol fia, győzelemtől ittasan gondol megmentett urára, IV. Béla királyra, kit a tatársorok közül mentett ki s fűrgén nógatja várépítő népeit. Derűs-borús a kép, mely az abosi vadászlakban feltárul: Mátyás király, a világverő élvezi ott a magányt szép kedvese, az eperjesi fegyverkovács leánya karjai között. Liliomhullás ez a történet is, mint a szebeni leányé, kivel István királyi herczeg mulatozik, vagy IV. Béla király leányáé, a ki megszire, az Ég menyasszonyának sorsára áhítozik. S következnek az asszonyok: Mychk bánné, a kinek az anyaszív büszkesége már-már a tragikuma lesz, bár a kiengesztelés csodaszerű fordulatot szán neki hét daliás fiában; Tarczay Anna amazonként védi, majd siratja el Tarkó várát; Kapynét várújtó gyönyörűsége pillanatában éri az országos végzés, hogy saját szemei láttára pusztítják el őseinek büszke lakát; azután az olthatatlan tűzű szerelmesek: Tarczay György, a kit királynéjának szerelme visz a halálba; a két Berthóty-testvér, a

kik egy leányért kelnek végzetes páros viaskodásra; az állhatatos Palocsay György, kinek epekedő versei évek során át ostromolják a nőt, míg révparthoz nem ér. S Makoviczavár bástyái közt pillantjuk meg Nagyasszonyunkat: Zrinyi Ilonát, a mint ádáz labanczok ellen tüzeli az emberséges ru-théneket; s idegen földek háborús mezején viaskodik asszonykirályáért 42 Dessewffyből 41. A negyvenegyedik, az utolsó, mondja poroszok királyának, hogy kevés volt nekik otthon a föld; de azért büszkén utasítja el fogságában a csábító királyi ajánlatot. Szirmay Tamást, a rajongó hódolat juttatja vagyoni romláshoz; Keczer Ambrus deák hűséges odaadással rendezi Thököli István dolgait; a bájos Bánóné varjúfalvai kastélyában finom asszonyi kedvességgel büvöli meg a minden oroszok hatalmas és gáláns urát: Sándor czárt s olyan mesés pompát varázsol köréje, mely Bécs ragyogását feledteti vele . . . S végsők az élet nagy és kis karikatúrái, a kik itt is bohóskodnak, s az egykori «kruzslyói királynak», Mikurszky Simonnak, tragikomikumát százszor, nem egyszer élik át.

VI. Az otthon, hol a nemesi család él, akár *kastély*, akár *udvarház*: alig kényelmes. Többnyire szapora a család: sok a gyerek, még több a beszorult rokon. Van eset rá, hogy több család él együtt, s akkor igazán szűknek bizonyul a pár szoba. A kúriának kedves azonban a háttere: festői a vidék; változatos a park. Van itt halastó, árnyékosak az utak, apró hidaeszkák vezetnek keresztül az átkanyargó patakon. Látszik, hogy többnyire künn, a gazdaságban éli napjait a nemes; mert hiszen az élet gondja veszi rá.

a) 1487—1508 körül a módosabb földesúri ház kőből épül; 1505-ben 2—9000 frt az ára. Üvegablaka nincs, bár készlet van belőle, sőt üveges boltok is vannak, hanem a nagyúr még ez idő szerint inkább a papír- és vászonablakot kedveli. Ahol mégis alkalmazzák, önnal és ólommal foglalnak be pár hüvelyknyi táblát. Bizonyos, hogy a színes ola-

jos papir, vagy viaszos vászon- avagy selyem-ablak tetszetősb. A vár és kúria folyosóján olajlámpa függ, a termekben a falakról kikönyöklő karos tartókban fáklyák, csillárok és karos üveglámpák vetik szét a fényt. Használják nálunk a faggyút is. A korábbi kandallót Mátyás király idejében a kályha kezdi felváltani: kezdetben a téglából rakott, festett búbos, míg a mázos — német — kályhát még a XV. század végén sem kedveli meg a birtokosság. Többnyire a négyszögű, kívül lábakon és fülön álló zöld kályha szerepel főleg a városi polgárság házaiban, melyen domború és homorú cifrázatok: pajzson fülkemélyből kikandikáló szörny, sárkány, szirén, hős, úrinő díszlenek. A búbosnak ára 26¹/₄ frank, a mázosé 250 frank.

A boltozat, ha sablónos is, finom technikájú, faragott munka. Falhosszant elnyúló könyöklős és támlás padok láthatók, a melyek részben szekrényül is szolgálnak, azután góttstilű zsöllyék hordozható vánkossokkal vagy szőnyegekkel; az asztal hosszan négyszegletes, melyen rakott mívű vagy faragott dobozok hevernek. Az ajtós szekrény ritka, inkább a láda a szokott. Szőnyeg díszíti a padlót, falat, asztalt, a mennyezetes ágyat, padot, ablakot és ajtót. Az utóbbiakra képes courtinát húznak, még pedig az ajtónál kívül. Előfordul a falfestés is, mely többnyire zöld és cinóber-vörös alapú.

Minden házi iparcikk magyar jellegű, de azért németalföldi utánzat. A czimerfestészet is az. S idegen a zene. Az orgona kivételes; a koboz és a fúvó-hangszer s főleg a hegedő a kedvelt; a cigány is a tamburát kezeli. A czipserások és violahegedősök szintén gyakoriak. A lengyel vonós hegedő, mint az erdélyi virgina csak később mutatkoznak.

Az *evőszereket* még nem használják: asztalkendő nincs a XV. és villa a XVI. században. Kézzel esznek és kanállal, késsel. Ebéd után rózsavízzel öblintik le az ujjakat. 1489-ben előfordul a korpakovászos kenyér, zsemlye és olasz kenyér.

Patikus készíti a czukros csemegét. A czukros ánís, honi dinnye, körte, aszalt szilva, lekvár, kormos alma és dió az ebéd fűszerezői. A czukor fontja 21 $\frac{1}{2}$ —33 d., a sáfráné 47·94 fr, a fahéjé 40 fr, a borsé 30—38 d., a citrom darabja 22 centim. Jól él a régi úr; egy középállású ember évi élése 253 frankba kerül.

A *posztót* külföldről hozzák. A flórenczi skárlát rőfje 54·67 fr, a lukai violaszinűé 65·61 fr, az úrié 16—32 fr, a fafota selyemé 22—25 d., a flórenczi fekete bársonyáé 1 dukát 60 d., a német vászoné 17 d., a finomabbé 80 d., a legfinomabb lenvászoné 34 $\frac{1}{2}$ —54·67 fr. A krakói czobolybőr 40·86 frank, a hölgymenyét 65·61—109·35 fr, a nyusztsuba 262—393 fr.

A kereskedelem többnyire idegen. Az arany ázsioja 1503-ban 5-ről 8 $\frac{0}{0}$ -re szökik. Váltóra 3 $\frac{0}{0}$ -t, uzsorakamat fejében 100 frt után 76 $\frac{0}{0}$ -t vesznek.

A *ruházat* kirivó színű. Arany és ezüst szöveteket választ az úri rend, míg a köznép — főleg a XVII. századtól — a vörös ruhát hordja. Az urasági inas és kocsis divatja ugyanez már a XV. században, ritkábban a zöld. A zsinórt még nem ismerik. Ruhadíszek: az öv, a prémes vagy sujtásos szegegyzet, a bogláros csatt és gomb. Szokásos a szörmeruha; a mente — lengyel módra — bokáig ér. Az udvari személyzet bundát visel, a cselédség báránybőrsubát. Az úri rend szereti a rókaprémet, a nyusztot, a fehér- és kékesszürkéből összevarrt variolust, a czobolyt és hermelint. Fővegére saskeselyűt használ fel. Előfordul a kalap és kalpag is. Ez utóbbi drága szörméből, aranyos szövetre, selyemre, bársonyra készül; gyöngyös és drágaköves forgójában sas-, daru- vagy kócsagtoll leng. A kalap színe vörös, zöld, rózsza; alakja czukorsüveg. A lábbeli hosszú, mely már a hegyes ormányát veszti; a XV. század végén jelentkezik az apród-bérescipő (1·50 fr) s a XVI. században a csizma (7—8 fr).

Az *ágy- és asztalneműnek*, valamint főleg a női *viseletnek* díszítése, himzése és kivarrása divatos a XVI—VII. szá-

zadban. Az alkalmazott szövőipari termékek keleti befolyásra mutatnak. Ugyanarra vall a sodronyműves és zománczos ékszerdíszítés, melynek első emlékei már a XV. századból valók. Indiai és perzsa motívumok láthatók a nyergeken, a melyek sodronyzománczos ezüst lapján drágaköves főből induló virágok, hajlottvégű cziprusok díszlenek. Berthóty Ferencz ezüst műveit 1687-ben Jósa Miklós deponálja Szepesvárbán s megírja a jegyzékben, hogy «az børszekrényben vagyon 37 db: poharak, csészék, kannák, kanalak, palaczkok, sőtartó s egyebek».

«Szabóházbeli ládákban» tartja a XVI. századi nemes a selyemmel himzett, skófiummal kivarrott palástokat, filigrános mentéket, rezgőket, boglárokat, fejszorítót, karbunkulusos csattot; subája, de különösen a mentéje sokféle; felső ruhája gránát és galléros, torokujjas; süvege fekete rókabőr; hátsubája «mezítelen», keztyűje fekete bársony. A nemesasszony, leány különösen cziczomás: aranyos futát visel; subája szederjes vagy skárlátszínű, nyusztelejű, az alja «fan»-kötésű; szereti a török felső ruhát, a testszín haczokát (haczuka), vörös kamoka nyakruhát; a szoknyája pedig skárlát négyrend bársonyperémmel vagy vont arany, de akkor két-háromrendű bársonyperémű az alja; az övekben is tömérdek a változat. A XVII. század divatja még díszesebb. A férfi kócsagtollas nyusztkalpagos, nehéz sodrottszövetű öltözetet hord; kedveli a zafiresattos tigrisbőrt; zöld szörzeke alatt vékony ezüstszinórzatú fehér szarvasbőr dolmány fedi; görbe kardja elefántonthüvelyű; széles vörös bogláros öve van, benne gyöngyházmarkolatú görbe török kést rejt; süvege sasszárnyú, prémtelen. A nő hermelin-kalpagot hord féloldalt hajló paradicsommadár-tollbokkrétával, mely alól a hajkötéget félig alábocsátja; keblén csipke van nyakig s az ujjai is himzett csipkében végződnek; szoknyája habos fehérselyem, keztyűje szarvasbőr selyemhímzéssel s piros szattyánczipőt hord a vadászaton.

A magyar ruha zsinórozását a menték és dolmányok zsinórgombolóival a XVI. század kezdi meg, majd a következő század a dolmány elejét és alját czifrázza ki; a szarufanevű sűrű sujtásozást végül Károlyi Sándor kurucz generális teszi divatossá. A hosszú dolmányból is akkoriban lesz rövid huszárka. Rákóczi huszárjainak dolmányalja szintén zsinórzatos. A sujtás fénykora különben a XVIII. század vége, mikor a dolmány a csípőig rövidül s a nadrágellenzöt és szárt lepi el a vitézkötés meg a kacsaringós sujtásozás. 100 «réf» zsinór kerül Rontó Pál verbunkos nadrágjára. A XIX. század elején a főúri rend után a köznemes és polgár hasonlókép öt sor pitykés, karján, hátán és alján sűrűn zsinórozott dolmánykát meg «csukafej» nadrágot visel, a melyeken igazán «posztózzák» a zsinórt. Így volt a divat 1848-ig, a mikor Bach beamterei a huszárszabású díszruhába bujtatva (Bach-huszár) lejáratják a díszes magyar ruhát. Helyette a «pizli ungrisch, pizli deutsch» magyar elejű pantalló nyer keletet. Csak az 1859—61. évek varázsolják vissza a «díszmagyart».

[Körözött györmegyei 21 nemes asszony ruhaleírása 1750-ből:

«Kétfelől német ránczra csinált szoknya: egyik sárga prizler, másik fekete pályából; kék bodros fejkötő; némelyik hajadon és türe felsinált hajjal jár; kávészínű, fehér-tarka kartony pruska; nyáron német ingesen, télen pedig világos vasszínű posztóból kurta magyar mentékében ezüst prémeckére, melyen is gombházak helyett hasonló prémeckék.»

Őzv. Károlyiné-hagyaték 1756-ból Eperjesen:

Zöld, aranyos szövet, ezüst széles csipkés szoknya;

Kék, aranyvirágos szövet, arany széles csipkés szoknya;

Vörös, tiszta selyem, arany széles csipkés szoknya;

Vörös bársony, arany csipkés váll;

Zöld, aranyos szövet, ezüst csipkés váll és arany varratú melles;

Vörös selyem, 18 gombos, skófiomos öv;

Kékes és vöröses szövetű paplan, négy lepedővel bélelt;

Ágyra való zöld szövet; arany keskeny csipkés függöny;

Slájeres vörös selyemmel s arannyal egy végén kivarrott, paplanra való lepedő;

Két hasonló munka, fejaljra való vánkoshoz patyolatos felső öltözet:
 Slájeres, gyolcsos vánkos. Mind arany varratú;
 Selyem, aranyvarratú, patyolatos törülköző;
 Gyolcs, reczés vánkoshoz való öltözet;
 Becses sziléziai vászon;
 Tintucsos ingváll: ezüst csipkével bélelt, egy pár taczlival;
 Fekete, német asszonyinak való, szép munkájú palatinell, hasonló
 mellesel;

Majcza-kapocs;

Butorok; 14 hordó bor. Kellemes, Procs, Meggyes, Salgó, Szent-
 Imre, Oroszpeklén, Radács, Kis-Sáros, Handócz: kúria, föld és fel-
 szerelés.]

A *lószerszám* a XV. sz. végén még a hajdani: ezüst-
 lemezes pikkelyű, bogláros, tele ezüst csengőkkel, homlok- és
 orrdísszel; a kengyel meg a zabla aranyos. S az ezüst nyereg
 alá flórenczi bársony kerül, s a skófiomos selyem csótár a
 ló térdeig leér. A XVI. sz.-tól már az arany-selyemfonású török
 lószerszám (300—503 fr.) a kelendőbb. S van fogatja is az
 uri rendnek: a kocsi gazdag aranyozású állványokról kólya-
 alakú keskeny ülő szekrény, melynek szíjjasok a hintarugói.
 A kólya maga színes szövettel van borítva. Több kocsis ül
 elül nyeregben; a hámb ezüstös. Hat szürke ló van befogva.
 S a fogatot fullajtárok környezik.

A XVIII. század túlkapó fényűzése ellen, mely főleg a
 városokban: a polgárság közt is lábrakap, II. József meg-
 kísérti a védekezést. Elég drasztikus a rendelkezéseiben. Szi-
 gorú ruharendet szab; arany csipkét csak herczeg, ezüst
 paszomántot mágnás és nemes hordhat. Tollas kalapja csak
 a nemesnek meg a Nemzeti Színház tagjainak lehet. Ez utób-
 biaknál a nők sárgapiros vagy kék kötényt hordhatnak. A hal-
 héjas vállfűzőt üldözi; ha valaki a kihallgatáson azt hord,
 megkérdezi, hogy melyik kúrasszir ezredben szolgált. A nő az
 utcán szemlesütve tartozik járni, különben Temesvárra de-
 portáltatja. S tiltja a hollandi tulipánt, míg az egyiptomi reze-
 dát divatossá teszi.

Biz' ez kuriózus intézkedés. Rávall az excentrikus gon-

dolgozású emberre. Vele történt meg az is, hogy mikor a tokaji bort a poharában megtekintette, «Iste est vinus Tokajinus?» kérdezte az uraktól a felvidéken s kóstolatlanul tette le.

Az 1790-iki visszahatás a magyar ruha tüntető viseletére buzdít országosan. Szabolcs lelkesítőleg ír át Sáros vármegye rendjeihez az ügyben, mire ezek büszkén felelik, hogy szél-tiben divat az már itten. A főispán Vietorisz vármegyei fizikust táblabíróvá nevezi ki, de kiköti, hogy a kongregáczióknak csak magyar ruhában jelenhetnek meg. A nemesi ruhát egyben eltiltják a nemtelen embernek, a ki 15 nap alatt köteles átalakítani az öltözetét.

b) A bútornál lényegesebb elem a *cselédség*. 1701-ben egy nagyobb úri család környezetéből Szirmay András Naplója a következőkben számol el:

Természetben kijáró szegődményen felül fizetést húznak:

Udvarbíró	7	frt	Asztali szolgáló	2	csizma	40	frt
5 ispán á	5	«	Udvari szabó	5		5	«
2 vinczellér á	11	«	Borbély	30		30	«
Inas	—	«	2 béres	8		8	«
Szakács	48	«	2 disznópásztor	6		6	«
Kocsis	7	«	2 tehénpásztor	8		8	«
Fullajtár	3	«	2 juhász	8		8	«
Kukta	—	«	2 borjúpásztor	4		4	«
Szíjjártó-inas	—	«	Kertész	—		—	«
Bodnár	3	«	rva inaska	—		—	«
Lakatos	40	«					

Fejércselédek: 3 varróleány, 2 dajka, 4 szolgáló, 2 majoros asszony, 2 majoros leány.

Posztó kell a szolgálóknak: vörös, széles, remek 2 vég (à 40 sing) dolmányra; kék, széles, remek 1 vég nadrágra; zöld, széles, 1 vég szoknyára; szűrposztó 90 sing.

Bőrboeskor 8, bokor csizma 34.

Süveg, fekete: 21 nagyobb, 5 kisebb; pártá fejéreselédeknek 8 kék, 8 fekete.

Élés:

gabona	— — — — —	91 köből,	lencse	— — — — —	9 ¹ / ₂ köből,
buza	— — — — —	23 «	köles	— — — — —	4 ¹ / ₂ «
árpa	— — — — —	9 «	só	— — — — —	4 ¹ / ₂ db,
tatárka	— — — — —	9 «	vaj	— — — — —	90 icce,
borsó	— — — — —	4 ¹ / ₂ «	szalonna	— — — — —	12 frt.

Készpénz: 200 frt.

Utóbb is nyüzsög az udvarházakban a cseléd. Fizetést nem sokat lát, de a dáridós világban megél. Elérkezik annak az ideje is, hogy őt is megrendszabályozzák, de akkorra kilep a patriarkális kúriai stílből s a városi alkalmazottal egy fokozatba jut.

II. Rákóczi F.-korabeli limitációk.¹

I. A ruházatról:

«Akarván azzal is a drágaságot praevaleálnunk, a mennyire lehet, abbúl származott Istent megbántó kevély felfuvalkodott habitusokat tollálnunk, kit-kit az ő rendéhez illendő magaviselésben reducálnunk, azzal úgy öltözetekkel is minden rendeket egymástól discernálnunk tetszett mindnyájunknak a N. Szabad kir. városokkal, hogy mivel mint városokban, mint kívül a városokon levő Mesteremberek, Rurális Personák, Asszonyemberek és Szolgarendek drága posztókbúl és materiák-búl való köntösökre szaggatván czifra öltözésekben, nyusztal bélelt süvegekben, karmasin, kordován csizmákban, selyem, reczés és ezüst aranyos maiczos sinór övekben, gombokban, gyöngyös pártákban és fátolokban indifferenter járnak, mely miatt némelyek élhetetlenségre is jutnak, némelyek azokat, a kiknek Mívek vagyon, annyival inkább extenválják, hogy azoknak habitusok, ruházatjok oly formán a városokban és mindenütt conformáltassék, hogy rendin és szükségén kívül sub pœna ablationis, talis fastuosi et sibi non competentis habitus, in civitatibus per horum Magistratus, in Pagis autem per Indlium Comita-

¹ A bártfai Muzéumban.

tus contra venientibus toties-quoties irremissibiliter confligenda, az olyan öltözetekben járni ne merészeljenek, hanem kiki maga rendihez illendő ruházatban járván, discretio personarum et dignitatum megtartassék.»

Ezt a limitációt sub poena 1659:71. tcz. köteles kiki megtartani. A ki áthágja, t. i. drágábban adja-veszi az árút, ha csak 12 frtot ér is vagy kevesebbet, azt elkobozzák; a 12 frtnál drágább holmira ugyanannyi forint a bírság, a miből $\frac{1}{3}$ az executor bíraké, $\frac{2}{3}$ pedig a N. vm. szükségére fordítandó.

II. Az aprólékos munkás és némely mesterembereket, konyhára való matériálékat, fog- és vörös hagymát a N. városokra relegálja a rendelet, míg a többi cikk ármegszabása a következő:

III. Tűzre való fa:

Négy vonó barom után, jól megrakott szekér fa	
rossz úton Eperjesen	42 kr.
jó „ „	36 „
Két barom után rossz úton	30 „
„ „ „ jó „	24 „
Serfőzésre és kenyérsütésre való egy öl fa rossz úton	90 „
jó úton	80 „

Mézek:

Egy boros hordó sonkolyos m.	10 frt	— 1/2
Olvasztott m. átalagja	7 „	— „
„ „ iccége	— „	30 „
Egy # viasz, sárga	— „	36 „
„ „ „ gyertya	— „	30 „
„ „ fehér viasz gyertya	— „	39 „
Mézeskalács (eddig 36 kr.)	— „	24 „
Mézszer iccége	1 „	12 „
Kendermag szapuja (kassai mérték)	— „	60 „
len „ „	— „	60 „
lenolaj iccége	— „	18 „
kendermag-olaj iccége	— „	15 „
tojás 9 drb	— „	03 „
„ 6 „ télen	— „	03 „

Kőmivesek:

1 $\frac{1}{2}$ sing széles kőfal ölért élés meg	— „	50 „
A boltozás u. a.	— „	50 „

Sima faragott kő 3 singje	— — — — —	1	frt	—	4/7
közönséges czifra faragott kő singje	— — — — —	—	«	45	«
mesterlegény heti bére	— — — — —	1	«	80	«
boltozott szoba v. ház belső fehéritése	— — — — —	1	«	20	«
kisebb	«	—	«	60	«

Mész :

Jó szekér ládamész	— — — — —	—	«	60	«
kis	«	—	«	48	«
boros hordó Eperjesen	— — — — —	—	«	48	«

IV. A zöld, vörös, sárga, kék festett vászonnál, a dohány fontjának limitatióját a «Méltóságos Urakra relegálja» a rendelet, ellenben a pálinkát, sört és festőket a vm. és városok limitálják.

c) *A társadalmi gondolkozás és életmód a XVIII. század alkonya felé, majd a napoleoni harcok végső szakában eldagályosodik.* 1764-től a lengyel konföderáció tagjai Radzivil Károly herczeggel többször és hosszasan tartózkodnak a vármegyében, különösen Eperjesen, melynek életére pazar költségekkel, fényes udvartartással jelentékeny hatást gyakorolnak. A lengyel könnyűvérűség s lazább erkölcsök elburjánzanak. A HT. 1770-ben és 1771-ben a hitelügy szempontjából is kénytelen a forradalmon munkáló elemmel foglalkozni s a sárosi hitelezőknek követeléseik behajtására katonai támogatást elrendelni. A velők meghonosodó szabadkőművesség hasonlóké befolyással van az elmékre: bizonyos exaltáltság terjed a nemesség felsővidéki csoportjában. Eperjes és Girált az új törekvések, szellemi közösség alkotásának középpontjai. A nők jelentékeny szerephez jutnak azokban a körökben; 1779-ben majd felrobbantják a páholyt Berzeviczyné, Kraszneczné, Pottornyay Mikéné és Kapy Józsefné, mivel tagokul nem fogadják be őket a statutumok szerint. Végre is külön női páholyt vívnak ki magoknak Hanzely Mártontól, a páholy nagymesterétől.

Szertelenség a fényűzésben, az élvezésben jellemzi a forduló évszázaddal az embereket, főleg a nőket. Berzeviczy

Gáspárt 1803-ban a vármegye kénytelen megróni, hogy lengyel asszonytársat vesz s lengyel rokonságot szándékszik a birtokaiba beülletni, holott 1640-ben ugyancsak felújította az 1635-iki határozatot, hogy az uralkodó idegent ne fogadjon be az országba. 1814-ben a jouissance-élvezet kap lábra; nem ismerik a komoly munkát, a pénz becsét. A nő à la Congrès bodros és Titus-frizurát hord a homlok közepén, vékony lánczra erősített gyémántesillaggal; ruhaderékja a hónaljnál kezdődik s a kebel alatt széles szalagkötést alkalmaz. Az otthona megfelelő keretet mutat: a képeken Watteau-féle pástorleányok, pávák, aranyfácánok és exotikus madarak láthatók; allegoriás ajándékok (pl. két Ámor s köztük homokórás agg) és dagályos dedikációk divatoznak. Az ünnepségek váltják egymást, mikor a franczia nyomás alól felszabadulnak. Transzparenszek «Üdv Európa megmentőjének!»-féle feliratokkal magasztalják az orosz czárt, a kit Bécsben külön figyelemzetnek a szép asszonyok, hogy visszautaztában valahogy el ne kerülje Sáros vármegyét.

El is jön hozzánk. A Dessewffyek, Mersék, Kapyak, Bánók, Berzeviczyek, Semseyek díszbanderiuma kíséri, diadalkapukon halad át. 120 sárosi nemes nő 10 nap alatt himezi meg számára lázas lelkesedés közt annak a fehér selyem zászlónak a mását, mely a császárné kezéből jutott a czár gyalogezredének. Rákerült az eredeti felírás is: «Alexander und Franz knüpfen heute einen unzertrennlichen Bund an». Dessewffy József gróf és Bánó varjufalusi nagybirtokos kalauzolják. A mit lát, hall, tapasztal: elragadtatásba ejtik. «Ici vivre et mourir» mondja s irigyli Sáros urainak, hogy ily gyönyöröket élveznek. A bártfai fürdőben használt poharát Bánó emlékül elteszi, utóbb ezüst talpat készített alája, melyen a napot megörökítetteti.¹ A sétatéren czigányzene fogadja. Nyomban megkéri Dessewffyt, hogy valami új darabot ját-

¹ Kapyhoz került s egy tűzvész alkalmával elpusztult.

szasson. Húzza is a cigány a legújabbat: az akkor éppen országserte divatosat, hogy: «Sárgacsizmás Miska sárban jár», meg a másikat, hogy: «Retirálj, retirálj! Komáromig meg se állj!»

A czár ráismer a dallamokra; megjegyzi, hogy Bécsben egy grófné spinéten játszott a Festesich Ignác grófnak. Hogy az inszurgenseket gúnyolja a dal. Az igaz, hogy rosszul is állították fel őket. De hát az igazság kívánja, hogy azt a másik nótát is húzzák el, a melyik Napoleon vereségéről szól, hogy: «Már siess hazádba vissza, vert seregem!»

Az éjet a felső kastélyban tölti a vendég. A díszteremben fenyőgalyat tép le emlékül s gyémánt diadémmal lepi meg a ház asszonyát. Ott különben hét számra szokott folyni a dáridó. Híres a pincze és konyha; a rénusi bor, tokaji átalag járja kézen-közön. Meg is van elégedve a czár; csak egy dolgot fájlal, hogy Bécsben hiányzott egy olyan gyöngy, mint a bájos házi asszony. «Bármiben lehetek ez életben szolgálatára» — szóval búcsúzik.

Sajátságos, másfél év múlva szükség lett arra a szóra. Bánó Andrást, a férjet egy reggel a pinczében, melyhez a hálósobájából csigalépcső vezetett, megfojtva találta egy hajdú. Természetesen a gyanú, mivel az ispán terhelő vallo-mást tett, az asszonyra esett. Az eperjesi nemesi tábla pallos-halálra ítélte.

Bánóné hasztalan feljebbezett. Végre is a czár szavára gondolt. Futárt menesztett Moszkvába: francia kertésze fiát. Izenetére váltott czári furirok siettek Bécsbe, s egy hét múlva a per összes aktáit megsemmisítette a király.

A huszas években már Hedry Józsefné volt, a mikor egy bártfai képviselő közölte vele, hogy akkoriban halt meg az egykori botos ispánja, a ki halálos ágyán vallotta meg a gyóntatójának, hogy a gyilkosságot boszúból ő követte el.

A czári diadém koronája — jellemzőleg az időkre — zálogban vészelt el; az alja azonban megmaradt.

d) A nő nevelése lényegében a multból átvett hagyományos keretben mozog. A házi dolgok kötik le nagyjából: a háztartás; a gyermekek gondozása, a kik szaporán követik egymást úgy, hogy a 16 sem ritka szám, kivált mivel a vagyonszertartás céljai a másodszor és harmadszor való férjhezmenésre is kedvezőek, s a társaság fogadása. Az írás, olvasás ismerete, zenei hajlamok, de főleg a női műipar: a himzés, csipkeverés, szövés kedvelése szinte általánosnak mondható. A régebbi patriarkális viszonyok között az erkölcsi élet egészben szimpatikus; a nő tisztelete ezért jellemző a sárosira. A humanizmus korában még a női kiválóságok sem hiányoznak nálunk.

e) Nagy időt foglalnak le a *mulatozások*. Sárosban is kelete van a régi nótának:

«Nincs az ember fából:
Ki kell rúgni a hámfából.»

Sok a szomszéd, nagy a rokonság, nincs szeri-száma a vendégnek. A hazafi gond meg az élet nyügei között közelebb verődnek egymáshoz az emberek. A fiatalság is lóhátra keredik s télidőn végig farsangolja az udvarházakat.

A vármegye «magyar Gascogne»-nevére meglehetősen rászolgált a multban. Kedves, játszi nagyozolás, a pompa tüntetése, a vendégszeretet túlozása, nagyot mondás, csalafinta becsapás lépten-nyomon kísértenek. Három falut ad egy lóért *Kapy Ferencz*. Ad pedig akkor, a mikor a sógor: Gyürky Pál krassói főispán Amáliának, a feleségének halála után némi hagyatéki ügyben hozzá meg Kapy Istvánhoz, az öregebbik sógorhoz utazik. Hirtelen halt meg az asszony: híres, szép asszony. A Károlyi gróf báljára erősen befűzte magát s keringő közben szörnyet halt. Első vásárlója volt Pest városának. Egy czipőt csak egyszer húzott fel s évenként újra bebutoroztatta magát. Ócska hintón, mustra lovakkal jön a buba merült férj; de a nyerges ló szép fejtartású.

Ferencz úrnak mindjárt is megtetszik a hófehér sörénye. Ő egyébként különczködő ember, a ki festi a hatját, kalandokat keres, a hogy a divatos franczia regényekből tanulja.

Kapy István asztalát Figmik szakács jól látja el. Poharazás közben szó esik a jószágokról, régi quartalitiumokról. Egyszerre csak Ferencz úr kérdezősködni kezd a «Simli» után. «Győzős állat, — mondja Gyürky — de nem eladó». «Hátha 3 falut adok érte?» — erősködik a szándéka mellett Zsigmond király kincstartójának ivadéka.

Miközben így évelődnek, a bátyja visszaérkezik több vendégével, a kiket az ispánja szedett le az úton a bricskák-ról, mivelhogy «őkegyelme nem tud maga ebédelni». A felszaporodott társaság bámulata aztán alkalmas háttere a jelenetnek, a mikor felcsap Gyürky az ajánlkozónak. Malczó, Gerlach és Venéczia így úszik el egy tréfás órában a 80 falus Kapy-uradalomból. Azokat árverésen kótyavetyéli el — gavallér módjára — a szerencsés eladó.

Makoviczán is, néhai való jó *Serédy Gáspár* napjaiban, vigságos az élet. Egymásba botlik szolgálatában a cseléd; a fundusain élő taksás nemesek, udvarnokok: szinte fejedelmi környezet. «A pipáinak száma légio: 24-et szív ki belőlük naponkint — írja később róla a Bártfai Levelekben, 1817-ben Dessewffy József gróf — s közben legalább kétszer káromkodik». Az utóbbi valószínű, mert nyughatatlan vérű ember; az előbbihez azonban a tradíció kétsége kétséget támaszt. Mert az első magyar pipásnak, Draskovics grófnak Trakostyán vára ablakában lőtte ki a szájából az első pipát az ellenséges ágyúgolyó. Az pedig jó sok esztendővel később esett meg. Serédy egyébiránt vadászatban, lovaglásban, sokszor a táborban vagy a mezei gazdaságban éli napjait. Ha nem ott, a ropant szilvásai és kertje szórakoztatják. Nagy úr minden ízében: nagyszabású és szertelen. Ha józan, ingyen zabot osztat ki a szegény jobbágyainak s csendben olvasgatja a Bibliát vagy Senecát. De ritkán esik kijózanodnia: a pajtások soha

ki nem fogynak, meg a pinczéiből sem a bor. Házi butorra nem sokat ad; asztal azonban meg almáriom és ágy — valamennyi a régi, ma már kipusztult tiszafából — halomra van. A felesége szinte örökösen a trencsényi birtokán mulat, hát a jobbágyasszonyai közt szórakozik. Azt mondja, nem akarja, hogy a jobbágysai kifogyjanak. S mulattatja törpe, zömök udvari bolondja. Zsiros, fűszeres az élete; billikomból iszsz a bort; csömört azért ritkán is kap, de ha kap, topános csatlósaival gyomroztatja meg magát vagy paraszti vajákos asszonyával gyuratja visszajáról az ereit. A halálban (1571.) is grandiózus, mint a hogy Zboró-vár eladásának történetéből tudjuk.

Kuriozításaink őstipusa *Mikurszky Simeon*. Annak a korszaknak az alakja, a melyben Lipót király *Salva gratia*-t ad a hűnbánó kurucz nemeseknek, a kik visszasietnek ősi kúriáikba. A közrendi katonák is egyidejűleg csüggedten keresnek nyugvóhelyet magoknak, a kiket labanczpárti urak vagy nem fogadtak be, vagy csak 10 rfrt lefizetése feltételével, hogy aztán boszúból agyon sanyargassák. A kruzslói jobbágyok talpasoknak (hajdú) állottak Czelder Orbánhoz. Meg is lakoltak a vitézségökért: a kruzslói kúria pinczében sinylődtek. Botozták őket; sok a deresen pusztult el. A dominium ura Mikurszky Simeon, Sáros vármegye leg-hóbortosabb embere. A guta egy karosszékhez kötötte, mivel nagyokat ivott: dél előtt gólyatejet (úgy hívta a pálinkát), dél után bort és méhsört. Hiába intette a bártfai kirurgus, hogy a guta nem áll meg: a lábán kezdte, a koponyáján fogja végezni. Azzal intette le, hogy a fogai nem tűrik a vizet. A parasztság félt tőle; mint a törpe ördög, leskelődött rájuk. Télen-nyáron dolmányban, rókaprémcs kucsmában ült, oldalán a széles fringyiával. András király idejében hozta volna azt a Szent földről az őse. S előtte feküdt a gerezdes buzogány. Királynak tartotta magát; a neve után írta: R. C. Rex Cruzloensis). Kir. udvart vitt; főasztalnoka egy pupos

tót, a ki lapos kövön süti a krumplis lángost; főpohárnokmestere a kuka Máty, a ki eserépbutykosokba önti a helmeczi vinkót s tömi meg gálócsival a szarvasagancs-pipáját; mezit-lábas kosta a névtelen jegyzője, a ki a Lőcsei kalendárium tábláján tartja számon a kecskét, juhot; az eperjesi iskolából kicsapott Stevko a «hegedőse», mert gitározni tud; a főudvarmester Herkules, a ki nappal legyet fog, éjjel pedig ugat. Az utóbbit is tartozik valamennyi tót megsüvegelni; mert a ki elfelejti, jó huszonötöt veret végig rajtuk.

Kutyául bánik az embereivel, a minek akkora híre kél, hogy Tahy Mihály hadi biztos, a mikor hozzá is eljut a hír, elhatározza, hogy megnézi, ha van-e Herkulesnek armális levele. Hat kőrasszérral indul el a Svinka partján. A portához érve négy ökrös szekeret lát, mely után jobbágyok czammognak. Temetés, úgy látja.

A tótok bús karban éneklük:

«Herkulesz! Herkulesz!
Naseho Pana dobri pesz».¹

Berohan a királyhoz, hogy profánizálja a vallást. Az protestál, hogy a *császárnak* nincs joga ítélet előtt hatalmaskodni. Nótába veszi Tahy s őrizteti, a míg ítélfő-mestereket hozat Eperjesről.

— Kruzslýón én vagyok a király — tiltakozik azok ellenében is. — Akkor kántál a jobbágyom, a mikor parancsolom.

S gúnyos mosolylyal hallgatja végig fejvesztésre szóló ítéletét.

Meg is látta az eperjesi hires «vörös trónust». Tölgyfaszék volt az, a melyből, a ki egyszer beleült, nem kelt föl elevenen.

Az udvarán egy darab földet mutogatnak. Ha eső áztatja,

¹ A mi urunk hű kutyája.

vörös színt vált. Ott fejezték le. A folt az ő vére — suttogja a babonás kruzslói nép.

Nagy emlékezetű *Keczer Károly* is a XIX. század másik felében. Uradalmi vannak Lapispatakon, Bogdányban. Amott tartja székhelyét, de hosszan itt, Eperjesen ül, mert a «fáraó» és «makaó» szívesen tartják hónapokon át a városban. Rendesen csak akkor van otthon, ha kifosztották a pénzéből. Ilyenkor ráún a kártyára s nagy igyekezettel lát a gazdaság után. De hát az idő esős, a mi unalmas dolog. Egyet gondol, java munkában otthagyja parasztjait, hogy boronáljanak tovább. Azok állják a parancsot; de hasztalan várják, hogy újabb rendelkezésről halljanak. A tisztartó kétségbeesetten szalad be az urához, hogy már háromszor végigboronálták a földjeit. «Eggen bis auf Weiteres!» utasítja vissza. Bogdányból is írják, hogy a kastélynak bedől az oldala. Arra elrendeli, hogy parasztok őrizzék, hogy valamikép a kincseit el ne lophassák. Nap-nap után jön azonban a küldött, hogy mi legyen tovább? De heteken át ismétlődik a parancs: «Oriz-zék tovább!» Addig őrzik, míg össze nem omlik az épület. Akkor aztán megnyugszik, hogy fölösleges volna tovább is az őrködés.

A «Fekete Sas» 7. számú szobája az eperjesi otthona. Néha heteken, hónapokon át együtt tartja a kártya-kompániát. Reggelit az eperjesi házában a cukrászboltból hozat, a mit úgy tolat be magához, mert a hálószobájába belépni tilos. Ott bőrökön alszik. Reggeli után egy oldalfülkébe dobja be az edényt. Csak egy asztala, széke van, de nagy ebédekhez való szakácsot és tőmérdek szolgálókat tart. Ha jön a tisztartó, a kit a heti referáda kötelez, zsámolyon ülve fogadja. Ebédközben van: egy-egy fogás ételt itatós papíraljon tesznek elébe. A mint végez vele, papirostul belöki az edényt a fülkébe. Közben váltig kínálja az emberét, hogy tartson vele; de mivel szék nincs, szerény tiltakozást kap szokott válaszul. A szobában szanaszét vasládák hevernek,

tele gazdasági számlákkal, a melyeket soha senki meg nem tekint.

A kompanisták, ki a mennyire kibírja, állandóan vele vannak. Mikor tifuszba esik, akkor is magánál tartja őket. A diványa mellett kell napszámra kártyáznio. Egyszer azonban hirtelen véget vet a dáridónak egy csendes guta: a nagyúr kiadja a tromfot s utána holtra váltan hanyatlik vissza a diványon. «Hopp!» — kapnak egyszerre a czimborák a bankhoz, a mi slusszolóást jelent. Felállnak, megolvassák a pénzt, pecsét alá zárják s küldik el — az özvegyének.

Egyébíránt ők is váltakoztak. Ritka, a ki az ilyen életet kitartsa. Mikor a régi kompanisták végleg letűntek, velök tűnt a nagyúrnak respektusa is. Leszorult — a zsidóhoz, mert minden áron játszani akar. Stamm: «a purger», Grasgrün: a vendéglőse meg valami Englaender, a ki «simán» kezeli a kártyát, az utolsó «makaó»-társasága. Ezek úgy rendezik be a játékot, mint a hogy macska játszik az egerrel: nyeretnek hébe-hóba vele, a minek úgy megőrül, hogy vagy egy hónapra jó szívvel veszít. De hát törődik is ő a veszteséggel?

A kibiczeket azonban ki nem állhatja. Mikor már sehogysen rázhatja le magáról, beinvitálja őket a borkuti erdészlakba majálisra. Hogy híres kompánista vendégei lesznek — mondja. S fülök hallatára rendelkezik, hogy mi legyen ételben, italban; cigány is a legjobb húzza. Úgy szabadul meg tőlük. Folyik is a nagy készülődés; a kibicz városszerte eldicsekszik a meghívással. Az ünnepi multság estéjén pedig mindenfelé lázas az izgalom. Kocsi kocsit ér: viszi ki a kibiczeket; de a hogy az első a ház elé kerül, kénytelen visszafordulni. Zárt ajtókra talál. Nosza vissza Keczer Károly uramhoz, a ki rászedte őket.

Megtalálják: a «Fekete sas»-ban éppen nyerő napja van. Iszonyú hahotát csap, hogy ez egyszer — békességben játsz-

hatott. (Persze, a mi holmit nappal kiszállítottak, azt éjjel visszahordatta Borkútról az inasaival.)

Róla beszélnek — a szomorú napokból — hogy a sok német tisztet gyűlölködő tekintetekkel méregette. Azzal osztotta a keserűségét, hogy éjjel-nappal mulatott s huzatta a cigánynyal. Ha azonban tiszték léptek a terembe, már a cigány tudta, mit kelljen húznia. Intésére félbeszakadt a szomorú magyar nóta s átesapott a: «Hetes, nyolczas, király, disznó»-ba. Azért ugyan senki spiczli ember fia (pedig hemzsegett tőlük Eperjes) meg nem orrolhatott. S tele tődövel, harsányon fujta maga is az öreg, a míg a szuszszal birta, vág a tiszt urak el nem kotródtak boszuságukban.

A hazafi bú is belejátszott ezekbe a duhaj jelenetekbe. Mikor már kifogyott belőlük, vitte ki a cigányt a Kalvária-hegyre. Festői hegyoldalban kanyarog ott állomástól állomásig fel az út. Faragott képek jelenítik meg azt a nagy szenvedést, mely minden idők embereinek bajait váltotta meg. Durvák a formák; a gondolat azonban, melyet tolmácsolnak, isteni. Szenvedés van itt is, szegény magyarok hazájában; hát a ki érettünk áldozta fel magát, méltó rá, hogy felhangozzék a vigasztalására a dal. S állomásonkint változik a honfipanasz, fel egészen az Istenanyáig, a ki tört hord a szívében. . .

Hlavács adminisztrátor azonban nem poétikus ember. Neki botrányos az eset. Czitáltatja Keczer Károlyt. Ennek a vallomása tiszta, de abban mégis jónak látja tódítani, hogy tisztelt barátjára, az egyik kollégiumi professzorra hivatkozik. Avval mulattak kettesben. A kihágás büntetése 8 napi lecsukás; de hogy a tisztelességen mégse essék rovás, a kollégium egyik szobájába internálják a két bűnöst.

A professzor úr ott tér eszméletéhez. Kifakad:

— Spectabilis Domine, hogy tehette meg ezt a szégyent velem?

— Úgy, kedves Doctissime! hogy magamban csak nem

tölthetem itt az időt. Aztán okos ember az Úr, én meg tanulni akarok.

Keczer halála után három szekérrel hordták ki a lakásáról a halomra dőlt edényt. Az inasának, hogy még a halálában is megőrizze csalafinta emlékét, egy rozoga asztalt hagyott. Fanyarul darabolta szét az örökös, de boldogan nyitott fel egy rejtett fiókot, a hol a megtalált aranyak igazolták a különcz ember jó szívét.

A kötődő nemes urak így tromfolják le egymást:

Az egri püspök kocsin találkozik Uszszal, a ki nem akar kitérni neki. Átszól hozzá, hogy:

— Ego sum episcopus Agriensis, servus Dei.

Usz azonban nem hagyja magát; visszafelel:

— Sed ego sum dominus De Usz (Deus).

Berthóton nagy az árvíz. Szemben a Berthóty-tanyával nézi Ganzaug nemes.

— Hallja, Berthóty úr! — kiáltja át — a víz elviszi a prædicatumát.

— Sebaj! megmarad még a hegyen a kosár — nézi le a beszármazott urat a hős Aba-ivadék. — Hanem ha például én az urat pofonvágom, akkor az úr nem lesz ám többet Ganzaug, hanem Halb-aug.

A diskurzus pedig következőkép tarkázódik:

— Szervusz amice barátom! No wie gehts? Ta jak zse prisli na forspontye, abo talán auf der eigenen Gelegenheit?

— Hát lyem tak zu Fuss: per pedes apostolorum; weist amiczenko, kevés a dutki.¹

— Milyen czigarovi ti kuris?

— Hát — dutkose.²

Nyelvtorzítások és ficzások:

— Siesd magad utána: utolérsz őtet az oroszok temp-

¹ Garas.

² Garasos.

lomnál. Itt varja az a kocsi, a ki téged Czemjátára egyenesen elviszi.

— Ez fájtnk.

— Viszik már minket.

— Hány éves van nekem?

— So muss man, barátom amice! gradatim heruntersülyedni!

— Kitette a magáét! (Kitett magáért.)

— Servitore! à propos — ugyan édes amice, sag mir, jak se mas?¹

f) A vadászat a sárosi úrnak éltető eleme. Védekeznek is a multban, hogy az erdők kizárólag a rendelkezésére álljanak. Nemesak a tilos faizások ellen van kifogása; a vad is van oly féltett dolog neki, mint a fa. Még az 1850-es évi nagy medvevadászatok emlékezte ma is általános. Sárosi ember nem igazi sportsman, a ki még nem lőtt vaddisznót, medvét vagy legalább őzet. Vannak felavató czerimoniák: a ki először talál, keresztbe fektetik a vadon, kürtök szólnak s a nesztor előbb puskavesszővel felesapja, majd forgót tűz a kalapjára, a fegyverét az állat vérével kereszteli meg s végül vállára téve kezét, vadászczimborául fogadja.

g) A sárosi menyecske, leány — úgy látszik — minden időben tartósan szemre való. A házasság itt patriarkális kötelesség. Hogy egyik fél sem idegenkedik tőle, bizonyítja a sok lakodalom. Még az özvegy sem sokáig tűri az egyedülletet. Alig olvas az ember, csak kivételesen egy-egy balházasságról, kikapós félről; ha akad ilyféle, az is többnyire városbeli. A vármegye résen is áll az erkölcsösség védelmével; ha baj van, keményen büntet.

Erősen megvan a kétnembeli fiatalság közt a kölcsönös ragaszkodás. A mai pajtáskodásnak, mely annyira megalázza

¹ Pulszky F., Életem és Korom-ban I. k. Csupka eperjesi koll. tanár barbarizmusaiából stb. idéz.

a nőt, a multban semmi nyoma. A Gráciák szelleme ül az ifjúság mulatozó sorai között. Az udvarlás komoly, ha rákerül a sor; az adott szó szent, s a ki megsérti, meg is lakol. Kétségtelen, hogy a nagy *női típusok* példája a nők köztudatában él. Széchy Mária, a vitéz, kalandos és szalonias asszony nem egyszer járt földünkön; a Murányi Vénus melegszívű poétája eperjesi iskolában gyűjtögette későbbi költészetének himporát; Nagyasszonyunk pedig, Zrinyi Ilona még a köznépünknek képzeletébe is erősen belevette magát. Lehetetlen, hogy a kik nálunk olvasták (pedig sokan voltak) a «Marssal társalkodó Murányi Vénus» szerelmi sóhajait, ne azzal a bűvös-bájos romantikával vonták volna be magok körül az eget, mely a szépézésű asszonyok világa. Bájos képeit mutatja fiataljaink kecses tánczának a fricsi kastély egykori dísztermének karerkélyén négy festmény; lakodalmi szertartásaink nemcsak fényről, hanem az ünneplés méltóságos bensőségéről is beszélnek.

A *mátkaság* rövid. Rendesen a szülők szemelik ki a párokat. A fiúnak néha a szülő több leányt is megjelöl szabad választásra. A legény előbb megjárhatja a leányos házat a hajlandóság kitudása céljából; majd főember társaságában maga megy «kisasszony-látásra». Lóháton, díszben s vacsorára érkezik a leánynéző; táncz után «háztűz-látókat» küld. A «szemben létel» alatt, ha tetszenek a fiatalok egymásnak, következik a megkérés. Az özvegy anya ilyenkor a «tutorok» tanácsát kéri.

«Kézfogásra» a legény, rokoni kíséretben, czifrán öltözve, kardosan érkezik. Az ajtón térdet hajtva kéreti ki a leányt. Ha kihozzák, ujjaival gyengén megüti a leány ujjai végét. Megelőzi ezt az aktust, de többször követi a gyűrűváltás: a vőlegény két embere viszi be az anya szobájába a leányhoz a gyűrűt, a ki viszont keszkenőre akasztja a magáét s kiküldi. A gyűrű — gyémántos, rubinos vagy zománcozott — néha generációkon át vándorol. Akkor válnak a fiatalok

mátkapárrá. A vőlegény adhat arany-ezüst ékszer-ajándékot. Egymást hugomnak, bátyámnak szólítják. Ritkán nyúlik el a mátkaság ideje; a második házasságnál rendszeren csak egy hét.

Fordult elő a multban előzetes esküvés is: gyűrűváltás után. De akkor a leányt el szokták még választani a vőlegénytől.

Ezzel a szokással függnek össze a «*Ius primae noctis*» sárosi esetei, a melyek a történetírói felfogástól egészben eltérő jogi tétel tanui. Palocsay György 1585-ben feleségül készül elvenni Boeskey Krisztinát, de mivel a dőghalál miatt nem mehet Szathmárra, Kapy Andrást és Kellemesy Mihályt küldi a frigy megkötésére. Ő majd 1586 február 23-án fog Kaplonyba *első éjjelre* megjelenni. Az ara nagybátyja, Kaplony ura, csak úgy adja megegyezését, ha *az első házasság éjjel jogczímén nem követeli Kaplonyt*. Erről kezességet ad. Dessewffy Ferencz esete a másik, a ki azért üzi ki jobbágyasszonyát a házából, hogy a birtokot ne követelhesse az első éj jogczímén. Ez tehát kizárólag birtokszerzési jogczím. A középkorban megszűnt, de feléledt a XVI. század második felében, mikor a katolikus pap ritka volt s a prédikátoroknak nem volt elég tekintélyök. A házasság-szentesítés lényegét tehát az első házasság éjjelben s nem a papi vagy prédikatori kötésben látta a régi kor.

A vőlegény szabja ki a *lakodalom napját*. Nagy idő kell az előkészületekre: meghívókat kell küldeni, ételmezt a birtokokra kivetni. S nagy munkát ad a lakodalmi tisztségek elrendezése. Vannak gazdák, a kik a különböző feladatokat végzik: főgazdák, jövő-menő gazdák, szállásosztók, pohárszék-vezetők, étékfogók, szolgák gazdái. A lakodalmas menetet a vőlegény rokonai közül a násznagy vezeti; ő nyitja meg a nászasszonynyal az első tánczot, míg a többit a főgazda, a ki aztán elbúcsúztatja a menyasszonyt. A vőfély lóháton hozza a vőlegény ajándékát: első nap után ő adja át

az arát a völegénynek s ő vágja le fejről kardjával a koszorút. Az algazdák zöld pálczát hordnak. A násznép is, sokszor vármegyék és városok is, hoznak ajándékokat. S szokásos a sirató este: a legénységi búcsú.

1666 márczius 1-jén, Bártfán és Zboró-várban folyt le a fényes menyegző, mely két nagy család frigyével országos háttérű érdeket szolgált. A nagysárosi és makoviczai uradalmak egyrészt s a munkácsi másrészt közös birtoklásra jutottak, hogy rövid félszáz év után nagy történeti jelenetek tanui legyenek.

A makoviczai uradalom főhelye Zboró község (hajdan mezőváros), mely a Gácsországba vezető országút mellett, Bártfától egy mérföldnyire fekszik. Fölötte, erdőkoszorúzta hegytetőn, melynek D-i lejtőjéhez Hosszúrét község simul, romjaiban áll a zborói vagy makoviczai vár. Egykori urai közül a Zudar- és Serédy-családok nem jó szomszédságot tartanak a hatalma teljében álló Bártfával; a későbbi birtokosok, a Rákócziak azonban szives barátságban élnek vele. Ha pihenni itt vagy a falubeli kastélyban van idejük, örömet szállanak s akkor szaporán érintkeznek a város uraival. Innen érthető, hogy ezek a lakodalom hírét lázas érdeklődéssel fogadják, sőt vendégül marasztják a násznépet.

Ünnepi szint öltenek a város ódonszerű házai. A reggeli órákban, nagyszámú polgárság élén, a városi tanács kivonul a déli kapun a határra, hogy az arát méltóságához illően fogadja s a város falai közé kísérje. A síkságon történik a találkozó; akkorra beér fényes kíséretével a daliás völegény is. A vendégsereg készséggel fogadja el a meghívást s a városi tanácsház első emeletén rendezett lakomát. Ebben nagy emberek vesznek részt: Szelepcsényi György esztergomi érsek és Magyarország primása, Zrinyi Péter, az örömapa, Pálffy egri és Bársony nagyváradi püspökök, nagyszámú rokon és Sáros vm. urai. A városi levéltár számadása szerint nagy összeget: 150 frt 60 dénárt áldoz Bártfa a lakomára, egyúttal pedig Krakóban készített s 94 frt 75 d. értékű ezüst

serleggel lepi meg a menyasszonyt, melynek mindkét oldalát a város czimere díszíti. Az a négy üvegserleg, melyet szintén őrzött (1867.) a levéltár, hasonlóképp ott volt a vendégek kezében s díszleteiben teljesen megegyezett az ajándékserleggel.

Lakoma után a városi tanácssal, nagy néptömeg környezetében, Zborónak indul a nászsereg, majd megszemléli Bártfa és Hosszúrét közt, a Berezne vize partján, a halastó körül a futtatásokat, aztán végighalad a Serédy-emlékoszlop mentén a sűrű fenyves- és gyertyánfa-erdővel borított hegyi úton, felhúzódik a hegytető százados cserfáitól körített nagy rétre, melynek ÉNy-i lejtőjén büszkén tárul fel a várkapu.

Hat óra körül érnek be, s nyomban elvégzi a primás a vár legfelső részének déli szárnyépületében álló várkápolna falai közt az esketést, mely után a szokásos ajándék bemutatása, a díszlakoma és táncz következik.

Hogy micsoda fény veszi körül az ifjú párt, arról a vidéki néphagyomány hosszú időn át beszél. Maga a menyegző, de a «szép asszony» emléke is a játssi képzelődés ezer változatú regéibe megy át. A nevek többnyire eltűnnek belőlük, de megmarad a kegyeletes ragaszkodás a csodás nő iránt, a ki utóbb egy ország gondját hordozta lelkében. A rege szava utóbb Gácsország határain túl is életre kel.

h) A *hadi élet* emlékei már igen nagy messzeségből intenek át az utódokhoz; inkább képzelődve merengenek rajta, mintsem hogy igazában értenék. Nincs rendes hadi szervezkedés, békés időkben fogyatékos a gyakorlás, s mégis kitörülhetetlen nyomok tanuskodnak az ősök világra szóló harci készségéről. Mindenesetre a régi kalandos idők sokáig lebegtek példaadóul a nemesi ivadékok szeméi előtt. Különösen itt, a felső vidéken, mely nemcsak nagynevű hősökről, hatalmas erőmérkőzésekről hallott, de egyúttal a királyi udvartartások fényéről személyesen meggyőződhetett. Nem nehéz elképzelnünk pl. a mi Sáros-várunk első mozgalmas

életét, a mikor királyok ütnek hosszú, rövid időre tanyát benne, még inkább a közelfekvő szepesi várbelit, melynek nagyszabású s a királyi udvartartás kényelmére szóló beosztását a mai romok között sem nehéz megállapítani.

Az ily háttérben s a harczok folytonos levegőjében, mikor az erősebb keresi az igazát, hamar szokásossá vált a *bajvívás* intézménye. A Corpus Juris nem ismeri. A XIII. századbeli szokásjog alapítja meg, majd Róbert Károly király alatt a lovagi játékok divatjával szokatlanul kifejlődik. Az első okiratok a «Signum duelli porrexit» formában említik: a kihívó faczöveket (signum) ad át a kihivottnak s kéri a törvényszéket a bajvívás megengedésére. Ez az ordalia-törvénykezés. Kihívás nélkül is elrendeli az alnádor 1323-ban Uz fiainak és István fiainak Vizsolyban a bajvívást. A törvényszék előzetes engedélyét 1486-ban Mátyás király határozottan megköveteli. Régebben a czöveket nem alkalmazták, sőt a törvényszék függetlenül a felek akaratától is elrendelhetette a mérkőzést.

A felek pontos megjelenésére zálogot vagy túszt szokás adni. «Tanácskozván ő zálogot adának» (Tinódy, 1548.). A bajvívást fegyver- és lóvizsgálat előzi meg. Dárda, két kard, bot, tőr, nyíl, bolgár bunkó, kelevéz a fegyverek a megállapodás szerint. Először kopját törnek. 1255-ben a városi polgárok *szász módra* kerek pajzszal és karddal rontanak egymásra. Az ellenőrző tiszt az igazlátók dolga. Sátrakat húznak, hol a felek a jelet várják. Estharangszóig tartoznak egymás megjelenésére várni. Sáros-várban 1332-ben Synka f. Péter estig lesi Ethele f. Márton jöttét. Ha valamely fél nem jelenik meg pontosan, nyomban következik az ítélet. Helyettes küzdők is alkalmazhatók: ilyen volt — gyakorlatlan vívókkal — a vizsolyi, mert az Uz-fiak a testvérök meggyilkolásának gyanuja alatt állottak. A meg nem jelent fél ellen elfogatási parancsot is ad ki a bíróság.

A becsülete vesztest megfosztják a jogaitól és jószágai-

tól; kirívó ruhában tartozik járni: hajadonfővel, meztláb, zsineggel a teste körül. A viadalban az a győztes, a ki az ellenfele vérével festeti be a földet; de ha az ellenfél alkonnyig ellenáll, az igazat ő kapja. Hütlenségi esetről azonban halállal kell végződnie a küzdesnek. 1270-ben Fülöp érsek és Domonkos sárosi lakosok viadorokkal helyettesítetik magokat.

Vannak hivatalos békéltetők. Az ártatlanságot bajviváson kívül 40 esküvő segéd igazolhatja. A követségi díjat a kihívotthoz a vesztes fél fizeti.

Budán s másutt is állandó bajvivó-téren folyt a küzdelem. Egyes városoknak szintén volt ilyenmő kiváltságuk. Sáros-várnak pl. 1333-ban, még pedig azért, mint Vizsolynak, mert az alnádor egyúttal Abaúj és Sáros vármegyék főispánja volt. Mondják, hogy a nádor felhányt dombon («Biróhalom»), legalább is: szabad ég alatt, sátor alá húzódva szokott törvényt ülni a bajvivás alkalmával. 1320-ban Lampert ország-bíró ítél a Merse-unoka: Péter (dictus: Tóth) és Mihály f. János ügyében Szilva-birtokért.

A banderiális világ dicsőségére áldatlan százados küzdelmek következtek. A létért harczol már a felvidék, ha nem épen a török ellen. A német zsoldos katonaság lassan megfosztja a régi illuzióktól; undorral fordul el attól a harezi módtól, mely az egyszeri cseh zsebrákok színvonalán nem emelkedik fölül. Azért azonban Sáros. fiai messze földre is eljutnak, a miről számtalan török fogoly keserves sorsa tanuskodik. A vármegyének sokszor van alkalma rá, hogy ekkép elszakadt vérein váltságdíj küldésével segítsen. Megható a fiatal Berzeviczy János török rab levele anyjához. Kartonon kis képalak: vörös kaftánba van bujtatva, derekán és nyakán súlyos láncz esörög; magas kozák süvegén és a lánczon végigfutó patkányok láthatók, alant pedig ez a vers:

«Ob ich schon gefangen bin,
Ist doch nicht die Hoffnung hin.»

A levélben megvan a magyarázat: a láncz azt jelenti, hogy tizenketten voltak elzárva; a patkányok csaknem a szemöket vajták ki. Ilyen képet négy tuczatot készített egy úri ember, s a dámák megsiratták.

A dalia-nevelő kurucz-világ még egyszer visszavarázsolja közénk a multat. Az ősi virtusokat, a kalandos életet, a rajongást hazáért, fejedelemért, vallásért, szabadságért. Messze «lódingol» a kurucz mentéje, tarsolya és fringyiája, a mint prűszkölve dobálja a ló; csodával határos a kitartás, mely a szenvedések hosszú kálváriáján segíti át. Azután ez a varázskép is eltűnik nagy időre, a míg ismét kibontja s még káprázatosabbá teszi a lojális elragadtatás «a szorongatott asszonykirályért». A hétéves háborúban Sáros vármegye fiai tele marékkal szedik a hírvirágokat. A Dessewffy-család 15 tagot vesz a 43-ból; Szirmay Tamás, Miklós egyetlen fia, a vagyonát áldozza rá, hogy 6000 emberből álló (Máriássy-) gyalogezredet állítson, majd ismét újabb 6000-nyi önkéntes csapatot toboroz és szerel fel; Dessewffy Sámuel pedig már előbb, a pompa kedvéért, de igaz lojális érzéssel szórja Pozsonyban 1764—80-ig a pénzt. A királynapok alkalmából hetenkint kétszer ad díszebédeket.

Egyidejűleg köszönt be a nemesség vagyoni romlása. Erőn felül költekeznek, hogy a régi név tisztelete megálljon. Dessewffy István gróf 1777-ben 80,040 rfrt adósságát újabb 80,000 és 24,810 rfrttal emeli úgy, hogy a vármegye kénytelen jelenteni, hogy már nem adhat biztosítékot a hitelezőinek; Palocsay báró 1812-ben 210,700 rfrttal tartozik; Usz Antal kis birtokán 1811—3-án id. Turcsányi Józsefnél 11,060 rfrt a teher; a hatalmas Haller grófok, Splényi bárók, több Berzeviczy, Péchy, Szirmay gróf stb. tönkre mennek. Az igaz, hogy meghibbant a kor is: sok a korhely, kiirthatatlan a kártyadűh. A vármegye hiába pirit rá a megtévedett embeerekre, nem egyszer el is csukatja, de a végzet útján nem bírja már őket visszatartani.

i) A hadi élet gondjai és viszontagságai közt a *nemesség művelődése* lassan halad. De sohasem szorul le végképen. Valamelyest lépést kell tartania a városi élet vívmányaival, mert azok állandóan fenntartják a külfölddel a szellemi érintkezést. Az úri nevelés a dajka után a diák (fiatal klerikus) meg káplán vezetésére megy át. Ha a nemes fiú felserdült, rokon családok udvarába megy apródszolgálatra, hogy lovaggá fejlődjék. Ott is a káplán irányítja a szellemi fejlődését, a ki mellett mestertől sajátítja el a hétféle ügyességet: a trivium és quadrivium közben a septem artes liberales-t. A triviumban (nyelvtan, logika, ékesszólás): grammatica loquitur, dialectica verba docet, rhetorica verba colorat; a quadriviumban: musica canit, arithmetica numerat, geometria ponderat, astronomia colit astra. De szokás a külföldi iskolák látogatása, mint a középkori vers mondja:

«Filii nobiles, dum sunt iuniores:
Mittuntur in Franciam fieri doctores.»

A pécsi, a Zsigmond- és Mátyás-egyetemből semmi sem lett, hát csakugyan idegenbe indult a tanulni vágyó fiatal-ság. A krakói egyetemen állandóan egy csomó eperjesi (sárosi) fiú tartózkodik, mint a levéltári levelek bizonyítják, de Bolognát, Páduát, Párist, Prágát és a németországi egyetemeket is sűrűn keresik fel a Péchyek, Szirmayak, Dessewffyék. Vanak egyébiránt adataink arra is, hogy ittbenn, egy-egy nagyobb család (Berzeviczy) körében s a XVIII. században Szirmay Istvánné grófné tarczai, fejedelmi fényű udvarában egymást váltják a fiatalok, a kiknek bőséges alkalom nyílik elsajátítani a jó modort.

A leány, a hol a mód engedi s a nyüzsgő gyermek-raj miatt kívánatos, előbb szintén rokon udvarba kerül, hol a matrona (úri asszony) felügyelete alatt Hofzimmermeisterintől nyeri az oktatást. A sárosi várban Rueber János udvara zajos a csevetelő, sütni, főzni, varrni, énekelni, latinul, utóbb németül és francziául beszélni tanuló kisasszonyleányoktól.

A finom modor pedig sehol talán a világon úgy el nem sajátítható; mert hiszen ő kegyelmessége nagynevű, tudós ember, a ki a szomszéd Eperjes, de a külföld humanista tudósaival szorosán tartja az összeköttetést. Jóval később, a XVIII. századdal kezdődik a nők zárdái nevelés-divatja.

S ha még hozzáteszem, hogy a haladó idővel a városaink iskolázása is hatalmasan fellendül; hogy kisebb helyek, mint Berzevicze, Hanusfalva gimnáziumokat állítanak, sőt a Szirmayak nem messze, Pazdicson akadémia szervezésén törik a fejöket: érthető, hogy a tudományok szeretete nem idegen Sáros vármegye területén. Tény, hogy sokat és gyakran áldoznak kulturális czélokra az ősök: a városi kolostorokra, kolostori iskolákra, sőt idegenbe is (1721-ben az egri konviktusnak 100 rfrtot ad a vármegye, hasonlóképen Lőcsére, Kassára). Nagyszabású közművelődési alapítványok is kerülnek ki. De a korviszonyok szabta, tudományos ismeretek terjedéséről egyéb körülmények is tanuskodnak: gazdag levéltáraink, a minők szinte mindegyik család körében létesültek; tudós nevű kiválóságaink, mint Keczer István váradi kanonok, a ki «Sub Auspiciis Comitatus de Sáros» tart Kassán theologiai disputát; a könyvkedvelés, melynek tanuiul a levéltárakban ott találjuk a divatos auctorokat. Keczer Gábornak 1687 márczius 22-én hivatalosan írják össze a holmijai között 10 drb könyvét: Thuanus történeti művét, két Tripartitumot, Gazdasági Kalendáriumot, Magyar Uj testámentumot, a Bécsi Pacificatio-t, a magyar történet Nucleusát, irott jogi tétéleket és Balassi Bálint Énekeit (6:33 frt értékben). Berthóty Ferencz felsőmagyarországi kurucz tábornok (1705.) szenvedélyes archeologus. Ő jelenti urának, hogy egy lengyel kereskedő 300 talléron kínál Báthory István tárházából karot. A fejedelemnek tényleg a munkácsi fegyvertárában volt is ilyen 1708-ban; Keczer Sándor főhadbiztos pedig arról értesíti, hogy a kassai pénzverőbe egy igazi «auspurghi mivű» ezüst asztalt küldtek, a mit jó lesz megmenteni.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

A nemes a közügyekben.

I. Ferde közjogi helyzetünk a Habsburgház alatt s a rossz kormányzat magyarázzák meg, hogy a magyar nemzet ha nem ment is tönkre, de hívatása szerint való önállósághoz nem juthatott. Kulturális haladásunk sokszoros megzökkenésében sokan a rendiséget okolják, melyet csökönyösnek, maradinak tartanak; annak, a ki önzésből, csakhogy a kiváltságainak romjaival tovább tatarozhassa bűneit, feláldozza a hazát. Az osztrák ház uralma azonban hamarosan konszolidálódik a magyar nemzet feje fölött, mikor a török hatalma megtört s Erdély elvesztette függetlenségét. Az uralkodó család nem olvadt bele a nemzetbe: idegennek tartotta és érezte magát. A «Hausmacht» javára kihasználni, sőt kimeríteni Magyarországot: volt mindenkor célja. Az eszközeiben előbb óvatos, körültekintő; majd a XVIII. század derekán túl egyre erőszakosabb. Sokszor, ha az alkotmányosság jelképeit respektálja is, alig tekinti azokat egyébnek játékszernél; igazában lépésről-lépésre halad tovább gyarmatosító célzataiban. Nemzetül maradt fenn Magyarország, de állami életalakuláshoz nem jutott. Kisiklott a kezéből az önálló hadsereg; alárendelt helyzetű a vám- és kereskedelemügye; egykor a dikaszteriumok igazgatták, legutóbb a parlamentáris kormány vezeti, csakhogy ez a forma kizárólag a mi magánügyünk.

II. Szinte apologiát kell írnom, a mikor e vármegye rendjeinek belső történetét írom. Vádak hangzanak, hogy a nemesség, mint a régi nemzetegész, megtagadta nemzeti érzületét, elidegenedett tőle; évszázadokon át mellőzte a közéletben nyelvét; fiainak nincs nagyobb elmebeli fogékonysága; tudatlan, műveletlen, a közdolgozokban járatlan, merőben naiv,

világtól elszakadt. S azonfelül önző, részrehajló faj; igazságszolgáltatása és közigazgatása (mert utóbb bennök korlátozódik a tevékenysége) a jellemtelenségnek és erkölcsi romlottságnak tanuja. Tormába esett féreg, amely egykedvűen lemond államisága feltételeiről, csakhogy megmenthesse magát. Rosszabb mindezeknél: konspirál a hatalommal, hogy szabadon zsarnoka maradhasson a szegény jobbágyainak. S ezek a vádak nemcsak rá, hanem a nemzet egyetemére egyaránt ráillenek.

Ilyen lett volna a «nemzetfenntartó» elem szerepe.

Sáros (s pár felvidéki) vármegye a sors kedvezése kép kivételes helyzetben állott a török hódítás korszakában; mi több, az alvidék nemességével folyton erősbödött. Valóságos menedékhelye a menekülő magyarnak. Alig van család, — nagyhirű és csekélyebb szerepű — a mely évekre meg nem fordulna benne; tömérdek meg is honosodik. Elmondhatni joggal, hogy kicsiben nagy Magyarország képét mutatja a XVI. századtól kezdve. A mi tehát a magyar nemesség érdeme, az az övé is; s a mi bűne van amannak, abban rész jut neki is.

III. Mindenek előtt nem tévesztendő szem elől a «*Stattmaxima*», melynek Magyarország anyagi jóléte s a műveltségben való fejlődése áldozatul esett, hogy maradjon földművelő ország, adjon nyers terményt s legyen biztos piacza az örökös tartományok iparcikkeinek. Egyszer, 1785-ben jut az ország döntő választás elé, a mennyiben II. József *odakínálta a gazdasági önállóságot, a szabad ipart és kereskedelmet*, cserében pedig csekély dolgot kívánt: a nemesség adómentességének megszüntetését. S a nemzet visszautasította az ajánlatot. Így formulázva meg a dolgot, valóban a nemesség száz évet törölt ki a történetéből, de talán többet tett: beláthatatlan időkre útját vágta a haladásának . . .

Tetszetős a vád, de legalább is kétes a hitele. Gazdasági függetlenség, szabad értékesítés képzelhető-e, mikor az aján-

lattevő fejedelem nem egyszerű folytatója a hagyománynak, hanem már extravagans az intézkedéseiben? Ha az ország többet fizet, beruházások következhetnek-e, a mikor III. Károly és utódja alatt az a többlet pazarabb udvartartásra, boldognak boldogtalannak kegydíjra, több katonára, majd titkos policziára, házi politikára és kabinet-háborúkra ment, beruházásoknak pedig alig akadni nyomára? S öngyilkosságra vállalkozhatott-e a kedvünkért Ausztria fejlett ipara? Az ő maxima nem tagadta meg magát II. József ajánlatában, valamint a nemesi rend sem tagadhatta meg magát, a mikor megértette a célzatot s adózni újra csak nem akart.

Ezzel a maximával szemben folytat a nemesi rend fél ezeréves harczot. Érti, hogy benne rejlenek összes akadályai. Miatta vesztí el külügyi befolyását, önálló hadügyét, pénzügyét, iparát, kereskedelmét; csak egyet ment meg, a mit megmenthetett: az ország függetlenségét; jobban mondva — a független vármegyei önkormányzatot, a végrehajtó hatalmat, vagyis az állami hatalom igen jelentős elemét. Önerdekből tette-e, hogy a megerendszerben önkénykedhessék? Oly kérdés, a minő egy másik, hogy mért ejtette ki kezéből az államiság egyéb feltételeit? Talán, hogy ne legyen nagyobb kelete terményeinek, hogy lemondjon dúsabb anyagi hasznokról a silány javadalmozású, inkább nobile officium-okért, a melyek a hatalmat a kezében tartották? Annyira boldog volt-e az állapota, a mikor a közigazgatás játékosdíját: a rablók felkötését s a reparitíót a maxima kegyesen meghagyta neki?

Valóban az a látszat háramlik a nemességre, hogy II. József ellen való utólagos visszahatásában a rendi reakció szelleme szólalt meg, nem az igazi nemzeti. Előbb hiszen kíváncsian fogadta az újításokat: az egyházi ügyek rendezését, majd lelkesedett is értők; a protestánsok lám fényesen megünneplik a «Türeلمي rendelet»-et! Hova hamarabb azonban kiviláglott az uralkodói cél: a dikaszteriumokban, a két kanczellária egyesítésében, illetőleg abban, hogy a magyart a

bécsinek alárendelték, a Szent Koronának Bécsbe szállításában, az általános ujonczozásban, a kataszteri munkálatokban, a német nyelv behozatalában, a Kreishauptmannságban, az úrbéri rendezésben, a népszámlálásban s végül a vármegyei önkormányzat megszüntetésében. Igaz, valamennyi közül a népszámlálás tendenciája kelti fel leghamarabb a visszahatást, de a reakció forr s akkor már nem a rendi érdek szól benne, hanem az egész nemzeté.

Nem csodálni való, ha az 1790. koronázási ajándék felajánlása körül is «az előkelőség teljes hiányát» vetik a nemesség szemére. Bizony kelletlenül ment a dolog, egyenesen azzal a kikötéssel, hogy valamikor adózást ne következtessen belőle Bécs. Mintha csak sejtette volna a nemesség, a mit Deák Ferencznek az 1861. II. feliratban szóvá kellett tennie, hogy a reálúniót valamikor majd még az ajándékai-ból akarják — a nemzet nyakára bizonyítani.

Az *adómentesség* kérdésével pedig úgy vagyunk, hogy a hadkötelezettség terhe — ellenszolgáltatásul — csak lassan enyészett el, s a mennyiben enyésző félben volt, annyiban az önkéntes subsidiumokra egyre nagyobb mértékben lett szükség. A hadi adózás története Sáros vármegyében is fényesen megvilágítja a dolgot, hogy t. i. látszólag maradt csak meg a nemesi adómentesség kiváltsága, valójában pedig rohamosan sietett a «nem adózó» nemes a romlása felé. De azért az elvet nem adhatta fel: választott népe volt hitében a magyarok Istenének, kit a köztől megkülömböztetés az alkotmány védelmében való munkásságaért joggal megillet. Nem is adta fel ezt a hitet mindaddig, míg az alkotmánynak, a nemzeti szabadságnak egyéb biztosítékaira nem talált. Akkor aztán a romlása árán is feladta.

IV. Következik az «Extra Hungariam non est vita» mítosza. Orczy Lőrincz jóságos humorral énekli, hogy: «Zemplén, Bereg, Ungvár, Szabolcs vármegyében — van pénz, van eleség, van bor a pinczében». Pénz ugyan nem, de a mi «a

háztól kitelt», az megvolt. Így Sárosban is. Volt egyéni jólét, rendezettek voltak a vagyoni viszonyok, de velök szemben az életszükségletek sem mutatkoztak nagyoknak. A régi patriarkális egyszerűség uralkodott a nemes ember szokásaiban, izlésében: annak pedig a szegénysége is gazdagszámba ment. Művelte a földjét, csere-berélt, bort szállított, néha kereskedett s élt. S a mikor megszorult, zálogba adta a birtoka részeit s bár keservesen, de kifizette — a porciót. Zálogosított pedig igen gyakran 4—10 forintokért.

Ezt a kánaáni életet vetik utólag szemére a nemes embernek, a mikor — az utolsó nagy nemzeti áldozattal — tönkretette magát. Tehát evett-ivott; a míg gyerek volt, cselédek közt czihelődött föl; s ha iskolába ment, 20 éves korában sietett minden tudományt elfelejteni. Ekkor azután gabonát mustrált, dísznőt hizlalt, kupeczkedett; ha nem vadászott, durva tréfákban, csinyekben ölte a napjait. Kazinczy a társalgása hangját kicsinyli, már mint hogy az ő külföldi íróalakjaival nem eleget foglalkoztak az asszonyok; más a kátyúba süllyedthez hasonlítja a nemes urat, a ki a kongregáczió túl ki nem mozdul odvából (legfeljebb birtokper miatt); de ha ismerős vagy akár idegen lép messze földről a kúriájába, annak hősködő füllentései kész fülekre találnak nála. S van ilyenkor borozás; libériába rángatott béresek várják az intést, hogy mikor kell már az urakat ágyba szállítani . . .

Csakugyan igaz: kicsit egyhangú a nemes ember élete. Unalomból lép ki a portáról, unalomból fogad. De azért boldog a magányában; még boldogabb, ha ismerősök, barátok, atyafiak környezik. Míg a XVIII. században elnémetesedett, Bécsben ülő mágnásnak zárva a kastélya: az ő portáján örökké nyitva a kapu. A ház középpontja a nő. Nem oly szabású, mint a korabeli franczia asszony, talán nem is sokat forgatja a literátorokat, de van benne, a mi imponál. Elő-

szőr is a hazai magán- és közjog kiváló helyzetet biztosít neki; ha özvegy, benn ül a férj birtokában s mint távollevő, a képviselőjét küldi fel a diétai urak közé, sőt a vármegyénél szavaz; ha leány, kijár a negyede, esetleg fiúsítják. Erős kézzel, biztos szemmel kormányozza a gazdaságot s védi, ha rászorul, törvényadta jogait; ha meg van támasza: férjében, a fiskusban, de az egész vármegyei szervezetben, egy kis jószívű «terrorizmussal» él az otthon világában. A kardos asszonyok nem ritkaságok.

S minő körülötte a kis világ: az ő világa?

Nálunk, Sárosban, többnyire szűkösen szabott falak közé szorult a család. Egy-egy familia nagyon elszaporodott; a kúriába bizony fölös atyafi- és rokon-család bekerül. Néha több is a kelleténél. De a hogy voltak, megfértek. Mert azok a perpatvarok, melyek az erdőhatárookban, a legelők s egyebek miatt támadtak, ott maradtak a kongregáció aktái között: be nem igen jutottak az otthonba. Egyik-másik községben: Berzeviczén, Kendén, Nagy-Sárosban stb. alig hiszi ma az ember, egymás közvetetlen közelségében, sőt egy tető alatt hogyan fért meg annyi család. Mindenfelé akadtak elszegényedett vagy árván maradt női tagok, a kik mint a szükséges házi butor, elmaradhatatlanok az úri asszony környezetéből: megosztják vele a háztartás, nevelés gondjait. Főleg a női nevelést. S abban a nevelésben sok a gyengédség, családias vonás. A fiúk nevelése sem rosszabb. Ha káplán vagy külön tanító nem akad, elvégzi az elemi oktatást az anya. Aztán iskolába viszik a gyereket: Eperjesre, Bártfára, Szebenbe; de van Berzeviczén, Hanusfalván is gimnázium; majd esküdtté teszi meg a fiatal embert a főispán s beosztják a szolgabírói, törvényszéki gyakorlatba. Ha a mód engedi, küldik még tovább is a szülők: legörömelebb a diétára.

A nő egyik varázsa az összeverődött társaságnak. Ad bőven abból, a mi telik. Mert büszke rá, hogy jó híret keltésék. De nem szolgálója a társaságnak: mindenkor közép-

pontja s mérséklője marad. Mikor ellátta mindennel a vendégeket, szerényen engedelmet kér a «csekély» ebédért, vacsoráért s hagyja a saját thémáik számára a férfiakat. Ivás van, de a józanság erős őrálló. Olvasom az aktákból, hogy részegen lát egy izben belépni a kongregáció egy nemest: bizony a fiskus azonnal ráhúzza az irgalmatlan paragrafust, a mi fizetséget is, alázatos megkövetést is jelent.

Figura — tipikus alak — itt is akad, de inkább a végső elhanyaglás évtizedeiben. S élveledik is a társaság, kivált ha másvidéki kerül vendégnek. A felföldi irigylő a «fekete» földit, a ki hozzá képest Eldorádóban lakik; emez meg «pipának való» földjét szólja le a sárosinak; ráfogja, hogy krumpolit zabál, a béreseit mundérba bujztatja s gyalázatos nyelvkveréssel gyötri a nemzeti géniuszt. S meglakol Sáros nemese a spanyol grandezza-szerepért is.

Majd meg a vallási viták kerülnek elő, a mi elég bajt is okoz, de többnyire jóízű humorban, csipdelőzésben olvad fel a felekezeti torzalkodás. Minden ellentét közé odafurakodik a nagy szolidaritás érzete, az önérzetesség és szerénység, a kímélet és szívesség. A nők különös mesterei a tapintatnak: a legkuruczabb férfit is lekapják lábáról. S igen erős a régi etikett-érzés, mely a nő iránt valódi hódolatban, az idősbek iránt odaadó tiszteletben nyilatkozik. A «teremtette» szó elég, hogy birságot fizessen az úri ember; a kongregáción a viczispán ellen elhangzó «Nem igazán mondja ökegyelme!» szó pedig széksértés büne. A mai pajtasságot — öregebb, ifjabb közt túlzott formájában — persze az egykori férfinemesség nem ismeri, a férfi és nő között pedig egyenesen perhorreskálja. Bizonyítják ezt a levelek megszólításai a melyek az odaadó tiszteletben és szeretetben valóságos fokozatot állapítanak meg pl. a «bátyám» meg a «drága kedves urambátyám» között.

Vannak néha nehezebb thémák. Bizottság jön a megyeházáról: holmi eligazítások, rendezések tárgyában. Haragos

felek kerülnek szembe: néha marakodó, örökké kapzsi vagy veszekedő, dulakodó, birtokra áhító urak. Azt hinné az ember: itt vérontás nélkül nem fog menni a dolog. A viczispán azonban nyugodt vérrel kezdi meg a székülést: ha villámok cikáznak, fenyegetőzés hallatszik, szedi elő a paragrafusokat, a melyek józanító következetességgel oszlatják szét a vérszelleget. S akkor aztán megjuhászodik a tülekedő magyar, s ha még maradt a szívében fanyarság, azt nyomban felolvasztja — a közös asztal.

Ennyi a magyar Eldorádó mithosza. Tejjel-mézzel folyónak mondják a földet, mely legfeljebb viszonylagosan az: az, a mennyiben szerény igényű emberek élvezik csekély jótéteményeit. A refinement modern dolgai ismeretlenek itt, azért értékesebbek is a föld adományai. Sajnos, a külső, főleg arisztokratikus hatások idővel, de csak a XIX. században, megbomlasztják a viszonyokat; akkor azonban végzetesül lép fel az úrhatnás baji s megrontja, — legtöbbször tönkre teszi — az igazában szegény nemest. Hogy erre a tragikus változásra egyéb okok is közreműködtek, közismert dolog. Lényeges oknak a nemesség 1848. önfeláldozó szereplésén kívül ki kell emelni a legvégzetesebb mulasztást: azt, hogy idő előtt adta fel a kiváltságait akkor, a mikor körülötte már csak romjaiban élt a hajdan virágzó polgári elem. Ha a polgárság sorsát megválthatja a magáéval; ha az iparnak és kereskedelemnek tud új, erős polgári elemet teremteni, sok minden másképp történik ebben a mi országunkban. Tehette volna-e azonban ugyanabban az időpontban? — más kérdés, valamint más az is, ha rajta mult-e a közgazdaság nagy feladata, a mit Széchenyi prófétai lélekkel hirdetett, de a miért a kortársai szinte megkövezték?

V. *Tehetségekben, kiválóságokban* sohasem szűkölködött Sáros vármegye. A családtörténetek lépten-nyomon mutogatják az energiát, sokoldalúságot, rátermettséget, kitartást, munkabírást. Talán ép az volt a baj, hogy a vármegye mindunta-

lan kényszerült leszaggatni törzsága leveleit, hogy magát foszsa meg tólük. A jegyzökönyvi utasítások után, melyeket a követ urak az adjunktusaikkal, kanczellistáikkal Pozsonyba visznek, szinte biztosra foghatja az ember, hogy a küldöttség csonkán fog visszatérni: ott tartják a legjavát. S egyebütt is, a szomszéd vármegyének vezető állásaiban, hol itt, hol ott látható a sárosi nemes, a ki, bárhova viszi a sorsa, hamarosan beleéli magát új helyzetébe. S talán ily alapon formálódhatott ki a rendiség ellen az a vád is, hogy familiák tartják állandóan, ivadékról-ivadékra lekötve a vármegyei állásokat: alispáni, szolgabirói, kanczellistai generációk. Pedig nem így áll a dolog. Nálunk alig ismétlődhetik a tisztikar, legfeljebb a jegyző marad. Tartósabb az állása akkor, ha az idegenben élő főispán únja — szokás szerint — a restaurációs utazást, vagy megbénul — rendkívüli időkben, mint II. József alatt és után — a vármegye. Egyszer-másszor egyes családoknak (Péchyek, Dessewffyek) hosszabb vezető szerepe valószínűleg az aulikusabb levegőjárásnak vagy a vagyoni nagyobb függetlenségnek tulajdonítható.

VI. Vannak, a kik a *föderalizmust* vetik a vármegye szemére; általánosabb az a nézet, hogy *partikuláris érdekek* melegágya. Valóban az, de nem abban a tekintetben, mintha a széthúzásban lelné meg kizárólagos feladatát. Partikuláris az államhatalom túlkapásaival és titkos céljaival szemben, de ekkor azután igazán: felfogásban, törekvésben egyforma. A jegyzökönyvek, követi utasítások, sérelmek, követelmények egy közös mintára látszanak készülni, a mely minta ivadékról-ivadékra száll át a nemesség tudatában. A sok «független tartomány» annyira «egy húron pendül», hogy nemcsak a váratlan tisztli helyettesítés munkájában, de akkor is meglátszik a hatása, ha idegen megyébe lép át, bárminő állásba, a tisztviselő. Ma a jegyző fogalmaz, holnap valamelyik helyettes, esetleg új ember s az olvasó nem veszi észre a változást. Sablonos munka, de mindenütt az s mindenütt meg-

telik, a mikor szükség van rá, a közérdekre vonatkozó tartalommal. Szomorú napokat jelent az, ha kizárólag családi vagy birtokkérdéseket regisztrál a jegyzőkönyv: azt, hogy megszibbadt a közérzés, forronganak a szivek, elmék. Igaz, rendesen pár tétel meríti csak ki az ügymenetet: az adóügy, a katonák elszállásolásabeli nyavalyák, a rablók üldözése, elemi csapás, marhavész, limitációk és a vallásügy. Az első és utolsó a legfontosabbak: minden baj forrásai. Ép itt éri a vármegyét a vád, hogy míg korábban fontos szolgálatot tudott és akart tenni a hazának, a XVIII. században annyira elernyed, hogy elvesztette érzékét a politikai kérdések iránt. A II. József és I. Ferencz korabeli megyei mozgalmak, heves feliratok azonban az ellenkezőt bizonyítják. Tény, hogy csak alkalmilag nyilatkozik meg a felbuzdulás heve. De nem is illett volna a vármegyéhez, hogy örökös torzsalkodásra ragadtassa magát. Főtere — az igazságszolgáltatáson kívül, melytől 1869-ben elesett — a közigazgatás: ott pedig nem zavarhatta az államhatalmi tényezőket, sőt támogatni őket volt a hivatása. Törvénytisztelő kormánynyal békén megfér a vármegye. Következett, igaz, nemsokára egy kor, a melyben kis parlamentté bővült ki, de akkor az országgyűlés hiányát pótolta. Nem tagadható másfelül az sem, hogy időnkint sovány bürokrácián túl alig mutat egyebet. Ebben sem ő, hanem a kormány a hibás. A mikor a törvénytelenések ellen hasztalan tiltakoznak a rendek, végre is elnémulnak s várják, számítgatják a jobb időt. Ez a bürokratikus szintáj azonban azt a gyanút is felvetette a vármegye ellen, hogy befolyásosabb tényezők, családi érdekek eszközeül vetette oda magát, viszont az uralkodó elem elnéző vele szemben s növeli a korrupciót.

Megyénkben valósággal éltek hatalmas családok. Akadtak köztük — a főrendben — aulikus emberek. A befolyásnak itt is feltetszenek a nyomai. Az államhatalom céljainak megghiúsítását szintén megkísértik. Ne feledjük azonban, hogy

az államhatalom: az ellenséges királyság; a cél: Magyarország letörése. Így a vád fordítva annak bizonyosága, hogy a hatalmasabb elemek befolyása újra csak önvédelmi jelenség. Sárosban hangoztatja a kongregáció hatalmas emberével, Szent-Iványi Ferencz gróffal szemben, hogy «bizalomért» bizalmat kíván, s nem hajlandó, ha óhajtja is, a HT. megváltoztató rendeletének egy elutasító vallásügyi rendeletben engedni. Sok főispáni székfoglalót olvastunk a jegyzőkönyvekben, a melyek ugyancsak éreztetni akarják a felsőbb pressziót: a vármegye azonban udvariasan kitér — a nem érvényesült szabályzat elől. A mi okos, tapintatos, czélszerű, azt készséggel követi.

Továbbá az is baja volna a vármegyének, hogy a tisztviselői büszkék arra, hogy nem szolgálják az államnak. Pedig hát ez merőben a forma kérdése; állami tényező volt azért mindig a közigazgatás, s bizony a «választott» tisztviselő nagyon is érezhette a közvélemény nyomását, mely a vármegyében folyton résen állott. A fiskusnak bőséges munkája akadt az ilyenmő vádaskodások, interpellációk eligazításában; s elég számos eset tanúsítja, hogy a tisztviselőt akár hanyagság, akár erőszakosság miatt nyomban utólérte a megtorlás. Nagy gépezettel dolgozott a vármegye, s annak a gépezetnek legapróbb része is összhangosan tartozott működni. Ha jelen volt a főispán, — a mi ritkábban, legtovább Szirmay gróf 25 évi kormányzása idejében történt meg — az tartotta a kezében a kormányzat gyepőlészalait (bár egészben nem nagyon illette meg); ha nem, az alispánnak, mint jó gazdának, szüntelen nyitva állottak a közháztartáson a szemei. S nem szabad elfelejteni, hogy a régi idők tisztviselője, mint az akták jelzik, sokszor emberit meghaladó munkát végezett. A mai vármegyei tisztviselő igazi nagy úr a hajdanihoz képest, a ki «önként» szolgál s mégis közpresszió alatt görnyedezik. A generális, partikuláris, s számtalan más címő üléseknek sem szeri, sem száma, melyek napokra, hetekre, sőt

hónapokra is kinyúlnak; van idő, a mikor permanenciában kell maradniok a rendeknek s ugyanakkor a tisztviselők kötelesek benn ülni, többnyire előterjeszteni s a döntést irányítani. De nem csak ez a dolguk, az künn is bőven akad, a mit nem lehet elodázni, a mit közben csak úgy el kell végezni, mintha a járásokban működnének. Vegyük ehhez hozzá a számtalan kiküldetést, a repartíció keserves munkálatait, az elszállásolások ódiumát: s előttünk áll a tisztviselő zaklatott élete, a ki igazában alig — a családjáé. Nem egyszer mutatják az akták, hogy hétszámra lefoglalják a közügyek a vármegye emberét. S mi ennyi munkáért a fizetség? Mária Terézia uralkodása végén a viczispán fizetése 600 rfrtlig emelkedik, majd 70 év mulva ismét oly összegig, a mennyi alig az uti költséget fedezi. De nem is a fizetés a fő a kérdésben, mert hiszen a munka hányadát az egész nemesi rend kiválóságai végzik, még pedig ingyenben, s csak a törvénytörvényes asszessor kap csekély napi díjakat. A nobile officium kemény kenyér. De nem kenyérpálya: sokszor fogják, gyengéd szeretettel beleerőszakolják az embert az állásba. Vannak alispánok, a kik hiába szabadkoznak podagraikkal: bennmarasztják; egyik országos követ «tehetetlen öregsége» árán akar szabadulni s mégis visszatartják: a bizalom erőszakossága mindig a hatalmasabb.

Ez a bizalom, mely a tisztújítások éltető eleme, czáfolja le azt a nézetet is, hogy alkalmatlan, értelmetlen, önző embereket állíthatott csak maga fölé a vármegye. A tisztikar jogot tanult (többet a gyakorlatban, mint az akkori felszeg jogi egyetemen), patvariát és juratóriát végzett s prókatori cenzurát tett, a kinek bőségesen meg volt a gyakorlati jogismerete s a mellett elég klasszikus műveltsége. Folyékonyan ír latinul; magyarul sem rosszabbul, a mit a megyei és három városi (főkép: a szebeni és bártfai) levéltár tömérdek levele s irata bizonyít. A magyar szókötés mesterségében még az asszonyaink is kiváltak. Aztán a tisztviselői állás

hasznát ugyan nem, de tisztességet annál többet hozott: a fiatalon végzett ifjú első dolgának azt tekinti, hogy jurátusnak eskesse föl a vármegye. Önzésüket ép ez az utolsó körülmény zárja ki: nem csüngtek a hivatalon; de ha benne voltak, emberül fáradoztak. S a törvény is világosan beszélt, hogy a tisztviselők «sint nobiles, bene possessionati».

A közigazgatási gépezet, mint érintettük, nagy munkát végzett. Minden, a mi közügy: országos és otthon való, a vállán nyugodott. Az országos dolognak irányítása a vármegye műve. Inkább resistál, de meg nem hajol, a hol a haza érdeke követeli. Csakhogy a kivitel, szokás szerint, már nem az ő műve. A mágnás-ivadék aulikus, tehát puhítható; a megyei nemes inkább csökönyös, de az igaza mellett kitart. A felkelések kétszázados története ott találja Sáróst a maga kívánatos helyén. Ha utolsó szabadságharcunk végső szakában sokan megingottak közülünk, az sem a tradíciók feledésén mult, hanem a rossz befolyáson és a szorult viszonyokon.

A belső, a megyei ügyek igazában az a tér, hol a közigazgatás vezető emberei napot-éjet kimerítenek. Nem igaz, hogy a parciális érdek elnyomná bennök az embert. A helyi ügynek meglátják az országos hátterét. Sűrűn értekeznek a szomszéd vármegyékkel; állandó ágenst fizetnek Bécsben, a ki hűségesen referál a nagyobb mozgalmakról, tervekről, készülődésekről; a követeik egyre-másra küldik tudósításukat; Bécsben időző főispánjuk legalább azt az egyet megteszi, hogy megírja a megyét érdeklő dolgokat; vannak Bécsben, Pozsonyban kiváló, főállású embereik, a kiket a szülőföld (sokszor erősen visszatérő) szeretete összeköttetésben tart velök. Ha a kormány újítani akar, intézmények létesítésére vállalkozik, alaposan összevetik a helyi viszonyokkal a tervezeteket. A füzesek szaporítását, bárhányszor követeli is a HT., kereken rosszalják a vármegyében; a faji lótenyésztést tenyészállatok hiányában illuzóriusnak jelentik ki;

a II. József-féle gácsországi új utat, a mely nagy kerülôt kíván s ép azért czélszerûtlen, többször leszavazzák.

VII. A «*judicium parium*», a rendi igazságszolgáltatás tulajdonkép esküdtszéki jellegû. Nagyobb biztosítéka a szabadságnak, mint a volt királyi bíróság. Fõúr és köznemes, de a jobbágy is olyan forumnak ismerik, a hol a hatalom ellen oltalomra találnak. A polgár is megkapja az igazságát, ha a nemessel veti össze a sorsa. Mint az úri rendnek általában «*miseria*» a nép, a melynek emberségesen védi jogait s osztja meg baját: a nemes a törvénylátás tudományában járatlan jobbágyának is hivatásszerûen szószólója, nemesak bírója. Bírója a föld jogán, melyhez a jobbágy tartozik, a ki azonban azért nincs kiszolgáltatva az önkényének. Ott van a szolgabíró, a ki prókátor szerepet is visz, nemesak büntetôt.

A nemes, a konstituczió szellemében, a jobbágy életének és halálának ura. Tehát ez még emberszámba sem jöhet. De nemesak a vármegye judiciuma áll felette, hanem a pallosjogú földesúr is, a ki bíró és érdekelt fél egy személyben a bíráskodás tartama alatt. S a büntetés kegyetlen: legalább a paragrafusok szerint. A földesúri szék az elsõbíró-sági fok; a vármegyei törvényszék már feljebbezõ forum, de csak ott, a hol a pallosjog nem mûködhetik. Így is többnyire formakérdés a kettõ, lényegében ugyanaz. A kizárólag nemesi ügyek természetesen más judiciumok elé tartoznak.

Ilyennek látja a vármegyei úri bíráskodást némely történetírói felfogás.

A *judicium parium* mûködése ezúttal a közszabadság szempontjából érdekel, ha vajjon megfelelt-e a kor szellemének? Védte-e a jobbágyban az emberi jogot? A kép, melyet a megyei jogszokásról festhetünk, dönti el azt a kérdést, hogy a vármegye a közszabadságnak használt-e vagy ártott vele?

Büntetõ törvénykönyv nálunk sincs a multban, de van

igen kifejlett jogi élet. A fegyverforgatás szerepe után tulajdonkép kizárólagos foglalkozásköre az az értelmiségnek. Az önkormányzat mellett nem is lehetett ez máskép. Az uri szék munkája ritkább, a törvényszéken ugyanaz ítél a jobbágy dolgában, a ki az uréban. Az eljárás éppen nem felületes, sőt inkább körömfönt. A magyar nem hagyja a jussát: csür-esavar, mert vele szemben is furfangos, eszes, prókátoros az eljárás. Annyit pereltünk, hogy mindnyájan beletanultunk a törvénykezés fogásaiba. Hiszen már a magánbeszélgetések tárgya is peres ügy, ha a társaság a gazdasági bajokon kipanaszolkodta magát. Az asszony-nép is egy-egy fogas prókátor. A nemesi bíró így akarva, nem akarva, úgy bánt el a jobbágy dolgával, mint az úréval. De a jobbágnak más biztosítéka is van: a védő vármegye, a mely a fiskust állítja a földesúr ellenébe. Az a jobbágy ügyvédje. Ez a gyámkodó feladat kizárja az igazságtalanságot, mikor köztudomás szerint a vármegye állandó ellenfele az uradalmaknak és sok akadékoskodó földesúrnak. S nem is teljesen önzetlen alapon gyámkodik a vármegye; érdeke a jobbágnak türehető helyzete, hogy az adón felül a közmunkára is ráfoghassa. Bizony-bizony nem egyszer hallani a vádat, hogy szarvat növeszt a jobbágnak...

Igaz, kegyetlen a mult büntető igazsága. Borzalmas börtön, elviselhetetlen börtönök, unos-untig való vallatások, szembesítések, tanúk felhurczolása, a tortúrák száz neme, a kivégzések szörnyű módzatai megvannak, de kivált az utolsók inkább a papíron vannak meg. Drasztikus koroknak drasztikusak a megtorló eszközeik. Éppen nem lehettünk kivétel, a mikor a haladottabb Európa járt példával előttünk. De azért Eötvös József báró mégis a centralista író és költői lélek (vagy a tendencia) szemüvegén át nézi (és sokban: elképzeli) büntetőjogi állapotainkat. Volt pl. 100 esztendőre szóló börtönbüntetés csekély lopásért, a mi körülbelül úgy értendő, mint a mai ítélet, a mely a szegény kofánál a büntetés kiállása után

ennyi meg ennyi évi hivatali képtelenséget involvál. Szirmay Antal a II. József-féle új büntető kódex eredményeit éppen nem mondja humánusabbnak, pedig a felvilágosodás korszakát hirdette az a mű. 1790-nek kellett a régi szabadság biztosítékait visszaállítani az igazságszolgáltatásban.

Ismétlem, kemény a mult igazságszolgáltató keze, de csak a formában. Sok könyörületről, méltányosságról, legtöbbször kegyelmes megoldásról beszélnek a judiciáliák. Hangosan szóló példa a régi, nagy német szabásu városaink büntető példája: azok külföldi jogalapon ítélkeznek s csak oly rigorózusak, mint a vármegye. De itt is paragrafusnak marad legtöbbször — a paragrafus. S nem szabad szem elől téveszteni azt a tényt sem, hogy a régi társadalom rendezetebb az anyagi viszonyok tekintetében is, a fényűzés és élvezetvágy a legutolsó századig nem is terjed annyira el: tehát a bűnre való alkalom sem oly szapora. S ha bűn akad, a megtorlás első szempontja: a példaadás. Tudjuk, hogy a polgárembernek megszabott színű, formájú, árú ruházata van, a parasztnak nemkülömben, s a vármegye számtalanszor lép korlátozólag közbe, ha ebben az irányban túlkapás mutatkozik. Vagy ott van a dohányzás tilalma, mely úrra, jobbagyra egyaránt vonatkozik. Előbb birságot tűz ki rá a vármegye, majd adó alá szorítja. De a nemes is fizeti a taksát. Minden embernek megvan ebben a társadalomban a maga helye, értéke, címe; korlátai vannak a szeszfőzésnek, a kémérésnek, az esteli időtöltésnek. Szolidabbak a viszonyok, ritkább az erkölcsi fogyatékoság. A bolyongó, kalandor, rabló népség ellen pedig egyenesen kihivta a törvény szigorát a — közérdek.

VIII. A *vallásügy* s vele kapcsolatban a *közoktatás ügye* Sárosban egyik tengeri kigyója a közigazgatásnak. Sokszor a veséig ható kérdés; nehéz is a bírálata.

Tisztán a vármegye álláspontjáról nézve a dolgot, természetesen látszik, hogy az autonóm természetű vallás ér-

deke sokat foglalkoztatja az autonóm megyét. Tanuja sok törvénytelenségnek a király, a kath. klérus és kath. rendek részéről, kiknek üldözései sokban elősegítik Magyarország nyavalyás állapotát. Minden rája mért csapást megérez a köz; minden bolygatás, mely a katolikus vagy protestáns hívek nyugalma zavarja, feldúlja a közbékességet. S aki akár a katolikusnak, akár a protestánsnak vallásszabadságát korlátozza, az a közszabadságon is sebet ejt.

Sáros az első területek között áll, a hova a protestantizmus utat tört. Nem mondhatni, hogy a kath. vallásbeli egyenetlenkedések vagy visszaélések készítettek volna nálunk elő a talaját. Elég rendezettek az egyházi viszonyok. Van azonban egy más előzmény, mely rohamosan segíti a protestantizmus terjedését s ez a huszita hagyomány. Annak sokban egyeznek az alaptanai a reformált vallással. A kehely használata az Úrvacsorán nem ismeretlen dolog, sőt a görög katolikus, elég nagyszámú egyházban is divatos. Mindehhez más körülmény szintén közre játszik, így a nagyszámú betelepülések: új alakok új eszmékkel; a birtoklási viszonyoknak Mohács után összebolygatása. Szemmellátható, hogy Luther és Kálvin tanítványai rohamosan tért foglalnak s erős várait szervezik az új egyháznak. A városok első sorban, már csak a polgárság nagyobb intelligenciája s külföldi sűrű összeköttetései révén, melegágyai. Lényegesen kiemelni való mozzanat az is, hogy az egri püspöknek, az egyházfőnek székhelye messze, az útvonalból nagyon is kiesik: nincs helyben az ellenőrző, felvilágosító, irányzó egyházi szellem. Másfelül pedig a hívek éppen nem látnak erősebb hitbeli példákat, sőt ellenkezőleg megbénulást ott, hol a pásztornak ébren kellett volna őrködni. A kath. főpapság az egyházi és nemzeti érdekek összeütközése közt találja magát, s ha választ, hierarkiája a mértékadó. Az pedig a királysághoz utalja. Viszont a protestantizmus a nemzeti érdekeket keresi fel és istápolja. Elsősorban a magyarnak ütőerén nyugtatja

kezet. Van történetiró, aki tragikumot lát a kath. főpapság helyzetében; igazabban a tragikumát a gyengeségével maga keresi s idézi fel. Nem egyszer érzékeny sebet üt a nemzetben. A Bársonyok, Kollonicsok kezét fognak az osztrák abszolútizmussal Magyarország békéjének feldúlásában.

A magyar helyzet természetéből folyik a protestantizmus térhódítása. Oly elveket hirdet, a melyek az elnyomott magyarnak rokonszenvesek. S a példa ragadóssága meg sem engedi, hogy az áttérő sokat tanakodjék. Mikor aztán felgyarapszanak annyira, hogy a vármegyében szinte elenyésző már a régi hívők száma, az önvédelem varázsa, mely a közszabadságra is, a vallásgyakorlatra is vonatkozik, mérhetetlenül erős tömegbe veri össze az új egyház híveit.

Erre következik az ellenreformáció, melynek idején magokhoz tért apostolai vannak. Nagy erők, a kik nagy apparátussal lépnek fel. Maguk mögött természetesen a királyi védelmet érzik, de az a védelem nem teszi mindenkor rokonszenvesé a munkájukat. Az eszközökben ők sem válogatnak: visszaváltják a protestánsok fegyvereit. A hol lehet, kapacitálnak; a hol nem lehet, erőszakot állítanak az erőszak — nyomába.

S megindult a visszatérítés folyamata. A főurakat részben a józan meggyőződés, részben az aulikus hajlamok vezetik vissza az ősi egyházba, s velök megy az uradalmak népe. *Cuius regio, illius religio*. Így a makoviczai nagy uradalom. S e pontban hamar és élesen kidomborodik a királypártiság eszméje, a mikor a forrongások ideje elkövetkezik. A felkelések történetében erősen megérezhető a protestantizmus ize; de igazság az, hogy a vallás- és közszabadság eszméje annyira egygyéforr a nemzeti érzésű elemekben, melynek igen sok a katolikus is, hogy válaszfalat semmiféle okoskodás nem tud vonni közéjük.

Ez a nemzeti elem tényleg elidegenedett az államtól. Kifelé keres támogatót; hozza a törököt, svédet, francziát,

lengyelt; hoz bárkit, csak oltalmazója legyen az állam ellen, melyet minden ízében ellenségének tapasztal. Bécs és az állam neki egy fogalom. S a protestánsok ellen itt formálódik ki a vád, hogy államellenes a magoktartása. Ha ez abban nyilatkozott meg (s csakugyan abban), hogy hazafiui kötelességnek tekintik megbénítani az államot, hát abban van igazság, amely felmenti őket a vád alól.

Más vád is éri őket: a II. Józsefnek való behódolás. Hogy Sáros vármegye protestáns rendei ünneplik a Türelmi rendeletért; hogy imájokba foglalják a papjaik. Igaz, az első benyomások hatása alatt, mikor újra fellélegzenek. Mihelyt azonban a közszabadság koczkázott helyzete a szemökbe ötlük, szétfoszlik az illuzió. Annál inkább, mert a mit a vallásszabadság kérdésében nyertek, abban sem siet fedezni az uralkodói kegyelemszót a törvény szava. Megmaradnak, a kath. lelkészekkel szemben a stóladíjak; iskoláikra kath. normát szabnak ki. S a mellett egyre erőszakosabban növekszenek az abszolutisztikus irányzatok. A katolikusok tömegeken válnak ellenségeivé a császárnak, de a protestánsok is felmondják a barátságot. S akkor elhallgat minden felekezeti villongás, a mint utóbb II. Rákóczi Ferencz alatt. Nincs párt, csak a hazafiaké. S itt mondjuk ki, a kath. fél valóban önzetlennek, a haza igaz fiának mutatta magát. Mérhetetlen sérelmei támadtak főkép a Thököli-korszakban, talán még számosabbak II. József alatt, de a sérelmet feledte, midőn a nemzet úgye követelte felbuzdulását.

Sáros vármegye hosszú időn át, mely két évszázadot tölt be, színhelye a felekezeti küzdelmeknek. Lehet mondani, ez a legszomorúbb korszaka. Az abszolutisztikus kormányzat miatt örökös izgalmak hullámzanak benne, a melyek mindenhova átesapnak: a vallás terére is. Megdőbbentő perspektívát nyitnak a jegyzőkönyvek: a HT. száz számra küldözi a foglalásra, visszafoglalásra, erőszakosságokra vonatkozó iratokat. Természetesen maga sem a nyugtató, inkább

az izgató szerepet tölti be. A kongregáció tevékenysége szinte a vallási rendelkezések útvesztőjébe fül.

S bizonyosan a mérhetetlen nyomorúság s a bomladozó viszonyok, de a hagyomány igazsága is fejtik meg a kath. rendek határozottabb pártállását 1791-ben a valláskérdésben. Érdekes, hogy jelentős számmal vannak s igen is agilisak a protestáns nemesek, s vannak nagyobb vagyonosságaik is akkor, mindazáltal az uralkodó, a túlnyomó felfogás nem kedvez ezúttal nekik. Jellemző próbája ennek a történeti ténynek a II. Lipóthoz intézett nagy felirat a vallásügyben (1791. I. 27.), melynek — sajtászerűleg — nem látom ellenzékét.

A szavak súlyosak, mint nehéz pöröly-ütések. Látnivaló, hogy az eddig türelmes és békés kath. rend a József császári experimentációkkal s az evangélikusok túlzó vérmességével szemben végre is kifakad. Mintha megsokallotta volna, a mik történtek. A kölesönös retorziók ideje lejárt; a régi jogérzet, melynek első megzavarói végre is az evangélikusok voltak, elégtételt kívánt.

A felirat (Pape Henrik latin nyomása) mindenek előtt a nemesi kongregáció lelkes örömét hangsúlyozza, hogy Szent István király örökébe oly uralkodó lép, a ki második helyet jelölt ki udvarában maga mellett a róm. kath. egyháznak. II. Endre példáján indul, a ki a dühöngő pogányság előtt kényszerült ugyan meghajlani, de a koronázása után fej- és jószágvesztést mondott ki azok ellen, kik a róm. kath. hitre nem térnek. S I. Ferdinánd helyébe jött, a ki a Szapolyay alatti vallási lázongásoknak útját vágta, mikor már a protestantizmus az 1553. 3. t.-cikkkel a katholikusságnak a vérét követeli. Őneki köszönhető az 1552. 12. t.-cz., mely az országban a róm. kath. vallás uralmának visszaállítását rendeli el. Az utódok hasonló szellemben s következetesen jártak el az 1790. november 7-iki királyi resoluczióig, melytől a protestantizmus a Regnum Marianumban a katholikusság ellenében erőre kap. Ez

a rendelkezés a bécsi és linczi békekötést veszi alapul s az 1608. és 1647-iki állapotokat akarja visszaállítani, pedig valójában túllépi azok határát. S nem is jogos alap a két paczifikáció, mert igazi érvényük sohasem volt meg. Akkor pedig jogalapul nem vehetők. Ellenök szóltak állandóan a kath. egyház, a világi urak; már pedig a négy törvényes status egybehangzó határozata nélkül nincsen törvény.

De nemcsak hibás jogalap volt a két paczifikáció, melyet a protestánsok kétoldalú szerződésnek szeretnek nevezni, hanem lázadó felkeléseknek s nem önkéntes nemzeti és királyi elhatározásnak lett szülőoka. Továbbá ugyanazokat a paczifikációkat a protestánsok magok hiúsították meg azzal, hogy a feltételeket megsértették. Ime az 1566-ban a tordai végzés, mely a birodalomból kiűzeti a kath. papot, ha kitérni nem akar; a váradi káptalan jószágait II. János magának tartja meg s határnapot tűz ki a kath. hivek áttérésére, különben kiutasításukkal fenyegetődzik. Ugyanígy jogsérelem 1566-ban a szebeni végzés, a mely két lelkészt küld ki Váradra, hogy a vármegyei jegyzővel egyetemben járjanak el. S elkövetkezik a püspökség és káptalan eltörlése.

Ezután 1605-ben Bocskay a törökkel szorítja le a bécsi békefeltételeket; 1619-ben Bethlen G. hasonlóképpen. A protestantizmus nem áttallotta tehát lázadást kelteni, vérontást felidézni s hozta ország veszedelmére a törököt, tatárt. 1644-ben a svéd háborút is felhasználja Rákóczi György, majd újra behívja a törököt. A linczi béke maga is hangsúlyozottan mondja ki, hogy a paczifikáció «a békesség kedvéért, a birodalom nyugalmaért» s azért jött létre, hogy: «több keresztény vér ne omoljon».¹ A kath. rendek azonban (5. fejj.) akkor is tiltakoztak. Majd Thököli Imrével a gyászos 1672., 1678., 1683. évek következtek. Így alakult ki az 1681., 1687., 1715. és 1723. béke is. Mindezek a végzések pedig a

¹ A feliratban.

protestánsok «tűréséről» beszélnek csak, a mit a kényszerű helyzet teremtett.

IX. A *nemzetiség* kérdése különösen felhívja Sárosban a figyelmet. Másutt nyílt alkalom a magyarság pusztulásának festésére (V. szakasz), itt a magyar nemzetiségnek, a magyar szellemnek történeti multja az irányadó szempont. Ha valahol, ebben a vármegyében érdekes ez a kérdés; érdekes annyival inkább, mert — mint köztudomású — magyar köz-népünk, II. Rákóczi Ferencz száz egynehány faluja, tehát egész magyar vidékek pusztultak ki; a városok lakosságát előbb németek, majd vegyesen németek és magyarok, utóbb pedig — a tótság térfoglalása után — túlnyomólag tótok teszik. A ruthén elem is fellép a városokban, a falvakban pedig túlnyomó számban helyezkedik el.

Fenntartója-e a nemesség Sárosban a magyar nemzetiségnek?

Sem kir. udvarunk, sem Buda eleste óta az országnak középpontja nem volt. Pest is csak akkor bontakozik ki, a mikorra az előkelő világ teljesen elnémetesedik. Darabokra törtünk geografiailag is, társas élet tekintetében is. A főurak vagy elszigetelik magokat, vagy Bécs napjában sütkéreznek. Nagyuri magyar társaság nincs; a díszmagyar öltönyt is rokoko-szertelenségekkel: czopffal, sujtással keverik. A közép-birtokosság kúriáiba szorul le a magyaros műveltség, de ott aztán a vármegyei intézmény égisze alatt meg is marad. Kisebb középpontok támadnak: Eperjesen, a mely 1647 óta vármegyei középpont; aztán Szirmay gróf főispán kastélyában; majd Girálton, hol a szabadkőmivesség hozza össze az urakat; a bártfai fürdőben, Berzeviczén, Daróczon. A Péchyek is összeverődnek, a mikor megyevezetők. S a ki távolabbra esik, a kongregációs összejövetelekben érzi a közösség hatását. De az érintkezés külföldben is sűrű; százegy az ok, mely feltételezi, sőt követeli. A vármegye bőséges teret nyit a kisebb ambícióknak is. Ki az okos ember, ki a vármegye

pennája, ki a szónok, ki a mindenekben legverzátusabb, valamint mely familiák a leghevesebb torzsalkodók, perpatvar-keresők, kik a kikapósabbak: csak úgy tudja mindenki, mint azt, hogy hol van legvendégszeretőbb család, kinek van leguribb négyesfogata, ki a legszebb asszony, leány. Pozsony és Bécs felé csak akkor jár a szem, ha baj van, vagy országos emóciók alakulnak ki; egyebekben egy kis szűkebb világ ez a mienk, a melyben folyton pezseg az élet. Megvan a saját társasági tónus, mely koránsem alanti; s ha megvan az elmaradhatatlan pletykakör is, az is a szorosabb kapcsolatnak, érintkezésnek a tanubizonyosága. S nem is oly zárkózott, magába vonuló ez a társas élet, hiszen a szomszédságok örömét, bánatát is megosztja. Sok arrafelé az atyafi, rokon; családi ivadékok szakadnak át s bocsátanak ki onnan ide rajokat; aztán kötesőnösen megtisztelik egymást a szomszédos ünnepeken: a tisztújítások, főispáni beiktatások alkalmával, vagy az eperjesi oktávákon, parciális gyűléseken, Kassán s egyebütt. Thököli és II. Rakóczi Ferencz felkelésekor nem idegenekre talál a sárosi nemes. S ez a szűkebb nemesi társaság, bár a városi németség s a kir. udvari németség, másfelől a tótság s a megyeház latinsága folyton ostromolja, életet ad magán viszonyaiban a magyar nyelvnek is. Mert a nyelv a nemzeti érzület egyik megnyilatkozása: mennél erősebb ez, annál egyénibb annak az élete. A nemzeti érzés sohasem aludt ki a magyarból; habár el-eltempul, ösztönszerűleg akkor is érzi. Az osztrák-német iránt való ellenszenv és bizalmatlanság hogy mennyire élt mindenkor benne s kicsit talán még az aulikus főúrban is, legjobban igazolják a sárosi nép kurucz hagyományai.

A sárosi rendek sem lehettek mások, mint magyarok. A haza fogalma az ő lelkükben is viszonylagos fogalom, az állam nekik is pusztá szó, nyelvük is hova-tovább keveredik; de a nemzeti érzés a maga naivitásában kiirthatatlan bennök. Ily naivitás az 1790. magyar ruha tüntető hordása; ilyen az

a szóbeszéd, hogy a Budára visszavitt Szent Korona ládája német szóra nem, csak magyarra nyílt meg; ilyen a «Mindenes gyűjtemény» adata, hogy egy uri dáma nyilatkozatára, hogy nincs mit szégyenlenie, csak azt, hogy magyar: egy társaságbeli színmagyart nyomban kitört a hideg.

Pedig sok az akadály: a stagnáló politikai élet, a megmételvező udvari kör, a középpont hiánya. S mégis sovíniszta a magyar, az a sárosi magyar. Alaptalan az az ítélet, hogy az elernyedés korában elidegenedtünk volna a nemzetiségtől. Ha úgy állana a dolog, a mikor alkalma nyílik rá, ha naiv formákban is, megnyilatkozhatik-e a nemzeti érzés? S megnyilatkozott volna-e utolsó szabadságharcunkban, melytől pedig szinte másfél száz esztendő választotta el a kurucz világ történetét?

Érdekes a *magyar nyelv* országos ügyében a rendiség magatartása. Az is, bár eleget félremagyarazzák a vármegyék álláspontját, fényesen bizonyítja a nemzeti nyelvhez való ragaszkodást. 1811-ben vannak felsővidéki vármegyék, a melyek állást foglalnak az ellen az indítvány ellen, hogy a vármegye minden dolgát azonnal magyarul vigye. Hogy nincs — mondják — a nemesség körében, a ki magyarul tudna. Tehát hosszabb időt kívánnak a magyar nyelv közigazgatási használatának életbeléptetésére. Így beszél Trencsén, Árva, Szepes; Sárosnak sincs valami nagy oka lelkesedni a rögtönzésért. De ezek a vallomások éppen nem bizonyítanak többet, mint azt, hogy a vármegye embere az új (magyar) kuriális stílus megtanulására nem szívesen adta rá a fejét. Minek is? Veszedelmére volt-e géniuszának az évszázados latin? A kancellár bizalmasan közli is a császárral, hogy: «nem járt volna semminemű nehézséggel a magyar nyelv behozatala»: igazság ez, mert az inercia még nem egy az elnemzetietlenedéssel. Lám 1784-től a vármegyék versenyezve buzognak a magyar nyelv jogaiért. S az az inercia is természetes valami a rendiségben: a pallérozott latin mellett

bizony fejletlen volt a magyar nyelv; ezt tehát a közdolgokhoz való formára kellett átgyurni előbb. Ez az inertia fejti meg különben azt a tényt is, hogy midőn a magyarság országos ügye az aulikus urak hibás befolyásolása következtében csak lassan halad, a nemesség sem siettetni túlságos energiával a dolgot. Várni kellett természetesen azokra az időkre, mikor az irodalom is megtehetette, a mi feladata volt. Megtehetette pedig akkor, mikor a századokon át következetes irányzatú germanizációnak géniusza öntudatosságával határt vetni tudott.¹

A magyar nyelv élete a XVII. századtól erősebb hanyatlásnak indul. A felkelések, irtó német hadak, elemi csapások egymást érik. Az utóbbiak annak daczára, hogy Sáros az ország egyik legegészségesebb pontja. Jött-ment elemek hurczolják be a járványokat; a természet is mostohán viselkedik; az adó és kegyetlenkedések kiüldözik a jobbágyot. Nincs vége-hossza a katonaszökdösésnek, népfosztogatásnak, rablók irtásának; a végkép kimerült nép után kiürül az otthon. A ki a menekülőknék a nyomába lép, az a hegyvidék tótsága és ruthénsége. Bekövetkezik a gyászos fordulat: a kultúrátlan elem olvasztja magába a magyart.

Igy a magyar nyelv a XVIII. század folyamán csaknem teljesen kivész a jobbágyság köréből. Az átalakulás munkájában marad mégis némi biztató, hogy a magyar hagyomány, ha fogyatékosabban is, tovább él. A II. Rákóczi Ferenc népe a sárosi mindvégig. Érzésben, kegyeletben, szokásokban, ruházatban és költészetben az. Kétségtelen tehát, hogy a nemesi rend annyira, a mennyire átformálta. A kastélyok, udvarházak kulturális erei tovább szivárognak főleg a tótság-

¹ 1808-ban Száboles vármegye átiratára, mely a magyar nyelvnek «ad publica negotia» alkalmazását sürgeti, Sáros vármegye válasza: «In quantum circumstantiae admiserint, sub tempore obsecundandae.» Az 1812. Szt. Jakab havának 27. tartott kongregáció tüze sem tarthatott hosszasan: az iskola munkáján kellett a dolgot megkezdeni.

ban, mely a városokhoz és a pezsgőbb nemesi világhoz közelebb esik. Az úgynevezett nemzetiségi kérdés idegen ebben a mi világunkban a legujabb időkig; az uraival tart a nép, mely a hibás rendszer bajai közt sem feledi, hogy a vezető rendnek kiegészítő része, a melylyel együtt szenved, együtt örül. Ott van az oldalán, ha fegyvert kell fogni, s csak oly kurucz, mint a magyar faj. Semmi sem bizonyítja ezt jobban, mint az 1848. népjog eszméje, a melytől határozottan idegenkedik.

A magyar nyelv tekintetében mégis nemcsak a tótnak, ruthénnek s összevegyülten a kettőnek hódítása a csapás: a nemesi rend sem maradt a nyelvében érintetlen. Talán egyéb tekintetekben sem. A nemesség is majd csaknem odáig jutott, hogy a nemzeti érzésen kívül alig maradt meg egyebe. Az anyagi romlással s a végzetes politikai fordulatokkal fokonyint sülyed: a nyelvében ijesztőn annyira, hogy az iskolának ugyancsak kell a mulasztásokat pótolnia. De az uri érzés is veszített a tisztaságából. Ritka kivételességekről emlékeznek a multban az irások, a mikor az «uri szokás» szem elől tévesztése igazi közmegebotránkozás tárgya volt. Ilyen a Csáky Borbála grófnő (előbb: Palocsay báróné) esete, a kiről az 1707. jegyzőkönyv megjegyzi, hogy: «nem a rendéhez illő személyhez megy nőül»; 1709-ben házasságot ígér a nemes, de elhagyja a nőt, a miért Bercsényi Miklós szekvesztráltatja a vagyonát. Hogy ne is említsem a varjúfalvai kastély fényét, előkelőségét 1814—15-ben, a melynek asszonyáról az ott mulató Sándor czár megjegyezte, hogy: kár, hogy Bécsből oly gyöngy hiányzott, «comme la charmante Mme de Bánó»; vagy a a girálti asszonyokat, a kik az «Erényes Utazóhoz» czimű szabadkőmives páholyban külön szakosztályt prétendálnak magoknak 1779 körül. Elvegyül s szinte elvész a tót áradatban nem egy nemes s akkor sokat, csaknem mindent feled.

Szerencsére a nagyobbik rész a városokba, főleg Eperjesre huzódik. Mintha érezné a középpont hiányát. Öntudat-

tanul munkálkodik aztán a divergens elemek összeegyeztetésén. Hosszas küzdelem alakul ki közte s a hanyatló polgárság között s a küzdelemben győztesül marad: megmagyarosítja a városokat. Nyelvben is, érzésben is, a kultúra szeretetében is. S a hódításnak lassan kifelé is meglátni térfoglalását ugyanakkor, a mikor idegen befolyások kezdik a népközt terjeszteni a panszlavisztikus maszlagot.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XIV. SZAKASZ.

KÖZSÉGI ÉLET.

A községi élet nálunk is lassan alakul ki. A középkorban a hűbéri föld és a szabad városi község az alapja s a földesúri joghatóság keretében mozog. A falu, mint közigazgatási egység, több száz év folyamatának munkája. A XI—XV. századbeli közös birtoklás és származás összetartja ugyan, de a mozgó község eleinte változik a közös gyepün, melyet a várispán jelöl ki. Ez a falunak is parancsol, mely katonailag van szervezve. A hadnagy a mezei had vezetője, a ki a várjobbágyásznak képét is viseli kifelé. Alatta századosok és tizedesek (ewrii) állanak. Az örterületekkel ezért találkozunk az első időkben oly szaporán. A kereszténység terjedésével s a városok alapításával egyidejűleg kezdődik a magyar telepítés s vele a *villa*, melynek középpontja a templom. Így az egykori nomádélet lassankint leszorul s II. Endre király alatt megszűnik.

A kiváltságok kora az oligarkiát veti fel, a melylyel romlásnak indul a fellendülő földműves osztály. A földesúr a község ura is, bírója is, míg a földműves a föld tartozékává süllyed le. Van eset rá, hogy pl. a földesúr a faházaival együtt áttelepíti a más birtokos faluját. Azután meg új települések is folynak. Egyre-másra hasítják ki a község területét, hogy telkekre oszthassák. A telep bírója a soltész, a ki tiszte szerint a földbért szedi be. Majd a harminczéves háboru azzal, hogy közigazgatási hanyatlást idéz fel, függő viszonyba jut-

tatja a községet. S a községgel együtt romlik a XVI. századtól kezdve a jobbágyság helyzete, hogy a XIX. századik meg se javuljon többé.

A régi magyar törvény, bár megvolt, nem ismerte a község¹ forgalmát. Volt benne elüljáróság, de az nem közjogi testület. Nincs hatósági joga. Még a mezővárosnak községi szervezete is kizárólag földesuri szerződésen alapult.

Az elüljáró a bíró (soltész), a kinek választása évről-évre szomszédonkint való sorrendben (1693.) történik. A kúria népe kiváltságos helyzetben van: sor nem vethető reá. A vármegye 1696-ban, mivel sok községnek nincs bírója, annak állítását rendeli el. A hol a község nem intézkedik, ott birságot vetnek ki rája. 1716-ban a földbirtokos választja a bírót, a vármegye pedig megerősíti. 1771-ben hivatalosan elrendelik, hogy egy községnek csak egy bírója lehessen, bárha a községben több család a birtokos. Kivételt, de csak a jelzett évre, a makoviczai uradalomban tesznek, ott is Zborón, Sztebniken és Kerekreten, mivel két nagybirtokos bennök az úr. Községi orvos alkalmazását 1760-ban a HT. elrendeli ugyan, de a rendelet jórészt papiroson maradt. Az elüljáróság hivatalos ügyköre az adóösszeírásra, adószedésre s némely vármegyei rendeletnek (rablók, tüzek ellen való védelem stb.) végrehajtására vonatkozott.

A bíróválasztás ügyében 1818-ban a vármegye akkép intézkedik, hogy miután a mindenszenteknap-i választások eddig sok háborgást okoztak, ezentúl bírót a szolgabíró jelöljön s a jelöltek közül választhasson csak 3 évre a község. A hol a távolság miatt a nagy községben nehéz bírászkodni, ott a bíró nemcsak az adótól és közterhektől legyen mentes, hanem ha az adója a 24 frtot nem ütné meg, a község egészítse azt ki. Kisebb községben az adó kvótája szerint tör-

¹ 1771-ben a HT. elrendeli a községek összeírását (1246 sz.), egyúttal pedig kimondja, hogy község nem telepedhetik át.

ténjék ez a kiegészítés. A bírót tisztelet illeti meg, de köteles is a felsőbbségnek engedelmeskedni.

A község *belső igazgatásával* az 1836. 9. t. cz. foglalkozik először. A birói álláson kezdi, a melyet kivesz a birtokos jogköréből s 3 jelölt közül a községgel választatja. Még a jegyző is választás útján jut az állásába. További intézkedései még, hogy a közhaszonvételeket bérletbe adatja. A földesúr csak ellenőrzi a közadó kivetését, bár a községi számadás évi átvizsgálása szintén az ő joga. A hol a községi közjövedelem kevés, a közköltségekről az elüljáróság jegyzéket állít össze s felülbírálatra a földesúr elé viszi. Ha ez nem végzi a munkát, akkor a szolgabíró következik. Adósságot a község a földesúr tudta nélkül nem csinálhat. Majd utóbb, az 1849. Pátens is óhajtja a község önálló kezelését meg az 1851-iki hasonlókép, de csak az 1871. 18. t.-cz. hozza meg az első magyar községi törvényt, melynek módosítása az 1876. 5. t.-cz. Ezek megengedik az állami adóra a pótlóadó kivetését, a helypénzt, a vámot, az új-adónemeket; szabályozzák a közmunkát és a puszták községi adóját. A községügy végleges szabályozója az 1886. 22. t.-cz., mely határozottan megállapítja a községnek jogkörét: a rendezett tanácsú várost, mely egy szolgabírói járással egyenlő; a nagyközséget, mely a törvénytől ráruházott teendőket a saját erejéből teljesíti; a kisközséget, melyből több szövetkezve végzi ugyanazokat a feladatokat.

A községnek szoros értelemben vett *községi és közigazgatási* kiadásai vannak.

I. *Községi kiadások*: a) az állami és közigazgatási, b) a helyi feladatok ellátása, c) helyi fakultatív jellegű kiadások.

Állami feladatok ellátása: az egyenes adók kivetése, beszedése; illetékek szedése; állategészségügyi ellenőrzés, marhalevél kiadása; rendészeti ügyek, erdőrendészet, gyámügy, bíráskodás, kézbesítések, katonai elszállásolás, kisajátítás, mérték- és súlyellenőrzés, a népoktatási intézmények fenntartása,

rendőrségi ügyek, szegények ellátása, idegenek nyilvántartása, képviselőválasztók névjegyzékének összeállítása, népszámlálás, előfogat, közmunka.

II. *Közigazgatási kiadások*: a hitfelekezeti, népnevelési, közegészségügyi, szegényügyi, közuti, rendészeti és tűzrendészeti kiadások.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Járások.

I. A vármegyei járások története tulajdonkép egyidejű a négy szolgabíró szereplésével. Az Aba-nemzetségbeli Egyed, borsodmegyei viczispán mellett ezek okiratilag (Cod. Diplom. 1280. 1297.) nincsenek még megemlítve; csak III. Endre 1291. r. V. XIV. és 1298. 24. t.-cz. rendeli el a négy bírót. Rendkívüli esetekre kinevezett vagy választott vármegyei bírák mindazáltal korábban is előfordulnak; így a Cod. Dipl. 1268 szerint: «öt nemes, kit a megye választott.»

Sáros vármegye írásai közt a «járás»-okra való beosztást az 1607. közgyűlési jegyzőkönyv említi először. Már akkor, s azóta az újabb időkig következetesen, a szolgabírák neve jelzi a vármegyei terület-egységeket. Az I—IV. járás századokon át megmarad, de az «uradalom» (Makovicza) különálló részül szerepel. Változás az egyes járásokon belül riuka; többnyire az okozza, hogy a határszéli községek vagy a szomszéd vármegyékhez és vissza, vagy külső birtokosokhoz jutnak. Még Mátyás kir. idejében is Kassa város tulajdona: Tehány, Szent-István, Szokoly, Kisfalu, Tapolesány, Nagyladna, Kisladna, Ruzsin, Berki, Radács, Peclén, Vörös-vágás; a püspöki tizedbérletek miatt is külön foglalkoznak pár község területével; sőt akad idő (1723.), a midőn a dominium részbirtokosai: Dessewffy ezredes és Szirmay Tamás kéri a vármegyét, hogy osztsza be a járásokba a birtokaikat. Az ez

irányú változás 1740-ben következett el. De a kényelmesebb közigazgatási eljárás miatt is fordultak elő itt-ott járásbeli területmódosítások. 1780-ban a középtarczaihoz csatolják Szent-Mihályt, Orkutát, Péchujfalut, Magyarjakabfalut; helytők a felsőtarczaihoz Rencsissót, Uszsalgót és Uszpeklént; az alsótarczaihoz Fintát; a tapolyihoz: Deméthét, Ressót és Lukoviczát; Boksa, Bukócz, Dricsna, Sandal és Vladicsa községeket az 1881. 63. t.-cz. a stropkói (Zemlén vármegye) járásba, viszont: Fias, Mátyáska, Micsák (Tarbaj-tartozékkal), Györgyös (Grodzin pusztával), Orosz-Ublya, Proszács, Reme nye, Tapoly, Tapoly-Bisztria és Vavrinecz községeket Sáros vármegyébe kebelezi át. 1775-ben új járási beosztást és nevet¹ fogadt el (május 15.) a kongregáció, mivel Gácsországot és Lodomériát a király és országgyűlés visszacsatolták az országhoz, s a nagyobb számú katonai átvonulások kívántak meg ilyenmő intézkedéseket. Ezóta a vármegye részei: a I. felsőtarczai, II. középtarczai, III. alsótarczai, IV. makoviczai, V. alsótapolyi és VI. középtapolyi járások 1804-ig, a mikor: a tapolyi, szekesői, felsőtarczai, alsótarczai és makoviczai elnevezéseket használják. Utóbb a járások következő beosztása állandósul: I. alsótarczai, II. sirokai, III. felsőtarczai, IV. szekesői, V. tapolyi, és VI. makoviczai; 1843-ban ezeket 3—3 kerületbe osztják, míg az 1870. 42. t.-cz. és más törvények alapján a vármegye végleges szervezetet kapott 1909 május 1-ig, a mikor a hetedik járás szervezésével új beosztás és új járási elnevezések léptek életbe.

II. A járási beosztás jelentősebb mozzanatai:

1694-ben járások I—IV.

I. Korponay Ádám járása:

A.-Polyánka.

A.-Komarnyik.

A.-Piszana.

A.-Orlich.

A.-Mirossó.

A.-Svidnyik.

¹ 2872—1777. HT. sz. jóváhagyással.

A.-Tvaroszcza.	Frics.	Meszticzka.
Belovcza.	Fricske.	Mlinarocz.
Bicharo.	Gaboltó.	Ondavka.
Bisztra.	Gribova.	Olsavka.
Bodrocza.	Hrabocz.	Pitrova.
Brezovka.	Hrabovcsik.	Porubka.
Bukocz.	Hunkócz.	Psztrina.
Csarno.	Jurko Volya.	Regcső.
Csernyina.	Kapissova.	Sassissova.
Dobroszlava.	Kecskocza.	Semetkocz.
Dolhanya.	Krajna-Polyána.	Szmilna.
Dubnia.	Krusinocz.	Stebnik.
F.-Piszana.	Kruslyova.	Svidnyik.
F.-Polyánka.	Kurima.	Tissinecz.
F.-Mirossó.	Kurova.	Ujfalu.
F.-Tvaroszcza.	Lipova.	Zboró.
F.-Komarnyik.		

Erdődj-dominium : ¹

A.-Jedlova.	Komlós.	Rovna.
Andrei Vágás.	Korcócz.	Rosztoka.
Beleocz.	Kosuchrócz.	Sapinecz.
Benedikocz.	Kurima.	Sarbova.
Csarnó.	Kurimka.	Scavnyik.
Czigla.	Ladomér.	Smilna.
Czigelka.	Medvecsa.	Staskocz.
Dobroszlava.	Mergeska.	Stebnik.
Driesna.	Mirolya.	Sztrocsin.
Dubina.	Niklova.	Svidnik.
Dubova.	Orlich.	Svidniczka.
F.-Jedlova.	Orsutova.	Tissinecz.
Gavrinyecz.	Polyakocz.	Vapinyik.
Haslin.	Prikra.	Váradka.
Hosszúréth.	Radoma.	Viskocz.
Hrabócz.	Rakovecz.	Vladicza.
Hutta ; Jedlinka.	Regető.	Zboró.
Kerekréth.		

¹ Erdődj nevérol, a ki főispáni adminisztrátor. A 350-ik lapon felsorolt két uradalom közösen megjelölt falvaiban részbirtokosok értendők. A nagy dominium így két járásba volt beosztva.

Nemesi (defalkált) porták:

Ábrahámfalva.	Kapi.	Németfalva.
A.-Asgúth.	Kapi- és Keczervágás.	Nyirjes.
A.-Volya.	Karácsonymező.	Orsócz.
Babafalva és Vlacsa.	Kaproncza.	Pétervágás.
Bisztra.	Keresztes.	Poosfalva.
Becsfalva.	Kohány.	Potoka.
Boxa.	Komarocz.	Porupka.
Buszló.	Kozány.	Procs.
Cselfalva.	Komlós.	Radvány.
Deméte.	Kükemező.	Ressó.
Dukafalva.	Krucsó.	Sandály.
Duplin.	Kucsiny.	Szobos.
F.-Asgúth.	Lada és Kőkény.	Stoffuro.
F.-Volya.	Lapos.	Tölczék.
Francz- és Mátévágás.	Laszczó.	Trocsány.
Fulyánka.	Lófalva.	Vágás.
Gerált.	Longh.	Valykócz.
Hankócz.	Lucska.	Vanyiskócz.
Hanusfalva.	Magyar-Raszlavicza.	Varjúfalva.
Herhely.	Margonya.	Vaspataka.
Hermány.	Medgyes.	Viszlava.
Kapy-Németfalva.	Nádfő.	Zálmány.
Kálnás.		

Országos Széchényi Könyvtár

II. Cseróczy Miklós járása:

Abos.	Erdőske.	Kosztolány.
Ábrahány.	F.-Sebes.	Klembérek.
Andrásvágás.	Gülvész.	Kvacsány.
A.-Sebes.	Harságy.	Köszögh.
Bajor.	Izip; Janó; Janócska.	Lapispatak.
Berky.	Kakasfalva.	Lemes.
Berzenke.	Kajata.	Lypócz.
Beky.	Kavacsan.	Licsérd.
Berető.	Kőrösfű.	Lubócz.
Boroszló.	Kendi.	Lusanka.
Budamér.	Keczer-Peklény.	Mirk.
Bunyita.	Kellemes.	Miklósvágás.
Bujak.	Kisfalu.	Mocsármány.
Bolyár	Kis-Ladna.	Mudrócz.

Nagy-Ladna.	Segnye.	Terebő.
Orosz-Peklény.	Somos-Ujfalu.	Terjékfalva.
Opina.	Soos-Ujfalu.	Tehany.
Patacskó.	Sóvár.	Tizite.
Radács.	Sz.-Imre.	Torbogdány.
Russin.	Sz.-Péter.	Tuhrina.
Salgó.	Szokolya.	Váralja.
Szedlicze.	Sz.-István.	Vargony.
Senyik.	Szuhadolina.	Veresvágás.
Somos és Magyarfalu.	Tapolicsány.	

III. Róth János járása :

Ardó.	N.-Sáros.	Tót-Selymes.
Aranypatak.	N.-Szilva.	Tót-Raszlavicza.
Balpataka.	Nyárs.	Usz-Salgó.
Bodonlaka.	Oleynyik.	Uszfalva.
Csipkés.	Orkuta.	Usz-Peklény.
Finta.	Osztrópataka.	Venetia.
Frichke.	Péchy-Ujfalu.	Zavadka.
Gerlacho.	Ratvay.	Zetek.
Gergelaka.	Radiszka.	Zebefalva.
Gerálth.	Richvald.	Jakabfalva.
Gombosfalva és Hromarka.	Rokito.	Jakovicz.
Hervaltó.	Sárpataka.	Hertneki urad.
Hrabszky.	Siba.	Bartosfalva.
Kis-Sáros.	Szinye.	Boglyárka.
Kis-Szilva.	Sznako.	Hertnek.
Klyussó.	Sverso.	Kriva.
Lenártó.	Szedikerte.	Krize.
Litinye.	Sz.-Mihály.	Kruslyó.
Malczó.	Sz.-György.	Livo.
Medgye.	Som.	Luko.
Mocsolya.	Tarno.	Ossiko.

IV. Dobay Zsigmond járása :

A.-Szalók.	Berzeviczy-domin.	Deléthe.
A.-Hermány.	Berzevicze.	Décső.
Balásvágás.	Berthót.	Dobó.
Bajorvágás (Szirmay urad.)	Csircs.	Feketekuth.
	Darócz.	F.-Hermány.

Fries.	Krivány.	Polom.
Gyurko.	Lagnó.	Pusztamező.
Hamburgh.	Lacznó.	Rencsissó.
Henigh.	Laszka.	Roskovány.
Héthárs.	Lipnyik.	Senviz.
Hedri.	Lipócz.	Senglér.
Hrabkó.	Lubotiny.	Stelbach.
Istvánvágás.	Lucska.	Sz.-Kereszt.
Jakab-Volya.	Matiszova.	Szinye-Ujfalu.
Jakabvágás.	Mohnya.	Siroka.
Jernye.	Nagy-Vitéz.	Tarcza.
Jesztreb.	Obrucsnó.	Tarkó.
Kis-Vitéz.	Olsó.	Veresalma.
Kijó.	Orosz-Volya.	Viszoka.

Palocsay-domin.

Gromos.	Paloesa.	Szulin.
Javada.	Plavnyicza.	Ujak.
Orló.	Sztarina.	

II. Rákóczi F. uradatma :

A.-Mirosso.	Gribova.	Orlich.
A.-Pizana.	Hrabocz.	Psztrina.
Beloveza.	Jurkovolya.	Regető.
Bicharo.	Kecskocz.	Sassova.
Brezovka.	Krajnya-Polyána.	Semetkocz.
Bukocz.	Koresinocz.	Smilna.
Csernyina.	Mesztriczka.	Svidnik.
Dobroszlava.	Mlinarocz.	Tisincz.
Dolhanya.	Olysavka.	Ujfalu.
F.-Mirossó.	Ondavka.	Zboró.
F.-Polyánka.		

Rákóczi herczegkisasszony uradalma :

A.-Polyánka.	F.-Komarnyik.	Kruzlyova.
A.-Tvaroszeza.	Fries.	Lypova.
A.-Komarnyik.	Frieske.	Pitrova.
Bodrocz.	Gaboltho.	Porupka.
Bisztra.	Hunkócz.	Regető.
Csarno.	Hrabovesik.	Stebnyik.
Dubina.	Kapissova.	Smilna.
F.-Pizana.	Kurova.	Zboró
F.-Tvaroszeza.	Kurima.	

1709-ben (I. 28.) I—IV. járás :

I. Berthóty Lajos járása :

Jernye, Hermány, Berthót, Hedri, Jabakvágás, Szent-Kereszt, Hrabkó, Nagy-Vitéz, Siroka, Frics, Lipócz, Hambork, Berzevicze, Plavnicza, Dobó, Roskovány, Tárca, Darócz, Jakabvolya, Héthárs, Palocsa, Olysó, Lueska, Tarkő, Lubotiny, Csircs, Feketekút, Krivány.

II. Péchy László járása :

Hertnek, Szent-Mihály, Finta, Ossiko, Bálpatata, Jernye, Ádám-földe, Szedekérte, Gergelaka, Szent-György, Gombosfalva, Rátfaj, Bodolaka, Uszfalva, Tótselmes, Jakabfalva, Osztrópatata, Nagy-Sáros, Kis-Sáros, Sebfalva, Színye, Mocsolya, Nyárs, Usz-Peklény, Usz-Salgó, Péchy-Ujfalu, Rokito, Hrabszky.

III. Keczer János járása :

Somos, Soóvár, Terjékfalva, Kendy, Bogdány, Budamér, Böky, Berető, Lemes, Licsért, Enyiczke, Isép, Lusanka, Bajor, Berky, Szent-Imre, Kűszög, Abos, Téhány, Kellemes, Alsó-Sebes, Lapispatak, Salgó, Kakasfalva, Gülvész, Hárság, Ófalu, Keczer-Peklény, Bolyár, Radács.

Kir. fiskus kerülete :

Sóbánya, (Sójövedelem, Szirmay-jószág, Lukó és Decső fele, Hét-hárs, Lipnik, Matiszova), Al-Sebes.

IV. Sándor István járása :

Kapy, Deméte, Magyar-Raszlavicza, Alsó-Asguth, Felső-Asguth, Komlós, Kükőmező, Sálmány, Dukafalva, Varjufalva, Kaproncza, Herhej, Trocsány, Rasso, Orsócz, Duplin, Boksa, Sándal, Bisztra, Hanusfalva, Nyirjes, Lasczó, Nádffő, Prócs, Pósfalva, Girált, Keresztes, Buczló, Koháry, Lueska, Kálnás, Felső-Volya, Komarócz, Porubka, Vaniskócz, Zboró, Alsó-Komarnyik, Ladomér.

Ezekben a községekben nemesek a birtokosok.

V. Továbbá : *a makoviczai uradalom községei :*

A két Rákóczi-testvér és gróf Erdődy uradalmai.

VI. *A sz. kir. városok.*

A négy járás és uradalom községei 1718-ban :

I. Sztankay-járási :

Láda.	Trocsány.	Dukafalva.
Kapi-Németfalva.	Ábrahám.	Prócs.
Kökény.	Buczló.	Nádfő.
Vágás.	Kaproncza.	Tót-Raszlavicza.
Meggyes.	Laszczó.	Deméte.
Kapi.	Margonya.	Ressó.
Hanusfalva.	Porubka.	Lapos.
Vlaesa.	Hankócz.	Varjufalva.
Radvány.	Herhej.	Krucsó.
Keresztes.	Tapoly-Németfalva.	Stophuró.
Karácsonmező.	Krucsiny.	Kosány.
Babafalva.	Sassova.	Kohány.
Valpataka.	Komarócz.	Orsócz.
Girált.	Beloveza.	Alsó-Volya.
Lucska.	Bártfa-Ujfalv.	Felső-Volya.
Kükemező.	Bisztra.	Lukavicza.
Zálmány.	Hermány.	Felső-Mirosó.
Pósfalva.	Péter-Vágás.	Alsó-Mirosó.
Cselfalva.	Keczer Pál-Vágás.	Csernina.
Komlós.	Francz-Vágás.	Potoka.
Felső-Asgut.	Kapi Pál-Vágás.	Biharó.
Alsó-Asgut.	Máté-Vágás.	Duplin.
Fulyán.	Sobos.	Sandal.
Tölczék.	Valkócz.	Boxa.
Magyar-Raszlavicza.	Nyirjes.	Viszlava.
Vaniskócz.	Kálnás.	Meszezsizka.
Béczalja.	Long.	

80.

II. Zombory-járási :

Klyussó.	Jakoris.	Csipkés.
Lófalva.	Litinye.	Uszfalva.
Bartosfalva.	Henyigh.	Gergellaka.
Nagy-Száros.	Pécsi-Ujfalv.	Sebfalva.
Kis-Száros.	Orkuta.	Mocsolya.
Megye.	Szent Mihály.	Usz-Peklény.
Osztrópataka.	Jakabfalva.	Usz-Salgó.
Nyárs-Ardó.	Tót-Selmes.	Som.

Olejnyik.	Tarno.	Siba.	
Bodonlaka.	Rokito.	Herváltó.	
Ratvaj.	Sárpatak.	Ricsvánd.	
Gombosfalva.	Ternye.	Krise.	
Szent-György.	Finta.	Boglyárka.	
Kis-Szilva.	Szedekérte.	Petrova.	
Ossiko.	Nagy-Szilva.	Gerlachó.	
Kriva.	Setek.	Malczó.	
Kruslyó.	Girált.	Lukó.	
Kurova.	Hratiszka.	Venéczia.	
Hrabszky.	Zavadka.	Svirzó.	
Sztrakó.	Fricske.	Arany-Patak.	
Lenarto.	Hertnek.	Balpatak.	64.
Livo.			

III. Keczer-járás:

Enyiczke.	Lusanka.	Kis-Ladna.
Kendi.	Berki.	Nagy-Ladna.
Szent-Péter.	Isép.	Kisfalu.
Mocsármány.	Bajor.	Tehány.
Somos-Magyarfalu.	Kvacsány.	Tisite.
Somos-Ujfalu.	Klembérk.	Bolyár.
Licsinte.	Miklós-Vágás.	Mudrócz.
Lemes.	Szedlicze.	Kosztolány.
Beki.	Szuha dolina.	Keczer-Peklény.
Janoeska.	Radács.	Lipócz.
Berető.	Berzenke.	Ófalu.
Senyék.	Janó.	Veres-Vágás.
Budamér.	Szent-Imre.	Tuhrina.
Lapis-Patak.	Lubócz.	Erdöske.
Vargony.	Orosz-Peklény.	Patacskó.
Boroszló.	Tapolesány.	Bunyita.
Bogdány.	Kavacsány.	Soós-Ujfalu.
Mérk.	Bujak.	Terjékfalva.
Segnye.	András-Vágás.	Váralja.
Ábrány.	Abos.	Körösfű
Kakasfalva.	Küszög.	Felsebes.
Gülvész.	Terebő.	Alsebes.
Harságy.	Szokolya.	Salgó.
Sóvár.	Szent-István.	Kellemes.
Kajáta.	Rusin.	

IV. Dessőffy-járás :

Szinye.	Berzeviczy-Bajor-	Tárkű.
Szinye-Ujfalu.	Vágás.	Jesztreb.
Mohnya.	Sénavíz.	Csircs.
Jakab-Vágás.	Darócz.	Orosz-Volya.
Kis-Vitéz.	Berzevicze.	Obrucsnó.
Singlér.	Balásvágás.	Matiszova.
Lipócz.	Stelbach.	Lipnyik.
István-Vágás.	Tárcza.	Szulyin.
Hedri.	Ollysó.	Sztarina.
Berthót.	Krivány.	Lagno.
Kijó.	Héthárs.	Polom.
Visztranka.	Dobó.	Hamburk.
Gyurkó.	Dsecsű.	Viszoka.
Zavada.	Roskovány.	Szalók.
Lubotiny.	Jakab-Volya.	Lacsno.
Orló.	Szent-Kereszt.	Rencsissó.
Palocsa.	Hrabkó.	Hermány.
Plavnyicza.	Nagy-Vitéz.	Jernye.
Ujak.	Siroka.	Deléte.
Gromos-Nisil (Msil).	Frics.	Lászka.
Fekete-kut.	Veresalma.	
Szirmay-Bajor-Vágás.	Lucska.	

63.

Országos Széchényi Könyvtár

V. Makoviczai-uradalom :

Kosuhócz.	Gavranyecz.	Hosszúrét.
Gribova.	Svidnyieska.	Andrejova.
Ladomér.	Alsó Orlics.	Czigelka.
Krajna-Csarnó.	Jurko-Volya.	Fricske.
Pikra.	Felső-Orlics.	Alsó-Tvaroszcza.
Vladicsa.	Dubova.	Felső-Tvaroszcza.
Szuha.	Alsó-Polyánka.	Lipova.
Dricsna.	Váradka.	Kuríma.
Bisztra.	Jedlinka.	Dubnina.
Fel-Komárnyik.	Csarno.	Polakócz.
Porupka.	Hazlin.	Hrabócz.
Medvedza.	Ortutova.	Radoma.
Fel-Piszána.	Brezovka.	Szorocsin.
Al-Piszána.	Bendikócz.	Felső Szvidnik.
Dolhonya.	Kerekréth.	Hrabovesik.

Mergescka.	Hunkócz.	Mlinarócz.	
Alsó-Svidnyik.	Korejócz.	Scsavnik.	
Tessinyecz.	Dobroszlava.	Kurimka.	
Bukócz.	Kapiszova.	Szpinecz.	
Olysavka.	Alsó-Jedlova.	Rakovecz.	
Semetkócz.	Felső-Jedlova.	Felső-Polyánka.	
Krusinecz.	Kruszlova.	Sarbova.	
Viskócz.	Vapenik.	Komlós.	
Vavrinecz.	Kecskócz.	Regettő.	
Sztarkócz.	Rosztoka.	Smilna.	
Bodrudzal.	Belejócz.	Stebnik.	
Alsó-Komárnik.	Hutta.	Gaboltó.	
Pisztrina.	Niklova.	Ondavka.	
Myrola.	Czigla.	Frics.	
Krajna-Polyána.	Rovna.	Zboró.	90.

I. -----	80
II. -----	64
III. -----	74
IV. -----	63
V. -----	90
	371 (Isméltésekkel.)

1843-ban a járásokat 3—3 kerületbe osztják:

I. Alsótarczai j.:	I. Somosi	II. Sóvári	III. Lapispataki ker.
II. Sirokai	« I. Radácsi	II. Sirokai	III. Nagysárosi «
III. Felsőtarczai «	I. Palocsai	II. Péchújfalusi	III. Berzeviczei «
IV. Szekesői «	I. Raszlaviczai	II. Ádámföldi	III. Gáboltói «
V. Tapolyi «	I. Kurimai	II. Hanusfalvi	III. Girálti «
VI. Makoviczai «	I. Zborói	II. Szvidnyiki	III. Bukóczi «

Az I. ker. élén főszolgabíró, a II. és III. élén alszolgabíró áll. Van: 6 fő és 12 alszolgabíró.

1870—77-ben volt:

62 község	-----	az alsótarczai járásban
52 «	-----	a felsőtarczai «
50 «	-----	a sirokai «
71 «	-----	a tapolyi «
63 «	-----	a szekesői «
78 «	-----	a makoviczai «

Összesen 3 sz. kir. város, 376 község.

1903-ban volt:

48 község	— — — — —	az alsótarczai járásban
57 „	— — — — —	a felsőtarczai „
74 „	— — — — —	a makoviczai „
60 „	— — — — —	a sirokai „
61 „	— — — — —	a szekesői „
76 „	— — — — —	a tapolyi „

Összesen 3 sz. kir. város, 376 község, 125 tartozék.

1903-ban körjegyzői beosztás:

Az alsótarczai járásban:

Abosi körjegyzőség. Székhelye: *Kőszeg.* Abos, Kisladna, Kőszeg, Licsért, Nagyladna, Oruzsin, Somosújfalú, Terebő.

Bogdányi körjegyzőség. Székhelye: *Bogdány.* Alsómérek, Bogdány, Boroszló, Felsőmérk, Lapispataka, Vargony.

Eperjesvidéki körjegyzőség. Székhelye: *Eperjes.* Aranybánya, Gulyvész, Harság, Kakasfalú, Kende, Mocsármány, Szentpéter.

Keczerpekléni körjegyzőség. Székhelye: *Keczerpeklén.* Bolyár, Bunyita, Keczerkosztolán, Keczerlipócz, Keczerpeklén, Mudrócz, Patacskő, Tizsite.

Lemesi körjegyzőség. Székhelye: *Lemes.* Berettő, Böki, Budamér, Jánocska, Lemes, Senyék, Somos.

Szentistváni körjegyzőség. Székhelye: *Szentistván.* Kavecsán, Kisfalú, Szentistván, Szokoly, Tapolicsán.

Tuhrinai körjegyzőség. Székhelye: *Tuhrina.* Ábrány, Erdőske, Huvész, Ofalu, Tuhrina, Vörösvágás, Zsegnye.

A felsőtarczai járásban:

Berzeviczei körjegyzőség. Székhelye: *Berzevicze.* Alsószalók, Balázsvágás, Berzevicze, Hamborg, Stelbach, Viszoka.

Csircsi körjegyzőség. Székhelye: *Csircs.* Csircs, Jesztreb, Obrucsnó, Oroszvolya.

Daróczi körjegyzőség. Székhelye: *Darócz.* Bajorvágos, Darócz, Olysó, Polom, Schönviz, Tárca.

Dobói körjegyzőség. Székhelye: *Dobó.* Décső, Dobó Pétermező, Harcsarlucska, Kijó, Krivány, Roskovány, Tarkó.

Héthárs nagyközség külön jegyzőséggel.

Jakabfalvi körjegyzőség. Székhelye: *Magyarjakabfalú.* Bodonlaka, Gombosfalú, Magyarjakabfalú, Rátvaj, Szentgyörgy, Tolcsemes—Csipkés, Úszfalú.

Kislipniki körjegyzőség. Székhelye: *Kislipnik.* Kislipnik, Lagnó, Matiszova, Sáros-Szulin, Sztarina.

Kisszebenvidéki körjegyzőség. Székhelye: *Kisszeben.* Nyársardó, Orkuta, Rencsissó, Som, Úszpeklén, Úszsalgó.

Palocsai közjegyzőség. Székhelye: *Palocsa.* Lubotin, Orló, Palocsa, Pusztamező.

Plavniczai körjegyzőség. Székhelye: *Plavnicza* Feketekút, Gromos, Hajtuvka, Plavnicza, Uják.

A makoviczai járásban:

Alsókomarniki körjegyzőség. Székhelye: *Alsókomarnik.* Alsókomarnik, Bodruzsál, Felsőkomarnik, Gribó, Krajnóbisztra, Kozsuhócz, Mirolya, Prikra, Psztrina, Szuha.

Alsópolyánkai körjegyzőség. Székhelye: *Alsópolyánka.* Alsópolyánka, Felsőpolyánka, Hutka, Jedlinka, Niklova, Ondavka, Smilnó, Váradka.

Felsőorlichi körjegyzőség. Székhelye: *Felsőorlich.* Alsómirossó, Alsóorlich, Czigla, Dubova, Felsőmirossó, Felsőorlich, Kecskócz, Rosztoka.

Felsőszvidniki körjegyzőség. Székhelye: *Felsőszvidnik.* Alsójedlova, Alsószvidnik, Felsőjedlova, Felsőszvidnik, Jurkóvolya, Mesztiskó, Rákócz.

Hunkóczi körjegyzőség. Székhelye: *Hunkócz.* Hunkócz, Korejócz, Krajnócsarnó, Krajnópolyána, Krajnóporubka, Medvedzse, Sarbó.

Kapissói körjegyzőség. Székhelye: *Kapissó.* Belejócz, Dolhonya, Gavranecz, Kapissó, Kruzsljova, Szvidnicska, Vapenyik.

Ladoméri körjegyzőség. Székhelye: *Ladomér.* Alsópiszana, Dobroslava, Felsőpiszana, Ladomér, Olysavka, Semetkócz, Vagrinyecz.

Rovnói körjegyzőség. Székhelye: *Rovno.* Csarnó, Czernine, Hrabovcsik, Kurimka, Mlinarócz, Rovno.

Szorocsini körjegyzőség. Székhelye: *Szorocsin.* Bányavölgy, Krusinyecz, Mergeska, Potoka, Sztoroecin, Tisinyecz, Viskócz. Viszlava.

Zborói körjegyzőség. Székhelye: *Zboró.* Becheró, Komlósa, Regettő, Sztebnik, Sztebnikhuta, Zboró.

Az eperjesi járásban:

Nagysárosi körjegyzőség. Székhelye: *Nagysáros.* Nagysáros.

Jernyei körjegyzőség. Székhelye: *Jernye.* Bertót, Deléte, Hedri, Istvánvágás, Jernye, Mocsolya, Sztankahermány.

Klembérki körjegyzőség. Székhelye: *Klembérk.* Izsép, Klembérk, Kvacsán, Miklósvágás, Phönixhuta, Szedlicze.

Mochnyai körjegyzőség. Székhelye: *Mochnya*. Andrásvágás, Hrabkó, Mochnya, Németjakabvágás, Szentkereszt.

Sárosszentimrei körjegyzőség. Székhelye: *Sárosszentimre*. Bajor, Berki, Berzenke, Janó, Lubócz, Pillerpeklén, Radács, Sárosszentimre, Szárazvölgy.

Sebeskellemesi körjegyzőség. Székhelye: *Alsósebes*. Alsósebes, Felsősebes, Finta, Kellemes, Sebeskellemes, Sebesváralfa.

Sírokai körjegyzőség. Székhelye: *Siroka*. Frics, Kisvitéz, Lacsnó, Nagyvitéz, Singlér, Szinyelipócz, Siroka.

Szentmihályi körjegyzőség. Székhelye: *Gergelylaka*. Gergelylaka, Osztrópataka, Megye, Szentmihály.

Szinyei körjegyzőség. Székhelye: *Szinye*. Buják, Kajata, Kissáros, Lászka, Luzsánka, Szinye, Szinyeújfalu, Zsebfalu.

Sóvári körjegyzőség. Székhelye: *Tótsóvár*. Enyiczke, Németsóvár, Salgó, Sóbánya, Sósújfalu, Terjékfalva, Tótsóvár.

A szekcsői járásban:

Bártfaújfalvi körjegyzőség. Székhelye: *Bártfa*. Alsóvolya, Andrejova, Bártfaújfalu, Belovezsa, Endrevágása, Felsővolya, Felső-Kislankás, Hosszúrét, Komarócz, Lukavicza, Sárpaták, Szabados.

Gáboltói körjegyzőség. Székhelye: *Gáboltó*. Czigelka, Frieska, Gáboltó, Kuró, Pitrova.

Hertneki körjegyzőség. Székhelye: *Hertnek*. Bartosfalu, Frieske, Hertnek, Ossikó, Siba.

Lófalvi körjegyzőség. Székhelye: *Lófalva*. Bérczalja, Klyussó, Lófalva, Ressó, Trocsán.

Lukói körjegyzőség. Székhelye: *Lukó*. Gerlachó, Kruzsljó, Livó, Livóhuta, Lukó, Veneczia.

Malyczói körjegyzőség. Székhelye: *Malyczó*. Hrabszke, Lenártó, Malyczó, Sznakó.

Richwaldi körjegyzőség. Székhelye: *Richwald*. Boglyárka, Hervartó, Krive, Krizse, Richwald.

Sverzsói körjegyzőség. Székhelye: *Sverzsó*. Alsótvaroszcz, Arany-pataka, Felsőtvaroszcz, Rokító, Sverzsó, Tarnó.

Tótraszlaviczai körjegyzőség. Székhelye: *Tótraszlavicza*. Ábrahám-falu, Buczló, Deméte, Magyarraszlavicza, Tótraszlavicza, Vanyiskócz.

A tapolyi járásban:

Girálti körjegyzőség. Székhelye: *Girált*. Fias, Girált, Kálnás, Kobulnicza, Long, Mátévágás, Micsák, Nyirjes, Szobos.

Hanusfalvi körjegyzőség. Székhelye: *Hanusfalu*. Hanusfalu, Megyes, Pétervágás, Tapolybisztra, Tapolyhermány, Vlacsa.

Hazslini körjegyzőség. Székhelye: *Hazslin*. Brezufka, Hazslin, Hrabóc, Lipova, Ortutó, Sassova.

Kapi körjegyzőség. Székhelye: *Kapi*. Kapi, Kapinémetfalu, Kapi-vágás, Kökény, Körösfő, Láda.

Kapronezai körjegyzőség. Székhelye: *Kaproncza*. Kaproncza, Kohány, Lapos, Orsócz, Varjúfalu.

Komlóskeresztesi körjegyzőség. Székhelye: *Komlóskeresztes*. Bába-falu, Kapipálvágás, Keczerpálvágás, Komlóskeresztes, Pósfalu, Radvány.

Kükemezei körjegyzőség. Székhelye: *Kükemező*. Dukafalu, Karácsonmező, Kükemező, Taplilucska, Vaspataka, Zsálmány.

Kurimai körjegyzőség. Székhelye: *Kurima*. Dubine, Kozsán, Kurima, Kucsin, Polyakócz.

Margonyai körjegyzőség. Székhelye: *Margonya*. Hankócz, Herhej, Laszczó, Margonya, Krucsó, Tapolyporubka, Strefuró, Taplinémetfalu.

Radomai körjegyzőség. Székhelye: *Radoma*. Benedikócz, Kerekkrét, Radoma, Sapinyecz, Ssavnyik, Valykócz.

Remenyei körjegyzőség. Székhelye: *Remenye*. Györkös, Mátyáska, Oroszvolya, Proszács, Remenye, Vavrincez.

Töltszéki körjegyzőség. Székhelye: *Töltszék*. Alsó- és Felsőásgút, Csefalu, Fulyán, Komlós, Nádfő, Prócs, Töltszék.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

A vármegye községei.

A) Község- és helyszám a Hunyadyak korában.

I. *Váarak, erősségek*: Bártfa, Berzevicze, Kajáta, Kapi, Komlós (Chmelov), Kőszeg, Ladomér, Lipolcz, Makovicza I—II., Palocsa, Sáros, Sebes, Somos, Sóvár, Szakalya (Szokoly kir. vár), Szeben, Tarkő, Ujvár, Zöldvár = 20.

II. *Városok, mezővárosok*: Bártfa, Eperjes, Hanusfalva, Hét-hárs, Kapi, Kurima, Palocsa, Sáros, Somos, Sóvár, Szeben, Szent-Kereszt = 3 + 9.

III. *Helységek*: 440.

Főbb birtokszám: 175.

Az 1246—1772. HT. sz. a helységek összeírását a következő szempontok szerint rendeli el; I. Nyelvi tekintet: latin, magyar, német s szláv nyelvűek; II. Város-e, község-e? III. Mily vallású a papja? IV. Van-e tanítója? V. Melyik a főnyelve? A munkálatnak azonban nem volt fogantatja.

1841-ben¹ *12 a mezőváros*: Berzevicze, Felső-Szvidnik, Gáboltó, Hanusfalva, Héthárs, Keczerkosztolán, Kurima, Palocsa, Nagy-Sáros, Sebes, Somos, Zboró. [Régebben, úgy látszik, még: Tarcza, Kapi, Malczó.]²

*

A vármegyének volt *4 szabad királyi városa*: úgymint Bártfa, Eperjes, Kisszeben és Nagysáros. Az utóbbi azonban rég elvesztette ebbeli jogát. *Mezővárosok* voltak:

Berzevicze, Felsővízköz (Szvidnik), Gáboltó, Hanusfalva, Héthárs, Kapi, Keczerkosztolány, Kurima, Malczó, Nagysáros, Palocsa, Sebeskellemes, Somos, Sóvár, Szentkereszt, Tarcza, Zboró.

[*Részben mezővárosi kiváltságuk* voltak még 1427-ben a Zudar-család részbirtokai: Berzevicze, Czigla, Henszling, Kaproncza, Kellemes, Kissáros, Ortolt, Osztracsina, Plavnicza, Radoma, Richwald, Szinye, Tarkó, Tölgyszék, Újfalu (Perényi-birtok), Ujváros(?), Veresvágás.]

B) *A vármegye kihalt és élő községei*:³

Abos: Abbas; 1291-ben Obus; 1427-ben Abows.

Azon a ponton fekszik, hol hajdan a Hernád a Tarczával a Tarczavölgyben egyesült. A Branyiszko ugyanis képződésekor a déli ágával más, t. i. D-i irányt adott a Hernádnak s annak következtében a Svínka vize is jobbra kényszerült medret vájni magának. A hol egykor a Hernádba

¹ Krieger E.

² 1864-ben Potemkin mind a 15-t felsorolja.

³ A kisbetűs község eltűnt vagy tartozék.

folyt, ott szikla emelkedett ki, melynek közepén épült az ősi ev. templom. A Hernád két partján elvonuló hegyek csakugyan más- és más kőzetűek: a jobb parton mészkő-hegyek, míg a bal parton más kőnemek képződtek, csak a Svinka befolyása alatt mutatkozik alul a mészkő. A szomszéd Köszeggel együtt festői képet tár a község az utas elé: nagy vasúti építményeivel, hídjaival, átmetszéseiével, vashídjával és a Svinkavölgyet áthidaló viaduktjával. Lakói földmívelők, mészégetők: egykor híres fuvarosok, a kik Lemberg-től Bécsig, Krakótól Firenzéig jártak s a mellett bányamíveléssel is foglalkoztak. Az utóbbiról egyes bányanyílások, vaskődarabok és a vasöntők salakjai tanuskodnak, de a két szomszéd község magaslatain meglevő három várrom is. A monda Mátyás király alakját is ide hozza, kinek a mai vasut-állomással szemben vadászkastélya volt, hol kellemes pásztorórái teltek egy eperjesi műkovács szép leányával. A kastélynak alapja és pinczéi ma is láthatók. A király vadászterülete a királyhegyre s a községi nagy erdőszégre nyílt. A Hernád-völgyön különben errefelé jóval régebb időben is élénk volt az élet és forgalom Szarmacia felé, a miről a két völgy egyesülésénél emelkedő besánczolt magaslat (Olaszhalom) s Ny-ra a fennsík (Olaszföld) beszél. Ott római castrum állott. 1844-ben találtak a területén egy bronzkerekű quadrigát s Theodosius-, Justinianus-, II. Valerianus-korabeli aranyérmeket.

A község a nevét a XIII. századbéli Aba Miklóstól nyerte, a ki Ujvár vármegye D-i részén Abafalut telepítette. A rege 1144-ben szász telepésekkel fűzi össze a név eredetét, hogy az egyik érczkereső a lejtőn uegcsúszott s egy bokorba kapaszkodva, mikor a mögött termés-vasat pillantott meg, azt kiáltotta volna a társainak, hogy «Au! Busch!»

Az Aba-család birja a községet 1313-ig, a mikor Rozgonynál a két utolsó tagja elesett s más kézre került a birtok. Hosszú idő óta birtokosa a Máriássy-család,¹ melynek egyik őse: Batiz fia Márk valamelyik csatában friss csapattal menti meg a már futásnak indult magyar sereget. Lobogóján a Szűz Mária-kép csodatevő erejének tulajdonítja a győztes had a diadalt; mert a mint megpillantották a zászlót, azt kiáltották: «Senki se féljen! Ihol jönnek a Mária-seregek!» Márk aztán jutalmul Markusfalvát és a nevét kapta.

A bányász lakosságot a husziták sokáig sanyargatták; majd ezek vallásának megyszerte való terjedése rájuk is hatással volt. És ez az oka, hogy a reformált vallás a Hernád völgyében gyorsan terjedt. Majd mindegyik községben alakult önálló egyház. Abos azonban csak Lemes-től függő fiókegyházra tett szert, bár 1631 előtt rövid időre volt önálló

¹ 1887-ben Péchy Szilárd gróf és Máriássy-család.

lelkésze. Ev. temploma kőből épült ez időben; a Putnoki magaslaton említik a XVII. század közepe körül az iratok: aranyozott ezüst kelyhével, templomi szereivel, harangjával és tized-jövedelmező földjeivel. Az 1645-iki pestis, majd az antireformáció csapásai után másfél évszázad mulva Hulvei János berettői molnár alapítja újra meg az abosi ág. egyházat.

Birtokosság: 1291-ben Somosy; 1427-ben ugyanaz; 1607-ben Segnyey. 1608-ban Fűzy megveszi Bornemiszától. 1610-ben Fűzy malma ellen Paczóth tiltakozik. 1612-ben Sebesy eladja Fűzynek. 1611, 1619-ben Paczót követelése P.-né Balássy Annától. 1615-ben P. Sándorné. 1622-ben Segnyey követelése Kistől. 1624, 1628-ban ugyanaz. 1622-ben Szeghriády Bálint zálogba adja Kys Istvánnak. 1656-ban Bodonyiné tilt. Fűzy malma ellen. Fűzy Bodonyitól a kuriát visszaveszi. 1657-ben ugyanazok egysége 7 jtelekre nézve is. 1658-ban Segnyey követeli Bosnyák-Koncsiktól a Bornemiszának adott zálogot. 1666-ban a Fűzy-birtokot (Abos, Lemes, Budamér, Peklénke jtk) Semsey Sándor kapja. 1640-ben határigazítás Fűzy és Paczóth közt. 1700-ban Fűzy követeli a malmot és Polyák Pusztáját Pethőtől, Krucsaytól. — Fűzy, Pethő, Krucsay. 1732-ben Sztáray báró. 1747-ben ugyanaz és Görgey, Fűzy. 1751-ben u. a. és Károlyi, Okolicsányi. 1753-ban Egerer. 1773-ban Mednyánszky Ernő. 1863-ban főbirtokos: Máriássy-család, melynek kastélya van.

Abos-Pillerpeklénytől Kriványig és Feketekútig az ősidőkben kereskedelmi útvonal volt. Amott a Sinka-hegyen, egy km. erősített sánczok nyomai vannak (bronzkori leletekkel), itt Hradek vár állott. Az 1844-beli ásatás leletei (kocsikerék) a liverpooli múzeumba kerültek; a Svinka és Hernád összefolyásánál, hol Olaszhalom (Vlaszki-Kopec) terül el, akadtak rájuk. Valószínűleg a Hradek és Strázs-hegy szintén ily erősítésekkel függhettek össze. Amaz kúpalakú hegy, mely ott, a hol a Hernád folyó leginkább összeszorul, az útvonalat szemmel tarthatta. Szemben áll Strázs: talán jelző állomása a földvárnak, mely a Sáros megyébe huzódó erődítmények kezdete volt. Ezek a kriványi Hradekig huzódtak.

Az abosi földvár (Zamcsiszkó-várhely) Sáros megye határában feküdt, hol a Svinka-patak áttöri a mai vasúti vonalat. Abostól félórára van a kúpalakú hegy (120 m.), melynek K-i lejtője Farszka-erdő. A földvár történeti kor előtti: ép bevágások és sánczok mutatkoznak. Az ilyenek különben gyakoriak a Felvidéken. A vár a Pillerpeklény felé huzódó hegy legmagasabb pontja; a hegy s a gerinczhez kapcsolódó fele is meredek. Erre vezetett fel az út. Az ormon kerülékalakú, 2—2½ m. magas földsáncz vonul. Van külső körsáncz is, körülbelül 165 m. hosszú. A vár felszíne 930 m², melyben ezer ember elfért. Kívül hihetőleg palisádok voltak, belül sövény. Mivel a középén falmaradványok láthatók,

ezek későbbi rablófészekre utalnak. Találtak itt nagy agyagedény-töredékeket a hegygerincz hajlásában. Azok kiégetve vannak.

Kőbányák: Dolomit, felsőtriaszkori, setétszürke, bitumenes, elég tömött. 1872-ben Dubnik-Kőbányában, 20 km³ építésre, kavicsolásra.

Homokkő: arkozás, diaszkori, vörhenyes. A Cephahurka-kőbányában 100 km³ építkezésre, kavicsolásra.

Ábrahámfalva: Ábrahám, Ábrahámfalu; 1427-ben Abranfalu; 1466-ban Abraham, Ábrám, Abran.

Birtokosság: 1607-ben Segnyey; 1643-ban Raszlaviczy; Berthóty-erdő (Uhliska); 1698-ban Tőke, Záborszky, Venkóczy, Nemessányi, Horváth; 1699-ben a rétre egyesség Keczer és Schram Ferencz közt; 1680, 1730-ban Vay; 1745-ben Dubovay; 1752-ben Raszlaviczy; a XVIII—IX. században Winkler.

Ábrány: 1427-ben Abraad; 1431-ben Abran, Kysabram, Naghabran; 1744-ben Felső-Ásguthtal egy birót kap.

Birtokosság: 1235, 1300-ban Réthey; a XIII. században Sebesy; 1307-ben Aba-nemzetség, Omode, Synka; 1427, 1431-ben Somosy, Daczó; 1436-ban Saar; 1438-ban Pethő; 1476-ban Raszlaviczy; 1436, 1462, 1561-ben Bosik; 1620-ban Segnyey, Fűzy; 1624-ben Vizsolyi; 1630-ban Felső-Ábrány; Pálffy grófnő; 1633-ban Czuda tiltakozik Domik ellen elidegenítés miatt; 1638-ban Kellemesy követelése Czuda ellen; 1639-ben Felső-: Zsarnay, Forgáchné, Tiheméry, Raszlaviczy, Kapy; 1699-ben Aisdorfer; 1724-ben Alsó-: Both; 1729-ben Felső-, Nemessányi; 1740-ben ugyanaz, Ottlik; 1751-ben Dubovay, Izdenczy.

Abronsos: 1683, 1685-ben Obrucsko.

Ádámföldre: 1405-ben Adamfeulde; 1427-ben Adamfelde.

Birtokosság: 1405-ben Sáros-vár tartozéka; 1405-ben Németh (Adamfeuldy); 1427-ben ugyanaz; 1512-ben Perényitől Tarczay Miklós kapja cserében; 1561-ben Kékedy tiltakozik Tarczay ellen elidegenítés miatt; 1568-ban Drugethnétől (Kis- és Nagy-Szilvával) Kékedy veszi át; 1573-ban Vizkelety tiltakozik Keczer és Kékedy ellen; 1587-ben Keczer tiltakozik Borne-

misza ellen; 1600-ban Bornemisza és Farkas osztálya. 1611-ben Bornemisza tiltakozik Zsetek, Girálth, Raszlavicza, Balpataka és Ternye birtokosai ellen: 1622-ben Bornemisza-osztály: Miklós *fiágának*: Ádámfölde, Tolcsemes, Kis- és Nagy-Szilva, Zavatka, Kis-Sáros, Sebefalva, Ternye, Szent-György, Salgó, Balpataka, Meggyes, Alsó-Szalók; *nőágának*: Deméthe, Bérecz-alja, Fricse, Varjúfalva, Margonya, Krucsó, Kanyarik, Reichanszka, Csaplanka (a malmon kívül); 1712-ben Bornemisza: vámjog; 1760-ban Szemere; 1863-ban Bornemisza-kastély.

Tartozék: Hurkamajor.

Kőbányák: *Homokkő*, eocénkori (Magura-), barna, meszes, apró. A Hradiszki-jarek-dűlőbeli kőbányában; 1820-ban építkezésre. Ma szünetel.

Kavics: alluviális, magura-homokkőgörgetegből való. A községi patakmederben 60 m³ útjavításra.

Ádám-pataka (Tarbócznál): 1600-ban *Bornemisza*.?

Adriánvágása-birtok (a Tapoly mellett): 1358-ban *Mychktól* kapja *Tarkeőg*.?

Agyagos [-falva], (talán Krusinyecz?): 1415-ben Agyagus, Agyagas; 1427-ben Agagasfalua: Makovicza tartozéka 20 jobbágytelekkel. (Lásd Körösény.)

Agyagospataka-birtok: 1311-ben. (Lásd Keczerlipócz-vár.)

Ajtánd [Kis-]: 1270-ben Kisayltoch: *Radványi*.?

Akal: 1338-ban. (L. Singlér.)

Albócz: (L. Erdővágás: tartozék.)

Alsófenyves: Alsó-Jedlova: 1683.

Alsófricske: Fricse.

Birtokosság: 1600-ban Bornemisza; 1602-ben Kéry adja Usznak; 1613-ban Földyné tiltakozik Hedry ellen kúria miatt; 1631-ben Csorba tiltakozik Földy ellen; Berthóty kielégíti a Szemere-zálogot; 1645-ben Berthóty-osztály; 1683-ban Fekete zálogba adja (Béczfalvával) 300 frtért Bornemisának; 1774-ben Fricsovecz: Okolicsányi.

Alsóhímes: 1683-ban Alsó-Piszana.

Alsókomárnok: Alsó- és Felső-Komarnik: 1415—6,

1427-ben Komaro: Makovicza tartozéka 36 jobbágytelekkel; 1683-ban Alsó- és Felső-Komárnyik; 1685-ben Felső-; 1694, 1714-ben *Biszaha*.

Petroleumkutató 1900-ban:

Alsó- és Felső-Komárnyik: Gácsország határán, a Duklaszoros két szárnyán, petroleum-feltáráásra méltó. A fúrás telepítése az antiklinál rétegsáncz nyeregvonalaiban alkalmas: a Kamianecz-gerincz felől lefutó Dolina-patak és a Baruhora-dülő felől jövő csermely egyesülő pontjából keletre eső terület. Legalább 600—650 m mélység szükséges. Nem messze, Barwineken, 540 m fúrásnál olajat és erős gázkitörést találtak.

Kőbánya: *Homokkő*, eocénkori, glaukonitos, meszes, szürke és sárgás, középszemű. A Prokopecz-dülőben 1894-ben 450 m³ hidépítésre.

Alsómérk: Mérk; 1427, 1435-ben Myrk; 1435-ben a mislyei prépost alapítja; 1597-ben Káthay tiltakozik Segnyey ellen erőszakos birtoklás miatt; Segnyey erdőhasználatot enged a lakósságnak; 1607-ben ugyanaz; 1631-ben Zeöky tiltakozása elidegenítés ellen; 1637-ben mislyey prépost tiltakozik Kellemesy, Segnyey és Magovics ellen; 1764-ben Alsó: Piller.

Alsómerse: Mirossova; 1683-ban Alsó-, Felső-; 1685-ben Mlyirosova; 1748-ban Mirossó: a makoviczai Aspermont-uradalomba kebelezzik.

Tartozék: Viduma.

Kőbánya: *Menilit*, oligocénkori smilnó-rétegek, barnásfekete, tömött. A közbirtokossági kőbányában a 22 km állami út kavicsozására.

Alsóodor: Orlich (Alsó-, Felső-); 1415—6-ban Két Orlyh: Markovicza tartozéka; 1683-ban Orluk, Orlik; 1685-ben Orlics; 1714-ben Orliczky.

Alsópagony: Alsó-Polyánka; 1435-ben Polyánka; 1683, 1846-ban téglagyár; 1753-ban Pattyi Gábor. (L. Eperjes, tartozék.)

Alsósebes: 1615-ben Alsebes.

Birtokosság: 1615-ben Bakonyi; 1621-ben Darholcz (Bethlen-donáczió). Bakonyi tiltakozik ellene; 1657-ben Zimmermann, Bottyány. 1680, 1752-ben Mokray; 1681, 1693-ban Bogdanóczy megveszi Horniczkytól; 1694-ben Mikray, Szabó; 1714-ben Tormássy, Szabó; 1712, 1773-ban Tormássy; 1772-ben Haller gróf; 1773-ban 3 országos vásárjogot kap Dessewffyné báróné.

Tartozék: Magyarisla-fürdő, Rovnya.

Alsószabados: (L. Felsőszabados.)

Alsószalók: Alsó- (Felső-: Szepes vármegye): Szalók. Gyakran cserél vármegyét. 1322, 1457-ben Zalok; 1383-ban Zalouka, 1393-ban Salok, 1423-ban Naghzalok, Kys-; az 1427-iki adóajstromban mindkettő sárosvármegyei, amott (Semsey-birtok) 26, emitt (Pásztóhy-birtok) 24 jobbágytelekkel. 1322-ben Szalók: heti vásárjog:

Birtokosság: 1383-ban Méhy; 1423-ban a Méhy-leányok pere Pásztóhyval és Semseyvel; 1427-ben Pásztóhy, Méhy; 1567-ben Werner-osztály; 1573-ban Polyánkay tiltakozik a szepesi konventnél határ miatt; 1574-ben Alsó-, Felső-: ugyanazok egyessége: 1582-ben Semsey (Girálttal) Bornemisának adja; 1589-ben Thorday; 1603-ban Rosenmann, Peczery tiltakozik Melczer ellen foglalás miatt; 1606-ban Bornemisza, Segnyey; 1609-ben Bornemisza és Keczer osztálya; 1608-ban Berzeviczy a szomszédságot eltiltja a Slemov-prédiumtól; 1610-ben ugyanazok malomzárása; 1613-ban Melczernek helyszini szemle; 1614-ben Morvayné zálogba adja Hettyeynek; 1669-ben Krivácsy; 1687, 1756-ban Melczer; 1737-ben Semsey; 1849-ben a plebános egyúttal Eperjesnek szepesi káptalani kanonokja. A község ugyane káptalan birtoka régtől.

Alsótarbaj: (L. Györgyös: tartozék.)

Alsótarócz: 1685-ben. (L. Felsőtarócz.)

Alsóturóspatak: 1562-ben Benyó.

Alsóvízköz: (L. Felsővízköz): Alsó-Szvidnyik.

Birtokosság: 1694-ben Regéczy, Dvorniczky, Rokiczky; 1699-ben Zernyiczky.

Kőbánya: Homokkő, eocénkori, barnásszürke, meszes, apró. A községi kőbányában út-, fal- és hidépítésre való anyag. Nem fejtik.

Alyrosova: (Felső-): 1685-ben. ?

Ambrusfalu: (L. Olajpatak, tartozék.)

Andrásvágás: 1427-ben Andrasvagassa; 1490-ben Andraswagasa.

Birtokosság: 1437, 1439-ben Bajory; 1621-ben ugyanaz zálogba adja Berzeviczynek 3 hamborgi telkét; 1658-ban Keviczkynek eladja összes birtokait 8000 frton Berthótnak; a XVIII. században Winkler; 1761-ben Daxner.

Andrejova: (L. Makovicza: tartozék.)

Andrejovka: (L. Palocsa: tartozék.) Az erdőnél: Abrahuna-patak, mely a Hernádba ömlik. *Tarkeöy Rikolf*.

Aranyas: 1478-ban *Aranyasy* (Nagyfalusi-)cs., Nádfő körül. ?

Aranyashelye: (L. Nádfő: rész.)

Aranybánya:

Agyagbánya: kincstári; bérlő az Eperjesi Népbank, mely a kályhagyárában használja fel a budamérvél együtt. 1890-től külfejtésszerűen művelik. A gyár fenyővel fűt, évi 2000 kályhát készít; piacza: Magyarország és Ausztria. T.-fok = I.

Aranypataka: 1415-ben Araniapathaka; 1427-ben Aranpathak; 1481-ben Aranpathaka. 1683.

Agyag: szürke, homokkő-zárványokkal és rozsdás foltokkal. Karcza kissé fényes, érdes. Mész tartalom: 4.94%. Tl. VII.

Kőbánya: Homokkő, eocénkori, vörhenyes, meszes, közepszemű. A községi kőbányában 1879-től 300 m³ alapozáshoz és hidépítéshez.

Ásgut (Alsó-, Felső-): 1283-ban 5 erdőőr nemesítése; 1300-ban az erdőt és Tamásfalvát Synka kapja; 1307-ben ugyanazzal Felsebesért elcseréli Omode; 1437-ben Vzguth; 1427-ben Asgwth, Assguth; 1437-ben Asguth; 1438-ban Felsew—.

Birtokosság: 1347, 1416-ban Sebesy; 1427-ben Asguti-, Sebesi- (Sinka-), Daczó-család 30 jobbágytelkével; 1562-ben Sebesy; 1563-ban Bagos; 1563-ban ugyanaz 50 frton zálogba ad 6 telket Ormányinak; 1579-ben ugyanaz visszaváltja; 1584-ben AlacsKay; 1592, 1598-ban Asgúthy; 1600-ban Bosik Körtvélyessytől zálogváltás; 1603-ban Körtvélyessy és Illéssy követelése Asgúthy és Tóth egyessége ellen; 1606-ban Bisztray tiltakozik erdőhasználat ellen; 1616-ban Fábry; 1616-ban Raszlaviczy tiltakozik Róth és Fábry birtokvisszavásárlása ellen; 1624-ben Bosik követelése Bisztray ellen; 1628 (Alsó-); Nádfőy tiltakozik Forgách ellen 2 jobbágytelek miatt; 1629-ben Forgáchné Nádfőy ellen; 1630-ban Forgáchné kitiltja az evangélikus lelkészt; 1636-ban Strázsne 1 jobbágytelket pénzen akar visszaváltani Raszlaviczynétől; 1636-ban ugyanaz tiltakozik Bóth és Kapy erdővétele ellen; 1639-ben Körtvélyessy tiltakozik Raszlaviczy erdőfoglalása ellen; Kapy tiltakozik Raszlaviczy ellen a «Komlókert-oldal» birtoklása miatt; 1664-ben Szentpétery tiltakozik Strázs és Tolvay adás-vevése ellen; 1667-ben Horváth tiltakozik Bóth ellen; 1668-ban Szemere tiltakozik Tolvayné ellen; 1670-ben Szentpéteryne tiltakozik Bosik és Olcsváry adás-vevése ellen; Ugyanaz követeli részét Stráztól és Gyetriktől; 1680-ban Szirmay tiltakozik Fraj-testvérek, eperjesi lakosok erőszaka ellen; 1682-ben Kohányi követelése Bosiktól; 1683-ban Szentpétery tiltakozik Kohányi házfoglalása ellen; 1694-ben Illyés, Móré, Pusztay, Danéczius. 1697-ben Körtvélyessy követelése Nemesányitól. A XIX. században Semsey.

Bábafalva:¹ Babapataka: 1427-ben Babapathaka, 1437-ben Babapathak, 1458-ban Bapa-pataka, 1487-ben Bapathaka. Birtokos: 1435-ben Gombos, Körtvélyessy; a XV. sz.: a Szécsi-, Soós-, Csaholyi-cs., 1751-ben Fejérváry, a XIX. század: Semsey.

¹ Régebben Balpatakával egy községnek kellett lennie.

Bachamezej-b. 1248-ban Mohol fia Detrik; IV. Béla, mivel Mohinál az életét mentette meg, személyesen iktatja be «ut descensum hereditarium» 1338.

Bajánó: 1435-ban Bayano, 1462. Szent-Imre és Jesztreb mellett.

Bajor: 1427-ben Felsebayor, Bayor, 1490-ben Felsew-Bayor, Alsobayor, 1427-ben F.-Bajoron 8, A.-B.-n 26 jtelek. 1438-ban Fejér, 1427-, 1490-ben Bajory, 1609-ben Rholl. 1613-ban Bajory erdőtilalma. 1616-ban Bajory-osztálya Bajorbirtokon (Izsép, Andrásvágás, Buják, Szedlicze, Miklósvágás, Bajor). 1665-ben Forgách zálogba adja Keviczkynek 23,040 frtért Bajor, Izsép, Andrásvágás, Kavacsány, Klembérek, Bujak-részt, 1675-ben Bajory köv. Kékedyné e., 1671-ben özv. Beleváryné 5500 frtért zálogba adja Berthótnak Buják, Kavacsán-részt, 1682-ben Joanelly, Becskereky, Czifkay.

Bajoróc 1621-ben Palocsayné tilt, Dessewffy e.

Bajorvágás: Bajorvágása: 1274-, 1288-ban a Tarczay-uradalom része, 1366-ban Bajorhau, Bejér Vagassa, 1427-ben Bayorhau, 1437-ben Bayorwagasa. *Birtokos:* 1427-ben Palocsay (3 jtelek), Berzeviczy-család (10 jtelek), Vámosy. 1664-ben Dessewffy, Berzeviczy. Amaz tiltakozik emez ellen a füzesek kivágása miatt 1863-ban kastély, a XIX. század II. felében Berzeviczy-birtok.

Bajus hely: (L. Rátvaj: rész).

Baksa: 1415-ben Baxa: Makovicza tartozéka; 1427-ben 24 jtelke volt. Később Boksa, Sztropkó mellett. 1683-ban Boxa, 1691, 1685-ben Boxa: Pethő gróf.

I. *Baktaköz:* (L. Nagysáros: tart.)

II. *Baktaköz:* (L. Eperjes: tart.)

Balázsi: Lacsá, Vlaesá: 1427-ben Lacha, 1458-ban Lachya, 1355-ben Somosy János fiai, 1427-ben u. a. Széchy, 1487-ben Chaholyi. 1699-ben Szegedy követelése Fejérvárytól.

Balázsházai erdő: 1593-ban Szeben része.

Balázsvágás: Balázsvágása: 1274, 1288-ban a Tarczay-uradalom része. 1317-ben a Grünwald-erdőségből alakul ki Berzeviczy I. János alatt, Rycolph ispán fia János és 4 fia:

Mihály, Rikolf, János és Henrik meg Berzeviczy Leusták fia Balázs *Seuwold* lakatlan birtokot kihatja: 40 teleknyi telepet; ezen 1 soltésznek ad 1 telket, szélmalmot, serfőzőházat s feljogosítja, hogy 18 évi adómentessége legyen a települőknek, de aztán 1 telek után $\frac{1}{4}$ frt gar. dn.-t, 1 kenyeret, 1 csirkét, 1 hordó sört (a község), 1 disznót fizetnek. Minden 6-ik dénár a soltészé. Mentések a tizedtől, templomot építhetnek, papot választhatnak, szabadok, vadászati és halászati joguk, a soltésznek birói joga van. 1427-ben Balazuagasa, 1480-ban Balaswagasa. *Birkosok*: 1584-ben Berzeviczy, 1610-ben ugyanaz. 1656-ban B. László tiltakozik a serfőzés ellen; 1668-ban Berzeviczyek tiltakoznak B. Boldizsár és Zsigmond erdőhasználatá ellen. A XIX. század II. felében Berzeviczy-birtok.

(Tartozék: Balázsvölgye: előbb Dolina, Dolina-fürész-m., Zsdár-m., Csertész.)

Balázsvölgye (Dolina): Balázsvágás tart.

Bálintvágása: 1477-ben a Csaholyi-család birtoka Margonya és Mátévágása táján.

Balpataka: Babapataka. 1334-ben Thekule-nemzetségbeli Miklós és Pál fiai, 1427-ben Széchy, 1435-ben Strázs a birtokosok. 1441-ben Pabapataka, 1427-ben Felsebabapathaka (Gomboscsalád b.) és Alsobabapathaka (több nemes a birtokos). 1483-ban Csáholyitól Semsey László Giráltot és Karácsonymezőt megveszi Lacsá, Long, Luzsán, Margonya, Mátévágása, Medgyes és Radvány b.-ért. 1487-ben Csáholyi, 1518-ban Buthkay-család. 1571-ben Horváth zálogba adja Balpatakynak, 1562-ben Soós zálogba ad 1 jobbágyot Okmányinak. 1574-ben Balpataky a birtokos, 1585-ben Horváth. 1587-ben ugyanaz zálogba ad Bucsúháznak. 1588-ban ugyanaz eltiltja a balpataki részesektől Vithámlása patakot, Botho-erdőt, Pallokuta-mezőt. 1603-ban Jászay tiltakozik Balpataky ellen, 1636-ban Jászayné visszaváltja Jászaytól a kúriát, 1637-ben Semsey követeli Hédervárynétől a Semsey András zálogos birtokát. 1663-ban Zomboryosztály. 1692-ben Zombory és Baranyay tiltakozik Balpatakyné

ellen erdőelidegenítés miatt, 1694-ben Friczak, König. 1707-ben Sándor követel zálogrészt Baranyaytól és Kuczától. 1711-ben Miklovich tiltakozik Fejérpataky ellen kúria miatt; 1712-ben Verbovszky, 1714-ben Maturka, Verbovszky, Tarczenik, 1718-ban Hancsovsky, 1731-ben Pattay, Nagy, Csoma a birtokosok.

Kőbánya: Homokkő: eocénkori, barnásszürke, meszes, apró. A községi kőbányában 1850-től 50—60 m³-t falazásra, kavicsolásra.

Bányapuszta: (L. Nyirjes: tart.)

Bányavölgy:

Kőbánya: Homokkő: eocénkori, erősen glaukonitos, zöldesszürke, meszes, apró. A birtokos kőbányájában 1891-től építkezésre alkalmilag.

Baranya (Báránfalva?): (L. Olajpatak: tart.)

I. *Baranyos:* 1587-ben prédiüm. (L. Felsősom.)

II. *Baranyos:* (L. Deméte)?

Bártfa sz. kir. város.

Bártfaújfalu: Bártfa-Ujfalu: 1613-ban Rákóczi köv. a kúriát Kalmártól, 1614-ben Rákóczi Gy. köv. a 300 frtos zálogba adott kúriát, melyet Szikszayra írt át Rákóczi Zsigmond. 1614, 1615-ben Beliske tilt. Varjú e.; 1615-ben Varjú; 1625-ben Rákóczi tilt. Varjú és Hoffmann adás-vevése e. a Serédy-jogzimen, melylyel Olsvay Eleknek adta a részt, 1635-ben Rákóczi köv. Hoffmannétól, 1656-ban Lorántffy Zsuzsanna és Hoffmann egyessége; 1775-ben Bydeskuty, 1777-ben Soós.

Bartosfalva: Bartosfalu: 1408-ban, 1427-ben Perényi, 1427-ben Barthusfalwa, 1454-ben Barthas-, 1553-ban jogaiba beiktatandó Bornemisza György De Pécs lit., egri kapitány. 1665-ben Forgách tiltakozik Friczyek ellen; 1570-ben Bornemisza, 1591-ben ugyanaz, 1603-ban ugyanaz és Forgách.

Bátorhegy: Krajnó-Bisztra.

Balthamezeje: 1288-ban (Balthamező-uradalom): Keech-család; 1493-ban Tarczay-birtok.

Becsfalva: Becsfalva: Becsiújfalu, 1618-ban Berthóty, Bocskay, 1622-ben Bornemisza tilt. Usz e. 1691-ben, 1698. ?

Beheta 1570-ben Bornemisza. ?

Beyervágása: 1306-ban. (L. Edusturnya.)

Beke: 1475-ben B. possessio: Siroka vidékén. Eltűnt helység.

Belcella: 1427-ben jtelkes, Krucsó és Ortutó közt. Utóbb: Beczallya (Pesty F. szerint: nem Bérczálja). ?

Bélavézse: Belovezsa: 1415—16-ban Belauese, Belaueze, 1427-ben Belouisa, Belauesse, 1492-ben Belowesa. Birto-
kos: 1427-ben a Czudar-család körülbelül 29 jtelekkel. 1683-
ban Belovcsa, 1685-ben Beloveza, Belovezsa. (Más neve: Alba
Turris = Fehér Torony.)

Kőbánya: *Homokkő*: eocénkori, szürke, kissé meszes,
középszemű. A községi kőbányában 1882-ben 500 m³ épi-
tésre, hidakra. A hegyekben kőszénrétegek.

Belejőcz: Belejócz, Belle-: 1683, 1719.

Benedekvágása: Benedikócz: 1415—6-, 1427-ben Bene-
dekvagasa, 1492-ben Benedikocz: Makovicza-vár tartozéka. 1685.

Benód 1683 ?

Benyik 1683 ?

Benyovszky-föld: (L. Gellért: tart.)

Berch-határdomb: 1288-ban Dobow és Zech (Décső) folyók közt.

Bérczálja: Janovcze: 1592-ben Usz tilt. Bornemisza
ellen erdőerőszak miatt, 1602-ben Kérytól¹⁾ követeli Usz.
1645-ben Berthóty. 1661-ben Bethóthy zálogba adja Vattay-
nak, 1705-ben ugyanaz tilt. Klobusiczky ellen. 1863-ban
Dessewffy-kastély.

Berezóka: Brezovka, Brezufka: 1683.

Berki falu: 1444-ben Borsvay.

Berki: poss. 1427, 1429, 1478-ban Berky, 1444-ben Szolnok,
1667, 1689-ben Keller, 1689-ben Kubinyi, 1665-ben Szapáry grófnő ?

Bertót: Bertold: 1320-ban Villa Bertholdi, 1340-ben Ber-
toth, Berthold, 1427-ben Berthowld. 1330-ban Pertolál, 1330
(Pertalalt): előtt Wyllermus mester, majd Fülöp nádor, újra
Wyllermus kapja, a ki Szepes és Ujvár grófja: cserében a Sza-
lánczyaktól (Hedrych-falvával, Fferich-vel, Syrokával). *Birto-
kosság*: 1320-ban fele Merse-birtok, fele Thekule András fiaié,

1320-ban felét Tóth Péter veszi át több falurészszel és 9 külső falu vámjával. 1333-ban Pertolt, Hedrychfalvát, Ferichet (Frics) és Sirokát Drugethtől cserébe kapja a Szalánczy-család. 1341-ben Berthóty Egyed, 1357-ben ugyanannak fiai. 1359-ben, 1365-ben pallosjog, kiváltságlevél ugyanazoknak. 1454-ben Sirokay, Frichy, Hedry, Berthóty, 1510-ben Berthóty. 1573-ban Berthóthyne tilt. két nemtelen veje ellen birtokfoglalás miatt, 1610-ben Berthóty tilt. erdőhasználat miatt, 1640-ben Berthóty bányája a Frichy-, Hedry- és Csáky-családokkal. 1645, 1690-ben Berthóty-osztály: Kaproncza, Bertót, Siroka, Vitéz, Szent-Kereszt, Jánosfalva, Laszczó. 1700-ban Berthóty, Frichy és Hedry: Bertót, Szent-Kereszt, Hrabkó, Vitéz, Hedri, Frics, Siroka, Korlátvágása, Gluha, Wolicza, Janicskó, Kis-Szent-Kereszt községekben beiktatásuk. 1679-ben Pataky, 1729-ben Roza görög kereskedő 34 hordó bort vesz 40 sor gyöngyért (85 tallér) Berthótytól. 1730-ban Czabler, 1732-ben Festetich.

Kőbányák: I. *Homokkő:* eocénkori, szürke, kissé meszes, apró. Ghillányi báró kőbányájában 1880-ban kövező lapok, lépcsők alkalmilag.

II. *Homokkő:* Berthóthy E. kőbányájában 1892-ben ugyanazon czelokra. A sóvári fausztató s a felvidéki nevezetesebb építkezések belőle szerzik az anyagot.

III. *Homokkő:* Berthóty B. kőbányájában 1830-ban ugyanaz; szünetel.

Berzenke: 1447, 1470-ben Bezdenke, Radács és Dobrova közt, 1427, 1481-ben Berzenke (L. Karacsattelke). 1480-ban Csicsery zálogba adja Ráskaynak; 1514 –25-ben Kassának cenzust fizet. Ekkor tűz és nyomor sujtják (Radácsesal). 1562-ben Kassa tiltakozik Orosz ellen. 1587-ben Károlyi. 1563-ban Orosz tiltakozik Kassa ellen, 1761-ben Zeldmajer, a Keczer és Csicsery (Orosz)- jog fenntartója, tiltakozik Klobusiczky gróf ellen, 1661-ben Keczer és Orosz eltiltják Berkyt; 1613-ban Kassa, a bánya miatt, tiltakozik Eperjes ellen; 1770-ben Rusánszky.

Berzevicze: 1274, 1288-ban a Tarczai-uradalom része. 1300-ban már mezőváros. A várat 1317 előtt alapította Berzeviczy I. János. 1449-iki bártfai irásokban: Bresuicz, Bersivicz, Briswicz, Brisovicz, Brezewycza, Preswicz, Prisvicz, Privicz; 1427-ben Brezeuicze, 1432, 1469-ben, Berzewicze, Brezewicze. *Birtokos:* a Berzeviczy-család, melynek 1427-ben 58 jtelke van. 1458-ban *Berzevicze-vár* birtokosai Lomniczky, Berzeviczy, Detrikfi, Pohárnok, Schwarz. 1561-ben Berzeviczy 1500 frton megveszi Palocsai Horváthtól a 200 frton átírt s minden egyéb birtokát: Berzevicze, Hamburgk, Daroch, Stelback, Polom, Feketekutt, Lagno, Danavicsy, Kecz falvakat, 1599-ben Horváth †. A Berzeviczy-család 1510 frt alapítványnyal öt személyre szóló szegények házát létesít benne. 1816-ban a lakosság félszázad óta forrong: «*nisis- libertatis*» bántja. Féktelen, engedetlen még a kir. rendelet ellenére is. A Berzeviczy-család bizottságot kér a vármegyétől, hogy a czinkosokat fogassa el. S bár községnek tilos Bécsbe követet küldeni, újra küld holmi kiváltságok visszaszerzése érdekében. Kívánóságait a vármegye alaptalanoknak jelenti ki.

1597-ben a családi birtok: Hamborg, Darócz, Bajorócz, Feketekút, Stelbach és Balázsvágás. 1600-ból templomában van Zmeskál Jóbné-Geletffy Petronella Epitáfiuma.¹ A templom tornya zömök gót; fenn vaserkély, ujabban bádogtető. A mai zsidó temető alatt állt a vár: Bonfini szerint Giskra-vagy Uderszky-vár. DK. a Homolka-hegy s két völgy: a Viszoka- és Hamborgpatak völgye zárja. A Szmrekovicza-hegyen túl van a Branyiszko-hágó; DNy. a Zamesiszko-hegy, a mely erdőben emelkedik s köralakjánál fogva őrtorony lehetett. Tartozékai a Berzeviczy-birtoknak a XIX. század II. felében még: Hámbor, Balázsvágás, Darócz, Széprét, Bajorvágás, Polony, Feketekút. 1610-ben ifj. Berzeviczy János tiltakozik a

¹ L. Szendrey János művét. Különösen jelmeztani szempontból érdekes műemlék. A kép alját az oltár körül térdelő család, a közepét Krisztus gyözelme az ördög és halál fölött töltik be.

túlságos zálogosítások ellen a családi birtokon; 1622-ben Berzeviczy András megosztja a birtokát: a leányágnak Alsó-Szalókot és 3000 frtot, a fiúágnak a többi birtoktestet adja. 1626-ban Berzeviczy Henrik zálogba ad kúriát, 1631-ben ugyanaz tiltakozik Tóth János házépítése ellen, 1668-ban Berzeviczy Pál és Bálintné a birtokos; B. András tiltakozik Berzeviczy János és Zsigmond házfeladása ellen; 1680-ban Berzeviczy Zsigmondné birtokoszlása. 1694-ben Szeghy Zsófia a birtokos; Zathorszky Kázmér eladja Berzeviczy Ezékielnek a kúriáját a stelbachi, polomi (polonyi) és feketeküti részekkel, 1725-ben Podhorányi a részbirtokos. 1754-ben a község vásárt kér. 1852-ben Berzeviczy Hyeronimus tízezer forinton eladja Hamborgh, Stelbach, Berzevicze és Balázsvágás részeit Tulács Józsefnek. Kúria a XVI. században 5, később 11 volt.

[*Tartozék*: Pod esarnu huru, Hajnicza-m.]

Bessó (alias Rogo): 1493-ban Tarczay-birtok.

Betekints: előbb Mirolya: (L. Komlóskeresztes: tart.)

Biharó: Beharó, Becheró: 1492-ben Czudar, Rozgonyi. 1683-ban Bekhero, 1685-ben Bicsaró. 1711-ben Gombos. A makoviczai uradalomból kiveszik. 1775-ben Szirmay gróf. (L. Kőberher.)

Bikszád: 1423-ban Bykzad, 1427-ben Bichzad: Szakalya-vár tartozéka.

Bisztra: 1427-ben Bistra, 1438, 1465, 1474-ben Bystra, 1438-ban Szt. Antalról cz. tornyos kötemploma volt. Birtokos: a Soós- és Rozgonyi-család. Sáros megyéből Zemplén megyébe nyult át.

Blachonulháza: 1335-ben Somosy Egyed és Ivánka kapják. (Lásd I. Somos.)

Bodonlaka: 1341-ben Varjú, a XIV—XVIII. században Bozinkay, 1813-ban ugyanaz, 1427-ben a pannonhalmi apát, Dobay és Vincze, 1438-ban Lech, Somogyi, 1473-ban Bozinkay, 1495-ben Pan a birtokosok. 1519-ben Bozinkay 300 arany forintért eladja Berthótynak. 1588-ban Bodólaka: Dobay tiltakozik Bozinkay ellen. 1592-ben Zombory és Kovácsné a Bozinkay-féle részt követeli. 1620-ban Szepessy követeli a

Palaticz-részt, 1637-ben Bozinkay a részt visszaváltja, 1656-ban Zombory tiltakozik Ibrányi ellen átjárás miatt, 1663-ban Zombory-osztály. A XIX. században ugyanaz. 1747-ben Pusztay, 1751-ben Péchy, 1778-ban Usz.

I. *Bodos*: 1592-ben prédiüm. (L. Uszpeklén.)

II. *Bodos*: 1346-ban poss. Varhegye al. Bodolofalva: Sáros-vár tartozéka, melytől elválasztva 1427-ben Bodon néven a Mocsolyayak kezére jut. 1363-ban Bodusfalva: *Mocsolyay*; 1418, 1427-ben, Bodor b.: ugyanaz, 1456-ban Bodos al. Várhegyalja, 1483-ban *Tamásfalvy*.?

Bodrocsa: Bodruczó 1685.?

Boglárka: Boglyár, Boglyárka: 1291-ben Somosy, XV. század: Rozgonyi 1683.

Bokva, Bukolcz, Bukócz: 1621-ben Rákóczi tiltakozik Pethő ellen elidegenítés miatt.?

Bolhovszka: 1693-ban Péchy Ádám tilt. P. Sándor korcsmaállítása ellen?

Boltfalva: 1419, 1427, 1437—8, 1474-ben Bolthfalwa, Bothafalwa, Boltfalva. 1427-ben Soós. Sóvár vidékén, Hanusfalva felé.

Bolyár: 1291-ben Balar: Somosy; 1427-ben Bolar, 1435, 1453-ben Bolyar, 1427-ben 20 jtelke volt. 1607-ben Segnyey. 1693-ban Kálmánczay- és Gombos-osztály: tiltakozik Dobay ellen a birtok, Lipovicska-erdő s az olysavvizi malom miatt. 1694-ben Kálmánczay eltiltja a mudróczyakat a legelőtől. XVIII. század: Nagy, XIX. század: Egerer.

Bolykvágása (Vajk-): Henrikfy-család.

Borkút: (L. Eperjes: tart.)

Borkút-i szőlő: 1697-ben Kendy tilt. Aspermont gróf és Sztankay egységé ellen. (L. Eperjes.)

Borókás: Jedlinka: 1683. (*Tartozék*: Pocsekáj-csárda.)

Boroszló: 1393-ban Segnyey Pisztrongh Egyed. 1427-ben Poroszló, 1435ben Borozló. 1427, 1435-ben a mislyei prépostság tartozéka 31 jtelekkel, a mely egyuttal a községet alapítja, 1597-ben Segnyey és Kellemesy erdőjogot ad Káthay alattvalóinak. 1607-ben Káthay. 1637-ben a mislyei prép. tiltakozik Kellemesy, Segnyey és Magovics ellen.

Kőbánya: *Amfibol-andazit*, világosszürke, érdes, likacsos,

középszemű. A községi kőbányában (az Osztra Szabbrana-n) 100 m³ építkezésre, alapozásra, sírkőnek.

Borsous (vagy Salgó): 1298-ban Symon fia György adja Hyppolit fiainak: Tamás és Péter szolgálainak.

Boxás: (L. Duplin: tart.)

Böglér: 1321, 1461, 1454-ben Bewgler, Olajpatakkal együtt: Perényi.?

Bőke malom 1618-ban Paczóth-osztály, 1637-ben Fűzy tiltakozik Paczóth ellen.?

Böki (Habzsán): 1330-ban Kompolthy, 1351-ben ugyanaz és Györkei Donch ősei. 1351-ben Buki, Beki, 1427-ben Bwki. 1417-ben birtokos Ruszkay, 1430-ban Visontaytól kapja Rozgonyi; 1607-ben Galambócza-család, 1601-ben Paczóth, 1621-ben ugyanaz zálogba adja 650 frtért Berthótnak. 1751-ben Sztáray, Péchy. 1753-ben Sztáray gróf 12,000 frt értékben fassióval Desfeigni Terézre iratja a birtokát. XIX. század: Ujházy. 1863-ban Bujanovics-kastély.

(*Tartozéka*: Kerulnya.)

Branyiskó-erdő (L. Siroka: tart.) 1403-ban Hedrichy és Bertholdy kapják, 1525-ben ugyanazok és Frichy.

[A hegylánc Nyk. felé huzódik a Tarcza folyóig. Hozzá tartoznak a szebeni hegyek is. Viszokahola (Magas kopasz hegy)].

Kőbánya: *Mészkö*: felsőtriász kori, sötétszürke, fehér eres, tömött.

Brecske 1341-ben Varjú. ?

Brezovka 1685. ?

Brodkitanya: (L. Lubotény: tart.)

Bruchekmal: 1410-ben poss. Pruchekmal, Uszfalva táján, 1427-ben Pebchermal (a Gombos-család birtoka), Osztópataka és Szék közt hihetőleg ugyanegy. 1435-ben Gombos.?

Buczló: 1341, 1427, 1483-ban Varjú. 1408-ban Buchlo, 1427-ben Buzlow, 1475, 1483-ban Buzlo. 1409-ben per Kőszeghy Albert, a Varjú-fiuk, Kapronczay Makkabaeus fiai és Kapronczay Dénes leánya: Sárváryné közt. 1475-ben Horkas, 1482-ben Buszlóy. 1561-ben Varjú-osztály; 1563-ban Bagos; 1566-ban Tibay-test. tiltakoznak Tibay Kristóf ellen birtokelidegenítés miatt, 1601-ben Gyármán tiltakozik ternyei Bornemisza ellen. 1604-ben Buday 50 frtért zálogba adja Bor-

nemizának. 1700-ban Tivadar: Zalecha-rész. 1714-ben Veliky, 1740-ben Pulszky, 1742-ben Bánó, 1743-ban Bornemisza, Dubovay, Izdenczy, 1751-ben Bornemisza, Elek.

Budamér: 1291-ben Somosy (két Budamér), 1427-ben Bodomer, 1435-ben Kys-, Nagbudamer, 1460-ban Budmir. XV. század: Rozgonyi, 1561-ben Miklósvágásy új donációt kér Serédytől a kastélyra, 1542-ben Serédy, 1548-ban I. Ferdinánd a nemesi kúriát Makoviczával 10.000 frtért zálogba adja Serédynek. 1572-ben Fűzy, 1577-ben Fűzy, 1601-ben Kellemesy tiltakozik Segnyey ellen malom miatt, 1602-ben ugyanaz Kis-Budamér miatt. 1607-ben Segnyey, 1610, 1795-ben és a XIX. században Ujházy a birtokosok. 1628-ban Fűzy-birtokcseréje Paczóthtal, 1630-ban Segnyey Bálint és Kellemesy tiltakozik Segnyey György ellen malom miatt, Lubomérszky hercegnő pere Sepsy és Károlyi ellen. 1638-ban Ibrányi és Kellemesy egyessége. 1708-ban Fischer báró. 1755-ben Balassa gr., 1775-ben Klobusiczky gróf a birtokosok. 1863-ban két Ujházy-kastély.

(Tartozék: Kőszegh, Terebő, Ópeklén, Erdőscke, Kassa-hegy alatti csárda, stb.)

Agyag: az Ujházy-birtokon, 1894-ben külfejtésszerűen. Kályhának az Eperjesi Kályhagyár. Tf. III. Fehér porcellánanyagbánya.

Kőbánya: I. *Riolittufa:* világosszürke. A birtokos Vape nyik nevű kőbányájában 30 m³ évi fejtés építésre.

II. *Ugyanaz.* A birtokos Vinicsna nevű kőbányájában 20 m³ fejtés építésre.

Budina: 1320-ban Villa B., Hermány és Szinye-Lipócz községgel együtt. ?

Budzinmalom: (L. Décső: tart.)

Budzova: (L. Cséres: tart.)

Buják: 1427, 1435, 1486, 1490-ben Bwyak. 1435-ben Homonnay, előbb Czudar, majd Rozgonyi, 1437, 1439-ben Bajory. 1435-ben Czudartól Szemelnéért (Abaúj megye) Steflaky kapja, 1519-ben Sebesytől zálogba veszik Berthóty és Bajory, 1665-ben Madarász tiltakozik Melczer ellen, 1682-ben Joanelly, Becskerek, Czifkay.

Bukolcz: 1379-ben Bokoch, Bokouch, 1379-ben Bokwa, 1414-ben Bukolch, Bwkoch, Bwkovch: Makovicza tartozéka, Sztropkótól ÉK., 1379-ben Zemplén megyéhez számít. 1427-ben Buchke (Czudar-család birtoka) hihetőleg ugyanegy, 1683-ban Bukhócz. ?

Bunyita: Bonyita; 1427-ben Bonitha, 1447, 1496-ban Bonytha, 1480, 1482-ben Zbugyaytól veszi Czéczey; 1447-ben Kozmafalvy, 1427-ben Doby. 1683, 1689-ben Bunitó, 1691.

Csábolcz: 1320-ban Chabolth: Merse-család, Thekule András fiai. 1427-ben Chabolch. 1320-ban Szinye és Berthót helységekkel, 1427-ben Kisfalud és Osztópataka helységekkel egy birtok. ?

Chala: Chalayafalva 1301—21. (Anjouk. Okmt. 3.) ?

Csalános: 1427-ben Chalanus: Soós-család. 1438, 1474-ben Chalanos, Sós-Ujfalu közelében. ?

Csanáros: 1616-ban prédiom. (L. Felsősebes: rész.)

Csaplyan: 1387-ben Chaplyan: Perényi. 1427-ben Caplan: Trocsányvidéki helységekkel. I. Károly alatt: Cheplan (a sárosmegyei Gepelben): Michelethi Gurk fia János. 1427-ben Nádfőy. 1561-ben Czop-lanka: Boros Demeterné. 1562-ben Czaplánka: Bejczy zálogba adja Gyármánnak. — Bejczy Istvántól megveszi Gyármán a részét. 1561-ben Varjú-osztály. 1591-ben Gyármán, Tivadar. 1603-ban ugyanaz tiltakozik Bornemisza ellen malom miatt. 1660-ban Fejérváry tiltakozik Tivadar ellen. ?

Csarnipatak: (L. Sáros-vár: rész.)

Csarnó: 1683.

Cszagó (Cszagó): 1439-ben Tarczay-birtok.

Chedezdeth: 1285-ben Boksa-nemzetségbeli Simon fia György. ?

Csehán: birtok 1585. ?

Cselfalva: Cselfalu: a Hajagos-hegy alatt. 1355-ben Czel Coppirintia keletkezik: Czely Pál, István, András és László jogot nyernek Czel határától a Tapoly körül eső Fehérpatakig az erdőség benépesítésére. A község 14 évi adómentességet kap, a papját szabadon választja, a pap tizedet szed: van vadra, halra joga; 1 telek után később 1 fertót fizet. Adótól, tizedtől és szolgálmányoktól mentes. A talált ércznek $\frac{1}{6}$ -át a soltész kapja. Házankint 2 garast fizet. A soltész kap 2 házat, malmot, sörházat s a birság két részét. Birói joga van. 1427-ben Chelfalua; 1439-ben Kelfalua; 1465-ben Chelfalwa; 1427-ben

23 jobbágytelke van; 1561-ben Chielfalwa; 1562-ben Csalfalua; 1564-ben Celfalu.

Birtokosság: 1341, 1427-ben Varjú; 1562-ben (Gierglaza) Kalnas-zeor (-szer): Kékedy adja Buzlaynak; Kékedy és Ormányiné cseréje; 1564-ben Nádfey; 1566-ban Kékedytól elcsereéli Ormányi; Thibay; 1589-ben ugyanazok erdőegységé; 1612-ben Fejérváry, Sarudy, Buzinkay; 1616-ban Fulló a mezei tizedet visszaadja Ormányinak; 1621-ben ugyanez tiltakozik Kapy ellen és viszont erdőirtás miatt; 1625-ben Sztankay; 1630-ban Zimmermann; 1643-ban Ormányi; Soós és Krupnikné-Ormándy Kata egységé kúriára; 1694-ben Krakovicz; 1740, 1764-ben Pulszky; 1751-ben Keczer.

Chelles: 1285-ben Symon fia György. ?

Csendespatak: Stelbach, Stellbach: 1427; 1437-ben Sthelbach; 1274, 1288-ban a Tarczay-uradalom része; 1683; a XIX. század második felében (Stillbach) Berzeviczy.

Kőbánya. Homokkő: eocénkori, sötétszürke, apró, meszes. A község határában helyi építkezésre.

Czepán: 1493-ban Tarczay-birtok.

Csepco (Csepero): 1244, 1249, 1251-ben Komlós-birtok; Gyármán. 1770-ben plaga (táj): Péchujfalu tartozéka volt. ?

Csérés: Csires. (Tartozék: Budzova, Garancsova.)

Cserép: 1248-ban egri püspöknek tizedért. ?

Cser-erdő: (L. Kisszilva: rész.)

Cseres: Dubova: 1415—16-ban Duboua, Dubya: Mako vicza tartozéka. 1683, 1685. Selters-vizhez hasonló sósizű forrása van. 50—70 év előtt volt töltő-forrása több épülettel.

Csergőzávod: 1621-ben Zavadka: Palocsayné tiltakozik Dessewffy ellen. 1683-ban Zavatka, 1985-ben Zavada.

Kőbánya. Homokkő: eocénkori, barna, apró. A község határában építkezésre.

Csernye (Felső-) Czernyina, Czernina: 1492-ben Czudar után Rozgonyi. 1683.

Csernicz: 1244, 1249, 1251-ben Komlós-birtok; Gyármán. Csernyez: 1558-ban Dessewffy, Tahy. 1559-ben Csernitz (Berzevicze és Héthárs

közt; falu, majd puszta). Tahy és Gilethffy beiktatása Lucska birtokba, Volya részirtokba és Kacsé puszta negyedébe. 1558-ban tiltakozások: Gelethffy és Gelethffyné, utóbb: Máriássyné P. Horváth ellen; Berzeviczyné-Gelethffy Anna a hugaival Kellemesy, Pesty, Dessewffy ellen birtokfoglalás miatt.

Cherozna: XV. században Kohányi-birtok. Eltűnt helység.

Csertész: (L. Balázsvágás: tartozék).

Cservelyes: 1251-ben Kálnássy. 1412-ben Cherweles, 1427-ben Cherueles, 1463-ban Cerveles, Kükemező vidékén. 1444 (I. Kálnás III.). 1562-ben új donáció a Bánó-családnak. 1569-ben Kükemezey 40 forintért zálogba adja Eperjesnek. 1599-ben Kükemezey tiltakozik Eperjes ellen. 1600-ban Kaza tiltakozik Bánó birtokbavétele ellen. 1622-ben Berthóty. 1640-ben ugyanaz, Bánó. Ma erdő. Eltűnt helység.

Cserveles erdőprédium: (L. Kükemező: tartozék).

Cservenicza: 1558-ban Dessewffy, Tahy. (L. Vörösalma.)

Csires: 1248-ban királyi vadászterület, melyet Mohol fia Detre kap.

Kőbánya. Mészkö: doggerkori, krinoidás; világos őz-barna, szemcsés. A község Lipje-kőbányájában alkalmilag.

Csires: 1607-ben Dessewffy. 1608-ban Forgách tiltakozik Dessewffy ellen határsértés miatt. 1685, 1694-ben Horváth. 1692-ben Dessewffy visszaveszi Vitézytól a jobbágyait. ?

Csizeny: 1415-ben Chyzen, Makovicza tartozéka, Felsővízköztől (Szvidnik) délkeletre. Talán a mai Tisinyecz.

Csonkafalva: 1366-ban Chonkafalva, Jakabfalva (Felsővolya) határán, Kisszeben mellett. ?

Csudafalva: 1427-ben Chudafalva, 1475-ben Czudafalva, 1497-ben Chiudafalwa (nemesi névben), 1598-ban Czuda. 1630-ban ugyanaz tiltakozik Soós ellen, hogy az erdőt (mely ma Kakasfalva) Tölgyes-erdőnek nevezi. ?

Czeméte: 1613-ban Kassa a bánya miatt tiltakozik Eperjes ellen. Eperjes közelében, nyugatra. (Kissáros tartozéka.) (Nevezetessége a fürdőhely.)

Czena: 1427: Bártfa körül.

Czerne: 1427-ben Cerne, Cherne. Birtokos: a Tarköy-Tarczay-rokonság, Berzevicze és Héthárs határán, 27 jobbágytelekkel. 1493-ban Czerne: Tarczay-birtok. (Talán Czernina = Felsőcsérnye.) ?

Czigelka: Czetlevágása: 1415—16-ban Chettleuagása, Cetleuagasa: Makovicza tartozéka, Gáboltó mellett. 1492-ben Czygloka ugyanott. 1683.

(A község nevezetessége a Lajos-forrás 1839-től, melynek gyógyítóerejű a vize: égvényes, konyhasós savanyúvíz, mely jód-, bróm- és szénsavtartalmú. Szénsavas natrontartalmánál fogva versenytársa nincs.)

Agyag: az István-forrás mellett a patakból. Tf.: IV.

Czigla: 1427-ben Cekla, 1492-ben Czygla. Birtokos 1427-ben a Czudar-család 44 jobbágytelekkel. 1492-ben Czudar után Rozgonyi. 1562-ben Benyó követelése Serédytól.

Czirla: 1427: Bártfa körül.

Czizitte: 1683. ?

Damonkosfalva: 1370-ben Damancosfalua (nemesi névben, az Usz-családjával együtt). ?

Darócz: 1274, 1288-ban Tarczay-uradalom része. 1427-ben Daroch, 1462, 1561-ben Daroch. 1680-ban Berzeviczy Zsigmond osztálya. 1627-ben Berzeviczy Márk 2 jobbágytelkes. 1683. 1697-ben a Berzeviczy-család tagjai visszakövetelik Berzeviczy Jánostól. A XIX. század második felében is még Berzeviczy-birtok leányágon; így jut a Szmrecsányiak tulajdonába.

Decske: 1427, 1435-ben Dechke, Deczke. 1462-ben Erdőeskével együtt Segnyey zálogba adja Szentkirályinak. 1602-ben Kellemesy tiltakozik Segnyey ellen. (L. Décső.) ?

Décső: 1274, 1288-ban a Tarczay-uradalom része: Dzaczó. 1558-ban Dessewffy, Tahy, 1597-ben Dessewffy, 1597-ben Berzeviczy. 1627-ben Zdecseő: Dessewffy tiltja a halászatot Palocsaynak, 1628-ban Dy tiltakozik Berzeviczy ellen. 1685-ben Dzécseő. 1694-ben Szirmay tiltakozik Dessewffy erőszaka ellen. (Tartozék: Budzinmalom.)

Deczelhalma: 1337. (L. Pósalaka).

Deléte: 1320-ban Deletha: a Merse-család, Thekule András fiai, 1427: Deléthe. 1615-ben Szinyey Kristóf tiltakozik Szy-testvérek ellen elidenítés miatt, 1628-ban ugyanaz. 1693-ban Melczer, Keller.

Delne: 1285-ben Symon fia György. 1288-ban Sóváry György Piros Péternek adja hadi érdemeiért. 1412-ben a D. folyó melletti földet

Hassághy János visszakapja a szepesi követtől, melyet Asztalos Jakab De Kassa és a hugai, sárosmegyei lakosok birtak. (L. Delnekakasfalva.)

Delnekakasfalva: Kakasfalva: 1497-ben «De Kakasfalw» Kakas Bálint, kinek családja azonos (?) a delnei Kakas-családdal. Így az eltűnt Delne helység ugyanaz. (Régebben Delne és Kakasfalva egy helység.) 1566-ban Soós és Czuda közt határigazítás, 1591-ben ugyanazok egyessége a Zeghoragerdőre, 1601-ben Lypolth tiltakozik Czuda ellen malom miatt. 1607-ben Horváth zálogba adja Czudának. 1610-ben Orsóczy tiltakozik Nagy ellen. — Trocsányi és Tivadar tiltakozik az Orsóczy-Nagy-egység ellen. 1624-ben Gergelylakyné-Orsóczy Erzse tiltakozik Csuda ellen erdő miatt. 1645-ben a Horváthleányok osztálya. 1660-ban Csuda András tiltakozik Csuda István és Kapy Gábor adásvevése ellen. 1662-ben Hoffmann tiltakozik Csuda ellen elidegenítés miatt. 1664-ben Petrovay veszi át a kúriát és részt. 1667-ben ugyanaz eltiltja a birtokosokat a Nagy-Erdőtől. 1668-ban ugyanaz tiltakozik Baranyay ellen a Csuda-zálog miatt. Közelében van Szigord ásványvíz-forrásokkal és Klauzura fehér agyagbányával.

(*Tartozék:* Szigord, Valnik, Hradova, Zagulyvaszom.)

Delne-Keszi: L. Keszi.

Deméte: 1427-ben Demethe, 1461-ben Also-, Felsew-Demethe. 1442, 1465-ben Demétey; 1427-ben Herczeg. 1546-ban Bornemisza egyességre lép Máriássy özvegyével D., Frics, Béczalja, Som pusztára. 1587-ben Darholcz elfoglalja Bornemisztól. 1612-ben Bornemisza ellen elidegenítés miatt tiltakoznak Usz, Boesokay. 1616-ban Putnok, Boesokay. 1618-ban ugyanennek eladja Berthóty. 1639-ben Czuda. 1642-ben vámjog. 1643-ban Boesokay, Szemere, Berthóty és Czuda vámjoga. 1661-ben a Boesokay István-birtok: Fricske, Béczfalva, Nagy-Szilva, Som, Novajháza, Baranyos prédiüm elidegenítése ellen tiltakozik Péchy. 1680-ban Vay. 1689-ben ugyanaz 1 jobbágytelekkel. 1642, 1749-ben Bornemisza átveszi az Ottlik-Szemerekastélyt. 1719-ben Ottlik. 1723-ban Szemere Judit. Van: ref.

templom. 1728-ban a kir. fiskus eladásra hirdeti a kastélyt és birtokot. A XIX. században Semsey, Prisznitz, Uszlár báró a birtokosok. 1863-ban a Meskó báró-család két kastélya.

Kőbányák. I. *Mészkö*: alsó-neokomkori, sárgásszürke, tömött; sötétszürke szarukövel. A birtokos kőbányájában 1830-ban 400 m³ kavicsolásra.

II. *Homokkö*: eocénkori, kékesszürke, apró, meszes. A községi kőbányákban 1847-ben 50 m³ építkezésre.

Czement-gyár: alakulóban.

Dethe: 1285-ben Symon fia György. ?

Dezsőföldre: 1301—21. ?

Dienesfalva: 1251-ben Kálnássy. 1412-ben Kálnás és Pósfalu helységekkel: Dienesfalvy (Gyármán). Pós- és Dukafalva körül feküdt. 1444 (I. Kálnás II.). ?

Dobói uradalom (Dobow): 1288-ban Bodon fia András és Thekule fiai Tamás és Lede. Dobó és Décső folyók közt határdombul: Berch állt. Dobó: 1420. (L. Tarczadobó.)

Dobroszló: 1683-ban Dobroszlava: Dobroszfalva.

Dobrova: 1343, 1349, 1470-ben Dubrava, Dobrowa, Sebes és Sáros közt. 1343-ban Csicsery. 1480-ban ugyanettől zálogba veszi Ráskay. 1562-ben Kassa tiltakozik Orosz ellen, 1563-ban viszont. 1636-ban ugyanaz a Dubrava erdőprédiumba való betörés miatt tiltakozik Berthóty, Frichy és Hedry ellen. 1764-ben Dubrava: Piller. (Ma: puszta.)

Dolgonya: 1683-ban Dolhánya, 1685-ben Dolhonya: Dolhunya.

Dolnafő: 1453-ban Dolnafw, Eperjestől délre: Lapispataky Anna fiúsítva. ?

Domakó: (L. Radács: tartozék.)

Domonkos Úr Rétje: (L. Kende: rész.)

Dricsna: Driosna 1685. ?

Dubnik: opálbányatelep. 1299-től a Keczer-családé állandóan. 1400-ban említik az okiratok, hol a bányászást titkon úzik kivált a török időkben, a mikor a külföldön keleti kő hírével volt nagy kelete az opálnak. 1776-ban egy társulat veszi művelés alá a telepet s nyomban 200—300 aranyon kél el egy-egy solitaire-nagyságú opál. A XIX. század huszas éveiben Fejérváry Gábor lett rá figyelmessé s Brudernnel, a műegyetem alapítójával kibérelte. Utóbb maga vette bérbe a kincstártól, mert a föld Keczer Andrásé volt, a Caraffa-vértanúé. Ő szerzett piacot

az opálnak; majd mások: Bánó, Goldschmidt és Egger bérlők vezették a bányát. (L. XVI. szakasz.)

Dubrava: (L. Tapolyhermány: tart.)

Dukafalva (Dukafalu): 1251-ben Kálnássy. 1408-ban új donáció: Dukay. 1412-ben Kükemezey. 1444 (I. Kálnás II.). 1482-ben Dukafalwa. 1427-ben Dukafalua (Bánó-család birt.) ugyanaz. 1482-ben Móréh. 1562-ben új donáció a Bánó-családnak. 1562-ben Kükemezey. 1571-ben Kükemezeyné 100 frtért zálogba adja Kálnássynak. 1578-ban Duka. 1620-ban Roskoványiné tiltakozik Komoróczy ellen elidegenítés miatt. 1626-ban ugyanaz 200 frttal visszaváltja Bánótól. 1622-ben Dukától elveszi Raszlavicz. 1639-ben Csik eladja Eperjesnek. 1633-ban Komoróczy tiltakozik Fejérváry ellen elidegenítés miatt. 1639-ben Kálnássy tiltakozik Segnyey ellen. — Kükemezey tiltakozik Csik ellen elidegenítés miatt. 1662-ben Rác-osztály. 1683, 1694-ben Rác, Dukay. 1740-ben Pulszky.

Duplin: 1379-ben Dublen (Zemplén megyéhez számítják). 1414—15-ben Dupplyn, Duplen, Dopplen; 1427-ben Dorplin (a Czudar-család birtoka) 40 jobbágytelekkel talán ugyanaz. 1599-ben Osztrogh hg. tiltakozik Boxás és Sajbavolya elszántása ellen. 1685-ben Dublín. ?

Edusturnya-erdő: Hajdan a szászoké, majd királyi Fekete-erdő. 1306-ban belőle alakultak: Mussina-b., Orló, Andrásvágás, Sztara, Beyer-vágása, Jakabfalva (Palocsától É.-ra).

Elschye: 1558-ban Raszlavicz Antal után Kendy és özv. Liphay Lénárdné. ?

Endreóka: (L. Orló: tart.)

I. Endrevágása: (Andrejova, Andrejkova): 1366-ban Andreas Vagassa. 1427-ben Endrejoka: Palocsa tartozéka. 1427-ben Endrejoka: Vámossy. 1621-ben Palocsay özvegye tiltakozik Dessewffy ellen. 1719. (L. Edusturnya.)

II. Endrevágása (Andrejova): 1415—16-ban Endreuágása. 1427-ben 24 jtelekkel Makovicza tartozéka.

III. Endrevágás: Kükemező és Kálnás mellett: 1363-ban Miklós De Kükemező f. Erne.

Eördöcske: (L. Zsegnye.)

Eperjesenyiczke: Enyiczke: 1288-ban Enegke; 1418.

1427-ben Enizke, 1438, 1478-ban Enezke. 1288-ban Enyieske: Baksa nemzetségi Simon f. Györgytől nyeri Piros Péter. 1288-ban Soós a község felét Girus Péternek és Tamásnak adja. 1327-ben Báthoryval Szemeréért elcserezi Laczk Domokos. 1337-ben Ithe fiainak osztálya. 1337-ben a felét Piros Péter f. János átadja Benedek mostoha fiának; 1343-ban ugyanaz ugyanazt özvegyének és János fiának hagyja. 1484-ben Szerencsy. Később: Semsey Demeter f. János f. Frank kapja Chirke Péter birtokait, köztük Enegke $\frac{1}{3}$ -t.

1561-ben Sathóné tiltakozása Enyiczkey ellen a Szilvás-tó miatt. Balogh Borosné tiltakozása Sathó ellen. 1561—63-ban Boros, Sathó. 1563-ban Ey zálogba adja Fejérvárynak Istók-helyet és Soltész-helyet. 1563-ban Ey, Szakács, Borosné tiltakozása Sathó ellen birtokfoglalás miatt. 1564-ben Zula-leányok tiltakozása Werner ellen. 1570-ben Wekey. 1575-ben Balogh zálogba adja. 1578-ban Ey követelése Ifjútól. 1591-ben Torday a Kálnay-zálogbirtokon kúriára engedélyt ad Keskenynek. 1594-ben Possay tiltakozása Ifjúné ellen elidegenítés miatt. 1595-ben Boros zálogba adja Enyiczkynek. 1601-ben Csúry és Sathó tiltakozása Szakácsy ellen zálog miatt. 1607-ben Ladmóczy. 1608-ban Soós tiltakozása Ey ellen a Delne-víz miatt. 1609-ben Ey részt ad Nagynak. 1610-ben Nagy és Ey tiltakozása Pinczik ellen építés miatt. 1613-ban Plagay Pólyinak fassiót ad részre. 1615-ben Balogh-leányok: Pinczikné, Balkáné, Pólyiné osztálya. 1617-ben Sathó követelése Pincziktől. 1622-ben Kükemezey 100 frtért zálogba ad kúriát, 3 jtelket és rétet Ruttkaynak. 1625-ben Szakács zálogváltása Pincziktől. 1628, 1640-ben Trombitás. 1636-ban Szakácsy és Ey tiltakozása Szakácsy Jánosné ellen elidegenítés miatt. 1638-ban Ey és Delyné egyessége. 1639, 1640-ben Ábrám Ferencz. — Balogh tiltakozása Strázs ellen. — Gergellaky visszavonja a zálogot Bárczytól. — Strázsne és Baxyné tiltakozása Ábrám ellen elidegenítés miatt. 1639-ben Szakácsy-csere. 1640-ben Szakaszy tiltakozása Ábrám ellen foglalás miatt. —

Szakaszy. 1639-ben Szakácsy-csere. 1641-ben Jászay két kúriát zálogba ad 400 frtért Vörösnek. 1644-ben Dely tiltakozása Marczy ellen a «Nagy kútnál» levő rész miatt. — Mivel kicsi a mező, a paraszt nem tarthat juhokat. 1645-ben Trombitás tiltakozása Balogh ellen elidegenítés miatt. 1657-ben az ág. h. ev. nemesek, mivel régebbtől volt parochiájuk, megállapodásra jutnak a jövőbeli dolgokra nézve. 1658-ban Boros részt ad Czeróczynak — Sathó-fassio kúriára: Kükemezey, Szentmiklóssy, Mihalesik, Sathó István, Gyöngyössyné-Sarudy Judit, Czeróczy és Jékey részére. 1666-ban Földy tiltakozása Czeróczy ellen malom miatt. 1673-ban Horváth Kristóf. 1683-ban Lászlóffy. 1685-ben u. az. 1694-ben Sánta, Bodnár, Szitár, Ey. 1725-ben Jászay, Pólyi. 1725-ben Sticzko. 1732-ben Kir. fiskus liczitáltat.

Erdőske: 1402., 1427., 1435., 1462-ben Erdechke, Erdewske, Erdeweczke: Segnyey zálogba adja Szentkirályinak. 1607-ben Segnyey. 1615-ben ugyanaz kap AlacsKaytól részt. 1620-ban ugyanaz és Füzy. 1734-ben tűz pusztítja el, csak 10 negyedtelkes birtok marad meg. 1751-ben Károlyi, Melczer. (L. Zsegnye.)

Erdőfalva: a XIII. században a Lipóczy-család. 1301—21-ben Erdőfalu. ?

Erdőmocsolya: Mocsolya: 1346-ban Machola, 1418, 1427-ben Mochola, 1456-ban Mochola al. Vesveres. 1418, 1427-ben Mocsolyay. 1483-ban Tamásfalvy. 1592-ben Usz tiltakozása a szomszédok ellen. — U. a. tiltakozása Gombos ellen. 1612-ben Merséné. 1624-ben Usz zálogba adja Berthótynak. 1626-ban Usz István tiltakozása Usz György ellen elidegenítés miatt. 1636-ban Usz és Szinyeyné egyessége a malomárok-ügyben. 1680-ban Usz tiltakozása az anyai rész és Csselfalu, mint atyai rész, végrehajtása ellen. 1697-ben Eiszdorfer, Raszlaviczy, Szent-Iványi, Péchy, Rajman, Serédy, Zamorovszky, Debreczeny. 1751-ben Sztankay a birtokosok.

Erdővágás: Richvald, Richwald: 1427-ben Richuald.

1449-ben Rychwalth, 1454-ben Ryhwald. 1408, 1427-ben Perényi-család 52 jtelekkel. 1683-ban Richvalt. 1692-ben Ruchvaló. (Tartozék: Albócz, előbb: Pod Albovecz, Rónavölgy, előbb: Pod Kopanyecz.)

Estvánvágása (Istvánvágás): 1427-ben Estuanuagasa.

Eszleng: L. Henszling.

Esztebnek: Szobapataka: 1415—16-ban Zobapathaka, 1427-ben Zadnapataka: Makovicza tartozéka volt; 1492-ben Zthebnyk: Sztebnik. 1683-ban Stebnyik: Stebnik.

Esztebnekhuta: Sztebnik-Hutta.

(*Tartozék*: Hucziskó-pusztá).

Farkas György Ortassa: (L. Kende: rész.)

Farkasvölgye: 1777-ben Farkas Zsuzsanna (Keczerné) útát nyit.?

Farkasvölgyi halastó: (L. Pillerpeklén: tart.)?

Fazekasrét: Herencsér, Haresárlucska: 1345-ben Herencher, Lucskával együtt. 1663-ban Tahy Kristóf tiltakozik Tahy Ferencz ellen malomrombolás miatt. 1665-ben Tahy tiltakozik Tahyné-Roskoványi Anna ellen elidegenítés miatt.

(Harthó-Haresárlucska: 1575-ben Tahy, Dessewffy, Giletffy.)?

Fejérfalva: 1285-ben Soós. Kakasfalva körül?

Feketekut: (Sénavíz): 1274, 1288-ban a Tarczay-uradalom része. 1306-ban keletkezése: (L. Palocsa.) 1427-ben Fekethekwth, 1469-ben Feketeguth, Feketekuth, 1478-ban Svarczbron, 1480-ban Feketekwth. (Plavnicza mellett.) 1658-ban Palocsay tiltakozik a lakók ellen Plavnicza miatt. 1683, 1697-ben Görgey. 1777-ben Berzeviczy a birtokos. A XIX. század II. felében: u. az.

Feketemalom: (L. Nagyvitéz: tart.)

Feketepatak: (Ma: Csarnó?) 1427-ben Fekethepathak, Kysfekethepathak; 1415—16-ban két Fekethepatak, Fekethewpathak: Makovicza tartozéka, Zboró vidékén.

Felsőcsernye: Czernina.

Felsőfenyves: Felsőjedlova 1683.

Felsőfrieske: Frishau (Fricska?): 1427-ben Frychhaw, 24 jtelekkel. 1591-ben Frichyka (al.: Frichyvágása). 1691-ben Fricsa?

Felsőhímés: 1683-ban Felső-Piszana.

Felsőhunkócz: 1683-ban Hunkócz.

Felsőkánya: Jesztreb: 1607-ben Dessewffy. 1683, 1692-ben u. a.

(Tartozék: Pusztamező, előbb: Pusztapolyka.)

Felsőkomárnok.

Felsőkomarócz: 1775-ben Komarócz: Bydeskuthy.

(Tartozék: Liskoveczpuszta.)

Felsőköcsény: Kucsin: 1374-ben Kwten in terra Gyepeel, 1374-ben Gypelne, 1427-ben Kowchyn, 1437, 1454-ben Kwchyn. Birtokos: 1427-ben a Perényi-család 37 jtelekkel.

Birtokosság: 1360, 1427-ben Perényi. 1591-ben tiltakozik a lakók ellen. 1606-ban Dersffyné, Csalayné. 1622-ben Sáros vár tartozéka. 1628-ban Rákóczi eltiltja az erdőtől Margonya lakóit. 1772-ben Illésházy gróf.

Felsőmartsch-erdő (—mart) a Tapolytól Cservelyesig. A XIV. században: Kálnássy Tamás De origine fam. Bánó.

Felsőmérk: 1346-ban (Mérk): favágás joga. (L. Alsómérk.)

(Tartozék: Lovagháza, Nyiresmajor, Szentesdubra.)

Felsőmerse: (L. Alsómerse.)

Felsőodor: (L. Alsóodor.)

Felsőpagony: (L. Alsópagony.)

Felsőpeklén: 1602-ben Keczné-Szenyessy tiltakozik Keczer ellen. 1609-ben Gombos. 1625-ben Kellemessy követelése Kistől. 1627-ben u. a. 1631-ben Kellemessy tiltakozik a szénégetés miatt. ?

Felsőrákócz: 1435-ben Gombos. 1573-ban Kereszti Gombos (al.: Bajory Márton) unokája és Ternyey egyessége. 1586-ban Ternyey tiltakozik a szomszédok ellen prédiomhasználat miatt. 1602-ben Gyuricskó, Kéry. 1606-ban Kéry, Ternyey, Gyulay. 1607-ben Ternyey tiltakozik a szedikertiek ellen erdőszakítás miatt. 1610-ben Gyulay, Kéry, Gyuricskó egyessége. 1620-ban Ternyey tiltakozik a szomszédok ellen elidegenítés miatt. 1629-ben u. a. tiltakozik Gombos ellen erdő miatt. 1630-ban Kéry és Gombos egyessége. 1638-ban

Lypolt-ivadék: Gergelylakyné-Orsóczy Erzse tiltakozik Péchy, Gyuricskó és Gombos ellen a Lypolt-birtok (Ternye, Steflaka, Rákócz) elfoglalása miatt. 1640-ben Gyulay, Kendy, Gombos tiltakozik Hoffmann ellen nagyterneyei fásítás miatt. 1643-ban Kendy, Barna. 1657-ben u. ez tiltakozik Kéry és Szegedy ellen birtokhasználat miatt. 1659-ben Barna, Gombos, Gergelylaky, Szegedy. 1661-ben Hoffmann. A XVI—XVII. században «Rákos». 1673-ban Usz tiltakozik erdő miatt.

Felsősebes: Sebes (Alsó- és Felsősebes): 1307-ben Felsebes: Tamás f. Synka. 1347, 1414-ben Sebus, Sebes, 1437, 1480-ban Naghsebes. Birtokosság: 1251-ben a sárosi várispánság tartozéka. — III. Endrétől Svethó kapja. 1307-ben Omode. 1330-ban Chirke. 1427-ben Perényi, Sebesy. 1427-ben Sebesi- (Sinka-) család: Felsewzebes és Waryala (Váralja), mely utóbbi valószínűleg Alsósebes. 1561-ben Sinka Tamás leányága. 1562-ben Synka 25 frtért zálogba adja Gulyvésznek. — Sebesy-osztály (Alsó-, Felsősebes, Váralja, Körösfő, Sz.-Péter, Senyik, Hermány, Asgúth, N.-Szilva, Magashid, Zengető, Kappanos, Kis-Hermány préd.) — Berthótné-Sebesy Orsolya tiltakozik Sy ellen erőszak miatt. 1562-ben a Sebesy-család osztálya a következő: Pál része Szentpéter birtok, 13 jobbágy; Senyék b., 5 j.; Hermány b., 5 j.; Váralja, b., 3 j.; Felsebes, 11 j., Kerecsen, 2 j.; Sebes: kúria, 5 jtelek, ingóság. — István része: Szentpéter 14 j.; Senyék 5 j.; Hermány 5 j.; Felsebes 9 j.; Váralja 3 j.; Kerecsen 2 j.; Sebes kúria, 8 jtelek. — Zsigmond (és ismeretlen testvér): a többit kapja. 1563-ban Sy követelése Bakonyi ellen. 1564-ben u. a. egyessége. 1602-ben Harsághy. 1607-ben Forgách és Dóczy Dorka birtokpere. — Dóczy, Forgách, Berthóty. — Forgách tiltakozik Kellemesyné-Dóczy Dorka ellen a Sebesy-birtok elidegenítése miatt. (Al-, Felsebes, Váralja, Szent-Péter, Senyik, Körösfő, Uj-Volya, Fel-Hermány, Alsó-Asgúth és Nagy-Szilva: prédiium.) — Dóczy eladja a részt. 1610-ben Syné tiltakozik Forgách ellen. — Forgách zálogoltatja Dóczynét és Syt. 1612-ben Forgách

tiltakozik Sebesy ellen elidegenítés miatt. 1612-ben a Török-örökösök tiltakoznak birtokfoglalás miatt. 1613-ban Drugeth, Sy-árva gyámja tiltakozik Forgách ellen brachium miatt. 1616-ban Soós követelése Sytól Csanálosprédiumra. 1620-ban u. a. 1627-ben Forgáchné tiltakozik Czeglédy ellen erdő és bormérés miatt. 1655-ben Vesződy. 1658-ban Czeglédytől megveszik Vesződy és Czeglédy Ilona. 1675-ben Batthyányiné grófné. 1693-ban Kapy tiltakozik Forgách ellen elidegenítés miatt. 1714-ben Soltész. 1730-ban Szent-Iványi gróf. 1738-ban u. a. 1749-ben Klobusiczky gróf: kastély. 1751-ben Soltész. A XIX. században Wengerszky gróf.

(Tartozék: Szénégető, előbb: Szengetof.)

Kőbánya: Piroxén-andazit, zöldesszürke, középszemű. A birtokos kőbányájában (Maglovecz) 1901-ben építőkönek, kővezésre, kavicsozásra.

Felsősom: Som: 1427, 1463-ban Som. 1460-ban Soom. 1460-ban Eszláry, Jonhos, Horkay. 1562-ben Bornemisza tiltakozik a nagyszilvaiak ellen a «Veresharaszti erdő» miatt. 1567-ben Werner-osztály. — *Somkő:* 1563-ban Bornemisza. — Monaky tiltakozik Bornemisza ellen erdőbe kocsizás miatt. 1587-ben Bornemisza János hagyatéka: (Deméte, Béczalja, Fries, Nagyszilva, Heczegfalva, Baranyos és Navajkháza préd.). 1610-ben Melcer tiltakozik Szeben ellen a Pusztá-Kápolna-erdő osztálya és a Som-birtok (Zakamienna- és Kobula-erdő, Stark, Svyatasova, Husovje, Rovina és Ljazi-föld) birtoklása s a birtokán iskola építése miatt.

Felsőszabados: Volya (Alsó- és Felsővolya): 1310-ben Vola. 1564-ben F—: Péchy tiltakozik Dessewffy ellen. 1587-ben *Jakabvágás:* Melcer tiltakozik Vechy ellen. 1588-ban *Jakab-és Ujvágás:* Geletthffy tiltakozik Palocsai Horváth ellen erőszak miatt. — U. az Berzeviczyné-Geletthffy Anna és hugai birtokfoglalása ellen tiltakozik. Kellemesy, Pesty. 1638-ban Ibrányi és Kellemesy egyessége. 1607-ben Dessewffy a Géczey-öröklés jogán. 1622-ben *Pusztavágás:* Roskoványi-örökösök

átveszik a részt Horváth és Szedniczky gyámoktól. 1663-ban Roskoványi követelése Szinyey ellen. 1628-ban Forgách tiltakozik Kapy ellen. 1694-ben Breczinay. 1673-ban Tahy és Dessewffy tiltakozik Dessewffyné ellen két sáncz miatt. 1683-ban *Gyurkó-vágás*. 1774-ben *Oroszvágás*: Bakács Viktória bárónő.

Felsőturbaj: (L. Mikevágása: tart.)

Felsőtárcs: 1683-ban Tvarosztya, Tvaroszcz, Tvaroszcza: Al-, Fel-

Felső-Turóspatak: 1562-ben Benyó.

Felsővargony: 1685-ben Vagrinecz, Vagrincz.

Felsővízköz: Szvidnik (Alsó- és Felső-): 1415—16-ban Utraque Zwydnegh: Makovicza tartozéka. Egy időben mezőváros. *Birtokosság*: 1683, 1694-ben Regéczy. II. Rákóczi F. egyik kiszabadítójának, Kertzl hadnagynak adja. 1712-ben Regéczy, Orliczky. 1714-ben Regéczy, Volyanszky, Rokiczky. 1752-ben u. ez. 1775-ben Szirmay gróf. 1777-ben Regéczy. 1794-ben évi öt vásárjog erősítése. (L. Alsóvízköz.)

Kőbánya: *Homokkő*: eocénkori, barnás, kissé meszes, apró. A birtokos régi kőbányájában egyszerűbb építkezésre.

Feludrócz: 1685. ?

Fenczuzege: 1276-ban Bordon kapja. 1348. ?

Fenyvesháza: (L. Szinyetűjfalu: tart.) (Része: Bundépuszta.)

Ferenczpuszta: Girált mellett.

I. *Ferenczvághása*: 1427-ben Somosy 12 jtelekkel. 1431-ben Franczvághás. 1437, 1458, 1487-ben Ferenczwagasa. Ma: Ferenczvághás puszta, Girált mellett. 1683-ban Frankvághása. (Girált tartozéka.)

II. *Ferenczvághása*: 1518-ban Buthkay-család. Eltűnt hely.

Ferzsó: 1415—16-ban Fersow. 1427-ben Zeusersoo. 1481-ben Swerso. 1683-ban Szverzó, Szverzsó. 1699-ben Aisdorfer Judit a birtokos.

Kőbánya: *Homokkő*: eocénkori: világos barna, apró, meszes. A községi (Lazi-legelő) kőbányában 1880-ban alapozásra, hidépítésre.

Fias: 1415—16, 1427-ben Fyas: Makovicza tartozéka.

Hanusfalvától északkeletre; 1474-ben Zemplénmegyéhez számít. 1683.

Finta: 1272-ben terra speculatorum (regis), Eur vulgari-ter dictorum Fyntha; 1272. Biud fia János és István mesterek, túladrávai nemesek kapják főleg a feketehegyi hadi érdemért s hogy Kemény fia Lőrincz ellen megsebesültek az ilsvazeghi csatában. Ekkor az örök lakatlannak jelentik a földet. 1373., 1345., 1435., 1427-ben Fintha (Doby-családi birtok) 50 jtelekkel. 1373, 1435-ben Monaky, Doby. 1427-ben Doby, Monaky. 1596, 1661-ben Darholez és Kapy egyessége malom miatt. 1628-ban Faragó. 1636, 1640-ben Daróczy. 1643-ban Kapy tiltakozik Töltszék urai ellen legeltetés miatt. 1662-ben Darholez † után a kir. fiskus tiltakozik Kapy ellen. — U. ez tiltakozik Pethő ellen, 1696-ban u. az malom miatt. — Semseyné épületét, 406·85 mérföld földjét és a felszerelést Usz és Sztankay hivatalosan 1000 frtra becsülik. 1850-ben Dessewffy Ferencz gróf börgyárat állit. 1863-ban Dessewffy gróf-családi kastélya. (*Tartozék:* Mogyorós-erdészlak.)

Kőbánya: Piroxén-andazit: világosszürke, középszemű. A birtokos kőbányájában építkezésre alkalmmilag.

Főlpatak: 1415—16-ban -patak összetételű hely; 1492-ben Fewlpathak; Makovicza-vár tartozéka. ?

Főnikszhuta: 1609-ben Phönixhutta: Rholl.

Frics: 1320-ban Tóth Péter a birtokos, 1330 előtt Wyllermus mester, majd Fülöp nádor; ekkor Wyllermus, Szepes és Ujvár grófjától kapja a Szalánczy-család cserébe. 1330-ban Ferych: Drugeth. 1333-ban Péter fiai: Miklós, János, György. 1427-ben Frych. 1454., 1470-ben Frich. 1338-ban Petőcz fiai és Szunyogh Benedek fia közt határper F., Siroka és Singlér-Akal mentén. 1357-ben Frichy Petőcz fiai és öt rokon. 1360-ban Somosy. 1364-ben u. az. 1403-ban Fy Bárius és István. 1403-ban Bárius és Frychy István, Durazzói László lázadói, kik bandériumot vittek és pusztítottak a királyi részekben, Dalmáciában és Horvátországban, káptalanokban és templomokban s bál-

ványimadásra kényszerítették proceszziókon a katonáikat, elvesztik a birtokukat s Sárosy Kelemen és Hedrechy György kapják. 1407-ben Hedry Kis Gergely a birtok felét don. kapja, bár Fy István tiltakozik. 1410-ben Hedry, Fy egyessége házra, fél malomra, kúriára. 1430-ban Görgey (Gargói) László s társai meg Hedry Miklós egyessége. 1448., 1454-ben Szepessy. 1454-ben új don. Sirokay, Hedry és Berthóty-családoknak: Frics, Siroka, Hedri, Berthót, Szentkereszt, Hrabkó, Vitéz, Korlátvágás községek. 1467-ben Budaméry Márkus Gergely eladja Fynek. 1492-ben Fy Borbála 200 frtban átiratja a férjére: Thernyey Györgyre. — Fy István és János 51 frtért zálogba adják Berthóty Szaniszlónak. A XVI. század közepén Fekete. 1501-ben Frichy János 16 frtért zálogba ad 6 jtelket Huszár Jánosnak. 1527-ben u. az 1000 m. frtért eladja Berthóty Szaniszlónak: Fr., Siroka, Vitéz, Hrabkó, Szentkereszt, Pohlodó, Gluhó, Velicza és Jazliczkó pusztákat. 1586-ban Bornemisza tiltakozik a bartosfalvai és raszlaviczai birtokosok ellen erdőhasználat miatt. 1617-ben Berthóty Bálint a templom rétljén épít s a közlegelőt elszántja. 1618-ban By Judit eladja Bocskaynak. 1652-ben Fekete és Földy egyessége. 1674-ben Keviczky bérbe veszi 40 frton a frichi korcsma- és vámjogot (sirokai korcsma-épületet, a királyi fiskust illető földet, mint a frichi kastély tartozékát): az egykor szökevény Berthóty János részeit. 1678-ban Berthóty-Hedry-egyesség. 1683-ban a frichi birtokok urbáriuma (Orsz. Levéltár I. 87.). 1690-ben Melléthei Divényiné (előbb Berthótyné) részt ad Bynak. 1693-ban a frichi pusztá telkek és terheik. 1697-ben hűtlen Berthóty János fia Miklós visszakapja s visszavásárolja a birtokot. 1715-ben Divényiné-Hedry Erzse pere Vrancsicsné-Berthóty Anna ellen a frichi és kendei kúria miatt. — By Miklós 500 frtért megveszi a kincstártól a kastélyt. 1750-ben Ternyey János birtokrészes; ugyanekkor Berthóty, Hedry, Zathureczky, Merse. 1729-ben Pongrácz. 1707-ben Berthóty 500 m. frtért zálogba adja kastélyrészét Dévényinek. 1776-ban Hedry, 1722-ben

Egerer. 1731-ben Habermann. 1735-ben Révay bárónő. 1749-ben Ternyey. 1798. Splényi és Ghillányi bárók birtokvétele (Istvánvágás) Keczertől. 1833-tól Sváby Jóny által bérbe adja Ghillányinak. 1835-ben Podhorányi zálogba adja Ghillányi báróné-Rolly Vilmának (Siroka, Singlér, Istvánvágás). 1839-ben Répássy. 1856-ban Jóny ugyanazt 3000 frton eladja ugyanannak. 1857-ben Podhorányi 200 frton eladja részét ugyanannak. 1861-ben Ghillányi báró misealapítványa: Rolly Vilma lelki-üdvéért.

(Részek: Hradiszko (Várhely; ma rét)-dülő a templomig, Napos hely, Hegyi rétek: dülők s Madárhegy, Bodnár helye. Hajdan négy kúriája volt: egy a Gazdovecz-dombon, kettő (Kaplanka-, Dvorik-kúria) a Dvorik-réten s egy áll ma is a Bednarovecz-hegyen.) Kivülök fennáll a régi kastély (várkastély).

Fulyán: 1410-ben Fwlyan, 1427., 1440-ben Fulyan. 1624-ben Kapy tiltakozik Szedikerthe urai ellen.

Kőbánya: Piroxén-andazit: világosszürke, középszemű. A községi kőbányában 1872-ben 100—200 m³ építkezésre, kavicsnak.

Fulyánka: 1683-ban Fulyánka: 1691. (Fulyán?)

Furesa-puszta: (Furesanka: L. Girált-tart.)

Füzess: 1757-ben possessio.?

Gagy-Bátor: birtok: 1601. Báthory János szétosztja Gagy-Bátor és Bogdány-részekre. (L. Bogdány.)

Galbató: Első birtokosai: a keresztes vitézek (Cruciferi de Gyboltho), majd a Rákóczi-család, a XVIII. században a Kolovrát-család. Gibolt: Gáboltó. 1277-ben Geubold, 1364, 1415—16, 1429-ben Gybolth, 1492-ben Galbathew: Makovicza tart. a vámmal együtt. 1427-ben Czudar a birtokos 36 jtkkel. 1562-ben Gabold: Benyó követelése Serédytől, 1601-ben Rákóczi vámjoga (Zboróval). 1683-ban Gabótó, 1685-ben Gaboltó. 1696-ban Gabonyi a birtokos. 1736-ban vámjogát visszakapja.

1748-ban Dessewffy Tamás bírja, a XVIII. században Erdődy gróf.

Egyidőben mezőváros. 5 országos vásártartás jogú (lenygel szarvasmarha, kézműipar). 1695-től megvan a plebánosok névsora. Hajdan — a hagyomány szerint — megfordultak benne a flagellánsok.

Garabóc (Hrabóc): 1352-ben Garbolch, 1415—16-ban Grabolch, Graboch: Makovicza tartozéka, 1427-ben Garabolch (Czudar-család birtoka), 1492-ben Hrabocz. ?

Garancsova: (L. Cséres: tart.)

Gellért: Gerált: 1427, 1476-ban Geralth. *Birtokosság*: 1476-ban Raszlaviczay György. 1578-ban Buthkay-birtok, 1584-ben Semsey elfoglalja a Benyovszky-földet Buthkaytól. 1622-ben Raszlaviczy elfoglalja Kérytól, 1694-ben Nagyszombat-utódok. XIX. század: Semsey.

Kőbánya: *Homokkő*, eocénkori, sárga, apró. A községi kőbányában 1891-ben 45 m³ helyi építkezésre, kavicsnak.

Gércze: 1480-ban Gercze (nemesi névben). ?

Gerdrátfölde: 1337-ben a Gekyor-pataknál: Ité c. unokái. ?

Geréb: Hrabszke, Hrabszki, Hrabszko: 1608-ban Bornemisza zálogba veszi Csákytól. 1683, 1753-ban Korotnoky, 1706-ban Korotnoky és Lázár tiltakozik a gerlachóiak erőszaka ellen.

(*Tartozék*: Dujava).

Geregurfelde: 1278-ban Petur-, Huziu- és Kuzurumezeu (ma Pétermező), 1337-ben Petermezej. (L. Gergelylaka.)

Gerendely: 1251-ben Kálnássy, 1261-ben a Bánó-család birtoka Megyemezeje és Margonya helységekkel együtt: IV. László kir. Fintától visszaadja a Gyármán-nemzetségnek. 1400: Gyármán Renardus és Jund.

Gerenje: 1379. ?

Gergelylaka: Gergellaka, 1251-ben Geregurfölde (Sárosvár tartozéka). IV. László királytól don.: Miskolczy. 1332—7-ben Geregurlaka, 1427-ben Gergellaka, 1248, 1347-ben Gregorfalva és Geregurfelde helységekkel azonos lehet.

Birtokosság: a XIII. században Gergelyfalva: Sebesy, 1482-

ben Buzlóy, 1571-ben Gergelylaky zálogba adja összes szántóit Ternyeynek. 1564-ben Usz tiltakozik Eperjes ellen az Usz Oszvaldtól elfoglalt birtok miatt, 1586-ban Usz eltiltja Usz-dombja prédiuntól a szomszédjait, 1616-ban Sarudy Gáspár tiltakozik Sarudy és Gergelylaky ellen elidegenítés miatt, 1620-ban Gy. tiltakozik a birtok elzálogosítása ellen, 1621-ben Usz István tiltakozik Usz és Péchy ellen elidegenítés miatt, 1622-ben Usz 250 frt tartozás fejében eladja Usz-dombját Usz Erzsinek (Gergelylaka és Steflaka közt), 1626-ban Gy. tiltakozik Roskoványi ellen kúria miatt, 1620-ban Vasady tiltakozik Gy. ellen elszántás miatt, 1657-ben Zombory-Melczér-egyezség, 1667-ben Eperjes követeli Rozgonyitól, 1693-ban Gy. követeli Rákóczi Erzsitől. 1735-ben Ledel, 1751-ben Dessewffy, 1756-ban Reviczky.

(Tartozék: Pocsaj-puszt.)

Gerla: Gerla [-vágása], (Gerlachó): 1410-ben Gerlawagasa, 1427-ben Gerlah, 1410-ben Kapi-vár tartozéka.

Birtokos: 1427-ben a Ternyei-család 25, a Kapy-család 19 jobbágytelekkel. 1440-ben Gerla, Venécze helységgel együtt. 1586-ban Gerlafalva: Horváth, Polyánkay, Korotnoky és Sváby tiltakozik Gerlafalva urai ellen a Hrabszky-rész miatt, 1602-ben Gerlachó: Kapy.

(Tartozék: Sefcsó-puszt.)

Gerzoviczky-rét: (L. Lapispatak: rész.)

Gybarth-birtok: 1296-ban Kakas és Rikolf fia János Keech Detre fiainak adják cserében, 60 fin. ezüst márka ráadással.

Gimespuszta: (L. Somos: tart.)

Gyras-erdő: (L. Szentmihály: rész.)

Girált: 1427-ben Széchy, 1431-ben Somosy, 1449-ben Gálszéchy Miklós hálából Semsey Ferencznek és fiainak adja. 1487-ben Gerálth: Chaholyi. 1563-ban Kendy Magda zálogba adja Nosdro-Benyó-pusztáját Kendynek, 1568-ban ugyanaz 1 jobbágytelket ad ugyanannak. 1575-ben Giráltfalvi Kuncz. 1601-ben Rákóczi kiskorú Semsey Ferencz házába telepíti a

maga embereit ennek felnötteig, 1628-ban Raszlaviczy a vejének: Selmeczynek adja, 1634-ben Raszlaviczy védi a Csemniczky részjogát Raszlaviczy Lénárt ellen. 1755-ben van kirurgusa a községnek. 1763-ban Potthornyay, Szirmay, Kraszniecza a birtokosok. 1863-ban Szulyovszky- és Szirmay-kastély.

[1383-ban Rozgonyi és a giráltiak közt határirás Girálton, Szilván, Ádámföldén, Zsetek-pusztán: újkori hamisítvány.]

(*Tartozék*: Ferenczvágása, Furesa-pusztá, előbb: Furesanka.)

Gluhó: 1454-ben új don.: Fricsynek, Berthótnak. 1503-ban Berthóty Szaniszló. 1527-ben pusztá. (L. Frics.)

Gombosfalu: Gombosfalva: 1435-ben Gombos János fiai a birtokosok. 1596-ban Gombos tiltakozik Balpataky ellen elidegenítés miatt, 1600-ban Gombos tiltakozik Ormányi ellen elidegenítés miatt, 1614-ben Gombos tiltakozik Túry ellen elidegenítés miatt, 1619-ben Gombos tiltakozik Gombosfalva, Nyomárka, Rátvaj, Ptücskal, Kis-Kelecseny eladása ellen, 1627-ben Rákóczi gróf lemond Gombos részére, 1640-ben Gombososztály, 1657-ben Gombos-egyesség, 1663-ban Barna, Fekete, Hangyay, 1694-ben Gombos, 1863-ban a Gombos-család ősi fészke.?

Gombosszentgyörgy: Szent-György, Szentgyörgy: 1427-ben Zenthgywrgh, 1460-ban Zenthgyurgh, 1478: Pwztha Zent Gyewrgy.

Birtokos: 1282-ben a Thekule-nemzetségbeli Hémus ivadéka, 1323-ben Thekule-nemzetségbeli Péter zálogba adja felét: Chama fia Egyednek, 1334-ben Thekule nemzetségbeli Ithemmer-fiak: András és Tumpa Miklós és Pál fia Miklós, Uz fia János, István fia Miklós, 1319-ben a Szentgyörgyi nemesek, 1337-ben Thekule-nemzetségbeli Chama c. fiai, 1339-ben Ithemmer ivadéka: a Szentgyörgyi-család, 1360-ban Uz Ákos és Kolen, 1561-ben Roskoványi, 1574-ben Gombos. 1587-ben Buzinkay tiltakozik Bornemisza ellen, 1609-ben Buzinkay, 1621-ben Usz tiltakozik Péchy ellen elidegenítése miatt, 1622-ben Gombos követelése Usz ellen, 1663-ban Zomboryosztály. 1683, 1778-ban Usz, Zombory.

(*Tartozék*: Pusztamező.)

Gönyő-oldal: 1661-ben Gombos- és Gergelylaky-egység. (Gergelylaka része?)

Gregorfalva: 1248-ban egri papi dézsmától mentes.?

Gredzin-pusztá: (L. Györgyös: tart.)

Gromos-Misl: 1719-ben (L. Kormos: tart.)

Gubó: 1683.?

Gyecsehalma: Deczelhalma: 1337-ban Ite c. unokái. (L. Pósalaka.)

Gyertyánalja: előbb: Pod Hrabina: (L. Komlóskeresztes: tart.)

Gyertyánpatak: Rabócz, 1683-ban Hraboczik, 1685-ben Hrabócz, 1719-ben Hrabovcsik.

Gyikó-alja: prédiám: 1639-ben Péchy Anna zálogba adja Frey Ágostonnak.

Gyikópatak-rész (Gyikófolyó): (L. Nádfő: rész.)

Gyökéralja-erdő: (L. Ternye: rész.)

Györgyfölde: Jurko-Volya.

Györgyös. (Tartozék: Alsótarbaj, Grodzin-pusztá, Viduma.)

Gyurko-pusztá: Györkvágása: 1427-ben Gewrkuagasa: Vámosy; Palocsa tartozéka, 1621-ben Gyurkov: Palocsayné tiltakozik Dessewffy ellen, 1683-ban Gyurko. (L. Palocsa: tart.)?

Hajacskó: (L. Hedri.)

Hajtóka: Ajatvágása, (Hajtuvka): 1427-ben Ayatuagasa. Palocsa tartozéka a XV. században. 1427-ben Vámosy (Bebek-ág).

Halastópart: (L. Ternye: rész.)

Hámbor: Hamburg, Hamborg, Heymburch: 1288-ban Tarczay-birtok, 1329-ben egykor a karthauziak nagy és kis kolostora állt itt, melyből 1493-ban a Szent Zsófia-kápolna romjai maradtak. A husziták korában részben megújult. Lapis refugii: menedékhelyül szolgált. Berzeviczy János és fia Rikolf a karthauziaknak adják, majd (1329-ben) visszaváltják. 1493-ban 100 napi bucsút nyernek azok, a kik a Sz. Zs.-templomba bucsút járnak. 1427-ben Hempborgh, 1437-ben Hambugh, 1462-ben Hambwrk. 1683-ban Bambork. Birtokos: 1329-ben a Berzeviczy-család 36 jobbágytelekkel, 1694-ben Berzeviczy.

[Az egykori Karthauzi zárda és utána a Sz. Zsófia-templom omladékain épült a Berzeviczy-család régi kastélya.] 1863-ban liszt- és fűrészmalom. A XIX. század II. felében is birtokos a Berzeviczy-család.

Hangyas-erdő: (L. Ternye: rész.)

Hankvágása (Hankócz): 1301—21-ben Hank, Hankó, 1427-ben Hankuagasa, 1437, 2454-ben Hankwagasa, 1427-ben a Perényi-család a birtokos 30 jobbágytelekkel. 1437-ben Hang: Perényi. A XV. században a Kohányi-család. 1622-ben Sáros vár tartozéka, 1683-ban Hankócz, 1695-ben Hanigócz: id. Péchy János követeli ifj. Péchy J. özvegyétől.

Hanusfalva: (Jánosfalva, Hansdorf, Hanusovcze) mezőváros, 1332-ben Hanusfalwa, 1455-ben forum in poss. Hanwsfalwa, 1488-ban oppidum Hannusfalwa. Nagyterjedelmű mezőváros; volt: a Mindenszentekről cz. tornyos kőtemploma, Sz. Kozma és Dömjénről cz. kőkápolnája s 1438-ban a Szent Lélekről cz. kórházask temploma. Kiváltság: 1332-ben Abanemzetségbeli Demeternek; heti vásár, ugyanekkor Eperjeshez hasonló szabadságokat kap, a kapii vámtól mentes, öt országos vásárjoga van (juh-, sertés-, bárány-vásárok).

Birtokos: 1427-ben Soós Péter 136 jobbágytelekkel, 1488-ban a Soós-családtól zálogba vesz egy részt a Semsey-család.

Harapkó (Hrabkó): 1427-ben Hrabkow, 1428-ban Harapko, 1468-ban Rabko, 1472, 1485-ben Rabkó; Vendéggy. 1485-ben Rapko: Szent-Kereszttel együtt. 1330-ban Drugeth elcseréli a Perényi-családdal, 1334 körül: Perényi Miklós az Ágostonos-remeték perjelségét alapította, mely a XV. századig állt fenn, 1427-ben két ilyenmű helység: I. (Tornyos-család birtoka) 22 jobbágytelekkel, II. (Lengend Péter birtoka) Eberharth és Tölgyszék helységgel együtt. Ugyanaz lehet. 1353-ban Perényi fiai és Vitézy pere, ennek javára: a falu és kegyuraság miatt, 1375-ben Idai Chyrke pere Miklós vajda fiával, Jobbágyi Péterrel, Vitézyvel és Berthótyval. 1427-ben a birtokos Lengyéndy. 1428-ban Gagyí Lóránd (Szentkereszt-

tel) 32 frtért zálogba adja Sigray Poch fia Mihálynak. 1427-ben a birtokos Gagyi: 32 jobbágytelekkel, 1454-ben Sirokay, Frichy, Hedry, Berthóty. 1472-ben Szentkereszttel együtt a Gagyi-uradalom része, melyet a Gagyi (Szemere)-családtól királyi don.-ban kap Deésy és Ficza, de kiegyeztek. 1481-ben Szent- és Kiskeresztrel 12 frtért zálogba adja Báthory Frichynek. Ugyanannak 125 frtos záloga Berthótynál. 1483-ban Gagybátory András ugyanazokat 4 frtért zálogba adja Frichynek. 1503-ban Frichy János 200 arany frton eladja Berthóty Szaniszlónak Vitézt, Gluhót, Pohlodót. 1521-ben Hedry és Frichy 10 arany frtért eladják Berthóty Szaniszlónak, 1570-ben Petróczy és Csepnicz tiltakozik Polyánkay és Korotnoky ellen, 1593-ban Berthóty tiltakozik Hedry ellen. Ugyanaz kiutasítja özv. Aczélné-Hedry Dorkát. 1607-ben Berthóty tiltakozik Berzeviczy zálogváltása ellen. 1671-ben Berthóty: malom. 1694-ben Raszlaviczy részt követel Szent Iványitól, — Borsy, Gabányi 1698-ban Joaneliné — Kisvitézzel, Szentkeresztrel — 600 frtért zálogba adja Keczernek. 1705-ben Hedry, 1724-ben Vitkóczy, 1746-ban ugyanaz a jobbágyát 117 m. frtért zálogba adja Berthótynak. 1753-ban Vitkóczy, Szigethy, 1791-ben Berthóty, Ghillányi Domokosné báróné, 1796-ban Berthóty és Péchy erdőosztálya. A XVIII. században Winkler.

Harcárlucska: 1435-ban Luchka. Birtokos: 1427-ben Tarkövi-Tarczay-család 41 jobbágytelekkel. Tahy-birtok 1754-ben és a XIX. században is. ?

Harnicza: 1493-ban Tarczay-birtok. ?

Harthó: 1575-ben Tahy, Dessewffy, Giletty. ?

Harság: Hasságy: 1288-ban a Harsággy-család tulajdona. 1299-ben Soós adja öcsésének, Synkának, 1322-ben Churba Péter Synka fia Petőnek adja, 1331-ben megerősíti az adományt Sövári László. 1339-ben Herdengenschau (Harság) soltsézség privilégiumai: 1 kúria, 1 telek, 1 mérőpóznányi szántó, 1 malom, 1 sörház; a birságok egyharmada. Eladhatja a soltsézséget; más sörházat nem állíthat. 1340-ben Synka fia Pethó a

birtokos. 1427-ben Hasagh, 1481-ben Hassaag, Hasagh. 1322, 1438-ban Pethő, 1410, 1757-ben Farkas a birtokosok. 1562-ben Farkas Tamás zálogba adja Iffjúnak, 1565-ben ugyanaz Harsághy Farkasnak. 1602-ben Harsághy-per erőszak miatt, 1614-ben Chik-Raszlaviczyné-Farkas Erzse tiltakozik ház miatt Tőke Borka és a Farkas-család ellen, 1636-ban Farkas tiltakozik Segnyey és a mérki birtokosok ellen, 1682-ben Cseróczyne (utóbb Beleváryné)-Raszlaviczzy Mária tiltakozik Farkas ellen elidegenítés miatt, 1696-ban Cseróczy követeli írásos jogát Schipkó Simon ellenében. 1741-ben Zathureczky. 1702-ben Pauer tiltakozik Meffezer ellen. 1770-ben Pauernek H. Farkas kúriát ad, mely Schipkó Simonra volt írva.

(*Tartozék*: Pocekana-, Blichavka-puszta, Harsági-malom.)

Hársalja: (L. Keczerpálvágása: tart.)

Hasságholdal-erdő: (L. Kende: rész.)

Hazslin: Henszling, 1415—6-ban Henslingh, 1427-ben Ezleng, 1492-ben Hazlyng. *Birtokos*: 1427: a Czudar-család 77 jobbágytelekkel, 1613-ban Rákóczi követeli Kálnástól. 1683, 1685-ben Hazlin. Savanyúvíz-forrása van.

Hedri: Hedrich, 1320-ban Villa Henrici, 1330-ban Hedrychfalwa, 1403-ban Hedrech, 1427-ben Hedreh, 1430-ban Hedrich, 1454-ben Hedrych. 1330-ban Drugeth cserébe adja Szalánczy Péternek (Aba-nemzetség), kitől a Hedry-család. Előbb: birtokos Wyllermus mester, majd Fülöp nádor. 1333-ban Péter fiai: László, Mihály, Péter, 1454-ben Sirokay, Frichy, Hedry, Berthóty. 1586-ban Hedryné Dorka követeli a Buklóski-rétet Hedrytől, 1593-ban Berthóty tiltakozik Hedry ellen, Hedry kiutasítja özv. Aczélné-Hedry-Dorkát. Németh Albert 1 jobbágytelekkel. 1594-ben Hedry Péter eltiltja a Hedry-családot a Hajacskó- és Hrabjú-erdőtől, 1631-ben a Hedri-gát mellett való felső rész erőszakos foglalás pertárgya a családtagok közt. 1752-ben Ivács. 1820-ban Ghillányi báró zálogba adja a malmot Dessewffynek. A XIX. században Ghillányi báró.

Hegymajor: (L. Nagyvitéz: tart.)

Hegymegusfalva: 1270—71-ben Radványi. ?

Hening-birtok: 1398-ban lakatlan, Sárosvár tartozéka: a Tarkóy-család kapja, 1410-ben Wythan. 1410-ben Zsigmond királyi a Tóth-testvéreknek adja, de aztán királyi birtoknak nyilvánítja, 1416-ban Gechey Sebő. ?

Henrikfalu: 1320-ban fele a Merse-családé, fele Thekule András fiaié ?

Herczegfalva: 1587-ben prédiüm. (L. Felsősom.)

Herdegenshau: 1337-ben Herdunyhau, 1341-ben Herdegenshaw, 1337, 1440-ben Hervunyhau: Ite c. unokái, 1439-ben Herdegenshorr «que nunc Peklen vocatur», Uszfalva és Salgó vidékén. Talán ma: Usz-Peklén. 1427-ben Hertelhawo, Héthárs vidékén. Mint község ?

Herdegenshau: (L. Uszpeklén.)

Herencsér: 1345-ben Rikolffy-család. ?

Herhely: (Herhej): 1463, 1491-ben birtokos Gorongh. 1480-ban Herhe, 1561-ben Boros birja. 1587-ben Daczó Búczy ellen tiltakozik, 1588-ban Beöczy adja Örmándynak, 1591-ben ugyanaz ellen tiltakozik Börnemisza. Forgách Simon is birtokos, 1603-ban Sándor. 1609-ben Trocsányi tiltakozik Sathó ellen kúria-építés miatt s részzálogot követel, 1640-ben Tivadar eltiltja Sándort az úthasználattól, 1683-ban Korponay, 1694-ben Pataky, 1744-ben Tivadar, 1751-ben ugyanaz, Sándor, Fejérváry, 1753-ban Tivadar, 1777-ben ugyanez a birtokosok.

Herman-[vágás] (Tapolyhermány): 1427, 1438, 1474-ben Herman, Hermanuagasa; 1438-ban fatemplommal. Birtokos: 1427-ben a Soós-család 19 jobbágytelekkel. (L. Tapolyhermány.)

[Nagh]-herman-birtok: 1372. ?

Hermanka: 1558—61-ben Varjú. (L. Tapolyhermány.)

Hermanvágása: 1427, 1474-ben Soós. ?

Hernádszentistván: Szent-István: 1423-ban Zenth-esthwan, 1427-ben Zenthistwan, 1491-ben Zenth István. A lakosság zöldségtermelő.

Kőbányák: I. *Biotit-gránit*: zöldesszürke, öregszemű. A községi (Pitakova-hegy) kőbányában 40 m³ építkezésre.

II. *Gránitit*: Ugyanaz. A községi (Malyek) kőbányában 1893-ban 20 m³ építkezésre.

Hernádszokoly: Szakalya, Szokoly: 1427-ben Zakaly, 1423-ban a Hernádon leusztatott szálfáktól vámot szedett.

A vám a birtokhoz tartozó jog. Birtokos: 1427-ben Pálóczy: 20 jobbágytelekkel. 1683, 1685-ben Szokolya, 1715.

(Tartozék: Uhrincsmalom.)

Kőbányák: I. *Dolomit*: felső-triaszkori: bitumenes, sötét-szürke, majdnem tömött. A községi (Pod Balkdomb tövében) kőbányában 1856-ban 1200 m³ építkezésre, mészégetésre.

II. *Kvarczit-homokkő*: diaszkori: kissé szericzites, vörhenyesszürke, apró. A községi (Medzi doli-domb tövében) kőbányában 1890-ben 90 m³ építkezésre.

Hertnek: Herknecht. 1408, 1427-ben Perényi birja. 1449-ben Kerknecht, 1427-ben Herketh (Perényi-család birt.). 1557 után: a hűtlen Tarczay Gy. birtokát Forgách Simon kapja don. 1563-ban Forgách: vám és határjárás, 1665-ben ugyanaz tiltakozik a Frichy-család ellen. 1691-ben Klobusiczky Ferencz, Usz. 1694-ben Kállay, 1774-ben Forgách gróf a birtokosok. 1558-ban a Forgách gróf-család birtoka; F. Miklós nádor kedvelt helye, hol Simonnal, az elhunyt birtokszerzővel nyugszik. 1568-ban Bornemisza, Szöcs Ferencz, 1570-ben Forgách Simon tisztartója: Tarczay Péter. 1575-ben Forgáchné 1863-ban kastély, zsindey-készítés.

[1493-ban (Herthel): Tarczay-birtok. A XVII. században Forgách gróf, a XIX. században Anhalt-Dessau hercege a birtokosok. (Herhely?)]

Tőzeg: A hertneki határon, az urasági kaszálóban a XIX. század közepén túl 5 hold területű s 2·5—3 m mély tőzeget találtak, mely trágyának alkalmas. Ez a tőzeg, mivel kőnkénes források vannak benne, az alsó rétegekben csiga mutatkozik, de a felületen tőzegképző növényzet hiányzik, nyilvánvalóan réli láp.

Hertelhau: Fogas-család. ?

Hervartó: Eberharth[-vágása], 1340-ban Hzedvaldföld: Ithemer ivadéka, 1408-ban Eberharthwagasa: Perényi, 1427-ben Eberhard, ugyanaz 1449-ben Eberczhard al. Eberharth, 1454-ben Oberharth, Klucsó, Siba és Richvald helyekkel együtt;

1448-ban Herborthow: Herbartó, 1460-ban Heeruarthe, 1683-ban Huta, 1685, 1691-ben Hervaltó, 1685-ben Huta.

(*Tartozék*: Hervartói üveggyár.)

Hervartói-üveggyár: (L. Hewartó: tart.)

Héthárs: Siebenlinden: mezőváros, 1274, 1288-ban a Tarczay-uradalom része. 1427-ben Hethas, 1437-ben Septemtiliae, 1459-ben oppidum Hethasch, 1469-ben Hethas, 1471-ben opp. Hethars. Birtokos: a Tarkeöy-, Fogas- és Tarczay-család; 1427-ben Tarkeöy-, Fogas- és Henrikfy-család jobbágysai 80 jobbágytelektől adóztak, 1459-ben részeit (Nyiressel, Pesztreczel együtt) zálogba veszi Guman kassai polgár. 1550-ben a jobbágyság Tarczay Györgytől megváltja a robotot s így szabadalmat nyer, kivéve a várbeli őrszolgálatot, 1557-ben a várral együtt ez a kötelezettség megszűnt, 1550-ben (Lipjani:) Tarczay György a tüzvész és nyomor miatt az összes robottól és szolgálmánytól felmenti (Tarkövel együtt). 1563-ban vámentességet kap, 1637-ben kiváltságlevelet. Folytatólag birtokosok: 1574-ben Dessewffy János, 1598-ban a Dessewffy-család. 1602-ben Soós kiegyezik Soósné-Eödenffy Zsuzsával, 1609-ben Sztankay tilt. Soós ellen erőszak miatt; 1610-ben Keczer, Soós, 1620-ban Soósné-Daróczy Anna tiltakozik Soósné-Berzeviczy Erzse ellen, 1624-ben Fűzy tiltakozik Tharos ellen, 1635-ben Soós tiltakozik Keczer, Tharos és Sztankay kiváltságadása ellen, 1636-ban Sztankay tiltakozik a Keczer és Hanusfalva közt álló szerződés ellen, Dessewffy zálogba adja Thököli Istvánnak. 1642-ben Sathó birja. 1672-ben Soós-osztály. 1677-ben Taksonyi. (1682-ben szőlőtelep), 1686-ban kiváltsága ellen tiltakozik Fejérváry, Berzeviczy, Sztankay, Szegedy; régi kiváltságainak királyi megerősítése; (1687-ben Szegedy iratára királyi rendelet védi az urak ellen a lakoságot, hogy több hozzájárulásra ne kötelezzék a réginél.) A XVII. században Szeghy; 1694-ben Passuth, Vitézy, Bobik; 1697-ben Berzeviczy követelése Máriássytól; 1701-ben Dessewffy fizetést követel Szegedytől és Tharostól; 1725-ben

Fabriczius, 1740-ben Révész. 1747-ben Dessewffy Tamás és József a jakabvágási birtokot (Héthárs, Oroszvolya, Vörösalma, Krivány, Csirjes, Kió, Jesztreb, Tarkő, Pusztamező) kapják. 1751-ben I. Miksától nyert vásárjogának kibővítését ajánlja a vármegye. 1753-ban ugyanaz igazolja, hogy a lakók szabad költözködés-jogúak s hogy a ki a községben letelepszik, hat évi adómentességet élvez. 1754, 1771-ben Romák, 1755, 1770-ben Szent-Iványi, Mattyasovszky birják. 1775-ben Id. Dessewffy István 500 frtos misealapítványa. 1777-ben Szegedy, 1778-ban Gabányi a birtokosok. 1813-ban a Dessewffy gróf-család négy személyre szóló szegények házát létesít. Négy oszágos vásárjoga van.

[A határban sáncz van, mely Feketekutat, ezt az egykori huszita fészket és Bajorvágáson Jakubjánt érinti.]

Hidegforrás : 1212, 1244-ben Komlós mellett. Eltűnt helység.

Hidegkút : (Kapinémétfalu : tart.)

Hípfalu : 1320-ban Bártfa birtoka.

Horány : 1491-ben Horaan, Somostól D és Dny fekvő helységekkel együtt. *Eltűnt* helységek.

Hosszúrét: Hosszúmező: 1278-ban Thekule fiainak és Bodon fia Andrásnak don. 1415-ben Huzzyumezeje, 1416-ban Huzzywmezew, 1427-ben Makovicza vár tartozéka 26 jobbágytelekkel. 1561-ben a Körtvélyessy-család, 1587-ben Pászthóy a birtokosok Hosszútóthy tiltakozik Osztrogh herceg és Pászthóy ellen kúria miatt. 1683-ban Hosszúrét. Savanyúvíz-forrása van. A községben áll Serédy Gáspár emlékoszlopa.

Kőbánya: *Homokkő*. Eocénkori: világos, meszes, apró. A községi kőbányában 1879-ben építkezésre alkalmaslag.

Hosszúvágás: Langnó, Lagnó, 1427-ben Langnow, Lachnow, 1437—39-ben Langwan, 1462-ben Langno. 1609-ben Berzeviczy Henrik részt kap Berzeviczy Istvántól, 1656-ban Berzeviczy részt ad Semseynek. Ugyanez tiltakozik Berzeviczy e. határ miatt. Szent Vazul monostora helyén, mely a X. századtól a tatárjárásig állott fenn s utóbb remetehelyül szolgált, 1750-ben

épült a Szirmay Tamás gróf kápolnája. A község határában vasas ásványvíz-forrás s a kápolna felett vízesés van.

Hönig: Hennigh, Henigh: 1423-ban Obennengh, 1427-ben Hennyng, 1454-ben Hennygh.

Birtokos: 1270—71-ben Radványi, 1410-ben Szetey, 1423-ban a Perényi-család 16 jobbágytelekkel és a községiék 11 jobbágytelekkel, 1427-ben Henningy-család. 1587-ben Tahyné-Raszlavicz Borbála jogtalanul tiltakozik Péchy fásítása ellen. 1606-ban Pusztá-Henigh: Péchy tiltakozása Szeben város ellen. 1660-ban Henyik: Péchy- és Dessewffy-egyesség ellen tiltakozik Péchy-család, 1699-ben Péchy-birtokvita, 1702-ben Péchy követelése Fejérváryné ellen zsellérek miatt. 1775-ben Roskoványi.

(*Tartozék:* Milpos-pusztá.)

Hrabju: (L. Hedri.)

Hraczkamajor: (L. Pillerpeklén: tart.)

Hradiskó: (L. Radoma: tart.)

Kőbánya: Homokkő. Eocénkori, világosszürkés, meszes, finom. A községi kőbányában 1882-ben 70—10 m³ helyi építkezésre, útfedésre.

Hrestjény-kúria: (L. Roskovány: rész.)

Hundermark: 1656-ban Berzevicz ad részt Semseynek.?

Husovje: (L. Felsősom: rész.)

Hutás: Hutka.

(*Tartozék:* Pocsekáj.)

Huviz: (L. Vörösvágás: rész.)

Huziumezu: 1278-ban (ma Pétermező). 1337.

Hűvész: Hűvész.

Iglicze: Ygliche: 1284-ben Somosy: határjárás. ?

Imrepusztá: Bisztra, Topoly-Bisztra, Bisztre-Keszi: (L. Kelembér: tart.). 1470-ben Szirmay, a XVII. században Szeghy, 1754-ben Révész. ?

Istvánd: 1591-ben Stofaro: Bornemisza. 1621-ben Rákóczi követelése Bocskaytól. 1638-ban Tivadar. — Bánóné követelése Tivadar ellen egyesség szerint 1000 forint miatt. 1683-ban Stofuro, Stefuro. 1772-ben Illésházy gróf.

Istvánfalva: Kanyarik: 1251-ben Kanark, Kanarék: Kálnássy. 1482-ben Móréh. 1412-ben a Therne-patak mentén jelezve. 1427-ben Mátyás-

vágásával. 1444 (I. Kálnás III.). 1482-ben Zsálmány és Kükemező helységekkel eltűnt. 1567-ben Kükemezey 50 ar. és 25 m. frtért zálogba adja Gyármánnak. 1601-ben Gyármán Ilon tiltakozik Bornemisza De Terje ellen. 1639-ben Ormányi. 1668-ban Péchy. ?

Istvánvágás: 1615-ben Szinyey Kristóf tiltakozik a Szytestvérek ellen elidegenítés miatt. 1627-ben Szinyeyné követei a zálogrészt Hedrytől. 1628-ban Szy tiltakozik a hugai ellen elidegenítés miatt. 1629-ben Merséné-Ibrányi Zsuzsa 325 frtért zálogba adja a jobbágyságot Berthótnak. 1690-ben Melczerné-Ordódy Erzse, Törökné-Merse Anna birják. — Törökné és Fáyné két jobbágyot eladnak 200 m. frton Melczernének. 1692-ben Szy követelése Sztankaytól. 1757-ben Merse.

Itefalva: 1341-ben Itefalua, Uszfalva körül. A Thekule-nemzetség birtoka. — Szentgyörgyi Miklósné 4 márkában kiegyezik Uz Jánossal és Ithemer fia Tamással. ?

Iványos: Vaniskócz. 1691. 1696-ban prédiom: Berthóty.

Ivaroszcza: 1685. ?

Izbég: a XIII. században Sebesy. 1347-ben Izbegeh, Sebes mellett. ?

Izsép: 1863-ban kastély.

Jakabföldre: 1719-ben Jakabvolya.

Jakabvágása: Német-Jakabvágása: I. 1454-ben Jakabwagasa, Bártfa vidékén (a Perényi-család birtoka). II. 1427-ben Jacabuagasa, Dobó és Tarkő, Sztrucsina és Kükemező közt (a Perényi-család birtoka). III. Dobó vidékén (Berzeviczy-család birtoka). 1408-ban Perényi. 1440-ben Rozgonyi. 1591-ben Batthiányi Kristóf. — Ugyanaz tiltakozik Berthóty ellen. 1657-ben Péchy és Hedryné-Heinrich Krisztina engedélye a nagynyírjesi részre. — Németjakabvágás. 1709-ben Roth, Hedry. 1737-ben Péchy 8 jobbágytelekkel. Hires a cseresznye-termelése.

Jákórése: Jakórése (Jakoris): 1314-ben I. Rikolf fia Henrik, kinek öcsesétől, Jákótól van a helység neve, átírja Petheny Ia fiainak: Roch Jakabnak és Jánosnak. 1332—37-ben Jakoresse, 1427-ben Jakorese, Szeben mellett. 1438-ban Szentmihályi birja. 1528-ban a hűtlen Tornalyi Jakab után Szeben v. 1562-ben Péchy tiltakozik Szeben ellen. 1588-ban Rakaczay

tiltakozik Serényi ellen erőszakos foglalás miatt. 1612-ben bánya. 1657-ben Istenmezey, Szendy. 1668-ban Ibrányi tiltakozik elidegenítés ellen.

Jakubján: (L. Héthárs.)

Jankovicz: 1476-ban Pongrácz adja egyességben Thurzónak. ?

Janó: 1683-ban Janova. 1427, 1435-ben Janno. 1435-ben alapítója a mislyei prépost. 1633-ban Rutkay az egyházat függetleníti.

Jánosd: 1606-ban Jánossy tiltakozik elidegenítés ellen.

Jánosfalva: 1374, 1394-ben Szentmiklóssy János és huga, Perényiné. 1470-ben ugyanaz cserébe adja Thurzónak. 1427-ben Janusfalua, 1464-ben Janusfalwa. 1460-ban villa Johannis, Komlós vár mellett. 1509-ben Thurzó 400 ar. frtért eladja Berthóty Szaniszlónak. 1569-ben Roskoványi 100 tallérért zálogba adja Berthóty Kristófnak. 1591-ben Bornemisza. 1661-ben Berthóty zálogba adja Vattaynak. 1645-ben Berthóty-osztály. 1685. ?

Jánoska: Janicskó, Jan, Iván, Janócska: 1351-ben Iwan, 1430-ban Jaan, Somos és Böki helységek határán, 1427-ben Jan. 1330-ban Bodontól kapja Kompolthy Imre. 1351-ben előbb a Györkey Donch-ősök, majd Kompolthy Imre fiai. 1417-ben Ruszkay. 1430-ban Visontaytól szerzi Rozgonyi. 1607-ben Káthay. 1683, 1751-ben Sztáray gróf, Péchy. 1685-ben Káthay.

Jánoslaka: 1435-ben Janoslaka (nemesi névben), Ternye és Gombosfalu vidékén. 1435-ben Jánoslakay György. ?

Jardánháza: 1427-ben Jardanhaza, Sáros, Kisszeben és Ternye vidékén. ?

Jazormegy-birtok: 1342-ben Szalánczy (Sirokay) Miklós veszi meg. Siroka mellett volt. ?

Jarosovszka-rész: (L. Siroka: rész.)

Jazliczkó-pusztá: 1527-ben Berthóty Szaniszló veszi meg Frichy Jánostól. 1699-ben Berthóty egy jobbágyát 60 köbölért zálogba adja Szikszai Nagynak. (L. Frics.)

Jernye (L. Szinyefalva): 1597-ben Szinyey tiltakozik Szy István id. és ifj. s Szy Kristóf egyessége ellen. 1612-ben Szy tiltakozik a Mocsolyay-család ellen. 1613-ban Meczner, Szy István. 1615-ben Szy Kristóf tiltakozik a Szy-család ellen elidegenítés miatt. 1628-ban Szy tiltakozik a hugai ellen elide-

genítés miatt. 1642-ben Szy István és Gábor tiltakozik Szy György ellen elidegenítés miatt. — Szy-osztály: 4 fiú és özvegy közt: Jernye, Szinye, Szinyeújfalu, Deléthe, Laczka, Lipócz, Istvánvágása, Rencsissó, Lacznó f., Majoshida, deléthei Pusztamező, Szabolth, Panky, Sidló, Kopitko prédiom. 1657-ben Usz tiltakozik a szomszédok legeltetése ellen. 1664-ben Szy tiltakozik a testvérei ellen csűr és pincze miatt. 1666-ban Szy tiltakozik Usz ellen erdőirtás miatt. 1670-ben Körtvélyessyné-Szy Anna Szy Miklós ellen végrehajtást indít. 1708-ban Szy követelése Vasstól.

Jesztreb: 1248-ban kir. vadászterület, melyet Detre kap. 1435-ben Jeztreb (a Lapispataky-család birtoka). A Palocsától KD-re eső helység valószínűleg később alakult ugyane néven. (L. Felsőkánya.)

Jordánvágása: 1321 után Perényitől, a ki a Nádasdy-családtól vette, a Vitézy-család visszaszerzi per útján. ?

Juló: 1462-ben Jvlou, Darócz és Feketekút közt. ?

Jurkóvolya: 1719. ?

Kabalafalva: 1320, 1366-ban Kabalafalva, valószínűleg Makovicza vidékén. ?

Kabalás, Kobulnicza.

Kacsamezeje: 1588-ban Berzeviczyné és hugai tiltakozása Kellemessy, Dessewffy és Pesty ellen lefoglalás miatt. ?

Kacsány: 1683-ban Kavacsány, Kvacsány. 1715-ben Joanelly báró és Gombosné-Joanelly Judit (Izsép, Hrabkó, Szentkereszt, Hanusfalva, Kisvitéz, Klembérek, Bajor, Buják helységekkel).

Kacse-pusztá: 1559-ben Tahy, Giletffy. ?

Kajáta: 1248-ban Kaywta, Kayotha, 1295-ben Kajutha. 1295-ben Zudar-birtok, 1295-ben Omedé Merse f. Benedeknek adja. A község szomszédja Zwyne-nak, 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. 1427-ben Kayatha, Kajata. 1399, 1427-ben Rozgonyi birja. 1545-ben a szepesi prépost Eperjestől elveszi s a templomnak adja, 1552-ben Nyársy Demeter megveszi a nyársardói plebániának. 1527-ben Szapolyai János

királyi donációja Berthóty Szaniszlónak, 1533-ban Váraljay Szaniszló szepesi prépost öröklő Nyársy Demetertől, ez kapta Rozgonyitól. A prépost 300 frton átengedi Eperjesnek: «Ad hospitale pauperum» (Szegények háza), 1694-ben Juliáni birja. 1707-ben Berzeviczy ellen tiltakozik az eperjesi plebános a kilenczed és tized miatt. Van huszita-korbéli temploma, 1748-ban nagy Mária-szobrához a vármegye 3 napra 10 kocsit ad.

Tartozék: Lengyelpusztá, előbb: Dolina, Sztadló.

Kakasfalu, Delne: 1285-ben Boksa nembeli Simon fia György, 1329-ben D. possessio a Delne vize mellett (nemesi előnévben). Birtokosság: 1342, 1474-ben Varjú. 1418-ban Kakas János, kitől a község: Kakasfalu, 1423-ban Horváth, 1436, 1437-ben Pooch, 1447-ben Salgóy. 1562-ben Kakasfalva: Czuda, ki Eperjesnek zálogba adja 20 frtéért 1598—1630-ban. Eredete: Csudafalva község erdeje, melyet Soós Tölgyes-erdőnek nevez. (Delne, eltűnt h.), 1750-ben új donáció a Lovag-család után Huszty részére.

Kőbányák:

Piroxén-andazit: Kaolinos földpátú, barna, középszemű. A kincstári kőbányában egykor faragott kövek a sóvári-szigordi fausztatóhoz s jelenleg helyi építkezésre.

Andazit-tufa: téglavörös, apró, likacsos. A kincstári Buják-kőbányában 10 m³ faragott kő, építkezésre.

(L. Delnekakasfalu).

Kalapos-Szultán-prédium: (L. Ternye: rész).

Kálnás: 1251-ben Kálnássy birja. 1259-ben mint Komlós-Nádfő-birtok egységes. Belőle alakult ki a Kálnás-család osztozkodásakor 1412, 1444-ben I. a Kálnás-birtok, II. Pósfalva, Dienes- és Dukafalva, III. Lucska, Kükemező, Salman- és Istvánfalva, Cservelyes (Dukafalva), IV. Nádfő, mint régi, közös Kálnás-birtok. 1400-ban Kalnas. 1427-ben a Varjú-család 31 jobbágytelekkel birja. 1444-ben erősítést nyer Kálnássy György Makovicza védelméért, melynek ura Zudar Simon mester. 1620-ban Kálnássy Ferencz végrendelete ellen tiltakoznak utódai, 1634-ben ugyanannak özvegye tiltakozik a családtagok ellen elidegenítés miatt, 1697-ben Ujfalussy követelése Kytól.

Kálnássy-rész: (L. Ternye: rész).

Kanabos: 1615-ben prédium: Forgách.

Kánás: (L. Nagysáros: tart.)

Kanni-erdő: Kanny-erdő: (L. Siroka: rész.)

Kánya: 1694-ben Ferenczy. ?

Kanyarék: 1482-ben Kanarik (Móré-család birtoka), Istvánfalvával együtt, 1562-ben új donáció a Bánó-családnak. ?

Kapi mezőváros: 1332-ben Copi, Kapy, Kopy possessio seu villa, 1340-ben már mezőváros, 1410-ben Kapy oppidum. A XV. század végén a Kapy-család (Szt. Fülöp- és Jakabról cz.) kolostorával. Kiváltság: 1410—1-ben heti, 1418-ban országos vásártartás joga. Volt vámja, 1427-ben 65 jobbágytelke. Semsey bárónak ugyanakkor kastélya van. Vásárjai megszűntek. A község felett Maglód-hegyen állt a híres vár, melyet 1347-ben Nagy Lajos király a nevelőjének, Poháros Péternek (Abaúj vármegye alispánjának) ad donációban. Előbb még 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. 1358-ban határjárás.

Birtokosság: 1352-ben Beke fiai cserébe kapják Feuldrik fia Lászlótól Olasziért. Ezek: Feuldrik, Klemens és Balázs. Poháros magvaszakadtával 1410-ben Zsigmond király Tétényi (al. Kókay) András diáknak adja egyéb birtokokért a pallosjoggal. 1410—1-ben heti- és 1418-ban országos vásár- s utóbb vámszedési jogot kap a község. 1427-ben Koporecz, kitől 1454-ben zálogba veszi Szepesy, 1491-ben Mátyus birják. 1440-ben Kapy Jánostól hűtlenség miatt I. Ulászló elveszi s Rozgonyinak adja, ki azonban nem veszi át, mert amaz 1464-ben ismét a tulajdonosa. Mátyás király alatt lengyel rabló-kézen van, kitől Szapolyay Imre foglalja vissza. 1537-ig Kapy birtoka, kitől Szapolyay-pártiság miatt Wels foglalja el; 1566-ban Malczó-birtok. 1593-ban Eperjes tiltakozik a Kapy-család ellen a töltzéki vám miatt, 1613-ban Kapy tiltakozik Finta urai ellen erdő és birtok miatt, 1629-ben K. Gábor tiltakozása a K.-család ellen a várban való építés miatt. 1634-ben Kapy László leánya leánynegyedének lekötése. 1642-ben Bárczay tiltakozik K. ellen a malom miatt, 1645-ben K. tiltakozása elidegenítés ellen; Thussay, mint gyám, írást követel K. Sán-

dornétól a K.-leányok kielégítéséről. 1685-ben Thököli az ura. A XVII. század végén K. felgyujtja. 1732-ben a Kapi-család jelzi vámjogát. 1775-ben Fejérváry.

Tartozék: Pazarócz-pusztá.

Kőbánya: Piroxén-andazit: világos szürke, közép szemű. A községi kőbányában már 1872 előtt 300—400 m³ építkezésre, hidépítésre, kavicsnak.

Kapinémetfalva: Hidegkút. 1427-ben Hidegkúth, 1462-ben Hydekwth, 1463-ban Hydegkuth, 1487-ben Hydegkwth. Ma: e néven pusztá, Kapi mellett. Birtokosság: 1427-ben Bakó, 1462-ben Koczik befogadja az osztályos atyjafiát: Kapyt. 1459-ben Nagymihályi, 1487-ben Czuda, 1591-ben Butkay, 1667-ben Berzeviczy János a birtokosok. 1719-ben Kapi-Németfalva.

Tartozék: Hidegkút, Tályka.

Kapipálvágása: Pálvágása. 1410, 1427-ben Paluagása, 1437—8-ban Palwagasa, 1438-ban fatemplommal. Birtokos: 1427-ben a Kapy-család 25 jobbágytelekkel. 1591-ben Kapy tiltakozása Sebesy ellen határtolás miatt; 1571-ben Soós. Ásványvíz-forrása és vizesése van.

Tartozék: Hársalja-pusztá.

Kapisó: 1683-ban Kapissó, 1719-ben Kapiszova.

Kapivágása.

Tartozék: Lipnikpusztá.

Kápolna: 1365, 1427, 1463-ban Kápolna, Som- és Jakabfalva közt, 1567-ben prédiom: Werner-osztály, 1687-ben Melcer. ?

Kappanos: A XIII. században. 1427-ben Sebesy. 1347 és 1435-ben Kappanus, 1427-ben Kapanos, 1436-ban Kappanos, Sebes és Kapi helységekkel határos. 1562-ben Sebesy. ?

Kapus: 1412-ben Ternye vidékén: Steflaky, Ternyey, Strázs. ?

Karacsateleke (ma: Berzenke?): 1343-ban Karacateleke (a Csicsery-család birtoka), Dobrova és Radács helységekkel együtt. A XV. században a Csicsery-család birtokában van. Csak Berzenke (Bezdenke) helység van, valószínűleg ugyanez. (L. Berzenke).

Karácsonymező: Karácsonymezeje. 1437-ben Karachonmezew, 1458-ban Karachonmezeye, 1427-ben Karachon.

1381-ben Somosy, 1386-ban Keöszeöghy (Al. Somosy), 1427-ben Széchy, 1470-ben Szirmay, 1487-ben Chaholyi, 1518-ban a Buthkay-család, 1562-ben Liptay, 1571-ben Soós. 1601-ben Semsey tiltakozása Fejérváry ellen a templomföld erőszakos elfoglalása miatt: 1705-ben ugyanez követeli a kúriát Semseytől, Szirmaytól és Péchytől. A XIX. században Semsey.

Karakó: 1341-ben Mychk fia Lóránd birja. 1342-ben Karakow; ugyanaz 1370-ben Zarato, 1374-ben Karaco. Ujvár vár tartozéka Letenye helységgel. Eltűnt helység.

Karancsek: 1561-ben prédiium; Varjú-osztály. ?

Karaneck: 1558—61-ben Varjú. ?

Kassahámor: (L. Óruzsín: tartozék.)

Kaviesos: Livó. 1683. 1714-ben üveghuta.

Kavocsán: Kavecsán. 1622-ben Bajory elveszi Berzevicytől; 1682-ben Joanelly, Becskereky, Czifkay. Zöld borsótermelése nevezetes.

Kőbányák:

Dolomit: felsőtriaszkori; sötétszürke, bitumenes, finom. Kassa város Lysicze-, Oziri-kőbányaiban 1870-ben 130 m³ mészégetésre.

Szericzites csillámpala: szürke. A községi Ktalyina-hurakőbányában 80—90 m³ építkezésre.

Keech: 1341-ben Varjú; 1561-ben Kecz: Berzeviczy. ?

Keeskőcz: 1683-ban Kcsukhócz; 1685-ben Keczkócz, Keskócz.

Tartozék: Kohutócz.

Keczerkosztolány mezőváros, 3 országos vásárjoggal. 1635-ben Kosztolány: Dévényi ellen tiltakozik Drugeth gróf; 1693-ban Barkóczy gróf; 1730-ban Zichy grófnő; 1780-ban 4 vásárjoga van a 2265. H. T. sz.

Keczerlipócz: Lipolcz. 1406-ban Felsewlipolch; 1427-ben Lyppolch; 1447-ben Lypolcz al. Peklen. Birtokos: a Doby-család 25 jobbágytelekkel.

Keczerpálvágása: Pálvágása. 1427-ben Soós 24 jobbágytelekkel. A helységből Kapipálvágás a Keczer-család bir-

toklásakor vált ki. (L. Kapipálvágás.) 1683, 1713-ban Csengery a birtokos. Több ásványvíz-forrása van.

Tartozék: Hársalja, előbb: Translipnik.

Keczerpeklén: 1335-ben Somosy. 1427, 1447-ben Peklen (Al. Lypolcz); 1580-ban kastély-építés; 1638-ban Keczer András utódainak osztálya; 1639-ben Keczer tiltakozik az Olsva vizének elzárása miatt Dévényi ellen; 1668-ban Keczer tiltakozik a szomszédok ellen a zsegnyei, magyarpusztamezői és lapispataki erdő és birtoklás miatt; 1680-ban Keczer András visszakapja; 1692-ben ugyanaz tiltakozik Csengelin ellen kúria-eladás miatt; 1710-ben Hedry Erzse.

Keczertanya: (L. Turina: tart.)

Kékmező: 1342-ben Mychk bán. (Al. Kükemező.)

Kelecsény: 1412-ben Kelechen et alia Kelechen: Steflaky, Ternyey, Strázs; 1427-ben Nag- és Kyskelechen Ternyevidékén; 1412-ben K. és a másik K. 1562-ben Kelecsen: Ternyey; a Ternyey-testvérek tiltakoznak Ty Balázs ellen elidegenítés miatt. 1595-ben Gyuricskó tiltakozása Gergelylaky ellen; 1609-ben Ty tiltakozik Gombos ellen erőszak miatt; 1610-ben Kéry, Gyulay és Mátyás deák (Ty Erzse részéről) tiltakozik Gombos ellen a Nyomárkay-rész elfoglalása miatt; 1608-ban Kis-Kelecsény prédiüm: Gombos; 1611-ben a Ternyey-leányok követelése Usz és Gyuricskó ellen; prédiüm: 1612-ben Ty, Gombos, Gyuricskó tiltakozik a prédiüm szomszédai ellen; 1620-ban Ty tiltakozik a szomszédság ellen elidegenítés miatt; 1628-ban Ty, Gombos tiltakozik a Strázs-erdő-irtása ellen; 1630-ban Kéry, Gombos egyessége. 1644-ben Kendy; 1657-ben Nagykelecsény: Kéry és Gombos tiltakozik Barna birtokhasználatára ellen; 1659-ben Barna, Szegedy, Gombos, Gergelylaky.?

Kelembér: Klenberg, Klembérk. 1332—37-ben Clemberch; 1406, 1490-ben Klenberg; 1427-ben Klymberg. 1437, 1439-ben Bajory birja. 1622-ben Bajory elveszi Berzeviczytól; 1632-ben ugyanaz átírja a soltésznek a maga részét; 1665-ben Madarász tiltakozik Melcer ellen a Bajory-örökség miatt; 1682-ben Joanelly, Becskereky, Czifkay; 1693-ban Lederer; 1753-ban Ghillányi báróné — Joanelly Judit bárónő; 1775-ben Hancsovsky, a XIX. században Rolly a birtokosok. Kastélyok 1863.

Tartozék: Imrepusztá, előbb: Bisztra.

Kellemes: 1310-ben Miklós mester, sárosi kapitánytól, cserében Kendéért, Mihály mester kapja. 1342, 1427-ben Kellemes, Chelemes; 1427-ben a Kendi-család 16, a Kellemessy-család 28 jobbágytelkével; 1556-ban Melczer; 1558-ban Kékedy fiúsított leánya birják. 1561-ben Kellemessy tiltakozik Farkas ellen kúria miatt; 1562-ben Farkas; 1579-ben megveszi (16 jobbágytelekkel) Dopsay András; 1562-ben 18 részt birnak Dobzay László és Farkas, Kendy Anna; 1564-ben a Zula-leányok tiltakoznak Werner ellen; Kellemessy és Dobzay 200 frtért zálogba adják Eperjesynek; 1572-ben Kendy végrehajtása Wernerné ellen; 1602-ben Kéry, Gyuricskó; 1607-ben Harsághy tiltakozik Ladmóczy ellen elidegenítés miatt; Kellemessy visszaköveteli részét Petróczytól; Ladmóczy 140 frttal fizet Kellemesynek; 1610-ben Szabó (Al. Ujvárossy); 1610-ben AlacsKay; 1609-ben Farkas; 1611, 1617-ben Bajoryné-AlacsKay Sára és Ay Judit; 1615-ben Farkas telket ad (Kopasz Törzse) AlacsKaynak; ugyanaz követelés Aytól; Visolyiné-Kendy Ilon zálogba adja Bodonyinak; 1609-ben Harsághyné részt irat Mosonyira; 1616-ban Kendy tiltakozik Semsey ellen; 1617-ben Bajoryné-AlacsKay Sára. 1621-ben Farkas zálogba adja Sztankaynak; 1624-ben Kellemessy követelése Barithtól; 1628-ban Palaticz-örökösök eladják Divényinek; 1625-ben Sztankay; 1638-ban Kellemessy követelése Madarásztól; 1643-ban Sztankay, Csemniczky, Farkas; 1639-ben Visolyi erdőtilalma; 1643-ban Sztankay tiltakozik Kellemessy ellen erdőirtás miatt; 1667-ben Makay, Divényi; 1670-ben Szentpéteryné követelése Strázs és Gyetrik ellen; 1700-ban Melczer; erdőosztás; 1717-ben Dubovay; 1731-ben Csergő. 1751-ben Sztankay, Semsey, Tabódy; 1772-ben Jancsó; 1775-ben Péchy. 1863-ban két Péchy-kastély.

Kenczölvágása: 1414-ben Kuncholwagasa, Kenchel; 1427-ben Kenchelwagasa: Markovicza tartozéka 25 jobbágytelekkel. ?

Kende: Kendi. 1299 előtt: kir. litiscariusok (fegyvercsiszolók) földje. Ekkor Melczer István érdemeiért Merse fia

Pós és testvérei kapják, de a család a Csák-pártiság miatt (Kellemessel) elveszti, majd Sáros-vár kézreadásáért visszakapja. 1310-ben Kendy. 1310-ben Miklós mester. 1427-ben Felsowkendi, Kendi. 1478-ban Nagh- és Kyskendi. 1427-ben F.-Kendi 3, Kendi 29 jobbágytelekkel. 1443-ban Meleg a birtokos. 1562-ben Kendy zálogba adja Török-helyet Fejérvárynak 20 és 25 frtért. 1566-ban Ky zálogba ad 2 jobbágytelket 200 frtért Somogynak. 1569-ben Ky Albert és István 100 frt biztosítékkal kötelezik le egymást elidegenítés ellen. 1570-ben ugyanazok kúria-cseréje. 1571-ben Ky zálogba ad egy szántót 12 frtért Iffjúnak. 1573-ban Ky zálogba ad 2 rétet 40 frtért Pestynek. Kis-Kendén Ky Pál 25 frtért zálogba adja «Farkas György ortássa»-t Ky Farkasnak. Ugyanaz 10 frtért Nagy-Kendén zálogba ad részt. 1575-ben Kendy-zálog: «Domonkos Úr rétje». 1583-ban Ky: erdővágás. 1588-ban Ky visszaszerzi az Eperjestől 1526 után elfoglalt Kis-Kendét. 1589-ben Ky 22 szekér szénát követel Sebessytől. 1598-ban Ky tiltakozik Sebesy ellen malom miatt. 1570-ben Somogyi zálogba adja 7 frtért Possaynének. 1606-ban Ky János tiltakozik Ky és Petróczy ellen elidegenítés miatt. 1607-ben Ky 25 frton visszaszerzi részét Plagaytól. 1615-ben Bodonyi. 1616-ban Ky követeli a részt Petróczytól s a Zeky Gábornak zálogba adott részt és «Maior Urbán»-korcsmát. 1611-ben Ky Gáspár tiltakozik Ky János és Kibler eperjesi polgár kúria-szerzése ellen. 1616-ban Petróczy tiltakozik Ky ellen erőszakos foglalás miatt. 1636-ban Ky tiltakozik Petróczy ellen birtokvétel miatt. 1639-ben Ky tiltakozik Petróczy és Tivadar építése ellen. 1639-ben Paczóthné tiltakozik Petróczy ellen elidegenítés miatt. 1642-ben Paczóth és Harsághy rétegyessége. Ky tiltakozik Madarász építése ellen a Bodonyiné és Ky Margit részén. 1643-ban Kéry tiltakozik a Liptay-leányok ellen. 1660-ban Ky eltiltja a Hasság-oldalt és Kiskendi-oldalerdőt. 1683-ban Munkácsy Judit utóda. 1676-ban Beleváry zálogba ad kúriát 1500 m. frtért Keviczkynek. 1707-ben Ky követelése Tornay ellen. 1709-ben Meczerez til-

takozik, mint Ky János unokája, ennek hagyatékáért Krucsay ellen. A XIX. században Hrabéczy.

Részei: Szárazvölgy, majd Szorotnyicsa-völgy.

Tartozék: Vasuti őrház.

Kőbánya, Homokkő: eocénkori, világos barna, meszes, finom. A községi kőbányában (Furcsa-) 1846-ban építkezésre, alkalmilag.

Kenéz: 1408-ban Kenyz: Matiszova és Jakubján (Szepesmegye) helységekkel együtt, talán Lubló vár tartozéka volt. Eltűnt helység.

Kép: (L. Siroka-rész).

Kércsehely: 1588-ban falu.?

Kerek-erdő előbb Noszticzius-Dolina. (L. Eperjes: tart.)

Kerekrét: 1304-ben Somosy a birtokos. 1415—16-ban Kerekreth. 1427-ben Keregreh: Makovicza tartozéka. (1453-ban Kőszeg vidékén hasonló nevű puszta volt.) 1601-ben Soós tiltakozik Rákóczi ellen erőszakos foglalás miatt. 1638-ban Rákóczi követelése Segnyey és Kassay ellen.

Kerekvágása: 1408-ban Kerekwagasa, Richvald és Herknecht helységekkel együtt: Perényi.?

Keresztes: I. Komlós.

Keresztvej: 1806.?

Kerulnya: I. Böki: tart.

Keszi: Biztrekezi és Renukkezi, Lipócz helységgel, Sóvár mellett. 1411-ben Delnekezy. Eltűnt helység.

Kijó: 1288-ban Balthamezei és tharkveleji uradalom. 1683-ban Kyó, Kió.

Tartozék: Feketemező, Kijói árok.

Királynépe: 1775-ben Lapispatak mellett.?

Kisajtód: (a Péchy-levéltár említi).?

Kis-Aytánd: (L. Majdán).

Kis-Aszó: 1379-ben poss. Kysaszow cirva fluvium Zynnye: Usz-Peklén és Usz-Salgó helységekkel együtt.?

Kisfagyalos: 1683-ban Al-, Fel-Szvidnyiczka, Szvidnicska.

Kisfalud: 1427-ben Kysfalud: Gombos-család; 1685.

Kisgombás: Gribó. 1414-ben Grebo. 1685, 1719-ben Gribova.

Kishárs: Kis-Lipnik, Lipnyik 1683.

Kishegy: (L. Tarczaszentpéter: tart.)

Kishely: 1694-ben Mesztviczka: Palis. 1711-ben Mesztizka: Gombos. Kiveszi a megye a makoviczai uradalomból. 1775-ben Szirmay gróf.

Kőbánya:

Homokkő: eocénkori, barnás, apró. A birtokos kőbányáiban 1878-ban a girált-szvidniki út kiépítésére. Szünetel.

Kis-Hermány: (L. Felsősebes.)

Kishollód: Gavranecz, Gavranyec. 1683, 1685-ben Gavrinecz.

Kis-Kassa: 1335-ben (L. I. Somos.). 1427, 1435, 1462—63-ban Kyskassa. 1453-ban a birtokos Lapispatak Anna fiúsítva. Kőszeg vár tartozéka, Szuhadolna és Sz.-Imre helység mellett. Eltűnt helység.

Kis-Kelecseny: 1619-ben (L. Gombosfalu).

Kiskende-oldal-erdő: (L. Kende: rész.)

Kis-Kereszt: Krizse. 1481-ben Szent-Kereszthez tartozott.

Kiskohány: Kohány. 1387-ben Kohan: Perényi. 1427-ben 25 jobbágytelekkel. 1558-ban Horváth. 1560-ban Throcsányi. 1572-ben ugyanaz zálogba ad kúriát Throcsányi Jánosnak. 1588-ban Throcsányi-csere. 1592-ben Tivadar tiltakozik erdőirtás és annak Kapronczához csatolása miatt Kálnássy ellen. 1604-ben Kohány-Orsócz: Bisztray, Hosszútóthy. 1610-ben Hosszútóthy tiltakozik Tivadar ellen elidegenítés miatt. 1616-ban Horny követelése Throcsányi ellen. 1637-ben Tivadar tiltakozik Sathó ellen birtokhasználat miatt. 1639-ben Kohányi tiltakozik Tivadar ellen zálogosítás miatt. Tivadarné tiltakozik Kohányi ellen. 1661-ben Kohányi- és Tivadar-egyeség Shacovszka-részre. 1692-ben Szemeréné követelése Bártfa ellen.

Kiskökény: Kökény. 1347-ben Keken. 1427-ben Koken. 1440-ben Kewken. 1580, 1678. 1683-ban ²/_s porziót fizet.

Kiskőrösfő: Kőrösfő. 1427-ben Korosfe, Lapispatak és

Tizsite közt is fordul elő, de a mai értendő Sebes és Hanusfalva közt. 1427-ben Sebesy. 1562-ben Sebesy. 1616-ban ugyanaz tiltakozik a lakosok ellen erdőirtás miatt. 1620-ban Forgách. 1691, 1724-ben Keczer. 1683.

Kiskurima: Hirinna, Kurimka. 1415—16-ban Hytinna, Hyrinna: Hazslinnal együtt Makovicza vár tartozéka. 1683-ban Kurimka.

Kisladna: Ladna. 1387-ben Felsoladna. 1423-ban Felsew-és Also-Ladna. 1429-ben Nagy-, Kis- és Középső-Ladna. 1491-ben Nagh- és Kysl-.

(L. Nagyladna.)

Kőbányák: *Dolomit:* felső-triaszkori: sötétszürke, bitumenes, finom. Kassa város kőbányaiban (a Hernád balpartján) 1886-ban 200—300 m³ építkezésre, kavicsnak, mészégetésre.

Fillit: barna vasércztől erősen átjárt. A községi Nadvalalkőbányában 40—50 m³ helyi építkezésre.

Kislankás: Lukavicza, 1449-ben Lwkawycza; Bártfa tartozéka volt 1685-ben.

Kismedvés: 1683-ban Medvecze. 1719-ben Medvedze.

Kisolysó: 1683-ban Olysavka.

Kis-prédium: (L. Ternye: rész.)

Kissáros: Kis-Sáros. 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. 1351-ben Kis-Sárus. 1427, 1436, 1454—55-ben Kysaros. 1427-ben Sáros kir. vár tartozéka 56 jobbágytelekkel. 1571-ben Soós. 1598-ban Bornemisza kielégíti 2 jobbágygyal Soóst. 1602-ben Soósné tiltakozik Bornemisza ellen. 1602-ben Bornemisza, Soós. 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. Szy tiltakozik amazok adásvevése ellen. 1615-ben Bornemisza tiltakozik Soós és Langfelner bevétele ellen. 1661-ben Soós átírja részét Galambosnak. 1694-ben Spák. 1635-ben Sárossy. 1657-ben Berzeviczy követel részt Soós ellen 200 tallér fejében. 1714-ben Lipták. 1709-ben a Nagy-leányok tiltakoznak Horváthné ellen elidegenítés miatt. 1725-ben Semsey. 1762-ben Prámer, Winkler.

(Tartozék: Czeméte, Ortase, Savanyúvíz, Szosnye, Vidumanyecz, Zabiana.) (L. Nagysáros).

Kis-Sastelek: 1337-ben Thekule-nm. Lede f. Chank és fiai. Eltűnt.

Kisszabados: (L. Felsőszabados.)

Kisszeben: Szabad kir. város.

Kisszebeni kénfürdő: (L. Kisszeben: tart.)

Kisszebeni majorság: (L. Kisszeben: tart.)

Kisszilva: 1282-ben Méray Júlia fia Mihály. 1427-ben Rozgonyi. 1562-ben Ternyey tiltakozik Tarczay ellen bírság miatt. 1573-ban Vizkelety tiltakozik Keczer ellen kiűzés miatt. 1582-ben Bornemisza tiltakozik Werner ellen a Cser-erdő pusztítása miatt. 1587-ben Keczer tiltakozik Bornemisza ellen birtoklás miatt.

Köbőnyák:

Homokkő: eocénkori, barnásszürke, finom, meszes. A községi kőbányában 1882-ben 20 m³ helyi építkezésre.

Alluviális kavics: magura-homokkőgörgetegű. A községi kőbányában (ősrégi) 80 m³ útkavicsolásra.

Kisvajszló: Vaiszló, Viszlava, Vizslova. 1414—16-ban Wazló, Wayzlo. 1427-ben Vayzlow: Makovicza tartozéka volt. Birtokos: 1427-ben a Czudar-család 30 jobbágytelekkel. 1621-ben Rákóczi tiltakozik Petheő ellen elidegenítés miatt. 1683.

Kisvitéz: (L. Nagyvitéz.)

(Tartozék: Sziklapuszta, előbb: Dolyina.)

Kiszelfalva: 1387-ben Kyzyl: Perényi. 1427-ben Kyzelfalva, Csaplyan, Alsoncz és Trocsány helységekkel együtt. ?

Klyvnyik: 1558-ban Dessewffy, Tahy. ?

Koberdorf: 1277-ben Kobula, 1448-ban Koberdorff, 1449-ben Koboldorph: Bártfa körül. ?

Kobula-erdő: (L. Felsősom: rész.)

Kochykfölde: (L. Ternye: rész.)

Kochnaalja: 1274-ben Tamás, Ite és András c.-ek. 1337-ben Thekule-nmb. Márton fia Mátyás és fiai. ?

Koffcha: 1575-ben Tahy, Dessewffy, Giletffy. ?

Kohak falu és malom: 1315-ben Kokoss Henrik mester 50 fin. ez. márkáért Döme fia Józsefnek adja.

Kohalafalva: 1454-ben Kohalafalwa, Bartosfaluval együtt. 1477-ben Tarkeöy-család. ?

Kolasz: 1320-ban Kohlaz fele a Merse-családé, Szedikerttel együtt. ?

Kolbachpuszta: (L. Siroka: tart.)

Kolchvan falu: 1329-ben Hamborg táján. ?

Kolossó: Klusó, Klyussó. 1427-ben Clusso. 1449-ben Sewnwald al. Kluso. 1448-ban Schonwald. 1454-ben Klussow, Klyusó, Klucsó. 1427, 1408-ban Perényi. 1570-ben Bornemisza. 1775-ben Kubusiczky gróf, Iglódy.

(Tartozék: Zabavatelep.)

Kőbánya: *Homokkő*: eocénkori, világosbarna, apró, meszes. A községi kőbányában (Medzi-skali) 1865-ben műépítésre, hidépítésre.

Komlóskeresztes: Keresztes-Komlós (korábban külön is: Keresztes és Komlós). 1212, 1244, 1259-ben Komlós-Nádfő egy birtok. Belőle alakul ki 1412, 1444-ben a Kálnás-birtok. 1313-ban a Szent Sir kanonokjai Kakasnak engedik át. 1351-ben Komlóssy Adrián fiai két helyen négy holdat kapnak osztály előtt a pakáczió-idejebeli szorongatott helyzetök miatt. Birto-kosság: 1391-ben Liptay. 1427-ben Széchy és Somosy. 1435-ben Zudar után Homonnay. 1470-ben Szirmay. 1478-ban Semsey. 1487-ben Chaholyi. 1511-ben Somosy után (Karácsonymezőre és Bábapatakra is) Báthory (Aba-nmb.) iktattatja be magát. 1518-ban Buthkay. 1562-ben Liptay. Liptayné a kereszteskomlói részbirtokot követeli Raszlaviczy bevallása alapján a szepesi konvent előtt. 1570 előtt a keresztes vitézek, majd Fejérváry. 1570-ben Soós-osztály. 1570-ben Fejérváry. 1600-ban Semsey tiltakozik Semsey-testvérek ellen hugaik birtokának elfoglalása miatt. 1602-ben Butkay. 1608—09-ben minden porció 7 frtot fizet. 1612-ben Fejérváry Zsigmond tiltakozik a családbeliek, Semsey és Butkay ellen birtokhasználat miatt. 1617-ben Butkay, Semsey, Fejérváry tiltakozik a cselfalvai urak ellen erdő miatt. 1625-ben Sztankay. 1640-ben Butkay tiltakozik Ormányi ellen. 1676-ban u. a. tiltakozik Fleischacker

ellen birtokfoglalás miatt. 1694-ben Semsey követel zálogrészt Szirmaytól. 1705-ben II. Rákóczi Ferencz menedéklevelét kapja. 1709-ben Dessewffy, Butkay, Semsey és Marczy tiltakozik Héderváry és Fehérváry ellen a Petőcz-prédium miatt. 1711-ben Semsey Ferencz követel Semsey Györgytől birtokrészt. 1743-ban Tomsics. 1751-ben Fejérváry. 1763-ban Semsey: Makóhegyi erdő. A XIX. században Semsey, Izdenczy.

(Tartozék: Betekints előbb: Mirolya, Gyertyánalja előbb: Pod Hrabina.)

Kömlőspatak: Kömlősa, Kömlőssa. 1415—16-ban Kömlőspathaca, Comlós. 1427-ben Komplos: Makovicza tartozéka volt.

Kopasztörzse: (L. Kellemes.)

Kophító: (L. Szinye). ?

Koreócz: 1685. ?

Korlátvágása: 1321 után Perényitől, ki a Nádasdy-családtól vette, a Vitézy-család perrel visszaköveteli. 1353-ban Perényi és Vitézy pere birtok miatt, ennek javára. 1427-ben Korlathuagasa: Lengyéndy. 1454-ben (Vitéz, Szent-Kereszt helységekkel együtt) Sirokay, Frichy, Hedry, Berthóty. 1556-ban Vrancsics. ?

Kormos: 1683-ban Gromos. 1685-ben Gyomos.

(Tartozék: Kormos-puszta, előbb: Kozselecz.)

Kormos-puszta, Kozselecz: (L. Kormos, tart.)

Korócz: 1683-ban Korehócz. 1719-ben Korejócz.

Kossuhócz: 1719. ?

Kottli Sztavencze: (L. Vörösvágás: rész.)

Kottliska-föld: (L. Siroka: rész.)

Kovács-helye-malom: (L. Kükemező: tart.)

Kozlík: 1427-ben Kozlyk. Talán ma: Kozselecz-puszta Palocsától délnyugatra. Palocsa tartozéka volt. ?

Kozsány: Kozsán. 1427, 1454-ben Kozan. 1437-ben Perényi. 1599-ben Osztrogh herczeg tiltakozik Sapinyecz lakói ellen elszántás miatt. 1622-ben Sáros-vár tartozéka. 1638-ban Kohányi tiltakozik Tivadar ellen a Krucsay-kurián építés miatt. 1683, 1685-ben Kozsány. 1691-ben Koczán. 1719-ben Kosány.

Köberher (ma: Becheró?): 1415—16-ban Kewberher, Kw—: Makovicza vár tartozéka volt. 1492-ben Byharo. (L. Biharó.)

Körmös: 1685-ben Kozuhócz, Kozucsócz.

Körösény: 1683-ban Krusinyecz, Krusinec.

Körösmező, Koroz—, Kuzuru—: 1278-ban Thekule fiainak és Budun fia Andrásnak don. ?

Körtvélyes: prédiom. 1568-ban Jancsok- és Koza-osztály. 1619-ben Paczóth András tiltakozik Paczóth ellen elidegenítés miatt. (A birtokot Bogáth-Radván-nm. Oswald birta.) 1732-ben Thussay-Körtvélyessy. ?

Körtvélyrét: 1335-ben (L. I. Somos).

Kőtelep: Krusolyvágása (Kruslyova). 1414-ben Crusolwagasa. 1591-ben Tivadar, Gyármán, Trocsányi tiltakoznak Gyármán Kristóf ellen malomrész-erőszak és Varjú-csere miatt. 1683-ban Kruslyó, Kruzlyó. 1754-ben Fekete, Szmrecsányi. 1710 után Mikurszky Simon.

(Tartozék: Sárosmáriavölgy.)

Krivány: Kriva: felé Tölgyalja ma tölgytelen. 1274, 1288-ban Tarczay-uradalom. 1306, 1427-ben Criua 26 jobbágytelekkel. 1597-ben Dessewffy. 1610-ben a Passuth-fiúk örökségkövetelése Dessewffy ellen. 1629-ben Forgáchné tiltakozik Kéry ellen birtokvétele miatt. 1658-ban Makay, Podbelányi tiltakozik Passuth ellen elidegenítés miatt. Makay-Passuth-egyesség. 1714-ben Passuth, Haraszty. 1744-ben Dessewffy. (L. Zöldvár). 1863-ban Dessewffy-kastély. A község magaslatán áll a huszitáktól felújított régi kastély. A határban négy kénes forrás van, s a Baláska-határrészen éri el az eperjes-orlói vasút a legnagyobb emelkedést.

(Tartozék: Kriványpusztamező, Lenarczik, Podhradek, Putnov.)

Kriványpusztamező: (L. Krivány: tart.)

Krucsin: 1689-ben Palocsayné tiltakozik Szirmay ellen erdő miatt. ?

Krucsó: 1414—16-ban Cruchan, Chynthan. 1427-ben Crucho, 1435-ben Chrweza. 1438-ban Kruchow: Makovicza tartozéka volt. 1561-ben Varjú-osztály. 1563-ban Varjú. 1587-ben Dacsó követelése Búczytól Csaplonka-részre. 1591-ben

Gyármán, Tivadar. 1601-ben Gyármán tiltakozik Bornemisza ellen. 1602-ben Harsághy-per erőszak miatt. 1603-ban ugyanaz tiltakozik Krucsay ellen. Jekelfalussy zálogváltása Harsághy-tól. Tahy tiltakozik Bornemisza ellen erőszak miatt. 1638-ban Jekelfalussy tiltakozik Batizyné ellen rész miatt. 1639-ben Jekelfalussy zálogügye Bornemisza ellen. 1640-ben Harsághy tiltakozik Jekelfalussy és Batizy adás-vevése ellen. 1649-ben Varjúfalussy tiltakozik Jekelfalussy és Batizy adás-vevése ellen. 1657-ben Jekelfalussy tiltakozik Fekete, Batizy és Tivadar ellen. 1746-ban Fekete, Fejérváry, Szmrecsányi. 1751-ben Fejérváry, Péchy. 1753-ban Tivadar. 1757-ben Lászlóffy. 1775-ben Krucsov: Joóbné, Massáry, Szmrecsányi, Pulszky, Fekete, Fejérváry.

Kuchin: a XV. században Kohányi-birtok. ?

Kuchnaalja: 1274-ben Thekule-nm. 1337-ben Thekule-v. Fekete-nm-nek László kir. visszaadja, mert Kálmán kir. elvette tőle. ?

Kuhtócz: (L. Végrosztoka: tart.)

Kukenegurpothok: 1296-ban Tarkő határán. ?

Kövölgy: (L. Nagyvitéz: tart.)

Krajna-Csarnó: 1719. ?

Krakoczkaerdő: 1584-ben Olysavka-patakkal: Péchújfalu tart.

Krisó: 1683, 1685-ben Krizó. ?

Krite: 1691. ?

Kurcsin: (L. Orló: tart.). Vashámora volt, hova a vasérczet Komropáról tengelyen szállították fel, hogy a sok fát felhasználhassák.

Kurima mezőváros: 1325-ben Obajdouch-család. 1364-ben K. possessio. 1415-ben civitas. 1427-ben Korina. Birtokos: a Czudar-család. 1427-ben 102 jobbágytelke van. 4 országos vásár-jog (gyolcs-, szarvasmarha-vásár). 1599-ben Osztrogh herczeg tiltakozik K. és Nemczovecz közt az elszántás ellen. 1622-ben Akay. 1631-ben ugyanattól a kúriát követeli Rákóczi. 1664-ben ugyanaz Szegedy ellen végrehajtást indít. 1694-ben Turóczy. 1852-ben Szirmay gróf. Hajdan aranybányája volt, hol még a XIX. század közepe táján is találtak 2 darab (330 frt értékű) arany rudat. K. hajdan nagyobb terjedelmű város volt, amit az 1300 óta fennálló plebániája és négyzet-

alakú főpiacza bizonyít. A határában kénes források és kőszén-telep vannak. Marhavásárai ma is jóhirűek.

Kuró: 1415–16, 1427-ben Kwro. 1427-ben 30 jobbágytelekkel. 1562-ben (Gabold, Czigla, Pétervágás, Alsó- és Felső-Turóspatak helységgel) Benyó követelése Serédytől. 1683-ban Kurova. 1694-ben Kurovszky. 1695-ben ugyanaz. 1748-ban Aspermont gróf makoviczai uradalmába kebelezik. 1751-ben Dessewffy.

Kúterdő: (Jákórése mellett) 1590. ?

Kuzinmezej-erdő: 1320-ban Bártfa birtokhatára. ?

Kuzurumezeu (Geregurfelde része: Peturmezeu, Putrumezeu és Huziumezeu-vel; ma együtt: Pétermező). 1278-ban Mihály De Myskouch fiai: Péter, Sándor. 1278-ban ezt a Vörösalma körül fekvő birtokot Thekule fia Tamás c. és testvérei, Lede Márton és Buden fia András birják. A birtok egyharmadát a sárosi ágostonos gyllermi testvérek előtt Budkától váltják meg, egyrészt Thekule, más részét András. 1337.

Kükemező: 1342, 1352-ben Keykmezew, Kukewmezej. 1427-ben Kwkemezew. 1482-ben Kykemezeje. 1427-ben 24 jobbágytelekkel. 1251-ben Kálnássy. 1437, 1478-ban Bakos (Bagos). 1352-ben Roskoványi Chank fia Dobó elajándékozza Komlósi Pous fia András leányainak. 1444-ben (L. Kálnás). 1482-ben Moréh. 1485-ben Szabó. 1562-ben Kükemezey 25 jobbágytelket a Kovács-helyemalomnál zálogba ad. 1562-ben új donáció a Bánó-családnak. 1567-ben ugyanaz 15 frtért Gyármánnak zálogba adja. 1575-ben Bánó zálogba adja Raszlaviczynak. 1584-ben Both visszaköveteli részét: Berzeviczytól és Raszlaviczytől. 1593-ban Kükemezey tiltakozik Bánó ellen. 1621-ben Bánó zálogba adja Eperjesnek. Dévényi követelése Marczétól. 1627-ben Bánóné. 1630-ban Bánó, Kükemezey tiltakozása Csengery ellen Polomina- és Cserveles-erdőprédium elfoglalása miatt. 1668-ban Kükemezey-egyesség ellen tiltakozik Ky Márton és István: Sálmány, Dukafalva, Lucska, Pusztamező iránt. 1672-ben Bánó. 1687-ben Fejérváry tiltakozik malom miatt. 1694-ben Ky. 1751-ben Sárossy. 1863-ban Kükemezey.

Tartozék: Csepczó-csárda.

Kvakoo: 1315-ben Kohak-szállás a Szalók-folyó partján, melyet Kohak József telepít, Henrik szolgája. Berzeviczy János bővíti a szigettel. (Ma: Kvakó-dűllő.) 1403-ban a tarczai várak ura a régi Kvak-birtok egyharmadának jövedelmét húzza. Ekkor fordul elő Tarköy János Tarczay-néven először. 1493-ban (Kvakó): Tarczay-birtok. 1575-ben prédiüm: Tahy, Dessewffy, Giletffy. 1627-ben Berzeviczy.

Laachafalva: a XIV. században Lipóczy visszaadja Somosynak.

Lacsno: 1584-ben Polyánkay és Merse határigazítása Felsőszalók és Lacsno közt. 1596-ban Szinyey-Usz birtokügye. 1614-ben Szinyey 4000 forinton veszi meg Bocskaytól és Berzeviczytól. 1615-ben Szinyey Kristóf tiltakozása Szytestvérek ellen elidegenítés miatt. 1620-ban Szényey (Szinyey). 1628-ban ugyanaz tiltakozik a hugai ellen elidegenítés miatt.

Lacza: 1518-ban Buthkay Mihály és fiai. ?

Laczfalva: 1310. (L. Nagyfalu.)

Láda: 1410-ben L. poss. et Nemethlada poss. deserta: Kapi-vár tartozéka volt; 1427, 1440, 1475-ben Lada. 1584, 1691.

Ladomérmező: 1683-ban Krajnya-Polyana: Krajnó-Polyana.

Ladomérvágása: Ladomér. 1415—16-ban Ladameruagasa. Birtokos: 1364-ben Czudar. 1470-ben Rozgonyi. 1669-ben Ladomérszky. 1694-ben ugyanaz.

Lakfalva (Lakfolva) birtok: 1310-ben a Thekule-nemzetségtől elragadta Omode és Miklós fia Demeter. ?

Lapispatak (Lapispataka): 1270-ben (Lapuspatak) Rajnold c. 1356-ban Lapispatak Dezső fiai. 1406-ban ugyanaz a család bizonyítja, hogy Aba-nemzetség. 1420-ban Kysl—: Rozgonyi. 1427-ben Lapispathak. 1435. (Néha Abauj megyéhez tartozott.) 1435-ben új alapítója a mislyei prépostság. 1570-ben Segnyey. 1603-ben Segnyeyné tiltakozik Sy Miklós ellen malom és birtokfoglalás miatt. 1606-ban Segnyey. 1607-ben Segnyey. 1609-ben Monoky tiltakozik Segnyey ellen, hogy a somosiak vámot szednek. 1621-ben Bethlen Gábor vámjogot ad a Segnyey- és Kellemesy-családnak. 1657-ben Keczer és Segnyey-egység. 1657-ben Keczer és Segnyey 8 tallért

adnak az ev. lelkésznek. 1659-ben Segnyey tiltakozik Bogdány birtokosai ellen birtokhasználat miatt. 1664-ben Keczer 5 köb-
lős földet ad a faluban az ev. templomnak. 1667-ben ugyanaz
követeli a Medve-féle zálogrészt Vadásztól. 1669-ben Keczer
tiltakozik Máriássy ellen Senyik felé: a Gerzoviczky-rétnek
80 frtos zálog alapján eladása miatt. 1694-ben Vadászy. 1702-
ben Jakosics. 1714-ben Vadász, Sánta, Rámer. 1751-ben
Dessewffy. 1752-ben Károlyi gr., Dessewffy. 1678-ban Egerer.
1774-ben Bajory. Temploma a XVI. században épült. Kastélyá-
ban a bejáró felett címer és «Keczer Andreas De Lypócz
com. et capit. Philisteor. et Cumanorum maior et minor in
Hung. An. 1627» felirat. 1730-ban renoválták.

(Tartozék: Ortás, Osicsemajor.)

Kőbánya: Amfibolandezit: világosszürke, középszemű,
érdes, likacsos. A birtokosi kőbányákban (Ortváspusztá) épít-
kezésre.

Lapis refugii: 1329-ben Hamborg része, karthauzi menedékhely.

Lapos: 1427-ben Lappohos: Raszlaviczy. 1476-ban
Laphos. 1427-ben 31 jobbágytelekkel. 1476-ban Raszlaviczy
György. 1585-ben Raszlaviczy tiltakozik erdő miatt. 1591-ben
ugyanaz tiltakozik Ásgúthy ellen. 1601-ben Ry követelése
Raszlaviczyné-Szeghy Kata ellen zálogos jobbágya miatt.
1607-ben Ry tiltakozik Töltszék urai ellen erdőirtás (Mohos-
gödör, Mohosoldal) és Raszlavicza-erdő miatt. 1752-ben Ry.

Lászka: Laszka. 1683, 1685. 1691-ben Laczka.

Lászlóvágása: 1493-ban Tarczay-birtok. ?

Lászó: Laszczó. 1427-ben Lazow, Lazo; 1431, 1458,
1487-ben Lasso, Laccha, Lazzo. 1427-ben Somosy. 1487-ben
Chaholyi (Széchy, Soós). 1470-ben Szirmay. 1571-ben Soós.
1518-ban Buthkay-család. 1591-ben Bornemisza tiltakozik
Lászó urai ellen. 1645-ben Berthóty-osztály. 1777-ben Kálnássy.

Laszínóvágása: 1427-ben Lazyouagasa: Berzevicze, Balázs- és
Bajorvágása vidékén. Tarkeöy. ?

Lauzia: 1562-ben Soós zálogba adja Okmányinak a jobbágyát. ?

Láz: 1320, 1427-ben Laz. Ma: puszta Nagysárostól északnyugatra.

Lazdouch: 1370-ben Somosy. ?

Lázi: (L. Nagysáros: tart.)

Lebotka: 1493-ban Tarczay-birtok. Eltűnt helység.

Lék: 1480-ban Leek (nemesi névben). ?

Lelátko: prédiom. (L. Magyarjakabfalva.)

Lemes: 1427, 1449, 1463. 1291-ben Somosy. 1335, 1427-ben ugyanaz. 1585-ben Fűzytől Berthótné kapja. 1592, 1622-ben Fűzy zálogba adja Paczóthnének. — Fűzy 250 frtért zálogba ad jobbágytelket Vizsolyinak. 1600-ban Fűzy tiltakozik Berthótné, mint dotalista ellen, elidegenítés miatt. 1607-ben Segnyey. 1628-ban Paczóth cserébe kapja Fűzytől. 1631, 1641-ben Fy-osztály. 1645-ben Fy tiltakozik Szeghyné-Ubricz Mária ellen elidegenítés miatt. 1659-ben Czuda átengedi Semseynek. 1714-ben Takács, Trinkó, Smicskó, Polyák János, Vavrek, Zajacz lengyelek. 1751-ben Semsey, Fy, Péchy. A XIX. században Ujházy.

Agyag: 105—110 C°-on szárítva, 17.69% vizet veszít. Szép fehér; a téglá égetéskor fehér marad. Tűzálló. Finom fehér porral keverve, a repedések eltüntethetők.

Kőbányák: I. *Dolomit*: felső-triaszkori, sötétszürke, bitumenes, finom. A községi (Kolova) kőbányában 30 m³ építkezésre, kavicsnak.

II. *Dolomit*: ugyanaz. A birtokosi kőbányában 20 m³ építkezésre.

Lenarczik: (L. Krivány: tart.)

Lénártó: 1466-ban Lénárt: Raszlaviczy. 1607, 1602-ben Lénártvágása: Kapy. 1637-ben Hoffmann tiltakozik Kapy ellen malom miatt. 1685.

Lengyelortoánya: 1337-ben Lengenortuánya: Thekule-nemzetségbeli András fiai. ?

Lengyelpuszta: Dolina: (L. Kajáta: tart.)

Lenyatkó: 1687-ben prédiom, Melezer. ?

Licsérd: Licsért. 1427, 1431, 1435-ben Lycherd. 1335, 1427-ben Somosy. 1596-ban Erős tiltakozik Segnyey ellen a jobbágya miatt. 1607-ben Segnyey. 1610-ben Fűzy tiltakozik

a birtokosok ellen. 1624-ben Segnyey követelése Kis ellen. 1628-ban ugyanaz. 1631-ben Istenmezey György fi- és leányágának rendezése. 1638-ban Paczóth tiltakozása Pruszniczky (Prusinszky) ellen elidegenítés miatt. 1645-ben Prusinszkyne tiltakozik kúria-eladás ellen. 1680-ban transactio Szent-Iványi gróf és Mednyánszky Teréz bárónő között. 1723-ben Rhenaud József báró, ezredes. 1724-ben Paár gróf. 1745-ben Mednyánszky báró. 1760-ban Pethő Zsigmond gróf. 1773-ban Mednyánszky Teréz bárónő. 1775-ben Rhenaud báróné, Mednyánszky bárónő, Szent-Iványi Francziska grófnő. 1792-ben kir. fiskusi birtok.

Kőbányák. I. *Kvarczit-homokkő:* diaszkori; arkozás, zöldes, konglomerált, durva. A községi (Banyiszko) kőbányában 10 m³ építkezésre.

II. *Agyagpala:* diaszkori; vöröses barna, kvarczzsemű. A birtokosi (Pod osztra) kőbányában építkezésre.

Licsinte: 1719. ?

Lidó: 1685. ?

Lipnik-puszta: (L. Kapivágása: tart.)

Lipócz-uradalom (prædium): 1229-ben Kálmán orosz királytól veszi meg a Lipóczy-ág. ?

Liszkovecz-puszta: (L. Felsőkomarócz: tart.)

Lylyatkó: 1567-ben prædium: Werner-osztály. ?

Litinye: 1312-ben erdő: Tarczay Miklós. 1322, 1342-ben Lythene: Mychk bán és fia Loránd. 1411, 1454-ben Lethene, 1427-ben Lithine: Perényi. 1562-ben Péchy tiltakozik Szeben ellen. 1658-ban ugyanaz tiltakozik a Péchy-árvák ellen malom és serfőzőjog elidegenítése miatt. 1852-ben papirmalma van.

Livó-erdő: 1512-ben Tarczay Miklós. ?

Livóhuta: 1683.

Ljazi-föld: (L. Felsősom: rész.)

Lófalva: Lófalva. 1427-ben Lowfalua (Pál özvegye birt.) 42 jobbágytelekkel. 1570-ben Bornemisza. 1585-ben Soós tiltakozik a szomszédai ellen prædiumhasználat miatt. 1592-ben ugyanaz. 1603-ban Lovakfalva, prædium: Eödenffy, Keczer, Ormányi. Előfordul «Kabalafalva» elnevezés is.

Long: 1370-ben Somosy. 1427-ben Long: ugyanaz. 1431, 1458-ban Long. 1487-ben Chaholyi. 1518-ban Buthkay Mihály és fiai. 1562-ben II. Ferdinándtól híd vámjog: Ujfalussy, Semsey, Tahy. 1691-ben Lonk. 1699-ben a lucskai út miatt Kálnássy tiltakozik Szirmay ellen. 1777-ben Kádas.

Lovagfalva vagy *Lovagháza*: 1427-ben Louagfalua, Louagfalu, Lowagfalua; 1414, 1435, 1437, 1439-ben (nemesi előnévben). 1435-ben Lowaghaza: Kőszeg-vár tartozéka, Terebő és Ábrány közt. (Talán: Lófalu.) 1479-ben Liptay. — A delnei Lovag-családtól örökölte a Huszty-család, a mely 1750-ben új donációt kapott.

Lovagháza: (L. Mérk, Felső-: tart.)

Lőrinczvágása: Vavrincz 1683. Vavrinecz 1719.

Lubócz: Lubolcz. 1337-ben Somosy. 1427-ben Lybolch, 1439, 1463-ban Lwbolch. 1427, 1463-ban Lapispatakya a birtokos, 1607-ben Segnyey. 1608-ban ugyanaz tiltakozik Szegedy ellen házépítés miatt. 1627-ben Kellemesy követelése Kis ellen. 1800-ban Pulszky.

Lubotény: Libitin, Lubotin. 1248-ban kir. vadászterület, melyet Detre kap. 1427, 1588-ban Berzeviczyné-Gelethffy Anna és hugai tiltakoznak Gelethffyné-Palocsay H. erőszaka ellen. — Kellemessy, Pesty, Dessewffy. 1603-ban Dessewffy kielégíti Gelethffyt. 1683, 1691-ben Lubottya. — Dessewffy-kastély, fűrészmalom 1863.

(Tartozék: Brodkitanya.)

Lukácstanya: (L. Mátyáska: tart.)

Lukafalva: 1601-ben Körtvélyessy egy jobbágyot ajándékoz Sarudynak. ?

Lukó: 1601-ben Forgách tiltakozik Kapy ellen. 1608-ban ugyanaz tiltakozik Dessewffy ellen határ miatt. 1683, 1690-ben Gvadányiné-Forgách Dorka követelése Szirmaytól. 1706-ban Klobusiczky báróné tiltakozik Szirmay ellen erőszak miatt. — Eödenffyné védi részét.

(Tartozék: Scsepanka-puszta, Hámor, Malomvölgy.)

Lukva-birtok: 1358-ban Tapoly mellett: Mychk Tarkeőynek adja. ?

Luzsány: Luzsán. 1427-ben Lussan, 1437, 1458, 1464.

1477, 1487-ben Lusan, Kyslwsan, Lusanka, 1427-ben Lwsan: Margonyától délkeletre. Birtokos: a Szécsi-, Csaholyi- és Soóscsalád. 1330-ban Drugeth (Harapkóval, Szentkereszttel) cserébe adja Perényi-családnak. 1335-ben a nótázott Aba-nemzetség után Drugeth. 1410-ben Czudar Jakab L. és Buják részeit 100 frtért zálogba adja Sinkának és társainak. 1427-ben Czudar-család, Somosy. 1435, 1468-ban Czudartól Homonnay. 1435-ben Czudartól Szemelnéért elcseréli Steflaky. 1474-ben Zbugyay. 1487-ben Chaholyi. 1499-ben Zbugyay 400 arany forintot eladja Berthótnak. 1504-ben ugyanennek «consensus regius». 1518-ban Buthkay-család. 1612-ben Luszánka (hosszú időn át és Lusan): Putnoky 270 frttal visszaköveteli a Berthóty-zálogot Melczertől. 1616-ban Putnoky zálogba veszi Berthótytól. 1619-ben Máriássyné tiltakozik Szinyey Kristóf ellen a Szinyey-testvéri birtok elidegenítése miatt. 1620-ban Semsey tiltakozik Bornemisza ellen jobbágytelekhasználat miatt. 1621-ben Kálnássy zálogba adja 300 frtért Ujfalussynak. 1641-ben Kormosné. — Berthóty pere Putnoky, Hany, Károlyi, Kormosné-Dobronoky Erzse ellen. 1643-ban Putnokyné-Berthóty Ilon. 1705-ben Régius kúriát állít. 1775-ben előbb jezsuita, mostantól kir. fiskusi birtoknak van jelezve.

Machaerdő: 1572, 1597-ben Bornemisza. (Ternye tartozéka volt.) ?

Magas: Vizoka. 1406-ban Vizoka, 1427-ben Visoka. 1597-ben Dessewffy, Berzeviczy. 1615-ben ugyanaz. 1668-ban Dy-né-Dárholcz Kata. 1683.

Magashid: 1340-ben Synka fia Péter és Pető közt határigazítás Magashid, Szentpéter, Mullyeth és Hasságh helységekre. Szepes követe 2—2 képviselő nemest idéz meg, kik az ő emberével megjelentek a helyszínén. Halmokkal jelölik ki a határt. A ki bántja, mintha bajvívásban esett volna el, olyannak tartják. 1340-ben Magashid, Sz.-Péter és Hasságy helységekkel együtt. 1427-ben Magashyd. A XIII. században, 1427-ben Sebesy. 1562-ben ugyanaz. ?

Maglóc: 1347-ben Mogloch, Kapi mellett, hol hajdan Maglóc-vár állott. Olasziért elcseréli Foldruh (Feuldrik) fia Balázs. ?

Magosséda: (L. Szinye.) ?

Magyarfalu: 1427-ben Magyarfalw, Magarfalw, 1435, 1458-ban Sydo-

patak al. Magyarfalu, Kőszeg-vár tartozéka volt. 1427-ben 40 jobbágytelekkel, Somos és Lemes vidékén. Birtokos: 1427-ben Somosy. 1431-ben Keőszeöghy. 1453-ban Lapispatakya Anna fiúsítva. 1479-ben Liptay. 1619-ben Monaky és Máriássyné tiltakozik Monakyné-Fejér Eufrozina ellen Csapy Kata háza miatt, melyhez joguk van. 1627-ben Monaky tiltakozik Kendy ellen. 1640-ben Monaky. 1682-ben Andrássy. ?

Magyarislafüldő: (L. Alsósebes: tart.)

Magyarjakabfalva: Jakabfalva. I. 1401-ben Lengyeliacabfalwa, 1427-ben Jacabfalua (az Upori-család birtoka) 29 jobbágytelekkel. 1463-ban Jakabfalwa: Sommal együtt, melynek Magyar-Jakabfalu a szomszédja, Kisszeben mellett. II. 1427-ben Palocsa vidékén (Tarkeöy-család birtoka). Ez utóbbi *eltűnt helység*. (L. Edusturnya.) 1460-ban Szapolyay, 1544, 1546-ban Szeben birtoka. 1567-ben Werner-osztály. I. Miksa király don. a fiúsított Werner Szabinának (Melczer-nének). 1572-ben Dobay. 1603-ban Rozemann és Peczery tiltakozik Melczer ellen erőszak miatt. — Rozemann tiltakozik Melczer ellen tizedszedés miatt. 1613-ban Melczer és Szeben város tiltakozik Dévényi ellen erdő miatt. 1664-ben Melczer tiltakozik Szeben és Roth ellen elidegenítés miatt. 1681-ben Jármy Kata tiltakozik Jármy ellen részfoglalás miatt. 1689-ben Róth telkéből kúria. 1695-ben Melczer tiltakozik Sárossy ellen zálog miatt (odaértve: Som, Alsószalók, Kápolna, Lelatko prédiüm). — Ugyanazok egyessége. 1699-ben Rajmán. 1745-ben Sárossy, Richthausen, Jóny. 1754-ben Sárossy. 1687, 1756-ban Melczer. 1761-ben Szontagh. 1775-ben Német, Péchy.

Magyarkaproncza: Kaproncza. 1283-ban Varjú. 1318-ban Ite fia Delnei János. 1384-ben Chyrke Miklós; előtte a hűtlen Péter bán. 1384-ben Kapronchháza. 1385-ben Somosy Ivánka utódjai. 1324, 1415—16, 1427-ben Kaproncha. 1427-ben a Czudar-család 62 jobbágytelekkel. 1435-ben Czudartól Homonnay. 1474-ben (Bujákkal, Luzsánnal) Eperjes zálogba veszi; majd don. Zbugyay Istvánnak. 1472-ben Czudar Jakab magvaszakadta után 1507, 1508-ban Berthóty Szaniszló 1000 ar. frton megveszi a Zbugyay-örökösöktől. Varjú tiltakozik,

de visszavonja. 1545-ben Trocsányi, ki ellen tiltakozik Berthóty. 1563, 1635-ben Teökös. 1568-ban Berthótytól zálogba veszi Raszlaviczty. 1573-ban Berthótyné-Putnoky Kata tiltakozik két nemtelen veje ellen részfoglalás miatt. 1591-ben Berthóty tiltja a szomszédokat birtokhasználatról. 1621-ben Berthóty-családnak 10 rész. — By Miklós 678 frtért zálogba ad 9 jobbágytelket By Istvánnak. 1645-ben Szinyey Borka és By-család osztálya. 1661-ben By zálogba adja Vattyaynak. 1668-ban Inczedy tiltakozik By ellen. 1674-ben Inczedy Zsuzsa és gyermekeinek (I. Berthóty, II. Veresák: férjtől) osztálya: sirokai és kapronczai ház, erdő, föld 11 részre osztva 10,097 forint 51 dén. értékben. A fele rész az asszonyé. Dotalitium-díj 50 frt. — 1675-ben Inczedy-osztály. 1695-ben Hevessyné-Berthóty-Klára. — Hevessy. 1695-iki (Jánosfalvával, Bánóczczal) Berthóty-család egyessége. 1700-ban By követelése Podhorányitól. 1714-ben Csizmadia. 1775-ben By, Klyussay.

Magyar-Pusztamező-erdő: 1669. ?

Magyarraszlavicza: Raszlavicza. 1277-ben villa Razlauth, 1324-ben Razlouiche, 1345—46-ban Toth- és Magyar-Raslawycza, 1427-ben Thothraslauicha, Raslauicha (I. Tótraszlavicza), 1602-ben Nagyraszlavicza: Raszlaviczty eltiltja a szomszédokat az erdő harmadától. 1268-ban Lászlóföld. 1276-ban Razlóföldre. Theodor görög aranyfonálkészítő fiai, az első birtokosok, gonosztett miatt Lengyelországba menekülnek; utánuk Woyk fia Thiba c. 1343, 1392, 1466-ban Magyar- és Tótraszlavicza: Raszlaviczty. 1476-ban Magyarraszlavicza (és Tótraszlavicza): Perényi István és Kázmér András sárosi kapitány, Raszlaviczty András tudtával, elvették kiskorú Ry Györgytől: királyi rendeletre visszaadandó. 1546-ban Ry-örökösök osztálya (Raszlavicza, Tótraszlavicza, Lapos, Ábrahám, Girált): Berthóty György és András, Kendy György fiai, Bajory, Keresztesi Liptay Lénárdné között. 1579-ben Baranyay. 1592-ben Ry tiltakozik Both és Alaeskay ellen adás-vevés miatt. 1628-ban Ry veje: Selmeczy a birtokos. 1632-ben Ry-

örökösödési ügy. 1638-ban Ry tiltakozik Kapy ellen erdőirtás miatt. 1668-ban Ry: malomköltség és javítás. 1676-ban Ry-örökösök. 1683, 1689-ben Ry Bálint telkéből kúriát állít. 1692-ben Ry tiltakozik a nőágasítás ellen. 1752-ben Ry. 1852-ben zsinagóga állítása.

Majdán: 1315-ben (Kis-Aytánd) Keech-család. (L. Olajpatak: tart.)

Majele: 1212, 1244-ben Komlós mellett.

Majomfalva: 1591-ben puszta: ButtKay. ?

Maklar: 1408, 1411-ben Moklar; Ujvár tartozéka volt. ?

Makóhegyi erdő: (L. Komlóskeresztes: rész.)

Makovicza: 1435-ben Makowicza, a vár aljában. 1364, 1483-ban Csetneky (Czudar) után Rozgonyi. 1493–95-ben Schellenberg János kancellár 398 jobbágytelekkel. 1542-ben Serédy. 1602-ben Rákóczi Zs. és Osztrogh herceg birtokvitája a lengyel király előtt. 1642-ben Rákóczi zálogváltása Usz-, Dévényi-, Szemere- és Gyármánnal. 1691-ben Kubinyi György. 1694-ben Rákóczi, Erdődy gróf. 1743-ban Szirmay Tamás birtokát az uradalomból kivesszik és a járáshoz csatolják. *Eltűnt helység.*

Két Makovicza-vár fordul elő.

I. Bodon-vár. 1435-ben új don. a Lapispatak-, Budaméry-, Segnyey-, Kőszeghy- (al. Somosy) és Somosy-családnak a tartozékkal (Kis- és Nagybudamér, Berettő, Bolyár, Kőszeg-vár, Somos). Később is, 1463-ban tartozék: Somos, Asszúpatak, Berettő, Abos, Szent-Imre, Bolyár, Budamér, Lubolcz. 1492-ben Rozgonyi. 1587-ben Osztrogh. A vár a Hernád mellett állott.

II. Makovicza-vár: a Zborótól északra emelkedő hegyen. Ma festői rom. 1240-ben Makó, Detrik atyja. 1339—1458-ban Koriatovich Tivadar. A XVI. században a Tarczay-család, de I. Ferdinand Ty Györgytől (Szapolyay hivatól) elveszi és 1548-ban Serédy kapja. 1601-ben Janussius (Osztrogh herceg), a Serédy-unokák gyámja, a Rákóczi-családnak adja el. Itt † I. Rákóczi Ferencz 1676-ban. 1684-ben Zrinyi Ilonától Schultz foglalja el s rontja le. Házasság útján Aspermont gróf kapja, majd az Erdődy-család. (L. XIX. fej.)

(Tartozék: Feketepatak.)

Malczó (Malczó): mezőváros. 1347-ben vásár-jog, mely megszűnt. Előbb kir. birtok; lakatlan. 1338-ban 100 jobbágytelekkel Polyánkay Bertalan kapja benépesítésre; de csatlakoznak Noog János De Thekule, Hánus fia Detre és Stefkfalvy Zeuros (Szörös). 1360-ban a Mychk-család ígéretet tett Tarkeőynek az átadásra. 1410-ben Malcho, Malchno, 1427-ben

Malchow, 1440-ben Malczo. 1601-ben Kapy tiltakozik Forgách ellen erőszak miatt. 1602-ben ugyanaz. 1607, 1754-ben $\frac{1}{3}$ -át megveszi Pulszky.

(Tartozék: Rovenypuszta.)

Malkaerdő: 1661-ben Gergelylaka tartozéka. Gombos és Gergelylaky egyessége. ?

Malkókút: (L. Eperjes: tart.)

Mallinik: 1336-ban Vitézy Lászlótól Perényi kapja. ?

Malomfalva: 1368-ban Molonfalua, Molonfalu, 1430-ban Malonfalua, 1427-ben Malomfalua, 1462-ben Molomfalwa. 1464-ben Malomfalwa: Németfalu és Komlós határában. 1462-ben Koczik befogadja osztályos atyjafiát, Kapyt. ?

Malomvíz: (L. Szentmihályfalva: rész.)

Margonya (Marhana), 1299-ben (Morguna) Iriszló fia Miklóstól megveszi Aba-nmb. Péter c. 1324, 1427 1437, 1487; 1427-ben 27 jobbágytelekkel. 1335, 1383, 1427-ben Somosy. 1341-ben ugyanaz. 1346-ban a Synka-fiúk részére határjárás. 1356-ban Somosy. 1383-ban Keőszeöghy. 1412-ben Margonyán és Megymezején Kálnássy, Nádfőy (Lucskay), Kükemezey és Dienesfalvy osztálya. 1431-ben Keőszeöghy. 1470-ben Szirmay. 1487-ben Chaholyi. A XV. században Kohányi-család. 1518-ban Buthkay-család. 1571-ben Soós. 1590-ben Dessewffy tiltakozik Bornemisza és Semsey ellen betörés miatt. 1591-ben Bornemisza eltiltja a szomszédokat. 1612-ben Roskoványi Sándor tiltakozik a Ry-család ellen malom miatt. 1620-ban Kálnássy-utódok: Szegedy és Bánó tiltakoznak Ujfalussy birtokbavétele ellen. 1621-ben Kálnássy zálogba adja Ujfalussynak. 1641-ben Kálnássy és Kyné-Bajmóczy Erzse egyessége. 1673-ban Sándor visszavonja az egyességet Szalaytól. — Ugyanannak egyessége jobbágyokra. 1693-ban Ujfalussy és Kálnássy zálog-egyessége. 1694-ben Kálnássy követelése Róthné ellen zálog miatt. — Korponayné három részt követel Raszlaviczytól. 1695-ben Kálnássy tiltakozik Róth ellen. — Ugyanaz visszaadja az Ujfalussy-családnak. 1734-ben Fejérváry. 1863-ban két Dessewffykastély.

[1518-ban volt régibb kastélya, hol most sirbolt van Dessewffy Arisztid koporsójával. Régi lengyel írók szerint Báthory István itt született; korábban számos lengyel szokott Bártfafüredőről átzarándokolni. Ekkor Margonya tényleg a Báthory-családé volt. Az ügyre némi világot más adat is vet. Így 1507-ben a Kálnás határjárására vonatkozó oklevél hátirata a következő: «Pro nobili Joanne De Kálnás contra Magnificos Dominos Magistrum *Stefanum et Andream De Báthor* et contra Egregios Petrum Soós De Soóvár, Franciscum De Semse» stb. Eszerint Báthory István, talán B. István király atyja, ott a vidéken s különösen Margonyán lakott, a mi valószínűvé teszi, hogy a király ott született. Ezt a véleményt vallják a lengyel történetírók is. Összevág különben a felfogás azzal a körülménnyel, hogy a király 1576-ban Bánó Györgynek és testvéreinek armálist ad s kiemeli, hogy Bánó György több évi szolgálatot tett neki az erdélyi udvarnál s később lengyel útján is. Ez a körülmény arra enged következtetést, hogy nevezett még Sárosban mint szomszéd birtokos ismerkedett meg a királylyal, a kit mikor erdélyi fejedelem lett, követett. Tény az is, hogy Bánó-családbeli maradt Erdélyben. De a Báthory-családnak a birtoklásán kívül is volt összeköttetése Sárossal, a mit Berzeviczy Mártonnak, az erdélyi kancellárnak s utóbb Báthory István lengyelországi bizalmasának szerepe bizonyít. Ennek az ismeret-ségnek is már Sárosban kellett kezdődnie. Az sem lehetetlen, hogy Báthory István itt tanulta a tót-lengyel nyelvet, a mi kétségtelenül előnyére vált a királyválasztás alkalmával.]

Máté: Mateshau, Matiszova. 1408-ban Mathezhaw. 1683.

Mátévágása vagy Mátyusvágása, Mátévágás. 1381, 1440, 1487-ben Matheywagasa, Mathe-, Mathyws-, 1427-ben Mathius-uagasa. Birtokos: a Kapy-család 21 jobbágytelekkel. 1427-ben Széchy. 1449-ben Széchytól kapja Semsey. 1449-ben Gálszéchy Miklós hálából adja Semsey II. Franknak. 1518-ban Buthkay-család. 1719.

Matocska-telek: (L. Radács: rész.)

Mátyáska.

(Tartozék: Lukácstanya.)

Mazurkovács: (L. Siroka: rész.)

Medidza: 1685. ?

Megye: Megye [pataka]: 1248-ban egri papi dézsmától mentes. 1454, 1479-ben Megyepathak. Sáros-vár tartozéka volt. 1427-ben Mege.

Meggyes: 1518-ban Buthkay-család. ?

Megymezeje: (L. Gerendely, Margonya.)

Melite: 1640-ben Devinyi-család. 1656-ban Barna. ?

Ménárt: 1427-ben Menarch, Jakabfalva és Uszpeklén közt, 23 jobbágytelekkel. ?

Meredély: 1683-ban Prikra.

Mérfalva: 1683-ban Mirola, Mirolya.

Mérgeskút: 1562-ben Tarczay Anna 200 forintért adja Bornemisza Györgynek. (L. Ádámföldre: rész.)

Mérgesvágása: Mérgesvágás[a], Mergeska. 1393-ban Lapispatakycsalád adja a mislyei prépostnak. 1415—16-ban Mergesuagas, 1427-ben Margesuagasa: Makovicza tartozéka volt. 1683-ban Mirgeska. 1685.

Mesciska: 1683. ?

Mészégető: 1683, 1685-ben Vapenyik, Vapenik. (A makoviczai járás tartozéka.)

Myhalhazatetey: 1296-ban Vörösalma határában. ?

Mikevágása: Micsák.

(Tartozék: Felsőturbaj.)

I. **Miklós vágása**: Niklova. 1387, 1416-ban Myklouswagasa, 1427-ben Myklosuagasa: Makovicza vár tartozéka volt. 1492-ben Myklo. Birtokos: 1386-ban Keöszeöghy. 1386-ban Somosy. 1405-ben Gallus. 1427-ben Széchy. 1440-ben Rozgonyi. 1460-ban Szapolyay. 1494-ben Richnó-vár tartozéka 411¹/₂ jobbágytelekkel. 1495-ben ugyanaz 375 jobbágytelekkel. 1579-ben Máriássy. 1606-ban Bajory. 1618-ban ugyanaz. 1622-ben Thurzó gróf eltiltja Kassát a birtok jövedelmétől. 1637-ben ugyan annak

követelése Károlyi-Gocsith ellen. 1642-ben Rottal zálogváltása ugyanettől. 1643-ban Csáky gróf tiltakozik Károlyi-Gocsith ellen a Rottal-család nevében. — Károlyi-Gocsith 7125 frtéért visszaadja Fittelnek és Rottalnak. 1751-ben Semsey, Görgey. (Tartozék: Zsófpusztá, előbb: Pocsokaj.)

II. *Miklósvágása*: Miklósvágás. 1480-ban Mikloswagasa.

Miklósvölgye: 1683-ban Nyiklyova. 1685-ben Niklova.

Kőbánya. Menilitpala: oligoczen, szmilno-rétegekből való, sötétbarna, fekete. A birtokosi kőbányában az állami út kavi-csolására.

Milpospuszta: (L. Hönig: tart.)

Mirklovágása: 1427-ben Myrklowagasa dominorum de Seech, 39 jobbágytelekkel, Magyarfalu és Bikszád közt. (A Széchi-család birtoka azonban a Tapoly mentén, Hanusfalvától északra feküdt.) ?

Mizlava: 1685. ?

Meszlicza: 1685. ?

Mocsaras-erdő: (L. Pósfalva: rész.)

Mocsarnicza: (L. Tapolylucska: tart.)

Mochare: 1770-ben plaga: Péchujfalu tartozéka volt. ?

Mogfalu-birtok: 1310-ben Thekule-nemzetségtől elragadta Omode és Miklós fia Demeter. — Sárossy György. Thekule-nemzetség. ?

Mocsármány: Mocsármál vagy Mocsárosmál. 1427, 1431, 1435-ben Mocharmal, 1438-ban Mocharosmál, Szent Zsófia cz. fakápolnával. 1453-ban Lapispataky Anna fiúsítva. 1562-ben Soós három jobbágytelket 100 forintért zálogba ad Ormányinak. 1571-ben Soós. 1616-ban ugyanannak követelése Petróczy ellen. 1624-ben ugyanaz követeli ugyanettől a Soós-zálogrészt. 1628-ban Kendy, Petróczy, Tivadar tiltakoznak Keczer ellen erőszak miatt. 1638-ban Paczóth tiltakozik Petróczy ellen rész miatt. — Tivadar Petróczytól írást fogad el esküfeltétellel birtokrész-ügyben. 1639-ben Paczóthné-Petróczy Judit tiltakozik Petróczy ellen elidegenítés miatt. 1644-ben a község urai tiltakoznak Madarász ellen, a ki az erdélyi fejedelemtől részt kapott. — Pethő tiltakozik ugyanez ellen. 1682-ben Beleváryné tiltakozik Harsági Farkas ellen elidegenítés miatt. 1696-ban Soós: rét. 1751-ben ugyanaz.

Modrafalva: Mudrócz. 1406-ban villa Modrafalua ad castrum Lipolch pertinens, 1427-ben Madrafalva. 1673-ban Semsey tiltakozik Krónerné ellen birtokfoglalás miatt.

Modras, Modravec: 1406-ban Doby, Vajday. 1427-ben Modrafalva: Doby. 1591-ben Keczer tiltakozik Drugeth ellen. ?

Mohore: 1427-ben 26 jobbágytelekkel, Kende körül. ?

Mohosgödör: (L. Lapos: rész.)

Mohosoldal: (L. Lapos: rész.) 1639-ben Kapy tiltakozik Raszlaviczy ellen erdő miatt.

Molnárvágása: Mlinarócz. 1415—16, 1427-ben Molnar-uagasa: Makovicza tartozéka volt 30 jobbágytelekkel. 1683.

Monyhád: Mochnya. 1351, 1454-ben cives de Mohnia. 1361-ben a harapkói ágostonos remeték birják; 1582-ben Eperjes, a mi ellen tiltakozik Hedry, Berthóty, Frichy; utóbb: az eperjesi jezsuita-rendház. 1644-ben oltalomlevél a község részére Eperjesnek.

Monyorós: 1352-ben Monyoros, Dubinna és Sasova közt. Birtokos: Czudar-család. ?

Mulyád: 1340-ben Mullyath, Sz.-Péter és Hasságy helynévvel együtt. 1340-ben Mullyeth: Synka fia Péter. (Szentpéter vidékén.) ?

Mulyár: A XIII. században Sebesy. ?

Mussina-pataka-few feletti erdő: 1337-ben Rikolf fia László birtoka. (Utóbb: Szepes megye.) Határai: Akosina befolyása a Poprádba, onnan keletnek a Mussinapatak-few forrásaig, délnek Nemepatakáig, északra Rikolf régi erdejéig s a Poprádig s ennek mentén a kezdetig. A Musina-birtok keletkezése: (L. Edusturnya.)

Nádfő: 1360, 1436-ban Nadfeu, Nadfew, 1478-ban Nadfew. Birtokosság: 1251-ben Kálnássy. 1315-ben Naasfeu: Thekule-nmb. Jute f. András f. Pál. 1315-ben erősítés. — Thekuln-nmb. János f. János és Demeter f. Simon kir. emberek. 1323-ban u. a. Tótfalvával együtt. 1337-ben Ite unokái. 1435-ben Strázs-család. 1444-ben a Kálnás-család IV. közös birtoka, mint régi birtok. 1463, 1491-ben Gorongh-család. 1463-ban Aranyas (Al.: Nagyfalussy.) 1561, 1777-ben Nádfőy. 1562-ben kúria-osztás a Strázs-testvérek és Literátyné St. Ilon közt. 1562-ben Nádfey; a Strázs-család közt az alispán fel-

osztja a kastélyt. 1563-ban Bagos. 1568-ban Nagy Imre De Sóvár 1 jtket zálogba ad 8 frtért Nádfeynek. 1571-ben (és Pósfalva): Nádfey Gáspár. 1571-ben Kükemezey (itt és Pósfalván) 30 részt elad Nádfeynek. 1572-ben Nádfey tiltakozik Gyármán ellen eserjése miatt. 1582-ben Horváth. 1586-ban Aranyas Miklós és Kristóf cambiuma (egyessége). 1588-ban Beőczy zálogba adja Ormándynak. 1598-ban Aranyas: rész. 1603-ban Nádfey és Duka tiltakozik Aranyas helye adásvevése miatt Aranyas és Beliske, Idrányi ellen. Nádfey a Dukay-kuriáért Beliskének pénzt ad. 1610-ben a Nádfőy-örökösök az anyai részt követelik Nádfőy Ferencztől. 1613-ban Balogh. 1625-ben Sztankay. 1628-ban Duka követeli részét Nádfeytől. 1656-ban Homár. 1658-ban Nádfey tiltakozik Horváth ellen a «Szélföldgerendely-patakra menő véggel». 1683-ban Nádfey, Horváth, Sóváry. 1694-ben Dobay, Nádfőy és Sarnay. 1709-ben Tivadar követeli a kúriát Segnyeytől. 1740-ben Pulszky. 1741-ben Lehóczky. 1759-ben Pusztay.

Nagyfalu: 1310-ben (Turuncz, Laczkfalu, Szilva-Turnukuzi, Szemere-részekkel): Thekule-nmb. fiaitól elfoglalja Omode és Miklós fia Demeter. 1412-ben a Therne-patak mentén. 1412-ben Steflaky, Ternyey, Strázs. 1463-ban Nagyfalv: Nádfő, Ternye helységekkel együtt. 1463-ban Kálnássy- és a rokon-családok osztálya. 1595-ben Gyuricskó követelése Gergelylaky ellen. 1602-ben ugyanez Usz ellen. 1610-ben prédiüm: Gergelylaky. 1620-ban Gergelylaky özvegye zálogba adja Gergelylakynak a Gyikópatak-malmot és részt. — Ternye tilt a szomszédait elidegenítés miatt. 1622-ben Gergelylakyné, majd Bornné-Szinyey Sára zálogba adja 200 frt 69 dénárért a Gyikófolyó-részt és malmot, kertet, halászatot és Uszdombjá-t Gergelylaky Miklósnak. 1637-ben Gergelylaky zálogba adja Nagyfalut (Kisfaluvál) Gyuricskónak. — Sarudy követelése Gyuricskótól. 1640-ben Gyármán tiltakozik Gombos ellen erdő miatt.

Nagykelecsény: 1611-ben Gyuricskóné, Kéry, Gyulay. (L. Kelecsény.)

Nagyladna: (L. Kisladna).

(Tartozék: Szopotnyiczamalom.)

Kőbányák: I. *Dolomit*: felső-triaszkori: bitumenes, szürke, szemeses. A községi (Rozsek) kőbányában 1876-ban 200—300 m³ építkezésre, mészégetésre.

II. *Kvarczit-homokkő*: diaszkori: palás, kvarczos, szerticzes, vörhenyes. A községi (Pad raldzin) kőbányában 1876-ban 40 m³ építkezésre.

Nagynyirjesi rész: (L. Jakabvágása.)

Nagysáros: a Tarcza folyó mellett, város, majd mezőváros. 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. 1274, 1293-ban a plébános a határbeli dézsmát kapja. 1296-ban Moyk és testvérei várjobbágyok örök birtokukat eladják Ovgai Péter mesternek. 1320 körül, vagy régebben, mivel II., IV. Béla korabeli okiratok együtt említik Szebennel és Eperjessel, sz. kir. várossá lett. 1333-ban a város síkjára Synka f. Péter bajvívásra kivja ki Ethele f. Mártont, a ki Szentpéteren rajta ütött, még pedig 2 héten belül. A kihívott nem jelent meg, míg Péter bajvívót állított. A tribünön vártak a bírák. Majd határozattá tették írásban Miklós c., sárosmegyei Willermus mester albirája és a 4 nemesi bíró, hogy annyiba veszik a dolgot, mintha Márton elesett volna, ezért pénzbírságot rónak ki rá s birtokaitól megfosztják. 1345-ben Sarus, Saros, 1351-ben Naag Sarus, 1354-ben civitas Sarus, 1354—1355-ben oppidum Sarus. A megyegyűlések régi helye. 1274—1370-ben Ágoston-rendi szerzeteseknek volt benne Szent Szaniszlóról czimzett kolostora; 1347-ben Eperjeshez hasonló szabadságai kir. védelemben részesülnek. A XV. században Sáros vár tartozéka. 1346-ban favágás-joga van. 1347-ben sz. kir. város: régi heti vásárjog és vámmentesség erősítése. Királyi adója 150 ezüst márka. Az 1347-iki királyi levél is egyenlő szabadalmúnak jelzi Eperjessel és a szepesi városokkal s tiltja a kir. adóval való megterhelését; 1352-ben István kir. herceg hasonló rendeletet bocsát ki. 1351, 1352-ben István kir. hg: erősítés. 1399-ben vesztí el ezt a kiváltságot, a mikor a király és királyné asztalára Lőcsére nem akarja beszolgáltatni a szokott élelmi czikkeket. Ugyanakkor kir. kincstári, majd családi (Szapolyay-, Perényi-, Thurzó-, Rákóczi-) birtok lett. (Utóbb az Aspermont, Szirmay és Wolkenstein grófi csa-

ládok s a Pulszky-család az urai.) 724 frt s 6 hold föld-alapú szegények háza van ekkor a községben 4 személyre s 4 orsz. vásár-jogú. 1438-ban Mátyás király Giskrát Sáros megye örökös főispánjává teszi meg. 1439-ben a várba Erzsébet királyné a huszitákat hívja II. Ulászló ellen. Ezek (Swehla, Giskra, Talafuz és Axamít) Sáros, Komlós, Palocsa és Berzevicze-várakban 30 évig tartózkodnak. 1461-ig Giskra. 1490-ben Duka. 1592-ben oppidum. 1602-ben Soós egyessége Soósné Eödenffy Zsuzsával. 1606-ban Dóczy végrehajtása Csákyne ellen. 1609-ben Bornemisza. 1613-ban Bornemisza-osztály. 1614-ben Rákóczi tiltakozik Usz és a szentmihályiak ellen. 1635-ben 3 országos vásáron kívül heti vásárjoga. 1640, 1714-ben Pucsov, Szabó, Saárossy, Spáczay, Németh, Rác, Kenderessy, Karlóczy, Nyáray, Pohárnoky, János deák, Langh. 1642-ben Rákóczi zálogváltása az Usz, Dévényi, Szemre, Gyármán-családokkal. 1645-ben Alattyány. 1650-ben vámjog. 1668-ban Hany tiltakozik Ibrányi ellen elidegenítés miatt. Nemessányi tiltakozik Holychy ellen rétosztás miatt. Ugyanaz, mint Rákóczi provizora, a tizedet nyugtatja Melzer prefektusnak. 1673-ban Halapy tiltakozik a szomszédok ellen rét miatt. 1694-ben Sárosy, Lipóczy, Halapy, Bacsy, Iglódy, Náray, Trombitás, Szelecsényi, Taksony, Belyussy, Horváth, Grün. 1696-ban Novák. 1698-ban Soltész. 1707-ben Semsey követelése Boczkóné ellen rész miatt. 1712-ben Deák János, Takács, 1722, 1736, 1772-ben Illésházy gróf. 1722-ben Ugyanaz; Miklós kancellár. 1732-ben Szalay. 1748-ban Forintos. 1758-ban Szapáry Mária grófnő. 1770-ben Jobbágyi, Zvarchy. 1773-ban Debreczeny. 1775-ben Aspermont. 1778-ban Urbán. 1816-ban Wolkenstein gróf. 1818-ban a törvényszék, mint forum, a Wolkenstein gróf uradalma ellenében meg erősíti a község jogait és kivált ságait.

(Tartozék: Lázi, Baktaköz, Kánás, *Sáros-vár*: (L. ezt.)

Kőbánya: *Homokkő*: eocénkori: barnás, meszes. A községi (Bikos-erdő) kőbányában emberemlékezet óta 40—50 m³ helyi építkezésre.

Nagyszilva: 1251-ben Felszilva, 1270-ben Tóbiás c. birja. 1389-ben Zylua, 1427-ben Nag-, Kyssilua, 1473-ban Naghzylwa; 1389-ig Sáros-vár tartozéka volt. Utóbb birtokos: a Rozgonyi-család. 1427-ben birtokos: ugyanez Kisszilván, a panonhalmi apát Nagyszilván. 1477-ben Chirke. 1562-ben Sebesy, Monaky. 1616-ban Forgách. Pataky tiltakozik Sarudy ellen elidegenítés miatt. 1623-ban Gyulay kapja az erdélyi fejedelemtől. 1628-ban Forgáchné tiltakozik Sztankay ellen. Sztankay végrehajtatja. 1629-ben ugyanaz. 1659-ben ugyanaz. 1664-ben Sztankay tiltakozik mindenki ellen a Sebesy-rész m. Szemere tiltakozik ellene Forgáchné javára. Sztankay tiltakozik erdő miatt. 1695-ben Bornemisza követelése Zombory ellen. A XIX. században Semsey.

Kőbánya: Homokkő: eocénkori: barnás, finom, meszes. A községi kőbányában a község fennállása óta 90 m³ helyi építkezésre, kavicsnak.

Nagyvitéz: Vitéz (Kis- és Nagyvitéz.) 1301-ben Vytevilla. 1320-ban Vitez antiqua et nova. 1330-ban ura a Szalánczy-család. 1330-ban Drugeth fia elcsereéli Szalánczy Lászlóval. 1349-ben Vitézy Lőrincztől anyai révén (Aba-nm.) követelik putnoki Vehey Miklós fiai. 1427-ben Nag- és Kysuites. 1465-ben Naguithes. 1554-ben Vitéz és Kisvitéz. 1427-ben Nagyvitézen birtokos: a Sirokay-család 25, a Bertoldy-család 8, Kisvitézen a Sirokay-család 12 jtelekkel. 1572-ben Hedry 7 frtért zálogba adja Frichynek a rétjeit. 1592-ben Nagyvitézen Berthóty tiltakozik Lichtenstein János ellen Podkruhov-préidium miatt. 1610-ben Hedry részt ad Berthótnak. 1623-ban Nagyvitézen Frichy tiltakozik Berthóty ellen. 1624-ben ugyanez. 1638-ban Berthóty, Hedry, Frichy: erdő. 1705-ben Hedry. 1755-ben Berthóty, Rotth. A XIX. században Tahy.

(Tartozék: Feketemalom, előbb: Csarne; Hegyimajor, előbb: Zahara; Kővölgy, előbb: Dolyina.)

Nakri vej Szkaie: 1574. (L. Szedlicze.)

Naasfew (Tótfalu): 1323-ban donációújítás Thekule András fiainak. 1337-ben Tóthfalva. (Nyárs?)

Navajháza: 1587-ben prédium. (L. Felsősom.)

I. *Németfalva* [-va] (Kapinémetfalva): 1368—1464, 1489-ben Németfalw, Németfalva; 1427-ben birtokos: a Koporcz-család 19 jtelekkel. 1462-ben Koczik befogadja osztályos atyafiát: Kapyt. 1683-ban Kapy. 1683-ban Németfalva. ?

II. *Németfalva* (Taplinémetfalva): 1427, 1438, 1454, birtokos: 1437-ben a Perényi-család 30 jtelekkel. 1622-ben Sáros-vár tartozéka. ?

III. *Németfalva*: a XIV. században Uszpeklén másik neve. (L. Uszpeklén.)

Németsóvár: Sóvár. A vár építője: a Baksa-nemzetség. 1285-ben Baksa-nmb. Simon fia György. 1364-ben Czudar, utána Rozgonyi. 1458-ban ugyanaz. 1562-ben Soós a birtok megtámadása miatt nyomoz. Nagy. 1568-ban Soós és Soósné csebéje. 1571-ben Soós-osztály (Sóvár, Gulyvész, Mocsármány, Ujfalu, Kissáros, Sebefalva, Pálvágás, Keresztes, Karácsony-mező, Vaspatak, Laszczó, Margonya, Hanusfalva). 1587-ben Sóváry. 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. 1645-ben Trombitás tiltakozik Balogh ellen elidegenítés miatt. 1656-ban Melcer és Thúry tiltakozik Soós ellen. 1683-ban Keczer tiltakozik Sóvár ellen a sóvári réteken átjárás miatt. 1685-ben Soósné-Barkóczy Eva. 1699, 1709-ben Hiller. 1721-ben Szentkereszty. 1723-ban Rudiger. 1743-ban Piller. 1744-ben Galambos. 1745-ben Gabányi.

[A sóvári vár 1243-ban épült, melyet I. Ferdinánd 1537-ben romboltat le, mivel a Szapolyay-párt itt gyülekezett.]

Mondák: I. A várúr a várhegyi klastromból, hol a vár állott, a sóbányai harangtoronyig szíjakkból hidat készítettett, hogy sétálhasson s ne kelljen a völgybe leszállania. II. A Sóvári asszony mondája: erdélyi monda-variants.

Nemcovecz: 1591-ben Nemczoz: Bornemisza. 1599-ben Nemcovecz: Osztrogh tiltakozik elszántás ellen. (Lásd Kurima.)

Nenefew: 1296-ban Tarkó határában. ?

Noszticzius-Dolina: 1655-ben a Noszticzius-család: «kerekerdő»-je a Verespatak mellett. (Ma: Eperjes tartozéka.)

Novajháza: (L. Deméte.)

Nyás, Násfő, Nyárs (L. Ardó és Salgó): 1283-ban Illeméres nemesített fiai.

Nyársardó: Ardó: 1248-ban az eгри püspöki dézsmától mentes. 1283-ban Ilmeres fiai: Sebes és Simon első birtokosok, előbb a nyársi erdő felvigyázói. 1349-ben Ordou. Nyárs ura 1427-ben Semsey. 1427-ben Ardo. 1428-ban Ardo Nyars. 1466-ban Nyarsardo. 1617-ben Gombos, Hedry. 1627-ben Nyárs és Orkuta közt határigazítás. Semsey. 1668-ban Nyárs és Ardó: Semsey Ferencz tiltakozik Semsey-osztály ellen. 1673-ban Semsey tiltakozik Króneszné ellen birtokfoglalás miatt. 1686-ban Deák. 1689-ben a Szent-Iványi-rész szemléje. 1694-ben Semsey követelése Ujfalussytól zálogrész iránt. 1694-ben Ujfalussy. 1695-ben Semsey tiltakozik Szirmay ellen határigazítás miatt a Tarcza-ároknál. 1697-ben Renkovszky. 1699-ben Splényi követel kastélyjavítást a birtokosoktól. 1719, 1741-ben Boczkó, Lehóczky, 1755-ben és a XIX. században Semsey. 1863-ban cseresnye-kertjei hiresek. Semsey-birtok. Hajdan Nyárs és Ardó külön helységek.

Nyerges: possessio: 1711. ?

Nyérő: 1586-ban Pászthóy kiegyezik Mayersennel a Hoffer-tartozásra nézve. (Nyirjes ?)

Nyirjes: Nyires: 1381, 1427-ben Nyres, 1459, 1487-ben Nyresh, Nyires; 1427-ben 27 jtelekkel. Birtokosság: 1335-ben Nyiresmező: Somosy, 1427-ben ugyanaz, Széchy. 1446-ban községalapító: Semsey László, a ki 1475-ben zálogba adja Thurzó Mártonnak, ez pedig 1481-ben Tarczay Tamásnak. 1593-ban Ujfalussy tiltakozik Semsey ellen határtolás miatt. 1609-ben Tahy tiltakozik a szomszédok ellen birtokhasználat miatt. 1622-ben Nyirjes és Long közt vámjogot nyernek: Ujfalussy, Semsey, Tahy Ferencz és István. 1626-ban Tahy tiltakozik a valykóiak ellen erdő miatt. 1640-ben Ujfalussy. 1641-ben Ujfalussy-osztály. Ujfalussy Klára és Ujfalussy Zsigmond osztálya. 1683-ban Beniczky tiltakozik Ujfalussy ellen. Ujfalussy követeli Beniczkytól a kuriát. XIX. sz. Tahy.

(Tartozék: Bányapuszta, Rónapuszta, előbb: Petrus, Petrecz.)

Nyiresmajor: (L. Mérk-Felső: tartozéka.)

Nyomárka: 1426-ban Nyomark, 1461, 1475-ben Nyomarka; 1461: Kisszeben határán. Birtokosság: 1571-ben Nyomárkay. 1611-ben Gombos, Maróth, Horváth. — Nyomárkay-leányok zálogba adják 300 frtért Gombosnak. 1626-ban Gombos tiltakozik Vecseyné-Gombos leány ellen zálogosítás miatt.

Oberhart: 1477-ben Tarkeőy-család. (L. Eberhart.)

Obrucsnó: 1248 előtt: királyi vadászterület; 1288-ban a balthamezei és tharkveleji uradalom része. ?

Ófalu: Keczer-kastély 1863. ?

Olajpatak (Olejnok): 1454-ben Olaypathak, Litinye és Hönig helységekkel együtt. Birtokosság: 1322-ben Micsk. 1454-ben Olejnik: Perényi. 1512-ben Tarczay-család. 1562-ben Olajpatak: Péchy tiltakozik Szeben ellen. 1615-ben Péchy Pál tiltakozik Péchy Zsigmond és Usz eszeréje ellen. (Tartozék volt: Baranya (Báránfalva?) prédiüm, Majdán, Ambrusfalu a Csergőhegy alatt). 1691-ben Olisznok. (?)

Tartozék: Ambrusfalu, Baranya, Majdán.

Olyavicza: 1515-ben Ternyey Györgytől Tarczay erőszakkal veszi el.

Olysó: 1274, 1288-ban Tarczay-uradalom. 1692-ben Gadeckky-osztály. 1714-ben Pruszkovszky, Gabody. 1725-ben Tahy. 1748-ban Gadeckky. 1751-ben Mudrányi. A XIX. században Tahy.

Olyves völgye: (L. Pósfalva: rész.)

Ondavafő: 1683-ban Ondavka.

Ondó: 1558—61-ben Varjú. ?

Ondrevágás: 1685. (L. Andrásvágás).

Ópeklén: 1630. (L. Budamér: tartozék.)

Opina: 1427, 1473, 1483-ban Patacskő h.-vel ellen. 1427-ben Doby. 1482-ben Zbugyaytól don. Czéczey. 1603. (Hihetőleg: a mai Sárosófalu.)

Opiszkvágása: 1427-ben Spichuagasa. 1408-ban Oppiskuagasa; 1408-ban Richvald h.-vel együtt; 1428-ban Szent-Mihály és Megye közt. 1408-ban az ura Perényi. ?

Ordanka: (L. Vörösvágás: rész.)

Orkuta: 1314-ben Thekule-nmb. Jute fia András fiai birtoka. 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. 1314, 1427-ben Wrkutha (1314 előtt: Urkuta és Szent-Mihályfalu közti terület) Syslaus gróf, majd 1314-ben Thekule András fiai birtoka. Ezelőtt Sáros-vár tartozéka volt. 1427-ben Urkuta (Urkutja?): Vámossy. Már 1544-ben is Szeben birtoka. 1546-ban 1614 frton Labaczkytól Szeben veszi meg. 1622-ben Semsey tiltakozik a szomszédok ellen határtolás miatt. 1691-ben Szirmay. (Sárosmegye legrégibb községének mondják.)

Orló: 1423-ban Orl vámhely, 1366-ban Orlow, 1427-ben Owruł: Palocsa tartozéka volt. Birtokosság: 1427-ben Vámossy, 1571-ben Palocsai Horváth. 1621-ben Orlova: Palocsayné tiltakozik Dessewffy ellen. 1656-ban Semsey tiltakozik Berzeviczy ellen határ miatt.

(Tartozék: Endréoka, előbb Andrejovka; Kurcsin.) (L. Edusturnya.)

Orosz-Peklén: 1719. 1751-ben Károlyi. 1775. (L. Peklén.)

Oroszvolya: 1248 előtt kir. vadászterület; 1288-ban a balthamezei és tharkveleji uradalom része. ?

Orsós: Alsoncz (Orsóczfalu): 1337-ben Alsonch Trocsány és Kohány falvak mellett: Perényi. 1563-ban Trocsányi zálogba adja Orsóczkynak 4 frton. 1566-ban Tarczay Anna utolsó birtoka, hol †. 1581-ben Tywadar-család. 1587-ben Pászthóy: zálogváltás. 1608-ban Szkárosi Farkas Anna zálogba adja részét. 1610-ben Trocsányi, Tivadar, Kohányi, Horny tilt. Horny János és Kohányi elidegenítése ellen. — Trocsányi és Tivadar tilt. Orsóczy és Nagy egyessége ellen. — Hosszútóthy tiltakozik Tivadar elidegenítése ellen. — Orsóczy tiltakozik Nagy Albert ellen. 1617-ben Tivadar kapja a Horny-kúriát. 1623-ban bánya említése. 1627-ben Gergellakyné tiltakozik Tivadar ellen építés miatt. 1628-ban Tivadar tiltakozik Gergellaky ellen kúria-szerződés szegése miatt. 1635-ben Kohányi tiltakozik Sathó ellen. 1637-ben Horny. 1639-ben Kohányi tilta-

kozik Gergellakyné ellen Sathó-zálog miatt. — Tivadar tiltakozik Sathó ellen birtokkasználat miatt. 1639-ben Tivadar tiltakozik Gergellakyné-Orsóczy Erzse ellen elidegenítés miatt. 1640-ben Kohányi tiltakozik Orsóczyné ellen zálog miatt. 1661-ben Kohányi és Tivadar egyessége. 1694-ben Jancsok. 1714-ben Jancsó. 1734-ben Tivadar $\frac{1}{4}$ jtelket kúriává tesz. 1751-ben ugyanaz, Kohányi, Putnoky, Sándor, Makay, 1753-ban Tivadar.

Ortás: (Lapispatak: tartozék.)

Ortase: (L. Kissáros: tartozék.)

Ortutó: Ortolt: 1415-ben Ortholth, 1427-ben Orthowle, Orsolth, 1492-ben Orthath; 1427-ben 46 jtelekkel. 1683-ban Ortutova, 1685, 1740-ben Pataky zálogban bírja Szebentől.

Óruzsín: Ruszín: 1386-ban Ruszín: Somosy. 1387, 1491-ben Ruseen, Rozyn. 1423-ban Rwsynch, 1427-ben Rusyn; 1427-ben Kesepkwdyn, a Pálóczy-család birtokaként, mint Szakalya tartozéka. 1614, 1627-ben (Rusinecz (?): Berzeviczy. 1683-ban Rusin. 1685-ben Ruzánka. (?)

(Tartozék: Kassahámor, Handely, Kamorovecz.)

Kőbányák: I. *Dolomit*: felső-triaszkori: bitumenes, tele bitumenek- kel, finom. A községi (Komarócz-hegy alatt) kb-ban 1881-ben 400—500 m³ építkezésre, kavicsra.

II. *Homokkő*: diaszkori: szericzites, palás, violás és zöldesen foltos, finom. A községi (Ruzsinpatak) kb-ban 40—50 m³ építkezésre, kavicsnak. A korompai vasgyárnak sodronypályája van itt vasércszállításra.

Osicsemajor: (L. Lapispatak: tartozék.)

Oszikó (Ossikó): 1427-ben Ozykow, 1454-ben Ossyko. 1408, 1427-ben Perényi, 1585-ben Forgách tiltakozik Hertnek birtokosai ellen. 1586-ban u. a. követelése Bornemisza ellen. 1591-ben u. a. 1601-ben Forgách és Bornemisza határigazítása Hertnektől. 1665-ben Forgách tiltakozik a Frichy-család ellen. 1694, 1699, 1714-ben Csemnyiczky. 1770-ben Forgách gr.

Osztópatak: Osztropataka (Osztrovjani). 1248-ban az egri püspök dézsmájától mentes. 1248-ban Osztropotoka; 1390-

ben Sáros királyi vár tartozéka volt. Birtokos: 1393, 1427-ben a szeretvai Ramocsa-család 27 jtelekkel. 1399-ben mint egykori királyi birtokot Ramocha fia Péter kapja. 1570-ben Ternyey a Putnokytól zálogba vett részt (Bodonlakával) 100 forintért zálogba adja Berthótnak. 1592-ben ugyanez. 1606-ban Berzeviczy követelése Horváthné ellen. 1624—25-ben Literatus (Al.: Mester) Mátyás. 1625-ben Mester Anna. 1655-ben Berthóty zálogba vesz 750 frton 3 zsellért és malomrészt s «Bán kútja» (Pán kút)-t Anárchytól. 1656-ban Hedry tiltakozik Pataky ellen elidegenítés miatt. 1700-ban Usz tiltakozik Berthóty Erzse ellen jogvisszaélés miatt. 1714-ben Richter. 1717-ben Berthóty 1200 m. frtért zálogba adja Desewffynek. 1863-ban több kastély. Birtokosok a Péchy-, Bánócsaládok. (Kr. u. III. századból való osztópataki leletek *a*) a XVIII. század végén végzett ásatásból, mely a bécsi múzeumban, *b*) 1862-ből, mely a magyar Nemzeti Múzeumban van.)

Oztracsina: 1415—16-ban Ostrathina, Oztrachina: Makovicza vár tartozéka volt. Birtokos: 1427-ben a Czudar-család 4 jobbágytelekkel. (Ma: Szorocsin?)

Őr: 1427-ben Alzo Wr, Oroszpeklén h.-vel együtt. ?

Ozboró: (L. Zboró.)

Páczfölde: (L. Varjúfalva: rész.)

Palocsa, a Poprád mellett, mezőváros: 1493—96-ban cives eiusdem *loci*: városi kiváltságokat élveznek; 1427-ben népes hely; a Bebek-családnak 76 jtelke van; 1505-ben három orsz. vásár-jog. A mai P.-uradalomban mintaszerűen berendezett belterjes gazdaság folyik: pinzgaui tehenészettel és modern sajtgyárral. A birtokos: a Salamon-család.

(*Tartozék*: Györkvágása.)

Kőbánya: *mészkö*: neokom aptychus: világosszürke, lithográfkőszerűen tömött. A községi (Za zamkom) kavicsoló kőbányában kavicsozásra.

Palocsapasztovnyik: (L. Palocsa: tart.)

Palocsapodpilu: (L. Palocsa: tart.)

Palocsaváralja: L. Palocsa: tart.)

Paloneza: Plavnicza: 1366-ban Plavnich, 1427-ben Plavnicha: Palocsa tartozéka, 55 jtelekkel. 1427-ben Vámosy. 1562-ben Palocsay János, György, Borka. 1570-ben Segnyey tiltakozik Palocsay ellen erőszak miatt. 1658-ban Palocsay tiltakozik határátlépés ellen. 1863-ban fűrészmalom.

Kőbánya: *homokkő:* eocénkori: világosbarna, meszes. A községi (Do banyi) kőbányában helyi építkezésre.

Pank: 1320-ban villa P., Frics és Siroka közt feküdt. ?

Pankó: (L. Szinye). ?

Pankota: 1411-ben az uszfalvi nemeseké. 1412-ben Pankotha, Uszfalva vidékén. 1427, 1442-ben Tamásfalvy. 1586-ban Pankutha: Usz tiltakozik Gergelylaky ellen. 1602-ben ugyanaz (Bánkutja: Uszfalvához tartozott). ?

Pányik: 1427-ben Panyk, Somos helységgel együtt. Birtokos: János (?) 9 jtelekkel. (?)

Pankuta-erdő: (L. Uszfalva rész.)

Papföde: 1566-ban prédiium: a Thibay-testvérek tiltakoznak Ty Kristóf ellen birtokhasználat miatt.

Patacskő: 1427-ben Pathay. 1473., 1476-ban Patatsko, 1496-ban Pathaczko, 1683-ban Potecska, 1685-ben Potoczka, Pataczkó. 1447-ben Kozmafalvy. 1570-ben Keczer tiltakozik Soóry ellen legelőerőszak miatt. 1621-ben Patocska: Rákóczi tiltakozik Petheő ellen elidegenítés miatt. 1663-ban Keczer eltiltja Urayt Lapispatakától. 1770-ben Keczer tiltakozik a kir. fiskus ellen.

Pataki: 1719-ben Potoka.

Pécsfalva: 1423-ban Pechfalva (al. Alsodelne). 1461-ben Peczfalva (nemesi névben). 1562-ben Peczfalva: Borbála De Peczfalva zálogba adja Liptaynak. 1563-ban Liptay, Balázs. 1570-ben Káposztás eladja Sathónak.

Pécsújfalu: 1251-ben Pechujfalu: a sárosi várispánság tartozéka. 1251-ben Kálnássy. 1322-ben Mychk, kinek 1341-ben fia Loránd védi Berzeviczy ellen. 1322-ben Ákos nemzetségbeli Mychk. 1419., 1480-ban Pósfalusy. 1470-ben Szirmay. 1441., 1754-ben Horváth. 1480-ban Buza. 1557-ben a Péchy-család vámjoga. 1585-ben Horváth. 1637-ben Péchy Lubló ellen vá-

mot ígér. 1658-ban ugyanaz tiltakozik a Péchy-árvák ellen a malom és serfőzőjog elidegenítése miatt. 1693-ban ugyanannak követelése Péchyné-Szent-Iványi Zsófia ellen. 1699-ben Fehér. 1708-ban Zolnay. 1751-ben Izdenczy. 1657-ben Zsoldos János birtokait, mint örökbe fogadott fia, Péchy Gáspár kapja. 1712., 1714-ben Bencsik.

(A Pécsújfalusi hegyek a Strázstól és Kapitól Orlóig húzódnak. A hegyek lábánál dombon áll a régi várom, mely 1209-ben Ráskay Demeteré, ki Gertrúd királyné pohárnoka. Utóbb a Tarczay-, Czudar- és Perényi-családé 1512-ig, a mikor csere útján újra a Tarczay-családé. 1555—1556-ban Tarczay Anna hősileg védi I. Ferdinand serege ellen, de hódolnia kell. Ekkor a vár egy részét légbe repítik. 1559-ben a területet a Péchy-család kapja.)

Peklén : Pekelnik : (Salgó mellett) : 1273-ban Miklós gerzenczei c.-től megveszi Benedek mester fia. 1383-ban Szepes követe kérdi, igaz-e, hogy írásos egyességet állítottak ki Uszfalvy Jakab és Kolin, de részben megsemmisítette, részben visszatartotta volna Zudar György. 1483-ban Tamásfalvy. 1570-ben Soory és Kottha követel Keczertől erdőt. 1592-ben Gombos. 1624-ben Segnyey követelése Kistól. 1628-ban ugyanaz. 1634-ben Roskoványi tiltakozik Segnyey ellen erőszak miatt. 1669-ben Peklén-erdő. 1792-ben Br. Rhenaud Francziska † után kir. fiskusi birtok. ?

Peklénke : 1394-ben Pásztohy. 1427-ben Somosy. 1482-ben Zbugyay után Czéczey. 1607-ben Segnyey. 1640-ben Fúzy és Paczóth közt határigazítás. ?

Peszternye : 1683., 1685-ben Psztrina.

Pesztőczvágása : 1381-ben Peztuchwagasa, 1423., 1459-ben Peztrecz, Pestrech, 1477-ben Pethreczuagassa. 1487-ben Pethrwagasa : Mátévágása és Nyires közt. 1381-ben Somosy. 1408-ban Perényi. 1427-ben Pesztrecz (?) : Széchy. 1470-ben Szirmay. (Talán ma : Pétervágása.)

Péterfalva : 1427-ben Péterfalva, Asgút helységgel együtt. Birtokos Somosy. ?

Pétermező : (L. Tarczadobó : tart.) 1278-ban Geregurfelde, Huziu-, Kuzuru- és Peturmezeu részekből áll : 20 márkáért a Thekule-nemzetségtől Sólna fia Budka veszi meg, 1278-ban Petromező, Putrumező : Thekule fiai és Budun fia András. 1337-ben Pétermező, Pétermezeje : Ite fiainak osztálya. 1473-ban Bozinkay. 1477-ben Chirke. 1495-ben Pan. 1584-ben Bozinkay és Dobay : határigazítás. — Gombos tiltakozik Bo-

zinkay ellen tized-lefoglalás miatt. 1607-ben Bozinkay, Dobay. 1609-ben Bozinkay 40 frt tartásdíjat ígér Bozinkay Margitnak. 1631-ben Dobay. Puszta volt. ?

I. Pétervágása: (Pétervágás): 1412., 1465-ben Petherwagasa. Az 1427-iki adólajstrom hármát említ. Birtokos: a) a Czudar-család, b) Dániel, c) Pál özvegye. 1381-ben Somosy. 1487-ben Cháholyi. 1562-ben Benyó követelése Serédy ellen. 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. 1719., 1754-ben Révész.

II. *Pétervágása*: (Pitrova): 1415-ban Makovicza vár tartozéka volt.

III. *Pétervágása*: 1454-ben Ressó mellett. (L. még Pesztőczvágása.)

Petesháza v. *Pelicsháza*: 1437., 1487-ben Peticzhaza, Petheshaza: Margonya vidékén. 1487-ben Chaholyi. 1709-ben Peticz poss.: Fejérvárné tiltakozik Dessewffy ellen. ?

Petőcz-prédium: (L. Komlóskeresztes: rész.) Talán Petesháza.

Peteő-Laza-erdő: (L. Tótselymes: rész.)

Petrecz: 1518-ban Pettrics: Buthkay-család. 1601-ben prédium: Tahy idézteti Rákóczit erdőerőszak miatt. 1603-ban (Nyírjes tartozéka): Tahy. 1604-ben ugyanaz tiltakozik Semsey ellen birtokhasználat miatt. 1638-ban Ujfalussyné és Tahyné tiltakozik Semsey ellen a Radomkafolyó mellett való erőszak miatt. 1656-ban Semsey, Ujfalussy. — Ugyanez tiltakozik a szomszédok ellen erőszak miatt. 1763-ban Tahy.

Peturkefalva: 1301—21-ben (Anjouk. Okmánytár 3.).

Pillerpeklén: Peklén 1373., 1383., 1462—63-ban Pachlian, Pekelyk: Salgó, Lubócz és Szt.-Imre helységekkel együtt. 1427., 1453-ban Lapispatakya Anna fiúsítva. 1764-ben Piller. — A XIX. században Pillerkastély.

(Tartozék: Farkasvölgyi halastó, előbb Velcs, Hraczkamajor.)

Pocsekana: (L. Harság: tart.)

Pocskaj-puszta: (L. Gergelylaka: tart.)

Pocsekáj: (L. Hutás: tart.)

Podhaj-puszta: Tőle vette a Podhajeczky-család a nevét. ?

Podhradek: (L. Krivány: tart.)

Podhura: (L. Tizsény: tart.)

Podkruhov: 1592-ben prédium. (L. Nagyvitéz: tart.)

Pohloda: 1520-ban Berthóty, Hedry, Frichy. ?

Pohlodó: 1503-ban Berthóty veszi Frichytől. 1527-ben pusztá. (L. Frics.)

Pokriva: (L. Eperjes: tart.)

Polihavka: (L. Harság: tart.)

Polomina-erdő: prédiüm. (L. Kükemező: tart.)

Polony: Polom: Polon: 1288-ban a balthamezei és tharkveleji uradalom része. 1427-ben birtokos: a Berzeviczy-család 27 jtelekkel; 1624-ben Berzeviczy. 1691-ben felmentés a német katonák elszállásolásától. 1689-ben Polyom: Kubinyi. 1748-ban Szirmay, 11 katolikus és 3 ágostai h. ev. Berzeviczy. A XIX. század második felében még: Berzeviczy-család.

Polyopmunka: (L. Vörösvágás: rész.)

Poprádófalva: 1656-ban Sztarina: Semsey tiltakozik Berzeviczy ellen határsértés miatt.

Poprádökrös: 1719-ben Orosz-Volya. (1903-ban két helység: I.: posta: Csircs, II.: posta: Hanusfalva.)

Porócs: 1251-ben Istvánfalva: Kálnássy. 1427., 1463-ban Prócsfalva: Prócsy. 1475., 1614-ben Prócsa: Gyármán. 1560-ban ugyanaz. 1572-ben Nádfey tiltakozik Gyármán ellen cserjés miatt. 1588-ban Porhócs: a Berzeviczy-leányok tiltakoznak birtokfoglalás miatt Kellemesy, Pesty, Dessewffy ellen. 1604-ben Pontiko utódai osztálya. 1625-ben Sztankay. 1627-ben Nádfey, Kükemezey, Bánó, Kálnássy tiltakozik Gyármán ellen (Dukafalva miatt is), mert 200 év óta birtokolják. 1658-ban Sztankay tiltakozik Kükemezey ellen erdőirtás és birtok miatt. 1671-ben Horváth De Perlak, Sztankay. 1714-ben Kristóf (lengyel), Zahorszky, Sirokay (?), Takács, Sirokánszky, Kumavecz Takács. 1732-ben Sztankay. 1744-ben Hodossy.

Poroszló: L. Boroszló.

Porszács: Proszács.

Pósalaka: 1370, 1410-ben Posalaka poss., 1411-ben P. al. Gyechehalma; 1410-ben birtokos: az Usz-család, mely benépesíteni akarja Gyechehalmát (1377: Deczelhalma), hol birtokos: a Tekule-nemzetség (Usz-család); ugyanez 1341-ben Geyhhalma ura. 1378-ban Mérges Mihály Anna leányára írja át. 1411-ben Deczelhalma. 1411-ben az uszfalvi nemeselek, Kisiday János fiai birják. 1600-ban prédiüm: Balpataky. 1622-ben ugyanaz. (Ma Décső?)

Pósfalva: Pósfalu: 1419-ben Posfalva, 1427-ben Posfalva. Hajdan Komlós és Komlóskeresztes helyekkel egy község volt. 1444-ben: (L. Kálnás). 1560-ban Nádfey feloldja kötelezettségétől (Nádfőn is) Kükemezeyné-Blasy Ágothát. 1562-ben ugyanaz tiltakozik Gyármán ellen. 1596-ban Roskoványi a Horváth- és Kaza-kúriák közt 1½ jtelket zálogba ad 100 frtért Töröknek. 1610-ben Ormányi tiltakozik Kükemezey ellen. — Horváth tiltakozik Kaza ellen elidegenítés miatt. — Kükemezey tiltakozik Kaza és Horváth ellen adás-vevés miatt. 1614-ben Koza tiltakozik rész miatt. 1611-ben Bornemisza, Ternyey tiltakozik Gyármán ellen elidegenítés miatt. 1617-ben Csengery tiltakozik zálog miatt Idrányi ellen. 1616-ban Gyármán tiltakozik ugyanez ellen. 1622-ben Thúry eladja a részt. 1625., 1667-ben Sztankay. 1626-ban Nádfőy tiltakozik Idrányi ellen elidegenítés miatt. 1629-ben Zavar tiltakozik a Horváth-kúria eladása miatt Thúry és Sztankay ellen. 1658-ban Sztankay tiltakozik «Ölyvesvölgye végiben Mocsaras-erdő» irtása és birtoklása miatt Kükemezey ellen. 1667-ben Sztankay tiltakozik Fejér ellen elidegenítés miatt. 1694-ben Fejér. 1749-ben Sztankay.

Poussaulja: 1340-ben Thekule nemzetség. ?

Pozaborov jedlevcze: (L. Vörösvágás: rész.)

Pozapuszta: (L. Vörösvágás: rész.)

Priboksi: (L. Tizsény: tart.)

Pszécső: 1683-ban. ?

Pruchekmal: 1410-ben 200 frton megveszi (s új pénzben Kassának fizeti le) Jakab mester-nemzetségbeli Péter fia Jánostól Uszfalvy Jakab. Ptručovkmal: 1596-ban prédiüm: Gombos tiltakozik Balpataky ellen. 1611-ben Pohőkmal: Nyomárkay-fassio Gombos-javakra. 1625-ben Gombos tiltakozik elidegenítés miatt. 1627-ben Rákóczi Pál gróf lemond Gombos javára. ?

Ptűcskal: 1619-ben. (L. Gombosfalva.)

Puch: Poch: 1291-ben Somosy. ?

Puskapormalom: (L. Sósgyülvész: tart.)

Puszta-Henningh-erdő: 1586-ban a lerombolt Ujvár-várhoz tartozott: Raszlaviczy. ?

Puszta-Istvánfalva: Kanyarik: 1427-ben Somosy. 1615-ben Gombos. (L. Kanarik.)

Pusztá-Kápolna-erdő : 1544-ben Szeben birtoka. (L. Felsősom : rész.)

I. Pusztamező : Bacsamező : 1248-ban don. Aposz nemzetségbeli Detre részére. 1274., 1288-ban a Tarczay-uradalom része. 1270., 1271-ben Radványi. 1248-ban Bachamezej. 1427-ben Bachamezw : Palocsától délkeletre. 1600-ban Szkárosi Farkas tiltakozik Berzeviczy ellen. 1665-ben Berzeviczy Klára tiltakozik a Berzeviczy-örökösök ellen. 1692-ben Gadeczky-osztály. 1694-ben Megyery, Barna.

II. Pusztamező : Pusztapolyka : (L. Felsőkánya : tart.)

Pusztasalgó : II. Salgó : 1460-ban Magyar Balázs. 1586-ban Bornemisza tiltakozik Búcsúházy és Meggyessy ellen. 1681-ben Uszsalgó : Usz tiltakozik Hoffmann és Uszné-Máriássy Anna foglalása ellen. 1757-ben Uszné-Barkóczy Júlia. A XIX. században Semsey.

Pusztá-Szentygyörgy . ?

Putnov : (L. Krivány : tart.)

Radács : 1343., 1427., 1470-ben Radach. 1343-ban Csicsery, 1427-ben A leleszi prépost birják. 1480-ban Ráskay zálogba veszi. Csicserytől. 1562-ben (Berzenke, Dobrova helységekkel) : Kassa. 1563-ban Orosz tiltakozik Kassa ellen, 1565-ben Csicsery Kassa ellenében. 1658-ban ugyanaz tiltakozik a szomszédok ellen az erdő miatt. 1665-ben ugyanaz átengedi Madarásznak Matocskatelket. 1682-ben Keczer tiltakozik a szentimreiek ellen a Szkáli-sáncz miatt. 1686-ban Szent-Iványi. 1691-ben Varga. 1694-ben Radácsy. 1770-ben Rusánszky. 1700-ban Czethó. 1714-ben Nagy, Varga. 1761-ben Klobusiczky gróf. 1771-ben (Berzenkével) Selmajer. 1775-ben Ruzsánszky, Merse. 1863-ban kastély.

(Tartozék : Domakó.)

Radocsany : 1320-ban Radozcany, Csábolcz helységgel együtt. 1320-ban a Merse-család, Thekule András fiai. ?

I. Radoma : 1229-ben Makovicza tartozéka. Birtokos : a Czudar-család 60 jtelekkel. 1298-ban Thekule-nemzetség-

beli Ite fiai eladják Tamás fia Synkának. 1337-ben Ite fiainak osztálya. 1383-ban Uzfalvay Jakab és Kolyn. 1383-ban Uszfalvy és Kolyn-egység. 1427-ben Somosy. 1601-ben Soós tiltakozik Rákóczi ellen erőszak miatt; ugyanazok egyessége. 1638-ban Rákóczi követelése Kassaytól és Segnyeytől.

(Tartozék: Hradiszkó-puszta, előbb Hradziskó.)

II. *Radoma*: 1337., 1383-ban Kisszebentől nyugat-északnyugatra. ?

Radoskő: Haradisa: Hradiszkó: 1427-ben Hragista. 1454—5-ben Haradicha, Haradischa: Zsetek-vel együtt. 1620-ban Czobor. 1622-ben Radiska: Sáros-vár tartozéka. 1683-ban Hradicska. 1689-ben Radiczka. 1685-ben Bárczay tiltakozik Rákóczi ellen.

(Tartozék: Radoskőalja, előbb Pod-Hradiszkó.)

Radoskőalja: (L. Radoskő: tart.)

Rákos: 1427-ben Rakws, 1441., 1476., 1480-ban Rakos, 1427-ben Ternye és Nyárs hegyek közt, Eperjestől északra. (Felső-rákócz ?)

Rakovecz: Rakorecz 1683. ?

Rapkó: (L. Harapkó.)

Rátka: 1487-ben Rathka, Hanusfalvától északra. ?

Rátvaj: 1427-ben Rathuay. 1435., 1694-ben Gombos. 1596-ban ugyanaz tiltakozik Balpataky ellen birtoklás miatt. 1606-ban ugyanaz erdő miatt. 1615-ben ugyanaz tiltakozik Nagylaky ellen. 1623-ban ugyanaz tiltakozik elidegenítés miatt. 1625-ben ugyanaz. 1627-ben ugyanannak javára Rákóczi gróf lemond. 1636-ban ugyanaz zálogba adja «Bajushely»-et Zombornak. 1656-ban Barna tiltakozik Gombos ellen. 1663-ban ugyanaz részt követel. 1833-ban Rátvay.

Regettő: 1683-ban Regetovka. 1719.

Rehő: 1691. ?

Reichanszka: 1622-ben Bornemisza. ?

Remenye: 1680-ban Szemeréné egyessége Harsághyval.

Remete: A XV. században Kohányi-birtok. ?

Renők-Keszi: (L. Keszi.)

Réső: Resso: 1454-ben Ressew. 1683-ban Rassó.

Rét: 1427., 1454—55-ben Reeth, Reth. 1427., 1455-ben Sáros-vár tartozéka Csipkés, Megye, Zsetek helységekkel együtt. 1427-ben Reeth (inkább Rétke.) 1427., 1483-ban Varjú. ?

Rétke: 1462., 1482—83-ban Rethke: Lubócz és Szent-Imre, majd Buzló és Varjufalva helységekkel együtt. 1412., 1421-ben Rechke: a Nád-főy (Pethenedy)-családból való ágak és Pethő. 1482-ben Buzlőy. 1561-ben Varjú-osztály. 1566-ban a Tibay-testvérek tiltakoznak Tibay Kristóf ellen birtoklás miatt. ?

Richnó: 1563-ban Possay Kristóf. (Talán: Richnó-vár.)

Rikolf régi erdeje: 1337. ?

Rohov: 1575-ben Tahy, Dessewffy, Giletffy, ?

Rokító: Rikató: 1415—16., 1427-ben Rykathow, 1481-ben Rokistho. 1683.

Róna: (Rovná): 1415., 1427-ben Rona, 1492-ben Rownya. 1427-ben Makovicza tartozéka 38 jtelekkel. 1683-ban Rovna.

(*Tartozék*: Podhaj, Svinka-puszta.)

Rónapuszta: előbb Petrus: (L. Nyirjes: tart.)

Rónavölgy: (L. Erdővágás: tart.)

Roskovány: 1427., 1460-ban Roskowan. Birtokos: 1337-ben (Roskovicz): Ite c. unokája: Uz fia János. 1360-ban 1427-ben a Pálcza-család 25, a Haraszti-család 16 jobbágytelekkel. Ruskvani nemesek: Chana és Chank fiai. 1724-ben Pálcza 25 jtelekkel. 1460-ban Magyar Balázs. 1523-ban Móréh. 1562-ben Roskoványi-egység. 1570-ben Roskoványi. 1586-ban Roskoványi Kálmán idézleti Roskoványi Antalt a «Zariczani udvar» miatt. 1587-ben Roskoványi elvitatja a Hrestyény-kúriát. 1587-ben Hrestyény. — Ugyanaz tiltakozik Ruesim ellen erőszakos foglalás miatt. — Ugyanaz tiltakozik Roskoványi György ellen, hogy a Tábor-gyümölcsös kerítését lerombolta. 1612-ben Roskoványi tiltakozik Horváth ellen malom miatt. 1621-ben a Roskoványi-örökösök átveszik a részt Horváth és Szedniczky gyámoktól. 1622-ben Roskoványi követelése Horváth ellen jobbágy miatt. 1631-ben Roskoványi István tiltakozik Komoróczy és Roskoványi János ellen elidegenítés miatt. 1668-ban a Roskoványi-család malomköltség-egysége. 1649-ben Glós. 1668-ban Dobay. 1668-ban Roskoványi tilta-

kozok Száraz és Péchy ellen adás-vevés miatt. 1671-ben Szelecsényi tiltakozik Filkó ellen elidegenítés miatt. 1677-ben Dobay részt vesz Dessewffytől. 1693-ban Kubinyi tiltakozik Péchyné ellen 2 jtelek elfoglalása miatt. 1694-ben Száraz, Roskoványi, Lenarcsics. 1695-ben Roskoványi tiltakozik Fajgel ellen a Roskoványi-kúriának Péchy kezére juttatása miatt. 1696-ban Kvasznay követelése Roskoványi ellen. 1701-ben Kubinyi követelése Péchy ellen. 1702-ben ugyanannak követelése Gandelyné ellen. — Péchy követelése Vitézy ellen. 1723-ban Hancsovsky. 1725-ben Kubinyi. 1732-ben Zaborszky. 1749-ben Roskoványi-csere Péchyvel.

Rovenypusztá : (L. Malczó : tart.)

Rovina : (L. Felsősom : rész.)

Rozuha : 1435-ben Zsegnye, Erdőske helységekkel együtt. ?

Rózsadomb : Bodruzsál : Bodrudzal 1719.

Ruditzka : 1691. ?

Rugacs : 1241-ben Fáy. ?

Ruzsoly : 1719-ben Kruszlova : Kruszlyova, Kruszlyó.

Sajbavolya : (L. Duplin : tart.)

Salamonfalva : 1444-ben (L. Kálnás III. : Zsálmány.)

I. *Salgó* (Uszsalgó) : 1460-ban Pusztasalgó, 1379-ben Salgous. (L. Pusztasalgó és Sebessalgó) ?

II. *Salgó* (Nyársardó) : 1370-ben Salgov al. Totfalu, 1337-ben Totfalwa, 1323-ban terra Naasfew al. Totfalu, 1446, 1463-ban Naas, Nyasplebánia : Nyársardó, mely 1427-ben Nyas és Ardó, 1509-ben poss. Nyas et Ardo. Az 1427. adólajstrom három Salgót ismer. 1323, 1337, 1370, 1379, 1427, 1446, 1462, 1509. (L. Sebessalgó.)

Salgócska : 1694-ben Dobovay, 1744-ben Dubovay, 1751-ben Sztankay. (L. Sebessalgó.)

Sambron : 1774-ben posszeszió. ?

Sandal : 1683-ban Sandaly : Semsey tiltakozik Keczer ellen erőszak miatt, 1694-ben Sandalszky, 1723-ben Duressák, 1751-ben Pethő gróf, Szirmay.

Sápony : 1599-ben Ostrogh tiltakozik a lakók ellen. 1621-ben Rákóczi követelése Bocskaytól rész miatt. 1683-ban Sapnicz : Sapinyecz.

Sarbó: 1683, 1685-ben Sarbova.

Sárosberettő: Berettő: 1291-ben Somosy. 1297-ben Berethej, Berethej: Somosy. 1420, 1427, 1435, 1462-ben Berethe. A XV. században Rozgonyi. 1607-ben Segnyey. 1615-ben Paczoth, Segnyey, Czuda, Várkonyi. 1628-ban Fűzy. 1623-ben Segnyey tiltakozik Paczóth ellen malom miatt. 1633-ban Czuda tiltakozik Domik eladása ellen. 1662-ben Pethőné-Paczóth-leány tiltakozik Bosznyák végrendelete ellen, a korcsma és Fekete ellen a kúria miatt. 1694-ben Semsey. 1702-ben Szántay. 1714-ben Szabó. 1747-ben Péchy megveszi 15.000 frton Szluha gróf részét. 1751-ben Péchy.

Sárosbogdány: Bogdány: 1427, 1435-ben Bogdán. 1570-ben Segnyey. 1592-ben Báthory. 1597-ben Káthay tiltakozik Segnyey ellen erőszakos birtoklás miatt. 1607-ben Kissevich-Horváth, Segnyey. 1622-ben Segnyey követelése Thornytól. 1622-ban ugyanez tiltakozik Segnyey és Czuda ellen erőszakos kúria-foglalás miatt. 1634-ben Báthory zálogba veszi Fűzytől a Spisak-helyet, hol Keczer építése ellen tiltakozik Fűzy. 1637-ben Görgey tiltakozik Segnyey ellen elidegenítés miatt. Kellemessy tiltakozik a malom miatt. Paczóth tiltakozik Segnyey ellen elidegenítés miatt. 1640-ben Segnyey követelése Paczóthtól. 1657-ben Keczer megveszi Melczertől a Varga Miklós részét. 1689-ben Radics a telkéből kúriát emel. 1694-ben katonai parancsnokság, Kulcsár, 1714-ben Kopasz, Szentkereszty, 1751- Görgey, Melczer, Dessewffy, Hegedüs, 1754-ben Csengery, 1775-ben Klobusiczky gróf birják. A XIX. században Ujházy.

(*Tartozék:* Dobos, Pusztaház.)

Sárosbuják.

Sárosdicsna: egy falu a Hocankapataktól elválasztott Zempléndicsnával (385 m). Amaz lankásabb és alacsonyabb. Rétegeinek hullámszerű kifejlődése következtében, mely a *petroleum*-feltárás feltétele, érdemes a furásra (1900: kutatás), de a hely szűk: az eocén alsó csoportrétegeinek az a zónája, mely a vízvászlástól a templommal szemben beszakadó patak területe.

Sárosgörbény: Kriva, Krive: 1454-ben Krywa. 1683, 1685, 1711-ben Klobusiczky gróf követelése Szegedytől.

Sárosizsép: Izsép: 1405-ben Isopo, 1427-ben Iseph, Isseph: Fejér-család. 1430-ban Ysyp, Isyp. 1437, 1439-ben Bajory. 1609, 1763-ban Rholl Antal. 1683, 1761-ben Rhaël (Rholl).

Sároskisfalu: (Maloveszka): Kisfalu, (L. Ujfalu.): 1435-ben Gombos. 1592-ben Soós. 1593-ban Nagyfalu: Sarudy, Frichy, Losonczy, Kálnássy tiltakozik Ternyey ellen elidegenítés miatt. 1615-ben Nagyfalva. 1616-ban Pataky tiltakozik Sarudy ellen elidegenítés miatt. 1625-ben Sztankay. 1683-ban Kissfalu. (Bucsújáró hely.) Jelentékeny zöldségtermelése van.

Kőbányák: I. *Mészkö:* felső-triaszkori: sötétszürke, bitumenes, finom. Kassa város kőbányájában 1854-ben 1600 m³ építkezésre, mészegetésre.

II. *Agyagpala:* diaszkori: violásszürke, kvarcyszemes. A község kőbányájában (Pod Koszcelkom-domb tövében) 1890: 30 m³ helyi építkezésre. Vasércbánya 1898.

Sároskőszeg: Kőszeg: 1427-ben Kwzeegh. 1435, 1453-ban Kyzeg poss., 1464-ben suburbium Kwzeegh, a vár aljában. Valószínűleg mezővárosi szabadalmi voltak. 1427-ben 15 jobbágytelekkel: Keöszeöghy, 1431-ben Perényi, Somosy (Tartozék: Zsidópataka, Ábrány, Margonya, Laszczó, Luzsán, Ferenczvágása, Long, Girált, Máté- és Valkvágása). 1453-ban Budaméry Anna fiúsítása: Kőszeg várra és tartozékaira (Budamér, Somos, Magyar- és Ujfalu, Licsérd, Szent-Imre, Szuhadolina, Lubolecz, Mocsármál, Nagy- és Kis-Ábrány, Lovagháza, Dolnafő, Bolyár, Berettő, Lemes, Abos, Terebő, Kerekrét, Kis-Kassa, Pekelnik). 1463-ban Lapispataky: (Tartozék: Somos, Asszúpatak, Berettő, Abos, Szent-Imre, Bolyár, Budamér, Lubolecz). 1607-ben Segnyey. 1609-ben Paczóth András tiltakozik Paczóth ellen. 1621-ben Torny zálogba veszi Paczóthtól. 1673-ban Váczy. 1751-ben Károlyi, Sztáray gróf, Okolicsányi. A XIX. században Ujházy. A lakosság zöldségtermelő.

Kőbányák: I. *Dolomit:* felső-triaszkori: sötétszürke, bitumenes, szemcsés. A községi kőbányában (Nad Hlibokim-domb tövében) 1856-ban 2000 m³ fejtés építkezésre, mészégetésre.

II. *Homokkő:* diaszkori: konglomerált, arkozás, vöröses. A birtokosi kőbányában (Nad Jarek) 1500 m³ fejtés építkezésre. A Hrad-hegy s a Lujza- és Margit-forrás szép kiránduló pontok.

Sárosmáriavölgy: (L. Kőtelep: tart.)

Sárosófalu: 1689-ben Ófalu: Keczer. 1755-ben ugyanaz.

Sároszentimre: Szent-Imre. 1427-ben Zentemreh. 1439, 1462—3-ban Zenthemreh, Zentimreh, Senth-Emrich. 1518-ban Buthkay-család. 1672-ben Veresák. 1679-ben Veresák követelése Károlyi ellen. 1682-ben Kékedy tiltakozik Keczer ellen a Svinka-malom miatt. 1709-ben Károlyi malomrésze. 1723-ban iskola van. 1732-ben Melcz (Melczel). 1754-ben Károlyi. 1863-ban Kastély.

Sárosújlak: Ujak: 1427-ben Wyak: Palocsa tartozéka volt 32 jtelekkel: Vámosy. 1562-ben Ujjack, Uják (Plavnicza, Starijna, Lipnyek, Hajtócska: Palocsa-vár tartozékai): Horváth Borka anyai része. 1683.

Kőbányák:

I. *Mész-kő:* csorsztini, felső-jurakori, vöröses barna, fehér mészpáteres. A községi (Naszalku) kőbányában kavicsnak.

II. *Mész-kő:* neokomkori, aptychus: világos szürke, tömött, mészpáteres. A községi (Pod szkalka) kőbányában fejtés kavicsnak.

Sasó: Sassova: 1352-ben Sasow, 1415—16-ban Sasavytha, 1427-ben Sasavicha: Makovicza tartozéka volt 26 jtelekkel, 1683, 1751-ben Soós.

Savanyúvíz: (L. Kissáros: tart.)

Scsepankapuszta: (L. Lukó: tart.)

Scyvenvíze: 1301—21. ?

Sebus-birtok: 1300-ban Sáros-vár tartozéka volt. Gerárd fia ex civitate Florentina Svethon mesternek adja. ?

Sebeskellemes: (Sebes) 1299-ben a Merse-család négy

országos vásárjogával (a nagypénteki sertésvására hires), mezőváros; 1491-ben Segnyey VI. Miklós hűtlensége után Kassa kapja. 1699-ben a templom tornyára a vármegyétől 100 rft.

(Rész: Sebeskellemesi Rétek.)

Sebessalgó: Salgó 1298-ban (v. Borsous): Symon fia György, 1333., 1373., 1394-ben Salgou, Salgow: Eperjes mellett. 1298-ban Simon fia György adja Piros Péternek. 1337-ben Ite fiainak osztálya. 1337-ben Thekule-nemzetségbeli Péter fiai. 1370-ben Salgói Péter el akarja adni. 1394-ben Pásztóhy. 1483-ban Tamásfalvy. 1561-ben Nagy. 1562-ben ugyanaz kielégíti Radoczát. 1589-ben Thorday Thorday ellen részfoglalás miatt. 1592-ben Usz tiltakozik Tótfalu (Al.: Salgó) urai ellen. Ugyanaz tiltakozik Gombos ellen. 1591-ben ugyanaz újra tiltakozik. 1603-ban Torday tiltakozik Körtvélyessy ellen kúria-foglalás miatt. 1611-ben Bornemisza tiltakozik a szomszédok ellen. 1612-ben Körtvélyessy tiltakozik Eperjes ellen. 1613-ban Usz tiltakozik a szomszédok ellen. 1628-ban Torday tiltakozik Körtvélyessyné ellen elidegenítés miatt. Lensés zálogba adja Tahynak. 1645-ben Usz tiltakozik Tahy ellen r. foglalás miatt. 1659-ben Barna, Gombos, Szegedy, Gergelylaky. 1661-ben Szentpétery, Strázs, Pető tiltakozik a Paczolth-egyesség ellen. Kis-, Al-, Eperjes-Salgó: Földessy tiltakozik Hermányi ellen. 1670-ben Szentpéteryné követelése Strázs és Gyetrik ellen. 1681-ben Usz végrehajtó levele. Usz István fiai Uszné-Máriássy Anna ellen a megye támogatását kérik. 1844-ben a község biróilag Eperjeshez tartozik. (A három Salgó = Sebessalgó, sőt: Salgócska is.)

Sebessváralja. Váralja: 1307—1550-ben áll fenn fölötté Sebes-vár, melynek ura a Synka-család. 1491-ben Segnyey elveszti és Kassa kapja. 1550-ben Eperjes boszúból felgyújtja. A XV. században a Sebesy-család. 1562-ben Bornemisza és Soós. Sebesyné követeli Sebesy Ferencztől az alattvalóit. 1563-ben Sebesy követelése Bakonyi ellen. 1564-ben ugyanazok egyessége. 1806. (L. Felső- és Alsósebes.)

Sefcső-pusztá: (L. Gerla: tart.)

Sempreő: Semrő: 1609-ben Kellemesyné tiltakozik Hartvány, Farkas és Kendy ellen erdő és birtoklás miatt?

Senyék: Senyek: 1427-ben Senek, 1615-ben Seniki. 1683-ban Sennyék. 1427., 1562-ben Sebesy. 1612-ben Dóczy Dorka tiltakozik Sebesy ellen elidegenítés miatt. 1623-ban (Berettő tartozéka): Bornemisza. Ugyanaz tiltakozik malom miatt. 1628-ban Paczóth tiltakozik Bornemisza és Segnyey ellen. 1629-ben Sztankay és Forgáchné pere.

Settke: 1622-ben Sáros-várhoz tartozott.?

Shacovszka: (Kiskohány: rész.)

Sidló: (L. Szinye)?

Sidópatak: 1235, 1288-ban Somosy.?

Sykusdfeldew: 1411-ben Sikos: határigazítása Szeben és Ardó közt, 1439-ben Ardó és Szeben közt.?

Simonfalva: 1412-ben Kálnás, Kükemező, Lucska vidékén.?

Simonháza: 1386—7-ben Symonhaza: Szedlicze, Ladna, Miklós-vágás vidékén. 1335-ben Somosy II. János fiai, 1351-ben királyi birtok, 1386-ban Somosy.

Sympahpatak: 1301—21.?

Singlér: Senglér: 1377-ben Sendler. 1427-ben Sendeler 1454-ben judex et jur. cives de Sindler. 1465-ben Sengler. Birtokos: 1377-ben Merse Lőrincz fiai eladják Jakab szépesi grófnak 50 m. zálog és 600 ar. ft. árban. 1437-ben a Soós-család 29 jtelekkel. 1338-ban Petőcz fiai és Szinyey Benedek fiai közt határper: Siroka-Frics és Singlér (Senduler)-Akál miatt. 1384-ben III. Benedek 650 arany frtért kölcsönben átadja Szepesy Jakabnak. 1468, 1469-ben Lapispatak, Budaméri Márkus Gergely, Delnei Kakas. 1493-ban Lapispatak 400 frt értzálogba adja Berthótnak. 1495-ben hozzá: Consensus regius. 1513-ban Bakos, Ragyoleczy Hedvig magvaszakadta után, kapja s 200 arany frton eladja Berthótnak. 1598-ban Berthóty. 1606-ban Senglér: Berthóty tiltakozik Berthóty Zsigmond ellen erdő miatt. 1608-ban Kanny-erdő: Berthóty. 1693-ban kir. fiskus a hütlen Berthóty János részét 4000 r. frtért átadja Semsey L. ezredesnek. 1698-ban Meskály

(Zmeskál) Julia. Ugyanaz 100 m. frtért zba ad malomrészt és Berthóty-jtket Bynak. 1705-ben özv. Byné 30 frtért zba ad malomrészt Sztankaynak. 1708-ban Zvornikovics. Ugyanennek és Melczernek egyessége (Istvánvágással). 1711-ben Szinyey. 1712-ben Berthóty 600 frttal a Semsey- és Melczer-zálogbirtok jogába lép. 1716-ban Sztankay 30 frtért zsellértelket zálogba ad Keczernek. 1726-ban Berthóty János hűtlensége miatt (Nagyjakab vágással, Zsebfaluval, Szentkereszttel) Zimmermann kapja; Hedry 1500 frton átváltja, Berthóty Miklós 300 frt felfilűzetéssel megveszi. 1735-ben Vrancsics 421 frt 20 d-ért a részét és a Berthóty-részt eladja Berthóty Miklósnak. 1736-ban ugyanaz ugyanannak 130 frtért zálogba adja részét (Hrabkó, Frics, Senyék, Kisvitéz).

Siroka: 1406., 1475-ben Syroka. Birtokos: 1330-ban Drugeth. Előbb: Wyllermus mester, majd Fülöp nádor. 1333-ban Péter fiai: Miklós, János, György. Péter fia Péter a fiai közt szétosztja a birtokát (Siroka, Vitéz, Frics, Hedri). 1339-ben Sirokay Petőcz fiai: György, László, Mihály. 1393-ban Sirokay Pál fia Tornynos Péter. 1427-ben Sirokay 28 jtelekkel. 1427-ben Lengyéndy Péter. 1495—96-ban Frichy zálogba adja Berthótyynak. 1497-ben ugyanaz 10 arany frtért zálogba adja 1 sirokai, 1 fricsi jtelekkel Jekelnek. 1565-ben Frichy és Hedry cseréje. 1575-ben Hedry zálogba adja Frichynek. 1587-ben Hedry, Frichy, Berthóty tiltakozik Berthóty Miklós ellen a «Kép» gyepje miatt. 1593-ban Hedry kiutasítja özv. Aczélnét. 1607-ben Hedry védi Berthóty ellen a Kanni-erdőt. 1608-ban Hedry tiltakozik ugyane miatt. 1617-ben Hedry tilt. Bethóthy ellen legeltetés miatt. 1623-ban Frichy tilt. Berthóty ellen malom miatt. 1634-ben tilt. Hedry Imre ellen, hogy a Mazurkovácson épít. 1640-ben Hedry-egyesség a Kottliszka-földre. 1648-ban Jarosovszka-rész. 1667-ben Hedry követelése Pozsgayné ellen. 1687-ben Berthóty malomujtást követel 1705-ben Hedrytól. 1768-ban Palocsayné báróné. A XIX. században Máday. A templom-udvaron őrzik a Sirokay László püspök

(az utolsó Sirokay) renaissance-kori vörösmárvány síremlékét. — (A Branyiszkó-hegy mentén a mai Emlékoszlopnál a gerincz összekötésére szolgáló mesterséges föld- és kőtorlasz-nyomok láthatók a hajdankorból. Ugyanott van egy kőalakulás, melyet «Camena babá»-nak nevez a monda, mely szerint egy mostoha tehenet fejni küldte ki a leányát, de mivel sokáig elmaradt, megátkozta: «Válj kővé!» Ugyanott él az «Ördöglyuk» mondája. A hegy alatt Polyanócz felé folyik át víz. Azelőtt a helynek nem volt vize, mert Siroka felé tartott. Oda jött egy molnár, de a munkához nem talált vizet. Szorultságában beállít hozzá egy fekete úri alak s igéri, hogy szerez vizet, de igérje meg, hogy amit haza menet először meglát, neki adja. Ujszülött fiát találja otthon, hát azt kellett odaadnia az ördögnek.)

1863-ban több nemesi kúria.

(Tartozék: Branyiszkó, Kolbachpuszta.)

Singlér-Akal: 1338. (Singlér része.)?

Slemov: Slmov: 1608-ban prédiüm: Berzeviczy tiltakozik az alsószalókiak ellen. (L. Alsószalók: rész.)

Sóbánya: 1616-ban (korábban királyi birtok): bérlő útján Rutkay Ferencz harminczados vezette. Ekkor Eperjes kapja 25 évre, mert a Bocskay-időben királypárti volt. Daróczy Ferencz beépítéséről és felszereléséről hosszabb jegyzék van kelet nélkül, melyet D. Márton mutat be az úriszéknek. A régi sóbányát a m. kir. főbányahivatal vezeti. (L. XVI. sz.) Fausztatója a Szigord-Kakasfalu-Sóvár-vonalon évi 25,000 m³ fára 1817-ben keletkezett.

Kőbánya: *Andezit*: téglavörös, likacsos, apró.

Sobos: 1683, 1719.?

Som: 1373-ban Czudar, utána Rozgonyi. A XV. században Upory, 1544, 1546-ban szebeni birtok; 1603-ban Melczer tiltakozik Szeben ellen erdő és Csarnipatak-határ átlépése miatt. Rozenman, Peczery tiltakozik Melczer ellen erőszakos lefoglalás miatt. 1687-ben Melczer, 1754-ben Sárossy, 1756-ban Melczer. (L. Felsősom.)

(Kisszeben tartozéka.)

I. Somos: mezőváros, 1349-ben Somos, Somus, 1470-ben S. oppidum: Kőszeg várhoz tartozott, mint vámhely. Birtokos: 1291., 1297., 1335., 1427-ben Vámosy, Somosy. 1335-ben Somosy Egyed és Ivánka kapják: Blachonulháza, Körtvélyrét, Péterfalva, Kiws-Kassa, Ujfalva, Thehán, Nyiresmező h.-t, 1449-ben a Somosy-családtól zálogba veszi a Szentmiklósy-család, utóbb Miliczi Paskó (Paszek) cseh nemes; 1467-ben Berzeviczy-család; 1470-ben Berzeviczy István kérelmére országos és heti vásárjogot kapott; 1479-ben a Somosy-család egykori részében a Liptay-család; 1427-ben a Somosy-családnak 35, a Budaméry-családnak 21 telke van. 1462-ben Paszek elfoglalja a Lapispataky-birtokot. 1479-en Liptay. 1470-ben heti vásárjog, mely utóbb megszűnt. 1528-ban vámjog. 1590-ben Máriássy, Monaky, Csapy és Bacskó tiltakozik Kendy ellen erőszak miatt. 1608-ban Máriássy. 1637-ben Monaky tiltakozik Paczoth ellen erőszak miatt. 1694-ben Berkeszy, Lenkey. 1695-ben Andrássy. 1696-ban (Lásd Somosújfalu) Thököli. 1699-ben Bogeszlay, Lenkey. 1743-ban Andrássy br., Szentmiklóssy br. 1747-ben Klobusiczky br. 1753-ban Dessewffy, Wohlgemuth Dániel. 1754-ben Zirchich.

Somos-vár: építője a tatárjárás után Somosy Péter.

(Tartozék: Gimespuszta.)

II. Somos: 1427-ben Sumus: Palocsa tartozéka volt 45 jobbágYTELEKKEL. (Ma: Gromos?)

Somos-Magyarfalu: 1719. ?

Somosújfalu: 1619-ben Monaky és Máriássy Ferenczné tiltakozik Monakyné-Fejér Eufrozina ellen a Csapy Kata-kúria miatt. 1627-ben Monaky tilt. Kende ellen Somos és Somosújfalu miatt. 1695-ben Andrássy. 1696-ban Andrássy br. — Szirmay követeli a zálogos részt Andrássy ellen itt és Somosújfalun, melyet a Thökölivel kötött szerződés alapján ennek leányai a kezére juttattak. 1753-ban Dessewffy, Wohlgemuth.

Kőbányák: I. *Dolomit:* felső-triaszkori: sötétszürke, bitu-

menes, finom. A község (Podles-dülő) kőbányájában építkezésre, kavicsnak.

II. *Homokkő*: eocénkori: szürke, finom, meszes. A község kőbányájában építkezésre.

Somrét: Sumneth: 1284-ben Somosy: a birtok határjárása. (Som?)

Sópatak: 1474-ben Sopathak poss.: Sóvár helységével együtt, 1285-ben Boksa-nemzetségbeli Simon fia György mester, ki Finta mesterrel küzd Roland ellen s őt megöli. Csehországban s a litván vajda és a kúnok ellen is vitézkedett. Joga: testvéreire hagyni a birtokot, ha örököse nem lesz.?

Sorm: 1427-ben birtokos Fülöp De Eadem.?

Sósfüred: 1683-ban Stavnyik. 1685-ben Scsavnyik. Gyógyfürdője van rheuma, csúz és köszvény ellen.

Sósgyülvész. Gyülvész, (Gyüvész), Gulyvész: 1419., 1438., 1474-ben Gywluez villa. 1427-ben Gylwes. 1438-ban fakápolnával. 1568-ban Soós és Soósné-Eödenffy Orsolya csejéje. 1571-ben Soós, 1598-ban Gulyvész. 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. 1657-ben 1661-ben Soós átírja Galambosnak. 1683-ban Gülvész. 1687-ben Galambossymalom. 1744-ben Galambos. 1745-ben Soós. 1770-ben ugyanannak követelése Sárossytól malom és 2 jtelek iránt.

(Tartozék: Puskapormalom.)

Sósújfalu: 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. 1625-ben Sztankay. 1638-ban Soós egyketted helyes jobbágyát 200 frtért Szeörösnek adja. 1661-ben Soós átírja részét Galambosra. 1683-ban Kapy tiltakozik Galambos ellen erőszak miatt. 1688-ban vámjog. 1726-ban Lónyay. 1744-ben Galambos. 1751-ben Sztankay.

Sóvár: mezőváros: 1417-ben oppidum Sogar. 1427-ben poss. S. Birtokos: Róbert K. alatt a Soós-család, melynek 1427, 62, 1438-ban 41 népes jtelke és három sókútja van. Már ekkor volt: a Szt. István királyról cz. kőtornyú és a B. Szűzről cz. kőtemploma (1491-ben *claustrum* B. M. Virginis). 1299-ben Symon fia György Synka mesternek adja a sóvári részét, de kiköti a nép részére a sóveremből a meri-

tés jogát. Synka 1000 m-t fizet neki, azonfelül az érdemei fejében évi 100 m-t ígér a sóforrás jövedelméből, szombatonkint egyketted köl sőt s a vár melletti nagy rétje felét. 1498-ban a nemesek sőt ne főzzenek, hogy a kir. jövedelmet csökkentsék. 1499-ben Sáros vármegye tilalma, hogy a rendei idegen sőt ne használjanak. 1644., 1705., 1706-ban oltalomlevél. 1863-ban van három kath. temploma, betegápoló-helye öt személyre, nagy uradalmi magtára, sör- és pálinkafőzője: kir. kincstári tulajdon. (L. Németsóvár.)

[A mai Tótsóvár, Németsóvár és Sóbánya kapcsolatos községek Sóvárból alakultak. Sóbánya a XVI. században keletkezett, míg az eredetileg Sváb-utca 1785-ben német telepeitől Németsóvár.]

Schönwald: (L. Klyussó.)

Schönviz: 1274, 1288-ban a Tarczay-uradalom része.

Spiczvágása: 1427-ben Perényi. ?

Stacina: Sztratina: 1342-ben Mychk, 1562-ben Palocsai Horváth, 1683-ban Sztarina.

Stark: (L. Felsősom: rész.)

Stavenyecz-erdő: Kakasfalva tartozéka. (Tulajdonkép Gyűlvészé.)

Stebnik: 1685. (L. Esztebnik.)

Steflaka: 1301—21-ben (Stephanlaka): Deseu fia, 1412-ben Steflakay, Ternyey, Strázs, a Therne-patak mentén. 1412, 1427-ben Steflaka. 1435-ben Steflakay. 1478-ban Stef-, Steflaka: Raszlavicza és Szilva vidékén eltűnt hely. 1589-ben Lipolth követelése Bornemisztától részre. 1591-ben Lypolt de Ternye, Gyuricskó. 1595-ben ugyanez tiltakozik Gergelylaky ellen birtoklás miatt. 1612-ben ugyanez és Usz pere Uszdombja miatt. 1637-ben Gergelylaky zálogba adja Gyuricskónak. 1639-ben Gombos tiltakozik Bossicz ellen. 1640-ben Gyármán tiltakozik Gombos ellen erdő miatt. 1657-ben Barna tiltakozik Kéry és Szegedy ellen prédiium-használat miatt. 1659-ben Barna, Gombos, Gergelylaky, Szegedy. (L. Felsősom.)

Stola: 1558-ban puszta: Bornemisza, 1576-ban stolai apátság (Szepes megye?).

Stuffurka (Stefuró): 1414, 1416-ban Stafurka; Stuffwrka: Makoicza tartozéka volt 1427-ben jobbágytelekkel.

Strázs-erdő: 1627-ben Gyulay, Gyöngyössy.

Stulya: 1341-ben Varjú.

Sukho: 1683?

Schwarzbrunn : (L. Feketekút.)

Spinkamalom : (L. Sárosszentimre : rész.)

Szjatasova : (L. Felsősom : rész.)

Szabolth : (L. Színye.) ?

Salók : 1274, 1288-ban Zolouk. Van : Zolouk-folyó is. Szalók : egy tag. A Tarczay-uradalom része. 1699-ben templomát földrengés pusztította el. (L. Alsó-Szalók.)

Szalonka : (L. Alsószalók.)

Szánkó : Sznakó : 1570-ben Petróczy és Csepnicz tilt. Polyánkay és Korotnoky ellen. 1602-ben Szakács (Al. : Temesváry) tilt. Kapy ellen. 1639-ben Paczóthné-Petróczy Julia tiltakozik Paczóth ellen elidegenítés miatt. 1666-ban Petróczy. 1692-ben Szemeréné követelése Bártfa ellen. 1751-ben Bresinay, Petróczy. 1777-ben ugyanez. 1602—8-ban Petróczy tilt. Olesváry ellen. Savanyúvíz-forrása van.

Szanó : 1685. ?

Szárázhegy : Asszupatak (Szuha, Sz.-Dolina, Sz.-Dola) : 1427-ben Lapispataky. 1463-ban Fodor. 1598-ban Károlyi tiltakozik Thurzó ellen részfoglalás miatt. 1709. 1754-ben Károlyi malomrésze. 1778-ban Pulszky.

Szárázvölgy : egykor Kende tartozéka.

Szécs : 1427-ben Zeech. Birtokos : a Tarkeöy-család 20 jobbágytelekkel : Szalók és Héthárs vidékén. Zech : Zecső : Tahy-birtok utóbb. *Eltűnt* helység. (A mai Décső ?)

Szedikert : Szedekerte : 1285-ben Scegekerthe. 1285-ben a sárosi ágostonos remeték birják. 1320-ban Scegekerth. 1320-ban Thekule András fiaié a fele, a másik fél Mersée. 1427-ben Zedekerthe : Szegekert. 1540-ben Leszneki Dobra Ferencztől Werner György kapja. 1562-ben Werner-Torday osztály. 1563-ban Torda(y) Zsigmond öt részre osztja a saját és nemes Wernher családja közt. 1567-ben Werner-osztály. 1574-ben I. Ferdinánd, mint az egykori sárosi kolostor tulajdonát visszatéli Zolthay Istvánnak. 1580-ban Hoffmann. 1590-ben Melcer. 1597-ben Nagymihályi tiltakozik Kapy ellen. 1616-ban Devényi tiltakozik Bocskay ellen. 1617-ban Bánffyiné és Szi-

lágyné (Lónyay-leányok), Bánffy. 1617-ben zálogba veszik Hoffmann György és István. 1618-ban Melczer tiltakozik Hoffmann ellen birtokvétele miatt. XVII. században Somlyay. 1751-ben Berzeviczy, Korotnoky. 1762-ben a Dömés-rend. Hoffmann. A kir. fiskus az uradalmi birtokra ráteszi a kezét.

Kőbánya: Kavics, alluvialis: magura-homokkögörgetegekből való. A községpatak medrében 250 m³ kavicsozásra.

Szedlicze: 1301—21-ben zedliczei soltész. 1386-ban Szednicze: Somosy. 1387-ben Sednicha. 1427-ben Zedleche: Ladna h.-vel, melynek vidékén fekszik ma; 1460-ban Zedlycze. 1480-ban Zeldnycze. 1386-ban Somosy. 1405-ben Gallus. 1427-ben Széchy. 1460-ban Rozgonyi. 1460, 1494—5-ben Szapolyay. 1430 előtt Richnó-vár tartozéka: (Miklósvágással, Jakabfalvával) Perényi birtoka. 1574-ben Thurzó gróf a Salmis tilt. Kassa ellen a «Nakri vej Szkale» lakóinak erőszaka miatt. 1607-ben Bajory zálogba adja AlaesKaynak. 1618-ban ugyanaz. 1620-ban ugyanaz, Rutkay. 1622-ben ugyanaz 700 frtért zálogba ad hat jobbágyot Rutkaynak. Thurzó tiltakozik Kassa ellen birtokjövedelem miatt. 1636-ban ugyanannak követelése Károlyi Gocsithtól. 1643-ban Csáky gróf tiltakozik a Rottalcsalád részéről Károlyi ellen. Ugyanez 7123 frtért visszaadja a Fittel- és Rottalcsaládnak. 1642-ben Rottal zálogváltása Károlyitól. 1694-ben Rábaközy. 1751-ben Semsey, Tabódy, Görgey. A XIX. században Tahy.

Szeghi-erdő: 1661-ben Gombos-Gergelylaky-egység. (Gergelylaka része?)

Szegyhíza: (L. Tapolynémetfalu: tart.)

Szekesőalja: Siba: 1310; Sywa, 1427; Siba, 1449; Seybal. Syba. 1454; Schyba. 1689.

Szemeldene: 1269-ben Thekule-nemzetségbeli István. Előbb: Artolf atyjáé.

Szemelnye: Szemelne: Smilnó: Szmilna a XI—III. sz.: az Aba-nemzetség birtoka a határszélen. 1269-ben Zemeldene: Aba-nemzetségbeli Pudtól István-utód: Demeter veszi meg.

1272-ben Stefk fia Jakab. 1415—6-ban Zemelne. 1427-ben Makovicza tartozéka volt 46 jtelekkel. 1492-ben Zmylno, Smilnya. 1683-ban Smilno.

Szemere (Ze-): 1310-ben (sárosmegyei rész): Thekule-nemzetség. ?

Szemes: 1683-ban Semetkócz.

Szemnicz: 1691 ?

Szemwalch: 1437-ben Semwalch: Berzevicze, Feketekút, Stlenhau, Stelbach helységekkel együtt. ?

I. *Szénégető*: 1427-ben Zenegothow. Ma: Puszta-Sebes és Kőrösfő közt, 1427-ben Sebesy. ?

II. *Szénégetőhely*: Eperjes mellett: 1591-ben Kendy tiltakozik Eperjes ellen.

III. *Szénégető*: (L. Felsősebes: tart.).

Szent-Antal: 1320-ban villa S. Antonii superior et inferior, 1332—7-ben Sanctus Antonius: Siroka vidékén. ?

Szentesdubra: (L. Mèrk-Felső: tart.)

Szent-György: 1427-ben. Birtokos: Tarkövy-család: Héthárs vidékén, vagy I. Szent-György része volt. 1460-ban Magyar Balázs. ?

Szenheő: 1604-ben Ladmóczy tiltakozik Kellemesy ellen erőszak miatt. ?

Szent-János: 1656-ban Révay. ?

Szent-Kelemen: 1322—7-ben Sanctus Clemens: Szent-György vidékén. ?

Szent-Kereszt (Nagy-Szent-Kereszt): mezőváros: 1321-ben Zenth-Kerezth possessio, 1430-ban Sancta Crux, 1427-ben Zentkerezth *oppidum*, 1485-ben poss. Nagh-, Kys-zenthkerezth. 1468-ban Senthkeresth, Kys-. Legrégibb birtokosai: Aba-nemzetségbeli Lipolthy, Somosy, Györkey, I. Bodon, Amade, Nádasdy. 1321-ben Nádasdy Lachk fia Döme 60 márkáért eladja Perényinek, de Vitézy visszaperli. 1333-ben osztzkodás. 1375-ben Somosy. Chirke Péter perli Miklós vajdát, Jobbágyi Pétert, Vitézyt, Berthótyt. 1461-ben *Kis-*: Sirokay, 1 jtelket és $\frac{1}{4}$ malomjogot 8 frtéért zálogba ad Kisszentkeresztynnek. 1472, 1485-ben *Nagy-* és *Kis-*: Vendég. 1497-ben *Kis-*: Melczer. 1510-ben királyi erősítés: Berthóthy, Hedry. Frichy részére (Szentkereszt, Hrabkó, Naghwythez, Hedri, Frics, Siroka, Korlátvágás, Glywho). 1593-ban Hedry kiutasítja

őzv. Aczélné-Hedry Dorkát. Hedry-zálog. Ugyanaz 50 frtért zálogba ad 1 jteket, malmot, boradót. 1621-ben Berthóty, Hedry, Frichy a malomban részesek. Hedry tiltakozik Berthóty ellen malom miatt. 1638-ban Berthóty Bálint erdőt nevel. 1677-ben A † Frichy-család után I. Lipót a Hedry- és Berthóty-család közt az 1333-ban osztály szerint ítél. 1816-ban Ghillányi báró.

A XIV. században Hrapkó-Szentkeresztben Perényi kolostort (talán prépostságot) emel, melyhez Szedlicze, Miklósvágása és Richnó tartozott. Mikor utóbb átment Abaújba, a kolostor megszűnt; a birtokot a Berthóty-család veszi át, utóbb pedig a kir. fiskus foglalja le Mochnát és Miklósvágását az eperjesi jezsuita kollégium számára. Szentkereszt 1493-ban mezőváros a Sz. Kereszt feltalálása napjára vásárjogot kap. 1495-ben Frichy zálogba adja Berthótyinak. 1497-ben Sirokay László zálogba adja Melczernek. 1512-ben Frichy János (Szentkereszt-tel) összes javait eladja 550 arany frton Berthóty Szaniszlónak és fiainak. 1513-ban Soós Miklós fiaitól kapják Berthóty Szaniszló és fiai. 1661-ben Merséné 300 frtért zálogba adja jobbágyát Berthótyinak.

I. *Szent-László*: 1332—7-ben S. Ladislaus, 1427-ben Zenthlazo, 1458, 1474-ben Zenthlazo: Hanusfalva és Pálvágása közt, 1364-ben Czudar, utána Rozgonyi. 1458-ban ugyanaz. ?

II. *Szentlászlóhegy*: Lazaristák ápolták itt a belpoklosokat. A hely neve: Heiliger Grund. 1410-ben Sz. L.-birtok helyett kapja Hennig-várt a Wythan-család. (L. Eperjes: tart.)

Szent Lukács: 1332—7-ben S. Lucas, Lucasius: Kisszeben vidékén. ?

Szent-Márton: 1628-ban Szelecsényi. ?

Szentmihályfalva: Szent-Mihály[-falva]: 1314 előtt: Syslaus c. birtoka és Sárosvárhoz tartozott a Szt.-Mihályfalu és Urkuta közt fekvő birtok. Ekkor Thekule András fiai kapják. 1403, 1427, 1438—9-ben Zentmyhal, Zentmihalfalu. 1314-ben Thekule-nemzetségbeli Jute fia András fiai. 1403-ban Endesy, Valkay. 1528-ban a hűtlen Tornalyi Jakab után: Szeben (Jakoris-val). 1585-ben Serényi, Kapyné, Istenmezeyné,

Literátus Ambrusné, Rakaczay tiltakozik Jakabfalva birtokai ellen. 1588-ban Rakaczay tiltakozik Serényi ellen erőszakos lefoglalás miatt. 1604-ben Gyras-erdő: Csáky. 1616-ban Szeghy tiltakozik Istenmezey ellen termésrombolás miatt. 1611-ben Usz, Szeghy tiltakozik Palaticz ellen birtokbavétel és Bay ellen birtokelidegenítés miatt. 1626-ban ugyanazok tiltják a szomszédokat a malom melletti levő sóaknától. 1626-ban van sóaknája. 1633-ban Usz tiltakozik Berthóty ellen az Osztopatak felé hajló Malomviz miatt. 1642-ben Szirmay gróf kastélya és 2199 frt tőkével alapított betegápolója: 8 személyre. 1642-ben Istenmezey-osztály. 1657-ben ugyanaz, Szendy. 1658-ban Istenmezey tilt. Ungváry, Vitenczy és Szent-Iványi ellen zálog m. 1659-ben Uszné tilt. Istványiné ellen malom miatt. 1668-ban Hany tiltakozik Ibrányi ellen elidegenítés miatt. Ibrányiné férji birtoka: Szentmihály, Jakoris, Harganemegy, Ráthót, Karácsond, Vislay, Megyer. 1669-ben Usz-Berthóty-egyesség. 1687-ben Tott 18 frt 20 pénzért zálogba ad rétet Berthótnak. 1699-ben Rosz. 1708-ban Fejérpataky tiltakozik Berzeviczy ellen kúria-elidegenítés miatt. 1775-ben Szirmay gr.

Szent-Miklós: 1460, 1494—5-ben Szapolyay. ?

Szentpéter: 1333, 1337, 1340-ben Synka fia Péter. Klobusiczky grófcsalád kastélya. ?

Szepesfalva: 1469-ben Scepfalwa, Sepesfalwa, Zepsfalwa: Feketékút m. ?

Széprét: 1621, 1683-ban Senviz: Semuicz. 1621-ben Palocsayné tiltakozik Dessewffy ellen. A XIX. század II. felében még Berzeviczy-birtok.

Szeretva: 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. Sáros-vár tartozéka lehetett) ?

Szigord: (L. Delnekakasfalva: tart.) Három ásványviz-forrása van vadregényes helyen. 1904-ben egy konyhasós-fürdő és hidegvízgyógyító-intézet terve készült el.

Sziklapusztá: (L. Kisvitéz: tart.)

Szilva-birtokos: 1327-ben Szinyey Gyula adja Szinyey Jánosnak. (L. Felsőszilva.)

Szilvatornya (Zilvatorne-Zilvakuzy): 1310-ben Thekule-nemzetség. ?

Szilva-Turnukuzi: 1310-ben (L. Nagyfalú.)

Szinye (Szinye, Szinyeujfalu és Jernye): 1162-ben possessio Sanefalva cum villis Wyfalú (vámval) et Jernye. 1320-ban Szvinye. 1427-ben Sywne. Birtokos: a Merse-család 50 jtelekkel. 1427-ben Jerenye (Berzeviczy Detre birt.). Első birtokos: Bánkbán 1210 körül: Zwnye Ujfaluval és Jernyével. 1262-ben Merse. Benedek fia Merse kapja a bolgár és más harczókbeli érdemeiért (Ujfaluval, Jernyével), valamint öcse, Miklós az összes szántókkal, erdőekkel, rétekkkel és Ujfalu vámjával. 1285-ben Bodon fia Dénestől Merse Lőrincznére jut. Ekkoriban «Vitézmező» a neve. 1291-ben Somosy. 1320-ban $\frac{3}{4}$ Thekule András fiaié, $\frac{1}{4}$ Merséé. 1349-ben Vitézy László 1288-iki oklevélre hivatkozik a követelő Putnoky János ellen, ki megnyugszik. 1363-ban Tompa Simon és Tussay Both fia egyessége Tóth Péter fiaival a Tompa-féle anyai részre. 1364-ben Mychk ujfalusi bán fia Loránd fia Miklós és Szinyey Peteuch fiai: János és István kiegyeznek Oroszin (Heves m.). 1446-ban Semsey. 1493-ben heti vásárjog. 1564-ben Swynie. 1586-ban Merse. 1591-ben Marsya. 1603-ban Szy tiltakozik a zsebefalviak ellen határkitolás miatt. 1641-ben Szy-egység. 1642-ben Szy István hagyatéka: Szinye, Jernye, Szinyeújfalu, Deléthe, Laszka, Lipócz, Istvánvágása, Rencsissó, Lacsno, Magosséda, Pusztamező, Szabolth, Pankó, Sidló, Kopithó. 1658-ban Szy tiltakozik Szyné-Besteller Dorka ellen birtokterhelés miatt. 1660-ban Horváth. 1663-ban Szyné követelése Gyöngyössy ellen. 1667-ben Szyné-Barczay Ilon tiltakozik Szy ellen birtokterhelés miatt. 1682-ben Szy-egység. 1695-ben Keczer tiltakozik Szirmay és Szy ellen egyesség miatt. Keczer Sándor. Ekkor már van iskola is. 1696-ban Szirmay tiltakozik Keczer ellen birtokelrendelés miatt. 1708-ban Szy Kristóf tiltakozik Szy Ferencz ellen elidegenítés miatt. A XIX. században Tekely nevű parasztok élnek a hegységben. Ny hegyoldala: Vinyicza (Szöllőhegy: több helyt van különben Sáros megyében). 1863-ban több kastély a Szinyei Mersék birtokában.

Szinyefő: Rencseső, Rencsissó: 1426-ban R. al. Zvinefeu. 1426-ban egykor Zvinefő. 1427-ben Reyseusu, 1448-ban Synefew. 1467-ban Zinefew. 1483-ban Zynwefwe. 1457-ben Szalók h.-vel Resencho. 1427-ben Semsey. 1467-ben Holczan. 1485-ben Szinyefőy. A XV. században Chirke Péter után Semsey Frank kapja. 1561-ben Bozinkay és Szinyey erdőegysége. 1615-ben Szinyey Kristóf tilt. Szy-testvérek ellen elidegenítés miatt. 1628-ban ugyanaz tilt. a hugai ellen elidegenítés miatt.

Szinyelipócz: Lipolecz, Szinye-Lipócz: 1320-ban villa Lipoucz. 1406-ban Felső-Lipócz: Vajday, Doby. 1427-ben Lipolch: a Berzeviczy-család 27 jtelekkel és Doby birtokosok. 1429-ben Somosytól és Dobytól örökbe kapja a várt Rozgonyi. 1482-ben Zbugyai után Czeczey birja. 1591-ben Keczer tilt. Drugeth ellen a vár lerontása s a birtok miatt. 1614-ben Szinyey 4000 frtért megveszi Bocskayné-Berzeviczy Judittól. 1615-ben Szinyey Kristóf tilt. a Szy-család ellen elidegenítés miatt. 1619-ben Máriássyné tilt. Szy Kristóf ellen a Szy-testvérek birtokának elidegenítése miatt. 1620-ban Szenyey (Szi-) Istvánné. 1628-ban Szy tilt. hugai ellen elidegenítés miatt. 1664-ben Szy 2000-frtért zálogba adja Berthótnak. 1666-ban Szy követelése Berthóty ellen rész miatt. 1667-ban ugyanaz. Merse zálogba adja (Jernyével) Berthótnak. 1714-ben Kékedy. 1730-ban Zichy grófnő.

Nyé-k. felé a Branyiszkó-hegyláncz (dolomit gránit), Péter hegye, Bahunya s a Búcs-hegyek vonulnak. Dülök: Mészhely, Pénzeshely, Várhely, Kapu, Kéménybarlang, Gonosz-lyuk (Zla Dsura). Ez utóbbi cseppkő-barlang, melynek közepén forrás fakad. A néphit szerint pár csepp víz elég belőle a köpüléshez: a tej vajjá tömörül tőle.

A *szinyelipóczy vár* II. Endre koráig kir. vár, kitől a Keczer-család kapja s a kurucz-kor végeig jó karban tartja. A hegycsoportozat Ny-nak, forrástól átszakított völgy két oldalán, bizarr sziklaképződményeket mutat, amelyeket a nép Mózes, Szószék, Kőasszony nevekkel jelölt meg s mondáival

népesít be. Van arra mély barlang is cseppkövel és ősvilági esontmaradványokkal. A várból, mely meredek szirt tetején hegynyergen épült, gyűrűbástya maradt. Vert, nem kötött fal; vakolat nélkül kék mészlátható az épületrészekben. A vár körül van Pézses hely (Penyezsnycza). A monda azt tartja, hogy a Várhegy alatt volt hajdan a falu, de előntölte a víz s akkor a másik partra húzódtak a lakók.

(Tartozék: Szalvátor-forrás, előbb: Czifrovana: hajdan fürdőhely.)

Szinyeújfalu: 1262-ben Bánkban hűtlensége után Merse. 1364-ben Mychk, Ujfalu bánja. 1406-ig Bártfától adót kapott, ekkor az megszűnik. 1615-ben Szinyey Kristóf tilt. Szy-testvérek ellen elidegenítés miatt. 1628-ban Szy tilt. a hugai ellen elidegenítés miatt. 1656-ban Szy tilt. 1262. évi vámjoga alapján. 1665-ben Merse 135 frtért zálogba ad rétet Berthóty-nak. 1754-ben a 13 szepesi város panaszt tesz a vám miatt, de a Merse-család vámjoga Ulászló kir. 4. decr. 41. t.-cz.-n alapszik. (Huszita-kori temploma van).

(Tartozék: Fenyvesháza, előbb: Bunde).

Szirmay-Bajorvágás: 1719.?

Szkáli-sáncz: (L. Radács-rész.)

Szlenhau: 1427-ben Slemphao, 1437—69-ben Slynhaw, 1462-ben Slemhaw: Stelbach és Langnó vidékén.?

Szobos: 1414, 1416-ban Zabus, Zaboos, 1427-ben Sobws. Makovicza tartozéka volt: 1427-ben 24 jtelekkel, Kurimától délre. 1691.

Szócs: 1415—6-ban Savch, Sauch: Makovicza-vár tartozéka volt.?

Szopotnicza: 1386—7-ban Szopotincha: Sapothnicha, 1480-ban Zopodnycza: Szedlicze és Miklósvágás helységekkel együtt; 1386-ban Somosy. Egykor: Kende tartozéka.?

Szopotnyiczamalom: (L. Nagyladna: tart.)

Szorocsány: Oroszfalu: 1414—6, 1427-ben Oroszfalw: Makovicza vár tartozéka volt Gribó mellett; 1427-ben 28 jtelekkel. 1683-ban Strocsiny. 1719-ben Szorocsiny: Szorocsin.

Kőbánya: Homokkő: eocénkori: erősen glaukonitos,

zöldesszürke, apró. A községi (Olysava) kőbányában 1889-ben építkezésre alkalmilag.

Szosnye: (L. Kissáros: tart.)

Sztadló: (L. Kajáta: tart.)

Sztakszvágása: 1414, 1416-ban Stask-, Stax-, Staxtwagasa, 1427-ben Stachuagasa. Makovicza tartozéka volt. Utóbb: Staskócz, Szvidniktől délkeletre.?

Sztankahermány: Herman (-falva): Hermány: 1320-ban villa Hermanni, 1454-ben cives de Herman, 1372-ben Nagherman. 1427-ben Felsew- (Sebesi-, v. Sinka-család birtok) 11 jtelekkel és Nagherman (Sinka-család birtok 18, Semsey-család 13 jtelekkel). 1372-ben (Nagy-Hermány): Sebusi Synka I. Skolasztika, nyulakszigetei apácza Idoi Chirke Tamás fiainak és Synka fia Péter fia Lászlónak s testvéreinek, mint rokonoknak, adja. 1372-ben Chirke.—Nagy-Hermány: Sebesy. 1426—7-ben Semsey. 1374-ben Sebesy Synka leánya Synka Lászlónak és Chyrke Tamásnak hagyja a részét. 1479-ben Sebesy zálogba adja Dobaynak. 1525-ban Sebesy, Berthóty Szaniszló. 1561-ben Varjú-osztály. 1562-ben Berthótyné—Sebesy Orsolya tiltakozik Sebesy János ellen erőszak miatt. 1565-ben Sztankay tiltakozik Bay és Palaticz ellen. 1574-ben Sebesy vizárok miatt idézteti Berthótyné-Putnoky Katát és Bayt. 1620-ban Forgách tiltakozik Sztankay ellen. 1625-ben Usz—Sztankay-per a Sebesy-birtokon. 1637-ben Homonnay tiltakozik erdő és rész miatt. Sztankay tiltakozik a Paczóth-zálog ellen. 1638-ban Sztankay—Usz-egyesség. 1694-ben Semsey-leányok követelése Sztankay és Berthóty ellen. 1697-ben Berthóty követelése Máriássy ellen. 1754-ben Révész. A XIX. században Semsey.

Sztara: 1306-ban Edusturnya-erdőből, mely előbb a szászoké volt és ekkor királyi Fekete-erdő (Jakab mester birtoka), keletkezett, valamint a Mussina-birtok, Orló, Andrásvágás, Beyervágása, Jakabfalva.?

Sztaskócz: 1895-ben Sztarkócz: 1719.?

Sztrakó: 1691-ben Ztrakó?

Sztraszkov: 1683.?

Sztrucsina: (L. Osztraecsina.)

Szucsá: 1685. Szuha 1719. ?

Szuhadolna (Szuha): 1427-ben Azupathak, 1431, 1435, 1463-ban Zwhadolna, Zwhadolyna, Zwadolna, 1463-ban Zwhodol (nemesi előnévben). Lehet, hogy Szuhodol és Szuhadolna két falu volt. 1518-ban Zuhadolina: Buthkay-birtok. (L. Aszúpatak.)

Szulin: 1306-ban keletkezése: (L. Palocsa). 1683-ban Szulinyi. Porfir-hegység É. lejtőjén, völgyben, sziklahasadékból fakad két forrása, mely Európa legjobb szénsavas vizei egyikét adja. Évi forgalma már a XIX. század másik felében 500.000 palaczk.

(Tartozék: Szulinforrás.)

Szulinforrás: (L. Szulin: tart.)

Szurdok: (L. Eperjes: tart.)

Tábor: (L. Roskovány: rész.)

Tábor-hegy: (L. Eperjes: rész.)

Tályka: (L. Kapinémefalu: tart.)

Tamásfalva: 1411, 1427, 1483-ban Thamasfalwa: Uszfalva vidékén. 1427, 1442, 1483-ban Tamásfalvy, szabad ispánsággal. 1586-ban Usz tiltakozik Gergelylaky ellen. 1602-ben ugyanaz. ?

Tapolcsány: Tapolcsán: 1423-ban Tapolczan, 1427-ben Thapolchan, 1491-ben Thopliczan, 1685-ben Taplocsány. 1691, 1751-ben Dessewffy.

Kőbányák: I. *Dolomit*: felső-triaszkori, bitumenes, sötét-szürke, szemesés. A községi (Strang-domb tövében) kőbányában 1886-ban 50 m³ építkezésre.

II. *Fillit*: zöldesszürke. A községi (Rock-domb tövében) kőbányában 1860-ban 40 m³ építkezésre.

Tapolcza: 1683. ?

Tapolybesztercze: Tapoly-Bisztra. Savanyúvíz-forrása van.

(Tartozék: Szeghyháza, Amerika.)

Tapolyhanusfalva: Hanusfalva: 1313-ban a Szent Sír kanonokjai Kakasnak cserébe adják Komlókeresztet Landekért (Lengyelország), onnan hoznak családokat (nemeseket is) és alapítják Tapoly-Hanusfalvát. A XIV. század elején

Lipóczi III. Demeter tárnok János soltészszel telepít s Róbert Károly királytól Eperjeshez hasonló jogokat eszközöl ki. 1330-ban Aba-nm. Demeter c. szombati vásárjogot ad. 1332-ben szabad község, Kapi-várnak többé nem adózik. Birtokos: Demeter tárnok, Aba-nm. 1364-ben Czudar után Rozgonyi. 1427-ben határában László prépost akasztófát állittat; a Soós-család tiltakozik. 1458-ban Czudar, Rozgonyi. 1470-ben Szirmay. 1562-ben Soós. 1570-ben Soós-osztály. 1569-ben Berthóty. 1571-ben ugyanaz. 1592-ben ugyanaz, hidtilalom. 1607-ben Bocskay, Csapy, Soós, Eödenffy, Nagymihályi. 1608-ban Nagymihályi, Füzy és Soós egyessége ellen tiltakozik a többi birtokos. 1607-ben Nagymihályi-leányok és Soós szerződése. 1608-ban Soós tiltakozik Bornemisza és Sztankay ellen. A róm. kath. templom főoltára előtt márványlap fedí a Demeter kanczellár-nmbeli utolsó Soós János sírját. Későbbi birtokos a Dessewffy grófi-család, mely díszes kastélyt emel benne. A község szülötte Dessewffy István táborszernagy. Az Oblyik-hegy csúcsáról (1000 m.) Ungvárig esik kilátás.

Tapolyhermány.

(Tartozék: Dubrava, Vilmostanya, előbb: Bruszna.)

Tapolykomlós: Komlós (ma: Komlós és Komlós-Keresztes): 1352-ben Komlous, 1368—1464-ben Komlos, 1427-ben Komplos, 1458-ban Kereztheskomlos. Az 1427-iki lajstrom Komlost és Kerestust megkülömbözteti: ott 12 (Bánó-család birtokos), itt 42 (Somosy-család birtokos) jobbágytelek volt. 1499-ben a szomszédos Csselfalva alias Komlos. Birtoklás: 1251-ben Kálnássy-osztály, Soós (Hanusfalva, Komlós és Keresztes). — Sárosi várispánság tartozéka. 1269-ben Nádasdy, Aba-nm. — Aba fia Miklós. 1306-ban Somosy. 1335-ben Kakastól megveszi Somosy. 1342-ben ugyanaz. 1349-ben kialakulnak: K., Medgyes, Radvány, Lácsa: az első hármat Demeter fia Sándor adja Nekcsey Denknek, az utolsó Somosy János fiaié. 1350-ben Duka- és Kálnássy-osztály (Kálnás, Lucska, Kükemező, Salamonfalva, Cservelyes, Dukafalva, István-, Dienes-

és Pósfalva). 1412-ben új osztály: Kálnássy, Kükemezey, Bagos, Bánó között. 1427-ben Koporcz után 1462-ben Koczik befogadja osztályos atyjafiát, Kapyt. 1454-ben Koporcztól zálogba veszi Szepessy. 1459-ben Nagymihályi. 1591-ben Raszlaviczy tiltakozik Asgúthy ellen. 1592-ben ugyanaz tiltakozik Bóth és AlacsKay adás-vevése ellen. — Butkay. — 1593-ban Berzeviczy. — Ujfalussy, Berthóty: erdő-ügy. 1608-ban Berzeviczy. 1620-ban Berzeviczy és Berthóty visszaváltják Raszlaviczy-nétől a zálogot. 1637-ben Kékedy tiltakozik Monaky és Fuló ellen, hogy Berthótnak a birtokra conditio fassionalist küldött (feltételes bevallás). 1665-ben Berzeviczy Klára tiltakozik a By-örökösök ellen. 1671-ben Sztankay, Perlaki Horváth. 1645-ben Horváth tiltakozik Kapy ellen. 1683-ban Lencsés, Illés. 1699-ben Sztankay és Bóth követelése Butkay Annától bérlevél iránt. 1739-ben Szirmay. 1743-ban Bornemisza, Dubovay, Izdenczy. 1775-ben Izdenczy.

Tapolylengyel: Polyak, Polyakócz: 1415, 1492-ben Polyako. 1683.

Tapolylippó: 1683-ban Lipova.

Tapolylucska: Taplilucska: 1251-ben Kálnásy. 1334-ben Thekule-nmb. Miklós és Pál fiai. 1337-ben Thekule-nmb. János bíró. 1427, 1482. 1427-ben a Bánó-család 21 jobbágytelekkel. 1414-ben Bagos. 1444 (I. Kálnás III). 1482-ben Mórész. 1562-ben Kükemezey. 1568-ban ugyanaz zálogba ad 50 frtért egy jobbágytelket Ormányinak. 1569-ben ugyanaz zálogba adja Eperjesnek, 1571-ben Kükemezeyné zálogba adja 100 forintért Kálnássynak, 1592-ben Asgúthy. 1598-ban ugyanaz. 1603-ban Enyiczkey és Bánó részgyeessége. 1611-ben Bánó. 1615-ben Roskoványi tiltakozik Komoróczy és Bánó ellen elidegenítés miatt. 1620-ban Kükemezey követeli a jobbágyát Roskoványitól. — Roskoványiné tiltakozik Komoróczy ellen elidegenítés miatt. 1626-ban Kükemezey zálogba adja Roskoványinak, de Bánó jogot formál a részre. 1629-ben Ky tiltakozik elidegenítés miatt. 1634-ben Ky tiltakozik Bánó ellen

zálogolás miatt. 1639-ben Ky tiltakozik Csik ellen elidegenítés miatt. 1657-ben Damaffy Lucza tiltakozik Bánó ellen. 1661-ben ugyanazok. 1751-ben Szirmay-örökség. (Az okiratok Lucskát emlegetnek kizárólag. L.: Haresárlucska. Emez Héthárs fölött, amaz Kükemező mellett.)

(Tartozék: Mocsarnicza.)

Tapolymeggyes: Megyes: 1312-ben Lipóczy Sándor. (A sárosi kir. pusztán feküdt.) 1364-ben Czudar, utána 1458-ban Rozgonyi. 1427-ben Meges, 1458, 1487-ben Megyes. Birtokos: Soós-család, 27 jobbágytelekkel. 1427-ben Széchy. 1470-ben Szirmay. 1478-ban Semsey. 1487-ben Chaholyi. 1573-ban Buttkayné 52 frtért a malmot zálogba adja Eödenffynek. 1608-ban Soós tiltakozik Sztankay és Bornemisza ellen. 1609-ben Berthóty, Fejérváry.

Tapolynémetfalu. *Tapolyi birtok:* 1620-ban Czobor tiltakozik Perényi ellen Németfalva, Hankócz, Porubka, Kucsin és Kozány miatt. 1622-ben Rákóczy tiltakozik Czobor ellen. — Ugyanazok kiegyeznek Sáros-vár tartozéka iránt (Hankvágás, Porubka, Németfalu, Kucsin, Kozan, Settke, Radiska). 1719. *Tapolyi vám:* 1622-ben Kálnássy tiltakozik Semsey ellen részesedés miatt.

(Tartozék: Szeghyháza, előbb: Amerika.)

Tapolyortovány: Porubka: 1427-ben Porubaka, 1437-ben Porobka. 1427, 1437-ben Perényi. 1622-ben Sáros-vár tartozéka. 1683.

Tapolyradvány: Radvány: 1299-ben Radvaan, Abanmb. Péter c. fiai. 1349-ben Somosy. 1427-ben Széchy. 1487-ben Radwan. 1518-ban Buttkay. 1562-ben Soós zálogba ad jobbágyot Ormányinak 1573-ban Buttkay Bornemiszanak adja. A XIX. században Semsey.

Tapolysárpatak: Sárpatak: 1320-ban Bártfa birtokai határán. 1415, 1481-ben Sarpathak, Zarpathak. Birtokos: 1427-ben Czudar-család, 24 jobbágytelekkel. 1683. 1691.

Köbánya. Homokkő: eocénkori, szürke, középszemű,

meszes. Bártfa város kőbányájában (a Tapolynál) 1892-ben vasútépítésre alkalmilag.

Tapolyszeg: 1415—16-ban Tapolzegh, 1427-ben Thapolzeg: Mako-
vicza tartozéka volt, Kurima mellett. ?

Tapolytarnó: Tarnó: 1415—16-ban Tharnow: Mako-
vicza-vár tartozéka volt. 1427-ben birtokos: Czudar-család,
21 jobbágytelekkel. 1463-ban Kálnássy- és rokon családok
osztálya. 1634-ben Gergelylakyné-Orsóczy Erzse tiltakozik
Gyuricskó ellen részfelidegenítés miatt. 1685.

Tarafalva: 1492-ben Tharafalwa, Kurimától északra. ?

Tarbócz-erdő: 1613-ban Beliske. ?

Tarcsa: mezőváros: 1288-ban Tarcsa-birtokot Rykolf
szepesi c. kapja, melyet Arnold c.-től vett, de Márk c. fia
Loránd őt a testvéreivel elfogta. 1370-ben Utraque Tarcha,
1374-ben Th. et altera Th., 1408-ban Kistharcha, 1411,
1454-ben Kystharcza, 1427-ben Tharcha. Birtokos: 1427-ben a
Tarczay-család 18 jobbágytelekkel. 1564-ben Péchy tiltakozik
Dessewffy ellen. 1596-ban Alsó-Tarcsa: Gyuricskó. 1597-ben
Dessewffy. 1620-ban Dy tiltakozik Berthóty ellen. 1638-ban
a Dy-testvérek felosztják a halászatot (Tarcsa, Dzecső, Tarkő,
Lubotin), erdőt (Vörösalma, Viszoka) és tarcsai kertet. 1658-
ban Dy-osztály. 1662-ben Draveczky. 1668-ban Dessewffy-
egység. 1694-ben Dy. 1719-ben Szirmay gróf kastélya. 1752-
ben ugyanaz: castrum. 1813-ban a várkastély, miután a
Tarcsa folyó alámosta, eltűnt. Négy országos vásár jog.

Tarcsadobó: Dobó: 1337-ben Themerius fiai osztálya.
Dobay. 1423-ban Dobow, 1427-ben Dobo. Birtokos: Dobay-
család 15, a pannonhalmi apát 17 jobbágytelekkel. 1427-ben
Dobay, Vinceze, a pannonhalmi apátság. 1473-ban Buzinkay.
1477-ben Chirke. 1495-ben Pan. (Dobay?) 1510-ben Semsey, ki
Buzinkaytól megveszi 300 ar. forintért Bodonlakát és Péter-
mezeje pusztát. 1543-ban Berthóty zálogba veszi Dobaytól ennek
három részét. 1548-ban Dobay, Kapy és Berthóty egysége
Dobóra, Bodonlakára és Pétermezőre. 1587-ben Dobay: a

Marcza és Alberthelye-részek. 1609-ben Buzinkay. 1615-ben Panyi Horváth Tamás (Buzinkay-utód). — Erdélyiné és Buzinkay közt egyesség Pétermezőre. 1662-ben Dobay, Roskoványi. 1668-ban Dobay: na Vihonye-, és pod Bukovu-rétek. 1691-ben Király. 1694-ben ugyanez Zlyabkó-rétet visszaveszi Kércsytól. 1694, 1696-ban Buzinkay. 1714-ben Marschalkó.

(Tartozék: Pétermező, Ularkapuszta, Zahurapuszta.)

Tarczafő: 1606-ban Toriszka: betörés Miklósvágásra. ?

Tarczaszentpéter: Szent-Péter: 1427-ben Zentpeter, 1437-ben Zenthpeter. Birtokos: 1427-ben Sebesy- (Sinka-) család, 41 jobbágytelekkel. A XIII. században: 1427-ben Sebesy. (A helységből vehette nevét a Szentpétery-család.) 1561-ben Kellemesy. 1562-ben Berthótné-Sy Orsolya tiltakozik Sy ellen erőszak miatt. — Sebesy Jánosné jogkeresése a Sy-család ellen. — Sebesy-testvérek malomegyessége. — 1563-ban Sebesy tiltakozik Török ellen. 1573-ban Sy tiltakozik Segnyey ellen erőszak miatt. 1589-ben Kendy tiltakozik Sy ellen malomsáncz miatt. 1599-ben Kendy tiltakozik Sy ellen. 1606-ban Forgáchné tiltakozik Török ellen erdő és bormérés miatt. 1611-ben Forgách tiltakozik Sy és Török ellen adás-vevés miatt. 1620-ban Forgách. 1645-ben Trombitás tiltakozik Balogh ellen elidegenítés miatt. 1682-ben Beleváryné tiltakozik Harsági Farkas ellen elidegenítés miatt. 1691-ben Szent-Iványi László
(Tartozék: Kishegy.)

Tarkő:¹ 1248-ban Tharkveley, 1427-ben Tharkw, 1456-ban Tharkew. 1427-ben birtokos: a Tarkőy-család 44 jobbágytelekkel. 1248 előtt kir. vadászterület. 1248-ban Berzeviczy Mohol fia Detre. 1270—71-ben Radványi. 1281-ben Und János c. átengedi a leányának Thorkw-földet. 1296-ban Keech Detre fiától cserébe Kakas és Rikolf fia. 1312-ben Omode-párti Detre, István, Beke fiai, Herbord, Bogiszló és Márk fiai hűtlensége miatt Rikolf fia Rikolf kapja. 1312-ben erdőket a Ber-

¹ L. Tarkő-vár: II. k. 270. lap.

zeviczy-család kap. 1557 után a hűtlen Tarczay György után Dessewffy János. 1863-ban Tarkőváralja: két Dessewffy-kastély.
(Tartozék: Pomikalecz, Potoki puszták.)

Telki: 1406-ban Enyiczkey (Telky) zálogba adja Asgúthynak. 1438-ban Telky, Alsotelky, 1439-ben Telki, Thelki: Asgút vidékén. ?

Tenkes-Ujfalu: (L. Ujfalu.)

Terebő: 1291-ben Terebey. 1297-ben Terebaj, 1306-ban Therebő: Somosy. 1297-ben Mihály mester, mislyei prépost. Sumus és Berethey kg.-vel átengedi Péter fia Egyed c.-nek. 1427-ben Therebe, 1435-ben Terebee. 1604-ben Báthory tiltakozik Babafalva határkitolása ellen. 1607-ben Segnyey. 1622-ben Segnyey követelése Kis ellen. 1683, 1751-ben Károlyi. — Okolicsányi. A XIX. században Ujházy. Zöldségtermelése van.

Kőbányák: I. *Dolomit*: felső-triaszkori, bitumenes, sötét-szürke, szemesés. A községi (Nad starim trebivoje) kőbányában 1870-ben 800—900 m³ mészegetésre.

II. *Kvarcithomokkő*: diaszkori: vöröses, apró. A községi (Pod Koszczel) kőbányában 1890-ben 60—70 m³ falazathoz. kavicsnak.

Terjékfalva: Terjékfalu: 1419, 1480-ban Teryekfalwa, 1427-ben Theryekfalva. Birtokos: 1259-ben Ádám lengyel jövevény. Előbb Sáros-vár tart. 1351-ben Ternyey Simon fiai Merseleány anyjok félörökségét nyugtatják. 1412-ben Ternyey, Strázs. — Pallosjog. — Steflaky (Ternyey, Strázs). 1412-ben a Ternyepataka melletti út szabad a Fekete-erdő felé: Ternye, Kapus, Steflaka, Nagyfalu, Kelechen s a másik Kelechen jobbagyainak. 1419, 1427-ben birtokos: Tegzes. 1435-ben Ternyei Strázs György fia Miklós és fiai. 1470-ben Nagy-Ternye: Steflaky Eperjesnek adja. 1492-ben Tarafalva: Czudar, utána Rozgonyi. 1550, 1753-ban Lypolth. 1558-ban Macha. 1558-ban Ternyei Macha 16 frtért zálogba adja Ternyeynek Kochyk-földét. 1562-ben Ternyey János tiltakozik Ty György ellen a Halastóparton kúriaépítés miatt. 1562-ben Kapy tiltakozik Horváthné ellen rész miatt. 1568-ban Nádfey, Nyomarkay,

Terjék egyessége kaszáló miatt. 1568-ban Ternej. 1569-ben Lypolt. 1570-ben Káposztás eladja Sathónak. 1570-ben (akta szerint: recte Tharfalva) átírás Sathóra. 1571-ben Gywrychko, Balpatak. 1571-ben Ternyey tiltakozik a Rákóczi-határból három holdelszántása ellen. 1572-ben Bornemisza 25 frton megveszi Dachónétól a kertet. — T. Macha 50 frtért zálogba adja Bornemiszának a Macha-erdőt. — Usz 25 frtért elad részt Tynek. 1574-ben Nadányi és Nyomarkay egyessége. 1575-ben Terney. 1582-ben Bornemisza. 1584-ben Ty idézteti Bornemiszát erőszak miatt. 1588-ban Beliske. 1585-ben Lencses követel Alaeskaytól részt. 1587-ben Literátus Máté. 1590-ben Horváth tiltakozik Soós ellen kúria miatt. 1591-ben ugyanaz tiltakozik Almáspataka (al. Sópatak) és Nestespataka miatt. 1608-ban Komorniktól Aszalay veszi meg. — K.-tól Nyomarkay vesz részt. 1609-ben Wállay (Wattyay)?). 1614-ben Budaházy. — Vattyay tiltakozik Budaházy és Csuda ellen. 1622-ben Roskoványi, Nyomarkay, Vattyay, Horváth, Budaházy tiltakozik a szomszédok ellen erdő miatt. 1635-ben Vattyay zálogba veszi Nyomarkaytól. — Nyné zálogba adja Vattyaynak a kúriát és két jobbágytelket. 1640-ben Raszlavicz és Kapy határigazítása Töltszék, Lapos közt és Mohosoldal-erdő ügye. 1660-ban Roskoványi tiltakozik Vattyay ellen rész miatt. 1666-ban Csuda 300 frtért zálogba adja Melcernek a kúriát és részt, mely ekkor Vattyaynéé. 1692-ben Korponay. 1751-ben Sztankay.

Ternye: 1259-ben Therne: Sáros-vár tartozéka. 1427-ben Also-, Felseterne. 1460, 1463-ban Kis-Thernye, Thernye. 1591, 1640-ben Nagy-Ternye. 1435-ben birtokos a Strázs-család. 1412, 1463-ban a Kálnássy- és rokon-családok osztálya. 1562-ben Nagy. 1572-ben Macha zálogba adja Bornemiszának a Macha-erdőt 40 frtért. — 1572-ben Dacsó. 1573-ban Gombos Ilon 25 frtért zálogba adja Gombosnak a Macza-erdejét. 1591-ben Nagy, Merse (Marsa). 1593-ban Sarudy, Friesy, Losonczy, Kálnássy tiltakoznak Kálnássy és Ternyey ellen adás-vevés miatt.

1596-ban Oláh. — Ty, Sarudy, Tyné tiltakozik a szomszédok ellen a Torbócz-erdő miatt. 1597-ben Ty tiltakozik Soós ellen elidegenítés miatt. 1598-ban Ty tiltakozik Beliske ellen erdőirtás miatt. 1602-ben Patakyné-Papy Kata és Magasdy kúriacseréje. 1604-ben Kosza (Kaza) követelése Gyuricskó ellen. 1607-ben Ternyey tiltakozik Nádasdy ellen birtokbavétel miatt. 1610-ben Gergelylaky. 1610-ben N., K.-: Sarudy, Beliske, Ternyey tiltakozik Gergelylaky ellen elidegenítés miatt. 1613-ban Ty-leányok tiltakoznak Ty András ellen, hogy «víz között a malom felett» házat épít. 1613-ban Ty tiltakozik Gintry ellen erőszak miatt. 1614-ben Halas. — Barna, Ternyey. 1616-ban Pataky tiltakozik Sarudy ellen elidegenítés miatt. 1616-ban Sarudy Gábor tiltakozik Sarudy és Gergelylaky ellen adás-vevés miatt. 1620-ban N.-: Sarudy tiltakozik Pataky és Kéry ellen adás-vevés miatt a Ternyey-határban. 1620-ban Gergelylaky özvegye tiltakozik Vasady ellen a «Kálnássy-rész» miatt. 1627-ben Maczy, Kalmár, Balka, Literaty Miklós. 1628-ban Maczay tiltakozik Balka ellen. 1628-ban Ty megvált jobbágytelket Beliskétől. 1629-ben Ty tiltakozik Gombos ellen részfoglalás miatt. 1629-ben ugyanaz erőszak miatt. 1630-ban Kéry, Gombos egyessége. 1634-ben Lencsés tiltakozik Sztankay ellen rész miatt. 1636-ban Macza tiltakozik Strázsne ellen elidegenítés miatt. 1639-ben Pozsgay tiltakozik Darholez ellen elidegenítés miatt. 1640-ben Gombosné tiltakozik Feődy ellen kúria-építés miatt. — Kálnássy tiltakozik Gyuricskó ellen elidegenítés miatt. — Gyuricskó-örökös: Görgeyné tiltakozik Gombosné ellen. — Gombos tiltakozik Kassa ellen. — Gombososztály. — Gyármán tiltakozik Gombos ellen «Gyökéralja-erdő» miatt. 1643-ban Barna megvesz részt Görgeitől; Ternyey leánya (Bajoryné) tiltakozik. 1656-ban Barna. — Ugyanaz tiltakozik Gombos ellen. 1657-ben ugyanaz tiltakozik Kéry ellen elidegenítés miatt. 1657-ben Ternyey tiltakozik Macha és Bornemisza ellen a Halastóparti rész adás-vevése miatt. 1670-ben Sarudy tiltakozik Kükemezey ellen a Pattantyús-

zálog-kert miatt. 1684-ben Usz tiltakozik a Szedikertiek ellen a Hangyas-erdő miatt. 1694-ben Gyöngyösy, Gyulay, Rác. 1714-ben Szentmiklóssy. 1762-ben Berthóty. 1774-ben N., K.: Splényi báró. 1775-ben Kis-, Utas- és Kalapos Szultán-prédiüm: Ternyey ezredes. 1780-ban része Bukovecz-erdő. 1863-ban két kastély. Öt savanyúvíz-forrása van.

Kőbánya. Kavics: alluviális, magura-homokkögörgetegekből való. A patak medrében 130 m³ kavicsozásra.

Tihany: Téhány: Tehanoveze: 1335-ben Somosy. 1389-ben Téhány: Somosy zálogba adja Mychk utódjának. 1491-ben Thehan (Abaúj vármegyéhez is tartozott). 1397-ben szabad beköltözési jogot nyert, a mit 1491-ben Ulászló király megerősített. Hajdan Kassa város alvárosa lehetett. A község Sáros megye határfaluja délen s egyúttal az egyetlen pont, a hol szőlődombok voltak a későbbi korban is. A lakosság ősi magyar, mely sokáig ápolta a magyar öntudatot. Csak a XIX. század elején pusztult ki végképpen. (Abaúj-Torna vármegyéhez tartozik.)

Tizsény: Tizseny: Tisinyecz: 1379-ben Tyzen. 1683, 1685-ben Tiszinyecz.

(Tartozék: Podhura, Priboksi, Viduma.)

Kőbánya. Homokkő: eocénkori, szürke, apró, meszes. A birtokosi kőbányában 1891-ben 400—500 m³ építkezésre, sírkőre, hidépítésre.

Tizsite: Tizsite: 1427-ben Thyzethe: Doby. 1691-ben Tisite.

Torbóc-erdő (Torbács-): 1562-ben Ternye része. (L. Ternye: rész.)

Thorkvelej-birtok (Tarkó): 1248-ban Mohol fia Detrik.

Tótfalu: (L. Salgó.) 1323-ban (Nádfövel) Thekule-nm. 1337, 1340-ben Ite c. unokái.

Tótraszlavicza: 1466, 1689-ben 8 egynegyedes lakos, 7 zsellér; egynegyedes ház elpusztult 10, zsellérház 3. 1693-ban Raszlavicz László és András követelése Ry István ellen jobbág miatt. 1699-ben Aiszdorfer.

Tótselymes: Csipkés: Tolesemes-Csipkés: 1343-ban Thotsolymus, 1366-ban Tothselmes, 1427-ben Thothselmes. 1314-ben Karvaly Mátyás fia Miklós apród Sáros-vár királyi birtokot ostromló Donch mester ellen, öcscsével, Péterrel és

Rikolf fia Henrikkel küzdve, elesett. Fia János lit. visszakéri Pál c. országbíró előtt, a mennyiben azzal vádolja Abaydochy Mychet, hogy hamis levél alapján birja a földet. Nem kap igazat, de a király visszaadja 1349-ben. 1400 előtt Abajdócz és Kávásy, majd Apród Miklós birja. 1427-ben Chypkes: Kiszeben mellett. 1535-ben Roskoványi. — Ry özvegye ellen tiltakozik Berthóty elidegenítés miatt. 1571-ben Roskoványi visszakapja Gombostól 4 jobbágytelkét. 1572-ben Dobay. 1613-ban Melczer és Szeben tiltakozik Dévényi ellen «Peteő Lazaerdő» miatt. — Gombos: határszemle. 1629-ben Tölcsemes: Balpataky követelése Bornemiszáné ellen. 1656-ban Ibrányi és Zombory egyessége. — Vay. Ibrányi. 1665-ben Roskoványi tiltakozik Dobay ellen birtoklás miatt. 1668-ban Hany tiltakozik Ibrányi ellen elidegenítés miatt. 1683.

(Tartozék: Csipkés.)

Tótsóvár: (L. Németsóvár.)

Tölgyed: Dubinna: Dubine: 1415—16-ban Dubynna, 1427-ben Dubina: Makovicza tartozéka 35 jobbágytelekkel. 1623-ban Rákóczi részt követel Dévényitől. 1683-ban Dubnia. 1719-ben Dubnina. Nevét a község közepén álló, 3 méter átmérőjű óriási tölgyfától (Dub-Dubine) vehette.

Kőbánya. Homokkő: eocénkori, barnásszürke, apró, meszes. A községi kőbányában 1891-ben 200—300 m³ építkezésre.

Töltszék: Tölgyszék: 1248-ban Teuchik. 1394-ben Kys- és Nogtelghzeek. 1410-ben Tewlgzek et Kys-. 1427-ben Nagtewlcekh, Thowlcheg, Kysthwlzeg. 1439-ben Tulczeg. 1440-ben Kys- és Naghtelcheg. 1453-ban utraque Thelczek. 1463-ban Thelgzegh, vámmal. 1200 óta létezik a község. 1248-ban az egeri püspöki dézsmától mentes. Birtokos: 1394-ben Tülczik: Kis- és Nagy-: Pásztóhy. 1410, 1427-ben a Kapi-család T.-en 58, Kist.-n 16 jobbágytelekkel. 1430-ban Tölcssek, Theoleyek: Perényi. 1561—62, 1729-ben Kapy. 1568-ban (Tölcssek): Kapy. 1615-ben Kapy tiltakozik erdőirtás ellen. 1624-ben Kapy tiltakozik a Szedikertiek ellen. 1645-ben ugyanaz tiltakozik Hor-

váth ellen. 1681-ben Pethő gróf és Kapy követel birtokrészt. 1682-ben Pethőné grófné tiltakozik Ky ellen birtokfoglalás miatt. 1863-ban Kapy-birtok; két kastély. Kén- és savanyúvízforrásai vannak.

Török-hely: (L. Kende: rész.)

Trencsákmalom: (L. Turina.)

Trocsány: Trocsán: 1387-ben Trochan, Kis-, 1427-ben Nag- és Kys-, 1613-ban Pusztá-, 1466-ban Thrinczan. Birtoklás: 1270-ben Nazvad fia Kyrtes János. 1378-ban Mérges Mihály De Pósalaka fiú hiányában a leányára írja át. 1387-ben K.- és Trocsány: Perényi. A XV. században Kohányi-család. 1417-ben Horváth, Bakonyi. 1558-ban Bornemisza Benedek De Heves kapja (Kis-Trocsány-pusztá, Nagyszilva, Som, Stola-pusztá). 1561-ben K.-: Tivadar. 1577-ben Troczany-család. 1603-ban Berthóty. 1608-ban Bornemisza. — Trocsányi tiltakozik a beczfalvaiak ellen birtokhasználat miatt. 1613-ban Bornemisza, Merséné-Bocskay Krisztina. — Pusztá-Trocsány: Bornemisza tiltakozik Trocsányi-család ellen birtoklás miatt Bocskay Margit nevében is. 1618-ban Berthóty Judit eladja Bocskaynak. 1623-ban bánya. 1635-ben N.: a Tivadar (al. Trocsányi)-férfiág tiltakozik a nőág ellen, mert ott nincs joga. 1639-ben Tivadar tiltakozik Trocsányi és Kohányi ellen adás-vevés miatt. 1683-ban Horvát, Lencsés, Szabó, Bakonyi. 1694-ben id. Horváth Miklós. 1699-ben K.: Bakóczy. 1751-ben Balka. 1753-ban N.-: Tivadar. 1775-ben Hericz, Makay.

Tubel: Tubul: 1274 (L. Sáros-vár.)

Tunene-birtok: 1310-ben az egrí káptalan előtt panasz, hogy Omode és Miklós fia Demeter elragadták Thekule-nemzetségbeli sárosi Demeter fia Györgytől. ?

Turina: Tuhrina: 1427-ben Thwurhyna, 1447-ben Thuryna. 1427-ben Rozgonyi. 1480-ban Zbugyay. 1482-ben Zbugyaytól don. Czéczey. Régi vármegyeháza és Thököli-kastély az emlékei.

(Tartozék: Kecertanya, előbb: Dubnyak, Trencsákmalom.)

Turóspatak[-a]: Alsó- és Felsőtvaroszcz: Makovicza-vár tartozékául három község is. 1427-ben Thurospathak 12 jobbágytelekkel, 1492-ben Felsewthwarocz poss. et Alsothwarocz predium. 1562-ben Benyó követelese Serédy ellen. ?

Turuncz: 1310-ben (L. Nagyfalu.)

Ugrough: 1258-ban a lakói vámmmentessége. E jog megvalósítását Sama fia Benedek és Merse végzik. A XIV. században a helynév változott. ?

Ujfalu: 8 község tűnt fel:

I. *Ujfalu* (Sósujfalu): 1438, 1474-ben Felse-, Alsowyfalu.

II. *Ujfalu* (Bártfaujfalu): Makovicza-vár tartozéka volt. Birtokos: Czudar-család, 35 jobbágytelekkel.

III. *Ujfalu* (ma Pécsújfalu ?): Litinye és Hönig helységekkel együtt, mint Ujvár tartozéka vámmal; 1209-ben telonium in Uj-Kochma que nunc Ujfalu vocatur; 1323, 1324-ben Thenkeshuyfalu, Tenkesvyfalu Kaproncza mellett, melyben Pécsújfaluval együtt birtokos: 1233-ban Detre c. fia Miklós; Lengend-család 22, Perényi-család 60 jobbágytelekkel. 1408-ban Wyfalu cum tributo; (7—8. Ujfalu.) 1335-ben Somosy 1342-ben Mychk. 1364-ben Ujfaluy Miklós lemond orosz birtokáról. 1370-ben Mychk Zudar Péternek cserébe adja. A XV. század elején királyi birtok, melyet Perényi Imre kap don. 1427-ben Lengyéndi-Somosy, Perényi. 1479-ben Liptay. 1512-ben Perényi Imrétől cserében Tarczay Miklós. 1562-ben Olajnik, Litinye és Ujfalu: Péchy. 1571-ben bánya 1587—88-ban Pásztóhy. 1598-ban Soós. 1601-ben Varjú követelése Elek György leánya ellen. 1680-ban Konkolyi.

IV. *Ujfalu* (Szinyeújfalu): Wamoswyfalw. 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. Birtokos: a Szinyei-család 33 a jobbágytelekkel. 1314 után a hűtlen I. Rikolf fia Henrik után Mychk. 1512. 1346-ban Henrik fia Rikolf elveszti, mivel Maglód-várt a király ellen védte.

V. *Ujfalu* (Kisfalu): 1423-ban Szakalya-vár tartozéka volt; 1491-ben Kysfalw.

VI. *Ujfalu* (Somosújfalu).

Ujkorchma: 1209-ben (nunc Wyfalwa) a vámját Ráskay Demeter kapja. (L. Szinyeújfalu.)

Ujszilva: 1248-ban az egri p. dézsmától mentes. ?

I. *Ujvágás*: 1435-ben Wywagas: Erdőske, Vargony, majd 1383, 1398-ban Szalók helységgel együtt. 1383-ban Méhy, 1398-ban Rathold-nemzetségbeli Pásztóhy zálogba veszi. ?

II. *Ujvágás* pusztja: 1482-ben Kakas: Kakasfalu táján. ?

Ujvár-vár: 1370-ben Mychk utódai Zudar Péternek adják. — Rozgonyi cseréje Zudarral. 1341-ben Mychk fia. 1408, 1483-ban Perényi. 1606-ban (Henigh mellett) «diruta».

(Az ősi Ujvár vármegye tőle kapta nevét. Valószínűleg központja is volt a megyének.) A XV. század elején királyi birtok, melyet Perényi Imre kap don. 1512-ben Perényi Imrétől cserében Tarczay Miklós. 1557 után Péchy Gáspár és tartozékrészeket Thorda Zsigmond don. kapnak. (Hönigvár.)

Ujváros: 1415–16-ban Wyvaras, 1427-ben Wyuaras: Makovicza tartozéka volt 52 jobbágytelekkel. ?

Ularka-puszta: (Tarczadobó: tart.)

Urincsmalom: (L. Hernádszokoly: tart.)

Urkuta: (L. Orkuta.)

Usz-dombja: 1640-ben Usz tiltakozik Eperjes és Gergelylaykné ellen adás-vevés miatt. (L. Gergelylaka és Nagyfalu.)

Uszfalva: 1383, 1427, 1436-ban Wzfalua, Vzfalua. Birtoklás: 1280-ban az Usz-család. 1427, 1442-ben Tamásfalvy. 1435-ben Usz Miklós. 1564-ben Usz. 1586-ban Usz tiltakozik a Gergelylakiak ellen. 1607-ben Usz György kúriát ad bérletbe Usz Jánosnak. 1628-ban Gombos tiltakozik Török János (al. Musztafa) ellen építés miatt. 1640-ben Károlyi 600 frttal kifizeti Uszné-Károlyi Juditot s a részeit megváltja. 1642-ben Héderváryné végrehajtást indít Usz része ellen. 1643-ban Gergelylaky és Orsóczyné egysége. 1657-ben Usz követelése Szent-Iványi ellen zálogrész miatt. 1694-ben I. Usz György-ág tiltakozik a II. ág ellen kúriazálogolás miatt. — Uszfalva tiltakozik Usz ellen Pankuta-erdő miatt. 1702-ben Usz követelése Podhorányi ellen. 1863-ban az Usz-család ódon kastélya.

Uszpeklény: Peklén: 1338, 1426-ban, egykor Ördögöshely (Herdegenshau, Peklinak). 1373-ban Némethfalu, azelőtt Puklen. 1394-ben Usz-Peklen. 1439-ben Herdegenshorr que nunc Peklen vocatur. Birtoklás: 1427-ben az Usz-család 21 jobbágytelekkel. 1354-ben Uz fia János és László. 1360-ban Uz Ákos és Kolen (Kolyn). 1592-ben Usz tiltakozik a szomszédok ellen. — U. a. tiltakozik Gombos ellen Peklény (al. Bodos prédiüm) miatt. 1628-ban Gombos tiltakozik Török ellen építés miatt. 1658-ban ugyanaz tiltakozik erdő miatt. 1686-ban Galambos. 1694-ben ugyanaz tiltakozik Pável ellen. 1707-ben Usz tiltakozik erdővágás ellen. 1714-ben Németh.

Kőbánya: Kvarczkavics, mediterránkori: tarka, murvashomokos. A községi kőbányában 1880-ban 400 m³ kavicsozásra.

Uszalgó: (L. Pusztasalgó.)

Utas-prédium: (L. Ternye: rész.)

Uzbró: Ozbró: (L. Zboró).

Vajkvágása: Bolykvágása: 1431, 1458-ban Walykwagasa. 1428-ban Bolkuagasa: Tarkövy Henrik fia László. Valykvágása. 1431-ben Valk-: Somosy, Széchy. 1470-ben Szirmay. 1581-ben Válk: Buttkay követel Ormánytól részt. 1609-ben Valykócz: Tahy. 1683, 1751-ben Pethő gróf, Sulyovszky.

Valkó: 1591-ben Bornemisza. ?

Valkvágása: 1518-ban Buthkay-család. (Ma: Abaúj-Torna m.)

Vágás: 1683. ?

Váradka: 1492-ben Warathka. 1487-ben Chaholyi. 1492-ben Czudar, utána Rozgonyi. 1683-ban Varadoka. 1685.

Váralja: (L. Sebes). 1427-ben Sebesy. 1562-ben u. a. 1616-ban u. a. tiltakozik Sebesy-család ellen erdő miatt. 1620-ban Forgách. 1693-ban Kapy tiltakozik Szent-Iványi ellen. 1755-ben Berzeviczy.

Vargony: 1395, 1435-ben Wargon. 1597-ben Káthay tiltakozik Segnyey ellen erőszakos birtoklás miatt. 1689-ben Várgon. 1751-ben Melczer. A XIX. sz.: Ujházy.

(*Tartozék*: Decskő.)

I. *Várhegy*: (Al: Bodos). 1592-ben prédium: Usz tiltakozik a szomszédok ellen.

II. *Várhegy*: (L. Bodófalva.) 1286-ban szabad költözködés joga. 1353-ban (Sáros-vár mellett): Machala-család. — Előbb kir. birtokként Sáros-vár tartozéka; ekkor Várhegy-birtok címen elválasztják tőle.

Varjúfalva: 1341, 1427-ben Waryufalua. 1482-ben Warywfalwa: villa. — 1341, 1427-ben Varjú-család. 1558—61-ben (Bucsló, Kruchio, Karanec, Rettke, Hermanka, Czaplanka) Varjú János birtoka 3 részre oszlik: Julia (Gyármánné): az ujfalvi kastélyt és jtelket, Adviga (Tyukné): ugyanott 12 jtelket, Lucza (Trochányiné) 6 jtelket, Ondó 6 jtelkét, Zelfeöldet, Kanarék 24 jtelkét, Rettke 7 és Chaplanka 7 jtelkét

s Hermánkát kapják. 1563-ban Terjékfalusy. — 1568-ban Gachaly zálogba adja Pásztófeldét és 1 jtelkét Ormányinak. 1566-ban a Tibay-testvérek tiltakoznak Tibay Kristóf ellen. 1578-ban Horváth. 1621-ben Dévényi tiltakozik Bornemisza ellen. — Balpatakyl tiltakozik ugyanennek zálogosítása ellen. 1629-ben Dévényi követelése Bornemisza ellen rész m. 1639-ben Ormányi és Batizy cseréje. 1639-ben Dévényi, Ormányi. 1640-ben Koossa tiltakozik Péchy ellen birtokvétel miatt. 1661-ben Kosa és Lencsés egyessége. 1693 után Dessewffy. 1694-ben Id. Horváth Miklós. 1740-ben Pulszky. 1751-ben Kálnássy. 1757-ben Szmrecsányi. 1775-ben Joóbné, Massáry, Szmrecsányi, Pulszky, Fekete, Fejérváry. 1778-ban Lado-mérszky. 1810-ben Bánó András.

Vaspataka: Vaspatak: 1427-ben Vaspathak, 1437, 1487-ben Waspatak; 1427-ben 25 jtelekkel. 1427-ben Somosy, Széchy. 1470-ben Szirmay. 1518-ban a Buthkay-család. 1719-ben Valpataka. A XIX. sz.: Semsey. Régi birtokos: Körtvélyessy, 1562-ben Soós. 1571, 1683.

Végcsarnó: Krajnacarnó 1762.

Végortovány: 1685-ben Krajnó-Porubka.

Végpetri: 1697-ben Pitrova: Kendy. 1683, 1685-ben Petrova. 1697-ben Kendy tiltakozik Aspermont gróf és Sztankay egyessége ellen.

Végrosztoka: Rosztoka: 1435-ben Rosztoka. 1683-ban Rostoka.

(Tartozék: Kuhtócz.)

Velicza 1527-ben puszta. (L. Frics.)

Venécze: Venéczia: 1410-ben Venecze poss., Venecye poss. deserta, 1427-ben Veneche 7 jobbágytelekkel, 1440-ben Venecze poss. 1607, 1683, 1754-ben Kapytól $\frac{1}{3}$ -át megveszi Pulszky.

Veresharaszti erdő: (L. Felsősom: rész.)

Vernelvágása: 1301—21; 1345-ben Wernelwagasa; Tarkó vidékén. Rikolfy-család. — Tarczay elcseréli a lucskai nemesekkel. 1493-ban (Vernyl): Tarczay-birtok. ?

Vészverés: (Vezveres)-b. (és Várhegy). 1286-ban (Várhegy-vel) szabad költözködés joga. 1288-ban Talpas (Tolpos) Tamás mester. 1418. (L. Mocsolya).

I. *Viduma*: (L. Alsómerse: tartozék.)

II. *Viduma*: (L. Györgyös: tartozék.)

III. *Viduma*: (L. Tizsény: tartozék.)

Vidumanyecz: (Kissáros: tartozék.)

Villa Coloni: Soltészszég a Tapolynál. 1355-ben a Cseley-testvérek állítják.

Vilmostanya: (L. Tapolyhermány: tartozék.)

Viskó: 1414—16-ban Wysk, Wyskwagasa; 1427-ben Viskuagasa: Makovicza tartozéka volt 28 jtelekkel. Viskócz: 1621-ben Rákóczi tiltakozik Petheő ellen elidegenítés miatt. Vishócz 1683. Görög kath. fatemploma 1662-ben épült. Szép ikonostazona megvan.

Viszoka: 1288-ban a balthamezei és tharkveleji uradalom része. (L. Magas.)

Visztranka: 1595-ben a Gombos- és Kellemesy-család tiltakozik Kellemesy Mihály ellen erőszak miatt. 1683-ban Viszranka. 1685. 1719.

Vitézmező: Színye hajdani neve: 1285-ben Aba fia Bodun fia Dénes a hugának, Merse özvegyének leány negyedben adja és fia Benedeknek. Ennek fia Miklós és Tóth Péter 1311, 1315-ben birják. 1363-ban Tompa Simon és Tussay Both fia egyességre lépnek az elsőnek anyai részére nézve. 1454-ben Frichy, Berthóty, Hedrichy, Sirokay. 1493, 1498—99-ben (Hrapkóval, Kisvitézzel) Szabó polgártól zálogba veszi Ternyey, tőle Frichy és Berthóty.

Vlacha: (Laachafalva). ?

Vladicza: 1683. ?

Vlaga: 1683. ?

Wlwespothok: (Ölyves-): 1296-ban a tarkói határban. ?

Volicza: 1454-ben puszta: új don.: Sirokay, Frichy, Berthóty. 1502-ben Frichy János 600 arany frton eladja (Nagyvitéz, Siroka) részeit Berthóty Szaniszlónak, (1495-től Frichy eladogat, Berthóty Szaniszló szerz.) 1510-ben Volycha: Berthóty, Hedry, Frichy.

Wolya-birtok: 1358-ban keletkezik. Mivel András fia György és Lőrincz fia Döme Wolya földjét műveltetni óhajtják, ezért Thoutsolyumusi Apród Miklós ispán és fiai István és Balázs ezt a soltészszéget felállítják, malomjoggal, 1 telekkel, birói joggal. Sörházat kap minden lakos; a jobbágyok, mint Szeben polgárai, szabadok, a község 16 évre adómentes, kivéve egri püspöki tizedét. Azután 1 telek után 1 fertót, 2 kenye-

ret, 2 csirkét telkenkint kétszer fizetnek évenként. A soltész része: 1 fertón túl 1 birságrész (2 a földes úré). Szolgalmánytól mentesség, szabad építés, költözés. A gyilkos elfogandó s ítélendő; ha szökik, a családja bántatlanul marad. 1 év után, ha az asszony és gyermekek ki nem egyeznek, adják el a birtokot s távozzanak a faluból.

Vörösalma: Veresalma: *Vörösalma* (Bachamezej, Thorkeveley)-birtok. 1248-ban Mohol fia Detrik kapja, mert Sajónál megmentette a király életét. 1285-ben Czyze fia István: erősítés. 1288-ban György c. újjárvármegyei főispán. 1296-ban a Keech-családtól szerzik cserében Kakas és a Rikölf-család. 1296, 1312-ben Weresalma. 1312 előtt: Beke István birja. 1312-ben Vörösalma-erdőt a Berzeviczy-család kapja. 1312-ben (Tarkövel) Rikölf fia Rikölf kapja, a ki a sárosi hűtlen Demeter ellen harczolt. A király elveszi az Omode-pártiaktól: Detre, István és Beke fiaitól, Herbordtól, Bogiszló és Mark fiaitól. 1345-ben határigazítás a Tarczay-család és a sárosi ágostonosok közt. 1427-ben Veresalma. Birtokos: a Tarkövi-Fogascsalád 29 jobbágytelekkel. 1564-ben Péchy tiltakozik Dessewffy ellen. 1558-ban: (Cservenicza): Dessewffy-család. Van huszita templom. 1630-ban Dessewffy tiltakozik Keczer és Dessewffy Ferencz ellen. 1658-ban Dessewffy-osztály. Később a Szirmay grófok birtoka.

Vörösvágás: Veresvágás: 1427-ben Veresuagas, 1447-ben Wereswagas, 1497-ben Veres Vagas. Birtokos: 1427-ben a Keczer-család 62 jtelekkel. 1460-ban Thurzó. 1470-ben u. a. Pongrácznak adja Jánosfalváért. 1480-ban Zbugyay. 1483-ban Czéczey. 1572-ben Keczer és Drugeth: határjárás. 1673-ban tiltakozik Krónerné ellen birtokfoglalás miatt. 1733-ban hegyei: Huviz, Pozapuszta, Polyopmunka, Pozaborov jedlovce, Kottli Sztavencze, Ordanka. 1775-ben kir. kamarai birtok.

(*Tartozék:* Opálbánya, Dubnik.)

Kőbánya. Piroxénandezit: sötétszürke, középszemű. A kincstári (Simonka) opálbányában a XVI. században a meddő kőzet kavicsnak.

Zabavatelepe: (L. Kolossó: tart.)

Zabiana: (Kissáros: tartozék.)

Zahurapuszta: (L. Tarczadobó: tartozék.)

Zakamienna-erdő: (L. Felsősom: rész.)

Zamuch: 1330-ban Szalánczy Lászlóval eleseréli Drugeth fia. ?

Zarbouth: Zerbouch 1285-ben Boksa-nemzstsegbeli Simon fia György. (Sóvári birtok), ?

Zariczani-udvar: (L. Roskovány: rész.)

Zboró: mezőváros. Erdődy- és Szirmay-féle grófi kastélyok. A felső kastély udvarán túl áll a 100 hársfa sora derékszögben, honnan keltezte I. Rákóczi György fejedelem a leveleit: «Datum sub centum tiliis.» Sok gazdasági épület, sör- és pálinkaház; kórház és szegények háza, melyet 6 személyre az Erdődy-Aspermont grófi-család alapított. A város a makoviczai uradalomnak, mely hajdan herczegség volt, a székhelye. Az uradalom 1897-ben az Erdődy grófi családtól a Strätz-testvérekre, majd 1898-ban Clary-Aldringen Siegfried grófra szállt át, végül a magyar királyi államkormány vásárolta meg. A korábbi Rákóczi-féle (makoviczai) uradalomhoz 63 község tartozott. 1874-ben hat részre oszlott a birtok, melynek $\frac{1}{6}$ része a zborói uradalom. A nagy uradalomnak 1899-ben már csak a czigelkai része volt Erdődy István gróf kezén. Kastélyának gyermek-internátussá való átalakítása van tervben. Kastélytemplomot 1640-ben Báthory Zsófia emelte. DNy-ra áll a Kőhegy (1600 m.).

(*Tartozék*: Zabava.)

Zeghoraga-erdő: (L. Delnekakasfalva.)

Zelföld: 1558—61-ben Varjú. ?

Zengető: 1562-ben Sebesy. (L. Felsősebes.)

Zlató: (L. Bártfa: tart.)

Zlywnyk: 1588-ban a Tarczay-birtok felosztásakor. (L. Szilva.)

Zölderdő: 1427-ben Asgút vidékén (?), 21 jobbágytelekkel (Dániel-birtok). ?

Zurte: 1707-ben prédiüm: Kellemessy tiltakozik Farkas ellen. ?

Zsálmány: Zsámány [-falva] 1251-ben Salamonfalva (a Bánó-család birtoka). 1412, 4427-ben Salmanfalva. 1482-ben

Zalman. 1427-ben 21 jtelekkel Zálmány: Sálmány. 1251-ben Kálnássy. 1482-ben Salamonfalva: Móréh. 1562-ben Kükemezey. Új don.: a Bánó-családnak. 1567-ben Kükemezey 12 frtért zálogba ad 2 jtelket Gyármánnak. 1584-ben Both követelése Berzeviczy és Raszlaviczy ellen. 1598-ban Bánó malmot zálogba ad Eperjesnek. 1628-ban Bánó. 1640-ben Lányczyné-Harsághy Anna tiltakozik Roskoványi ellen betörés miatt. 1683-ban Kükemezey. 1694-ben Zálmány: Kükemezey. 1751-ben Hevesy, Kükemezey. 1774-ben Kükemezey, Bánó.

Zsebefalva (Zsebfalu): 1248-ban az egri püspöki dézsmától mentes. 1427-ben Zsebefalua: Szent János ev. címzett kőtemplommal torony nélkül. 1562, 1612-ben Sebesfalva: Bornemisza és Soós megsemmisíti Sztankay birtokvételét. 1571-ben Soós. 1585-ben Sváby. 1602-ben Zsebfalu: Bornemisza, Soós. — Soós egyessége Soósné-Eödenffy Zsuzsával. 1608-ban Bornemisza tiltakozik Soós és Sztankay ellen. 1609-ben Bornemisza. — Sztankay tiltakozik Soós ellen erőszak miatt. 1613-ban Bornemisza-osztály. 1628-ban Sebesfalva: Berthóty és Bornemisza egyessége. 1644-ben Berthóty és Langfelder egyessége. 1656-ban Vay-Ibrányi. 1656-ban Ibrányi. 1661-ben u. a. tiltakozik Szinyey ellen erdő és hirtok miatt. 1668-ban Hany tiltakozik Ibrányi ellen elidegenítés miatt. 1675-ben Gúth 200 frtért jobbágyot zálogba vesz Berthótytól. 1705-ben Roth követelése Eisdorffer ellen. 1709-ben a Nagy-leányok tiltakoznak Horváthné ellen elidegenítés miatt. 1710-ben Róth 1562 frton eladja részét (Zsebfalva, Senglér, Jernye, Szent-Kereszt, Uszpeklén) Hedry Erzsének. 1753-ban Némethné. 1742, 1762-ben Prámer. 1770-ben Péchy zálogba adja részét ($\frac{1}{2}$ jtelek, szentkereszti $\frac{1}{4}$ jtelek) Péchy Mária-nak. 1863-ban kastély. 1906-ban Pulszky.

(*Tartozék; Pod bilu hliru.*)

Zsegnye: 1346-ban Segenye: Segnyey I. Miklós. 1395-ben Zygne, 1427-ben Zegne, 1435-ben Segnye, 1489. 1356-ban Segnyey János. 1388-ban Lapispataký Dezső fiai: Segnyey

Egyed, György Segnyey Erzsét kielégítik. 1597-ben Káthay tiltakozik Segnyey ellen erőszakos birtoklás miatt. — Segnyey tiltakozik Kellemesy ellen árok m. 1607-ben Segnyey Bálint tiltakozik Segnyey Miklós ellen elidegenítés miatt (Lubócz, Peklénke, Abos, Licsért, Lapispatak, Bogdány, Mérk, Ábrány, Eördöcske, Bolyár, Budamér, Berettő, Lemer, Kőszeg, Terebő.) 1620-ban Segnyey és Fűzy. 1633-ban Csuda tiltakozik Domik ellen elidegenítés m. Segnyey követelése Csuda ellen. 1638-ban Kellemesy követelése Csuda ellen. Kellemesy és Mathay egyessége. 1642-ben a Segnyey-leányág a jogát keresi. 1668-ban Péchyné-Segnyey Éva és Segnyey egyessége. 1669-ben Keczer, Segnyey. 1675-ben Keczer. 1702-ben Pauer tiltakozik Meszcer ellen rész miatt. 1751-ben Dubovay, Melczer. 1754-ben Csengery. 1764-ben Piller. 1765-ben Dubrava-erdő; Keczer, Piller. 1863-ban kastély.

(*Tartozék*: Zsegnye-Uvoz.)

Zsetek: Zsettek: 1427-ben Zetkth, 1456-ban Sethk, 1454-ben Zethk: Sáros-vár tartozéka volt. 1582-ben Bornemisza. 1620-ban Czobor. 1683.

Kőbánya: *Homokkő*: eocénkori: barnás, apró, meszes. A közs. kb-ban 1891-ben 60 m³ építkezésre, kavicsnak.

Zsidópataka: 1288, 1431-ben Somosy. 1317-ben Kompolthy. A XIII. században a Somosy-család vásárjogot szerez a helységnek. (L. Magyarfalu).

Zsófipuszta: előbb: Pockaj. (L. Miklósvágása: tart.)

*

Közégszám: 3 sz. kir. város, 15 mezőváros, 945 község (vagy tartozék, rész), összesen 963.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

A városok szervezkedése. Czimereik.

I. Hazánkban már a honfoglalás előtt kialakult a város. A keltáknak s utánuk a rómaiaknak vannak városaik. A honfoglalók azonban már csak néptelen pontokat találtak: rom-

halmazokat s főleg a felső vidéken: ős vadont. Mégis a kitünő helyzet s az anyag, melyre rábukkantak, vonzotta őket. Hamarosan áttérnek a városalapításra. Csakhogy az új magyar városnak elűtő a szelleme a régitől. Szent István az első városalapítónk, a ki olaszokat s más hospes-eket használ fel a célra. Az ő városi polgárai még várőrző katonák. A XIII. századbeli szász települések is szaporítják Erdélyben meg a Szepességben a városalkotó elemet. Így keletkezik a 24 szeptesi város.

Az első ilyenmü telep igazában még nem város; a várispán fennhatósága alatt áll. A szász telepeken nyilatkozik meg először az önkormányzat és régi jogszokás. A várrendszer bomlása s a tatárjárás nyitják meg a város újabb korszakát, a mikor fölötte a király maga kezdi gyakorolni földesur-i jogát. IV. Béla a városi élet új alapítója. Ekkor a hospesek közé beleolvad a várnép, a mennyiben nem lép a köznemesség sorába. A lassan erősödő várost azután az 1405. orsz. törvény arra kötelezi, hogy fallal vegye körül a határait, vagyis várjelleget öltön fel.¹ S a zárt területen rohamosan fejlődik egy-egy városi telep; a XIII. században nyert árúmegállító joga nagyobb érvényre jut; a vidék (várak) ipara tért foglal benne; a kereskedelme szerephez jut (az olasz, bolgár, görög és zsidó elemmel) a nagy nemzetközi piacon.

A város 1301—1540-ig elsőrangú intézmény. Zsigmond király az országgyűlésre is meghívja. Legfőbb bírója — a személynök vagy tárnokmester útján — a király. Amattól személynökinek, emettől tárnokmesterinek nevezik az egyes városokat. A 6—7 tárnokmesteri városhoz Eperjes és Bártfa is tartozik. A tárnokmesteri városok szűkebb szövetségének székhelye Buda, hol 5—5 küldöttjük — nagyobb polgári perekben — feljebbező fórum. Eljárásukat a Tárnoki jog (Jus

¹ Város: villa, libera villa, civitas, regalis civitas, Burgum, Burga, castrum, suburbium.

Tavernicalis) szabályozza.¹ Onnan 300 forinton felül történik a feljebbezés. Minden egyéb ügy a városi bíróság hatáskörébe tartozik.

a) Sáros vármegyének a multban négy szabad királyi városa volt: Bártfa, Eperjes, Sáros² és Szeben. A harmadik azonban Zsigmond alatt elvesztette kiváltságos állását. A többi három, ma is ugyanolyan rangú városunknak jogkönyve: a saját szokásjoga volt hosszú időközön át s kiterjedt a gazdasági és rendőri ügyekre is. Ős germán eredetű az a szokásjog, azért állandóan német nyelvű is. A városokban ezen az alapon fejlett ki a német ajkúak uralma, a mit a szigorú elzárkózás elve s a XIV. századbéli rendiségi kialakulás is támogatott. Akkoriban vész ki a városok népéből a nemzeti társadalmi érzék: falai közt egy a nemzet: a német, a mint egy a vallás. Irtó háborút visz az idegenek, főleg a zsidóság ellen. A magyarság a XIV. század óta mégis rést tör magának s egyre sürgetőbbben követel helyet a magistratusban is.

b) Városaink az ipar tűzhelyei: Bártfa a vászonszövés meg fehérítés terén válik ki, sőt egy nagy gyárat is emel. Hosszú időn át más téren is övé a vezető szerep. A szellemi életnek is középpontja; oly tényező, a mely az állam erejét fokozza. Világi iskolái (íróiskolák) egyházi felügyelet alatt a világi műveltség terjesztői. Nem sok az analfabéta benne. Ifjait szaporán küldi külföldi egyetemekre; papjainak (a templomhelyiségben) könyvtárt állít, a hol történeti, jogi és klasszikus művek is találhatók. Sok a közjótékonyossági intézménye. Van azonban bajai is: a szociális ellentét az első, mely a patricziusi (Ringbürger) és a szegényebb polgári elem közt hová kiélezetebben nyilatkozik. Emez nehezen tűri amannak hatalmaskodó uralmát. Másik baja: a fényűzés, az asszonyok szertelen divathajhászása. Ez ellen hiába hoz szigorú tilal-

¹ L. XX. szakasz.

² IV. Bélától nyerte a sz. kir. város jellegét.

makat a hatóság. S állandó a német viselet. Sok külföldi intézményt ellesnek. Így a monumentális kőépítmények állítását, a mikor még meggyeszte a faépítkezés a divatos. Ebben a tekintetben is egyébiránt méltó versenytársnak mutatkozik a másik két város. Templomaikon kívül stilszerű világi épületeket emelnek: városházát, árúcsarnokot; díszkutakat készítenek, kövezik az utcáikat és vízvezetékéről gondoskodnak. Majd a díszes s mindig művészi alkotású magánházak következnek; azután a tűzrendészet, a köztisztaság rendezése, kéményvizsgálat. A szemetet a város embere: a «sárkirály» hordja ki. Vannak csatornáik, közfürdők, orvosaik. A sebész és borbély iparos sorú; a patikus eleinte sok mindent árusít, s csak akkor szorítkozik az orvosi szerekre, a mikor a város szorítja rá.

c) A város ura a polgár, a ki választójogát április 24-én egy évre gyakorolja. A külső tanács, a belsővel (hatóság) szemben, élethossziglan gyakorolja az ellenőrző szerepet. A polgárságot az általános védő kötelezettség katonai intézkedésekre is utalja. Hogy a szervezés munkája könnyebben menjen, a város negyedekre, tizedekre és tizenkettedekre oszlik. Van fegyvertár; vannak puskaművesek, puskaporgyártók. A polgárt egyébiránt a törvényes jogai is készítik, hogy kivont karddal örködjék: a nemesség, a vártisztek örökké háborgatják. Iparát, kereskedelmét másrészt a harminczados vámmal védelmezi. A hosszas önvédelmi bajok — különösen a nemesek féktelenkedései miatt — terelik át a német királyhoz a városokat. Rendületlen hívei még a legsúlyosabb időkben is, a mint a tárnoki városok is azok, bár a saját — különösen valási — érdekeik ápolása céljából az «Öt város szövetségébe» lépnek (Kassa, Lőcse és a sárosmegyei városok). Később Készmárk csatlakozik hozzájuk.

d) 1540—1720-ig az új kormány alatt külön fejlődnek a városaink. Török nyomás szorítja a nemességet, hogy a városba törekedjék. Az nem fogadja be, mert a régi szokásjoga

szerint nemes ember nem szerezhel polgári birtokot. Bártfa az 1530-diki királyi jogon nem enged mást (tótot, lengyelt) be, mint németet. Az 1552 : 45. t.-cz. kimondja ugyan, hogy nemes vehet házat a városban, de több polgárság nem hajlik meg a törvény előtt. Egyidejűleg a német lutheranizmus is tetézi a nehézségeket. Az 1608 : 13. t.-cz. ismét hangsulyozza, hogy magyar, német és tót egyaránt szerezhethet házat a városban, de a törvényt — foganata híján — ismételni kellett az 1655 : 46. t.-cz.-ben.

e) Pentapolis (az öt város szövetsége) a XVII. században nagy lendületet ad városainknak. Azok egyenesen kizárják a magyar elemet. Német világnézet, ruha, kereskedés honosodik meg bennök. Az eperjesi Zimmermann-czég¹ ekkor jut nagy jelentőségre, a mely főleg török árukat szállít külföldre. Hogy nagy a forgalom a városokban, bizonyítja a városi taksa:

	1620-ig:	1638-ig:	1649-ig:	1655-ig:
Bártfa _ _ _ _ _	2500 frt	3200 frt	3500 frt	6000 frt
Szeben _ _ _ _ _	1000 „	1000 „	1500 „	1500 „
Eperjes _ _ _ _ _	3000 „	4000 „	6000 „	9000 „

[A kincstár 1655-ben leír Bártfának 1000, Eperjesnek 2000, Szebennek 500 frtot a taksából.]

Az 1670-ik évvel ismét fordulat következik a városi életben. A kormánypolitikai változás súlyosan nehezedik rá is. Gyanú üldözi épügy, mint a nemest. Adót adó után vetnek rá ki, a minek következése az általános elnéptelenedés. A közös balsors azonban egy táborba veri a két ellenfelet: a nemességet és polgárságot. Kivált a vallás ügyében lesznek egyekké. A szabadsághősöket így aztán a város falai is örömmel fogadják, bár a szabadság eszméjének is megvan, pl. a Thököli-korszakban, keserves háttere.

A retorzió kora (1683—99.) az előbbinél is gyászosabb.

¹ Egyik tagja azonban: Z. Zsigmond Caraffa-vértanú.

A német uralom korlátlan, a vallási visszahatás féktelen. Lehetetlen a nemzetnek tovább túrnie. II. Rákóczi Ferencz fölkelése a városokban, kivált itt, Sáros vármegye földjén, igazi lelkesedést támaszt. Csakhogy az idők járása nem kedvez: rettenetes terhek, népirtó csapások bomlasztják a kuruczság vitézi sorait. S omladoznak a városok. Bártfa 1720-ban romokban hever; népe szegény; alig van egy szobája a hajdan virágzó családoknak, a hol megvonuljanak. Eperjest is vihar söpri el külvárosi részeiben; leégett utczákat tátonganak belül; lengyelországi kereskedését szinte egy pillanat teszi tönkre. Kiszében 111 belvárosi házából 43 feldúlt állapotban van; azonfelül 1676—1714-ig 300,000 forintnál több kára volt.

f) 1720—1848 közt a magyar állam önállósága merő fikció. A német kormánynak nyílt célja idegen telepesekkel leszorítani a magyart. A polgárságnak megszorul a látóköre, eszményei kihalnak. A polgárság, bár a város nagy terület, átalakulásokon megy át: béna, mindent a kormánytól vár s tehetetlenségének palástolására nemesi címerekre áhítozik. Bent türelmetlen az idegen befolyással vagy hatással szemben, elfojt minden versenyt, a betelepüléssel szemben izgága és kicsinyes. a polgárjogot nagyon megfizetteti. Vallási türelmetlenségben is versenyez a XVI. századbeli ősével; a mellett hitvány közigazgatást végez s durva visszaélésekét palástol el. Hosszú évtizedeken át a városi élet rabló-gazdálkodás. S közben a nagy családok fényűzésben vetelkednek s nincs hossza az eszem-íszom világnak.

II. József látja a bajt, de ő sem fojthatja el. A hanyatlás rohamos. Így találják az 1848. napok a városokat. A portális adórendszeret ők sem kerülik el. Eperjes rovására külföldben is megint Kassa kerekedik felül s Erdély és Lengyelország felé középpontjává erősödik a Pest-Eger-Miskolcz-Kassa-Eperjes-Gácsország irányában haladó kereskedelmi útvonalnak. Az 1791-iki országgyűlés felismeri a városok

helyzetét, reformálásukra bizottságot is küld ki, de sem akkor, sem 1825-ben, sem 1843—44-ben nem történik érdemleges intézkedés. Az 1848. törvények is csak a jogegyenlőség alapjára állítják a városi életet, de magát a városi szervezetet érintetlenül hagyják.

II. *Pecsét, czímer.* A város hatósági köre fokozatosan fejlődik. Lassan kapta jogait és kiváltságait s a pecsét- és czímer-használat jogát. A hatósági jognak csekély eleinte a jele; a XII. századig nem is volt városi rend talán Székesfejérvárt és Esztergomot, mint kir. székhelyeket, kivéve meg Pestet. A XII. század közepén ébred meg a tengerparti olasz városok példájára a kiváltságos városi municzipalitás vágya hazánkban s a XIII. század folyamán erősödik. Ekkor telepítik a szászokat s ekkor szaporodnak a városi kiváltságok. Egy század után már sok a városunk, a melyek a várispán hatósága alól ki vannak véve. Az Árpádok korszaka végén kétféle város van hazánkban: királyi és szabadalmazott. Ez az utóbbi még némileg földesúri hatóság alatt áll.

a) Eleinte nincs a városnak, valamint a vármegyének, pecsétje és czímere. A közjogi téren csekély még a város szerepe: okiratok kiállítására nincs szükség. Csak, a mikor belső igazgatás fejlődik, tehát a XIII. század közepe óta, mikor a patriarkális eljárás megszűnik s országos tekintélyűvé válik a főbb hatóságok pecséthasználata, alkalmazza a város is a pecsétjét. Ez pótolja az aláírást. Első az idéző pecsét, mely az okiratnak tekintélyt ad. A szászságnak, mely magával hozta pecsétjét, II. Endre kiváltságot ad rá. A szepesi pecsét 1280-ból való. A városok különben önkényesen választanak pecsétet, csak utóbb kérnek rá kir. kiváltságot. A XIV. század a városi pecsét-adományozások virágzó kora. A pecsétet a város is szigorú őrizet alatt tartja. Előfordul nagy és kis pecsét is: amazt két polgár lepecsételi a sajátjával, emezt egy esküdt őrzi lábában, melynek kulcsa a városi őrknál (jegyző) van. Tisztújításkor amazt a közönségnek

felmutatják s újra lezárják. A zöld és piros viaszszal¹ való pecsételés joga külön kitüntetés. Eperjes 1615-ben kapja a piros pecsét használati jogát. (1728-ban a HT. kérdést intéz miatta.)

Többnyire a káptalan vagy monostor szentjének képét vésik rá, kinek pártfogása alatt áll a város s van szentelve a főtemplom. Külföldi szokás. S van váralak, mely a város erősített voltát jelképezi. Az ilyesmi még nem czímer, csak jelvény. A XIV. században kezdenek a városok *czimert* rávésetni a pecsétre. Abba foglalják bele a védőszentet vagy más czímer-alakot. (Kassa czímere 1369-ben az első királyi adományozású czímer.) Eperjes czímere 1453-ból való, a melyet I. Ferdinánd bővít; Bártfáé 1453-ból. 1458-ban Mátyás király Temesvárról rendeli, hogy Bártfa előkelői közül küldjön néhányat a város pecsétjével a szegedi gyűlésre, a mi a czímernek külpolitikai és közjogi fontosságát jelentette. Magánjogi jelentőségét Werbőczy II. 13. igazolja. Mátyás után a zavaros idők miatt a városi czímer bővítést kap, sok helyt királyi jutalmul. Utóbb az erdélyi fejedelem is hasonlóképp jár el. A török időkben a czímer a hadi zászlókra is átmegy. Így 1848-ig a polgári őrség zászlajára. Sőt a XVII. században még a pénzen és érmen is meg-megjelenik, bár onnan utóbb letűnik.² Bártfa örzi II. Rákóczi Ferencz korabeli czímeres banderiális zászlaját, melynek vörös selyem lobo-góján rajta van a város és ország czímere.

b) *Pajzsalak* a XIII. században: a hegyére állított háromszög, mely azután a XVI. század végéig alul kidomborul. Eperjes 1453. czímere ilyen. De van ekkor már olyan is, a melyen a pajzs domború alja a középen csúcsban végződik, mint a Bártfáé. A pajzs hasított vagy osztott (vagy mindkettő), Bártfa pajzsa osztott.

¹ Közönséges pecsétszínek: fehér, sárga, néha zöld. A vörös az Anjouk alatt kezd divatba jutni.

² A vármegyei czímer pénzen sohasem fordul elő, mert pénzverő joga nincsen.

c) *Czímeralak*: pólya és szelemen (palus). Amaz van a bártfain és eperjesin; osztó szelemenű az eperjesi, csakhogy középen a pólya ketté vágja. Az eperjesin van még címer-kereszt, melyen egy pólya és szelemen 4 részre osztja a címert. A szebenié szakállas emberi fej. Állati és növényi motívumok jelennek meg továbbá az eperjesiben: a fekete fél sas és (mellékábrául) az epervirág. Ugyancsak mellékábrája van (korona) a bártfainak, bárdja ugyanennek s oszlopa, melyet oroszán tart, az eperjesinek. Címer-járulékok: az eperjesin a rostély-sisak, melyből alak emelkedik ki. Ez alak nem ugyanaz, mint másutt (a családi címereknél), elűt a címer-alaktól: mint járulék többet akar mondani. Járulék még a XV. század óta a foszladék, mely a XVI. században cifrázott lombdísz formájú, mint az eperjesin. Színei: fém-szín belül, szín kívül. Pajzstartóul: angyala van a bártfainak és szebeninek.

d) *Czímer-vonatkozás*: mondai, mely a város nevére céloz: a bártfain a keresztbe tett két bárd. (Czisztereiek alapítják a XII. században, a kik bárddal irtják az erdőket. 1427-ig a város «Bárdfa»-nak írja magát.) Hasonlókép mondai: az eperjesin az epervirág. A római szent birodalom kétfejű sasa az eperjesin, fél alakban, a kitüntetésre utal. S Eperjes címere beszélő címer, a mennyiben benne epervirágot tart a sas. A régi címeren t. i. 3 epervirág volt az osztott mező felső részében; I. Ferdinánd változtatott rajta. *Régi címere*: az alsó részen ezüst mezőben 2 ezüst pólya, a felső részen 3 epervirág; *új címere*: 4 mezőre osztott pajzson keresztben felváltva arany alapon fekete sas 3 epervirágot tart; a másik mezőben ezüst oszlopot tartó kettős farkú arany oroszán. (Csak az eper maradt meg.)

e) A címer-alakítás egyszerű és szabatos a bártfain; a másik kettőn stilizált.

f) A városok címere jelentős különbséget mutat a vármegyeivel szemben. A város csak egy ember vérdíját kapta,

tehát csak egy nemest tesz ki. Más a jogalap, melyen szerzi a czímet: az ipar, kereskedelem és művelődés terjesztése, a gazdagság s az uralkodó ház iránt tanusított, gyakran nem hazafias — lojalitás. Továbbá békésebb természete is kifejeződik a városnak a czímeren: várfalakat, kaput, tornyot mutat annak jeléül, hogy biztos benne a kultúra; az ipart is jelképezi: bányászalakkal vagy bárdal. Békés irányzatra utalnak: az egyházi jelvények, szent alakok s különös királyi kitüntetésül a pólyák; továbbá a növényi és állati alakok. Hasonló királyi kitüntetést magyaráz Eperjes sisakja és sisak-alakja (a heraldika hanyatló korából.)

g) Eperjes pecsétje és czímere:

1548-ban czimer-bővítés és erősítés:

«A pajzsot merőleges és vízszintes vonalak négy részre osztják. A jobb pajzs-félen öt vonal: 3 fehér és közben két vörös megfordítandó. Az első fehér átvonul mindkét pajzs-télre: 3 vörös rózsával, a többi 4 vonal csak a középet tölti be; a második fehérben ismeretlen fekete sas látható: kissé hajlott fővel, nyitott szájjal, balnak fordult nyelvvél; a teste — mellől farokig — felezve van s kiterjesztett szárnyú; a lába kilépő s karmai közt 3 érett, 2 nem érett epervirágú ágat tart.»

1554-ben czimer-bővítés:

«A pajzs négy egyenlő részre oszlik: a két jobbharánt eső sárga mező részben, a középvonalnak támaszkodik egy-egy fél sas-alak, mely a karmaiban ágat tart; a két balharánt eső kék részben pedig ugyanúgy beállítva oroszlán van, mely előlábaival oszlophoz támaszkodik. Az oszlopot korona díszíti. A pajzs fölött sisak nyugszik kir. koronával, melyből szárnyas griff emelkedik ki: egyik lábában kivont kardot, melyhez korona tapad, másikban rózságot tart. Az oszlop és korona a bajban türeést jelent, hogy oroszlán-hűséggel kiartott királya mellett a város, s mint a sas, oroszlán és griff: ő is kiváló tulajdonságokkal van felruházva. A sas élesszemű — mondja a

czímerlevél — az oroszlán rettenthetetlen és erős, a griff aranyórző: a polgárság szeme is szüntelen a királyon csüng, maga a veszélyben megfélemlést nem ismer s griff módra őrzí a király birtokát s tartja épen, s onnan van a saját gazdagsága is. A Sd.: alakja nem egyezik tehát a czímer-alakokkal.

h) Bártfa pecsétje és czímere:

A XIV. sz. végéről: a legrégibb, egybárdos pecsét. Körpecsét, melynek mezejét gyöngysor köríti. Benn a rövidnyelű s — XIII—XIV. sz. divat szerint — kétélű (bisacuta) bárd a nyelével a legendába (felírás) nyúlik bele. A felírást: «Siegel—Bartfeld» fenn és lenn rózsza választja el. Kis (22 mm. átmérőjű) pecsét lehetett.

Egykorú: a pecsétkép: Szent Egyed (vagy védőszent.) A művészi kivitelű s 4 cm. ezüst nyomójú pecsét mezeje négyszirmú rozettákkal van behintve; középütt papi ornátusban a pecsétalak. Sima arcz, stilizált testtartás; a pástortbot romanizáló, a ruharedőzet gótikus. A minusculumos körírat: «Sigillum maius civitatis + bartfæ.»

A város 1453-ban nyert czímeréig ezt a két pecsétet használja.

1453-iki czímer. A polgárságnak a czímer-levél felsorolja érdemeit: «Igne probati, in fide constantes, fidelitate integri et in omni operum virtute præstantes.» A czímer vörös és zöld keretű biborszín alapra van festve. A vízszintesen ketté osztott mező alja vörössel és ezüsttel kétszer párhuzamosan vágott; a felső kék részt két keresztbe tett, aranszárú s ezüstfejű bárd, ezek fölött liliomos arany korona, alattuk pedig arany liliom tölti be. A czímer szemben álló s félig kiterjesztett szárnyú angyal tartja oldalfogással a két kezében. Ennek fehér, bő redőzetű öltönye van, melynek alja a pajzs alól kilátszik. Az angyalarcz fiatal, élénk; színezése természetes; aranyszőke, XV. századbeli módra, hullámosan omlik alá háta mögött. (Utóbb: hibásan

arany discskört vontak a fej köré.) A négyszögű rész s a belső keret gót arany levél-ornamentikájú. A czímer alatt jegyzői jelvény látható: fehér pajzsmezőben makkgyümölcs két zöld levéllel és két virágbugával; a pajzs mellett felírás: «Leonardi notarii, qui hec arma tulit.»

1453-ban készült a czímer nyomán az új nagy pecsét, mely fogóstul ezüst. Ma is használják: «Olomuczai Méklós» készítette. A levéltárban megvan a mesterlevele is.

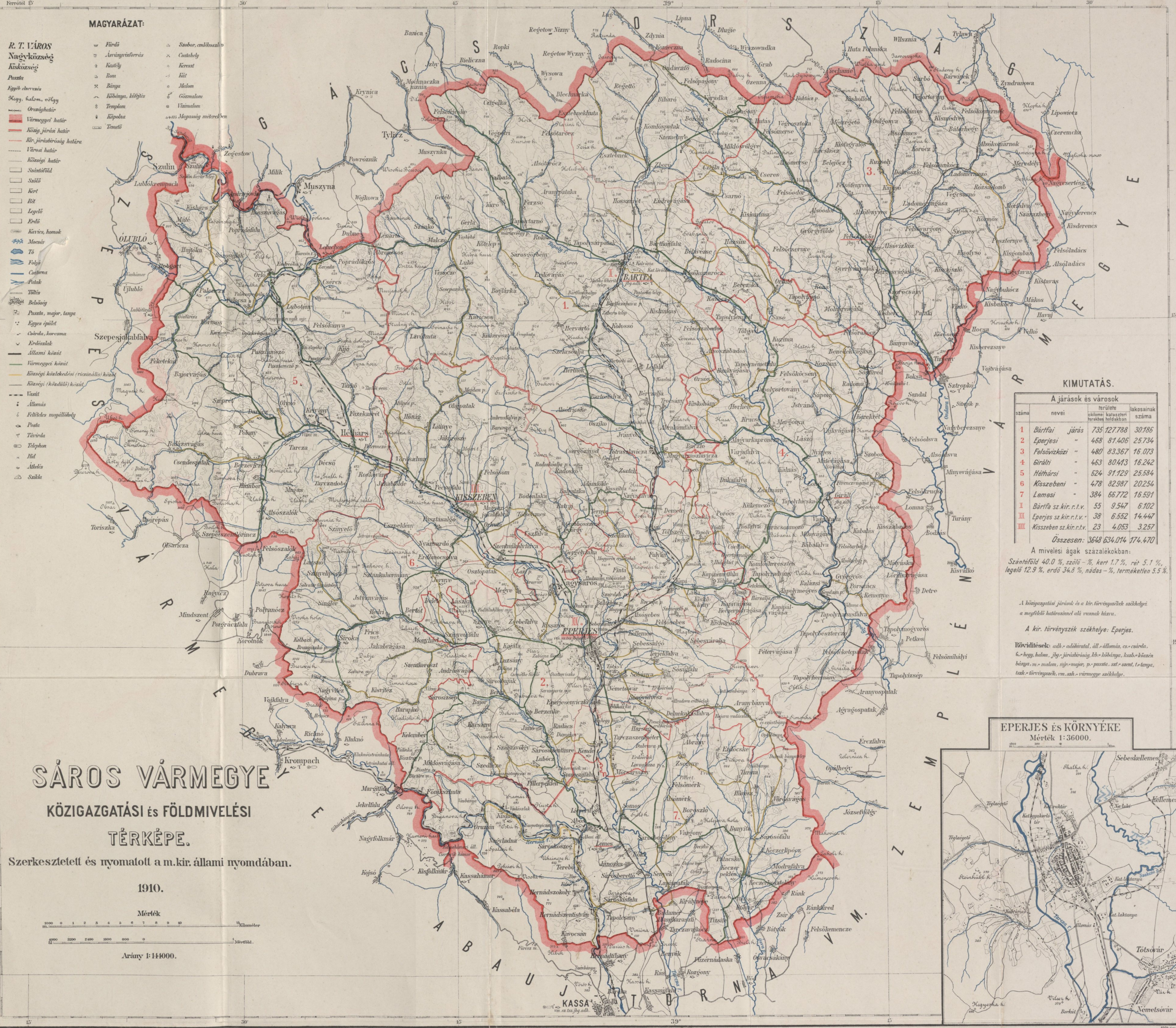
i) *Kisszeben czímere és pecsétje:*

1536-ból való a legrégebb pecsét; 1602-ben újított pecsét: «Fenn angyal, alatt pajzsban fej.»

1533-ban a vörös viasz használatának engedélye.

[1809. évi okiraton, mely a városi levéltárban található, a czímer]: osztatlan kék mezőjű, végig aranynyal szegett pajzsban pajzsalak: bal felé előre hajló, hosszú hajzatú, szakállas és bajszos férfifej, mely kissé kopaszodónak és őszülőnek látszik; a fej és arcz színe természetes; a nyak leszegett alján véres csik s belőle ezüstös tányérba hulló vércseppek mutatkoznak; a tányér fenekét vér tölti be. Pajzstartó: fehér ruhájú, jórészt kiterjesztett szárnyú, aranszőke fürtű, ifjú angyal. A színezés itt is természetes. [A czimerrajz előfordul azzal a változattal is, hogy a pajzs-alak feje fölött kétvonalú discskör van, s ugyanott a pajzstartó angyal is csak a szárnyak tövéig emelkedik ki, míg az eredetin derékkötésig. A pajzsforma oly négyszög, mely alul és felül a közepén ékbe hajlik s oldalt is — közönséges czímerpajzs módjára — fenn megtompul s onnan ívhajlásban behomorulva, majd ismét erősen kidomborulva végződik az alsó ékpontban.]

III. *Hatósági színek:* Bártfa: vörös-kék; Eperjes: kék-sárga; Kisszeben: vörös-kék. (L. XX. szakasz: Városok.)

- MAGYARÁZAT:**
- R. T. VÁROS
 - Nagyközség
 - Község
 - Puszták
 - Egyéb elnevezés
 - Szög, határ, völgy
 - Országhatár
 - Vármegyei határ
 - Közig. járási határ
 - Kör. járási határ
 - Város határ
 - Községi határ
 - Szántóföld
 - Szőlő
 - Kert
 - Rét
 - Legelő
 - Ártyó
 - Kávécs, homok
 - Mocsár
 - Tó
 - Folyó
 - Csatorna
 - Palak
 - Töltés
 - Belsőség
 - Puszták, major, tanya
 - Egyéb épület
 - Szék, korcsma
 - Erdészlet
 - Állami közút
 - Vármegyei közút
 - Községi közlekedési (szántás) közút
 - Községi (közlekedési) közút
 - Vasút
 - Állomás
 - Földész megállóhely
 - Posta
 - Tűzárda
 - Télfon
 - Híd
 - Ábrók
 - Szék

KIMUTATÁS.

A járásek és városok

száma	nevei	területe okmányi terekben	lakosainak száma
1	Bártfai járás	735 127 788	30 185
2	Eperjesi "	468 81 406	25 734
3	Felsőszéki "	480 83 367	16 073
4	Girálti "	463 80 413	16 242
5	Héthársi "	524 91 129	25 584
6	Kisszébeni "	478 82 987	20 254
7	Lemesi "	384 66 772	16 591
I	Bártfa sz. kir. r. t. v.	55 9 547	6 102
II	Eperjes sz. kir. r. t. v.	38 6 552	14 447
III	Kisszében sz. kir. r. t. v.	23 4 053	3 257
Összesen:		3648 634 014	174 470

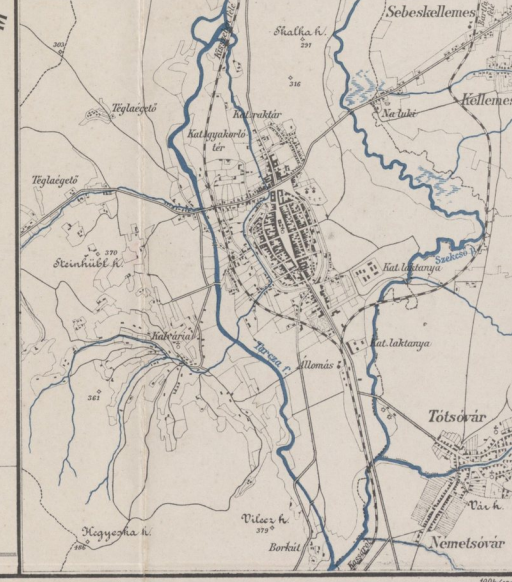
A mivelesi ágak százalékokban:
 Szántóföld 40.0 %, szőlő - %, kert 1.7 %, rét 5.1 %,
 legelő 12.9 %, erdő 34.8 %, nádas -, természetlen 5.5 %.

A közigazgatási járásek és a kir. fővárosok székhelyei
 a megfelelő határszámok alá vannak hivatva.

A kir. fővárosok székhelye: Eperjes.

Rövidítések: adl. = adalékkal, áll. = állomás, cz. = csatorna,
 k. = hegy, halom, jly. = járási határ, kb. = köböl, ksz. = kőszén,
 bány. = bányászati, m. = malom, ngy. = major, p. = puszták, sz. = szent, t. = tanya,
 tszk. = törvényes, vm. sz. = vármegyei székhelye.

EPERJES ÉS KÖRNYEKE
 Mérték 1:36000.

SÁROS VÁRMEGYE
KÖZIGAZGATÁSI ÉS FÖLDMIVELÉSI
TÉRKÉPE.
 Szerkesztett és nyomtatott a m. kir. állami nyomdában.
 1910.
 Mérték
 Arány 1:140000.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

